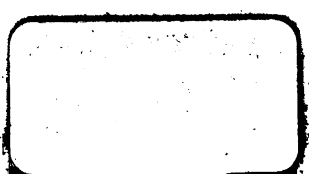

Tract

[illegible]

AANTEEKENINGEN,

GEHOUDEN

OP EENE

REIS OM DE WERELD.

De ondergeteekende bekenne dat dit wer
voor haar rekening is gedrukt, by de heeren
A. Brueman en comp^e., Boekdrukkers te
Amsterdam

Rotterdam den 11 September 1
pr. wed^e. J. Allart

AANTEEKENINGEN

gehouden op eene

REIS OM DE WERELD,

met

't Fregat de Maria Reigersberg en de Korvet de Pollux,

in de Jaren 1824, 1825, en 1826.

MET PLATEN

DOOR

P. TROOST GZ[n].

Eersten Luitenant bij het Corps Mariniers,
van Z: M: den Koning der Nederlanden.

te ROTTERDAM by
DE WEDUWE J. ALLART.
1829.

P. TROOST, Gzn.

AANTEEKENINGEN,

GEHOUDEN

OP EENE REIS

OM DE WERELD.

P. TROOST, Gzn.

AANTEEKENINGEN,

GEHOUDEN

OP EENE REIS

OM DE WERELD.

AANTEEKENINGEN,

GEHOUDEN

OP EENE

REIS OM DE WERELD.

REGISTER

VAN DEN

INHOUD.

EERSTE HOOFDSTUK.

TWEEDE HOOFDSTUK.

DERDE HOOFDSTUK.

Verblijf te *St. George Delmina* op de kust van *Guinea.*

VIERDE HOOFDSTUK.

Van de kust van *St. George Delmina* tot de aankomst te *Montevideo* en verblijf aldaar.

VIJFDE HOOFDSTUK.

Van *Montevideo* tot *Valparaiso.*

ZESDE HOOFDSTUK.

Verblijf te *Valparaiso* tot het vertrek van daar.

ZEVENDE HOOFDSTUK.

Van *Valparaiso* tot het ten anker komen te *Chorilo*, en verblijf aldaar.

ACHTSTE HOOFDSTUK.

Aankomst en korte beschrijving van *Lima*, enz. en vertrek van *Chorilo*.

NEGENDE HOOFDSTUK.

Overtogt van *Chorilo* tot het eiland *Nukahiwa* en verblijf aldaar.

TIENDE HOOFDSTUK.

Vervolg van het verblijf te *Nukahiwa* en verdere bijzonderheden van dat eiland.

ELFDE HOOFDSTUK.

Vertrek van *Nukahiwa* tot het ontdekken en verlaten van het *Nederlandsch Eiland*.

TWAALFDE HOOFDSTUK.

Het vertrek van het *Nederlandsch Eiland* tot de aankomst te *Amboina*.

DERTIENDE HOOFDSTUK.

Verblijf te *Amboina*, en vertrek van daar.

VEERTIENDE HOOFDSTUK.

Het vertrek van *Amboina*, tot de aankomst te *Sourabaya*, en korte befchrijving der reede, enz.

VIJFTIENDE HOOFDSTUK.

Schets van en verblijf te *Sourabaya*, te *Samarang* en expeditie tegen de muitelingen.

ZESTIENDE HOOFDSTUK.

Landaard en karakter der Javanen, alsmede eenige ontmoetingen van den Schrijver in de binnenlanden.

ZEVENTIENDE HOOFDSTUK.

Vertrek van *Samarang.* Aankomst te *Sourabaya* en verblijf aldaar.

ACHTTIENDE HOOFDSTUK.

Overtogt van *Sourabaya* naar *Batavia*; aankomst aldaar, verblijf te dier plaats; en reis van daar naar het vaderland.

VERBETERINGEN.

Bladz.	3	regel	9	en verv. staat:	Eeg	lees:	Eegh.
"	25	"	8	"	van kust tot kust	"	van post tot post langs de kust.
"	35	"	10	"	Negers	"	Negerinnen.
"	35	"	17	"	ook bij ons	"	ook zijn er.
"	79	"	18	"	Kapitein	"	Bevelhebber.
"	108	"	25	"	60 graden 99 minuten	"	60 graden 19 minuten.
"	121	"	18	"	een en dertig stuivers	"	drie en een halve stuiver.

VOORBERIGT.

Dringend aanzoek van mijne vrienden en bekenden deed mij, hoewel ſchoorvoetende, er toe beſluiten, om mijne Aanteekeningen, gehouden op eene bijna driejarige Reis om den Aardbol, mijnen Landgenooten mede te deelen; in het vertrouwen, dat de mededeeling van de bijzonderheden, welke men bij een' dergelijken togt ontmoet, hen geenszins onverſchillig zal wezen, te meer daar er door onze Landgenooten, die een' togt om de wereld deden, nog geene dergelijke beſchrijving is in het licht gegeven.

Als eene reisbeſchrijving, in den volſten zin van dit woord, mag men dit werk niet beſchouwen; daartoe toch worden kundigheden en bekwaamheden gevorderd, welke men van mij niet verwachten kan. Immers hadde ik dan ook in bijzonderheden moeten treden, wier voorſtelling, ontwikkeling en uiteenzetting, men ſlechts van een bekwaam en ervaren zeeman vergen mag.

Alleen heb ik mij beijverd, om, zoo veel in mijn vermogen was, alles naauwkeurig op te tee-

kenen, zoo als ik het zelf ondervond of anderen het mij berigtten. Ik heb niet nagelaten daaromtrent de noodige berigten in te winnen. Men zal mij althans op geene opzettelijke onwaarheden betrappen. Ter verdanfchouwelijking of verzinnelijking van het een en ander hoogstbelangrijke, in dit werk voorkomende, zijn er eenige welgelijkende, naar de natuur geteekende, platen bijgevoegd.

Er zal in dit werk welligt veel gevonden worden, wat den lezer, wat mij zelven fabelachtig voorkwam, doch hetwelk ik bij nader onderzoek heb bevonden, met de zuivere waarheid overeenkomstig te zijn.

Vindt men daarom, dit werk lezende, het een of ander, hetwelk met andere schrijvers niet volkomen overeen mogt stemmen; men behoeft zich daarover geenszins te verwonderen, daar er binnen zeer weinige jaren groote veranderingen onder alle natiën, inzonderheid onder de onbeschaafde, hebben plaats gehad en nog plaats grijpen. Hiervan slechts één voorbeeld.

De heer A. J. VAN KRUSENSTERN *heeft, gedurende de jaren* 1803, 4, 5 *en* 6, *op last van het Russisch Gouvernement, eene reis om den aardbol gedaan. Hij heeft onder anderen ook eenige bijzonderheden medegedeeld omtrent het eiland* Nukahiwa, *en spreekt van een' koning, hoogepriester, Engelschman, Franschman, enz.; doch van allen welke wij op het eiland niets gevonden hebben. De beide laatsten waren, zoo als mij berigt is geworden, in handen van den vijand gevallen.*

Over dergelijke zaken, door andere reizigers opgeteekend, wilde ik kortheidshalve liefst niet gewagen, en liever slechts datgene opteekenen, wat ik zelf gezien en gehoord heb. Nu en dan ben ik daarvan afgeweken, en heb ik ook eenige berigten van andere reizigers aangehaald. Hieronder bevindt zich een enkele onzer vaderlandsche reizigers. Het zou overtollig zijn, hier in den lof onzer Nederlandsche zeereizigers uit te weiden; daar toch, waar het op geloofwaardigheid en naauwkeurigheid aankomt, worden zij door niemand ter wereld overtroffen.

Niets zal mij aangenamer zijn, dan door dezen arbeid sommigen mijner Landgenooten een nuttig en aangenaam uurtje lezens te verschaffen, daar ik, zoo veel in mijn vermogen was, gedurende onzen togt, de naauwkeurigste aanteekening hield, van al, wat ik meldenswaardig oordeelde, en alles zoo duidelijk mogelijk heb trachten voor te dragen; en vermits eene reis om den aardbol, door Nederlanders gedaan, zoo ver mij bewust is, nog door niemand was te boek gesteld, vond ik hierin eene bijzondere aanmoediging ter beproeving mijner krachten, niet om eene volledige wereldreis te beschrijven, maar om slechts bouwstoffen te leveren voor eene bekwamere pen, dan de mijne. Men verwachte derhalve niet van mij, dat ik hierin en van koersen, en van peilingen, en van sterrekundige waarnemingen eene breedvoerige en gebijzonderde opgave zal doen. De lengten en breedten der voornaamste

plaatsen heb ik echter in verband met den tijdmeter aangeteekend.

Ik vertrouw, dat het mij niet ten kwade zal geduid worden, door diegenen mijner lezers, die min of meer met de gesteldheid der klimaten, vooral met de kwade mousfons in de Oost- *en* Westindië *bekend zijn, dat ik daarvan ook hier en elders heb gewag gemaakt. De snelle afwisseling in die klimaten, toch, gevoegd bij de verbazende hitte, in die gewesten heerschende, zijn oorzaak van menigvuldige ziekten en ongemakken, waarmede ook ik niet weinig heb te worstelen gehad.*

Dat dit werk eenigermate tot uitbreiding van land- en volkenkunde moge verstrekken, is de wensch van den

SCHRIJVER.

Rotterdam,
Augustus, 1829.

AANTEEKENINGEN,

GEHOUDEN

OP EENE

REIS OM DE WERELD.

EERSTE HOOFDSTUK.

Vertrek uit het vaderland. — Aankomst te Santa Cruz *op het eiland* Teneriffe.

Het was op den 27sten Mei 1824, dat ik, in mijne kwaliteit als eerste Luitenant bij het korps Mariniers, het vereerend bevel ontving, om mij met mijn onderhebbend detachement aan boord te begeven van Z. M. fregat van oorlog *Maria Reigersberg*, onder commando van den Kapitein ter zee F. COERTZEN. De staf bestond uit de volgende heeren, namelijk, uit den eersten officier, den kapitein-luitenant W. A. GEESTERANUS, de eerste luitenants M. A. DE SMIT VAN ROOIJEN, J. P. MULLER, J. F. KIST, H. H. F. COOPS en P. TROOST; de tweede luitenants H. F. GIECHARD, W. C. SINGENDONK, A. C. VAN BRAAM-HOUCKGEEST, en J. W. DUMESNIL DE L'ESTRILLE, den chirurgijn majoor H.

TILLEMAN., den eersten schrijver J. L. BEEKEL, en den victualiemeester J. BINKS.

De *Maria Reigersberg* lag in het *Nieuwe Diep* aan den *Helder*. Bij onze inscheping, en gedurende nog eenige volgende dagen, kwamen er manschappen aan boord ter voltalligmaking der équipaadje. Men was ijverig werkzaam met tuigen, victualiëren, enz. Het onder mij hebbend detachement bestond uit twee serjanten, vier korporaals, twee tamboers, een' pijper en veertig Mariniers.

Al deze werkzaamheden en deze algemeene beweging van zoo vele menschen in een zoo eng bestek, — het aanvoeren, ordelijk plaatsen en stuwen van eene menigte watervaten, en der thans in gebruik zijnde buitengewoon-groote ijzeren waterkisten, enz., — alsmede de regelmatige verzorging van zeer veel benoodigdheden tot een' langen en verren zeetogt, — dit alles was voor mij, die nooit te voren iets dergelijks bijwoonde, een geheel vreemd schouwspel, hetwelk de meest verschillende gewaarwordingen in mijnen geest deed oprijzen.

Den 26sten Julij werd het schip des morgens vroegtijdig door den loods buiten gebragt, en kwam ter reede van *Texel* ten anker.

Terwijl wij daar lagen, zagen wij, dat Z. M. schip van linie *de Wassenaar* uit zee kwam aanzeilen, en op *Texels* reede ankeren. Een fraai gezigt, waarlijk, voor hem, die er niet dagelijks aan gewoon is; terwijl de koele zeeman, aan tafereelen van dien aard gewend, daar even zoo weinig acht op slaat, als de stedeling op het zien passeren

van een fraai rijtuig. Dit linieschip, hetwelk van een' kruistogt uit de *Middellandsche Zee* terug kwam, werd met vijftien eerescheten door de onzen gesalueërd, hetgeen van datzelfde schip met even zoo veel schoten werd beantwoord. Ruim vijftien duizend ponden kruid werden bij ons aan boord bezorgd.

De korvet *de Pollux*, onder commando van den kapitein-luitenant EEGH, kwam niet lang na het fregat *Maria Reigersberg* in deszelfs nabijheid voor anker. Beide deze schepen waren bestemd, om gezamenlijk een' reistogt om den aardbol te ondernemen.

Geene bijzonderheden van eenig belang hadden er plaats gedurende ons verblijf op *Texels* reede, dan het zien van eene groote waterhoos, omringd van vier kleiner hozen, slechts op een' geringen afstand van de plaats, waar wij voor anker lagen. Dit op zee niet zelden hoogst gevaarlijk natuurverschijnsel, is zeer belangwekkend voor hem, die het voor de eerste maal ziet: mij altans boezemde dit schouwspel eerbied en bewondering in. Vele oplettende zeereizigers hebben van de hozen, waterzuigers en dergelijke, fraaije en naauwkeurige beschrijvingen gegeven. Onder anderen geeft de heer JAMES WATHEN, in zijne *Reisbeschrijving van Engeland naar Madras en China*, daarvan een keurig dichterlijk, maar wat te overdreven, tafereel in de volgende schildering, naar het *Engelsch* van den heer FALCONER, in zijne *Schipbreuk:*

„ Terwijl wij van de linkerzijde naderen, bespeuren wij
„ Een vloeibare kolom, die zich opwaarts verheft;
„ Een toornige wervelwind zweept hare sluimrende
„ grondvesten,
„ Waar krullende golven de vreeslijke diepten ont-
„ blooten.
„ De vloeibare massa wentelt zich gedurig om,
„ En verspreidt duisteren nacht en verschrikking door
„ de lucht.
„ Die gezwinde wending, en dat verbazende gevaarte
„ Mogen wijzen, geoefend in de leer der natuur,
„ uitleggen.
„ Het verschriklijk verschijnsel komt gedurig nader,
„ En, wit van schuim, vlieden de wentelende golven.
„ Men laadt de kanonnen, men wendt het schip
„ noordwaarts,
„ Totdat de zwarte batterij op de kolom gerigt is;
„ De salpeter ontbrandt, en, wijl het schriklijk geluid
„ De stille lucht rondom beroert en schudt,
„ Barst het watergevaarte, dat zich tot in de lucht
„ verhief,
„ En stort, als een schriklijke overstrooming, uit de
„ hoogte neder;
„ De verbaasde golven deinzen terug, daar het neêrploft;
„ Zij wijken, als rollende heuvels, en ontsluiten de
„ afgronden der helle!" (*)

Den 13den Augustus werd, vóór den middag, door den admiraal KUVËL eene algemeene monste-

---

(*) Zie de Nederduitsche vertaling des vermelden werks door N. MESSCHAERT, in 1816 uitgegeven bij A. BLUSSÉ EN ZOON, te *Dordrecht*, bl. 233.

ring gehouden. De geheele équipaadje werd, bij deze gelegenheid, op het dek in gelederen geschaard. Zij bestond, volgens dezelve, uit tweehonderd een en negentig koppen.

Zoodra de loods zich aan boord bevond, verlangde zoowel de matroos, als de soldaat, reikhalzend naar eene gunstige gelegenheid, om te kunnen uitzeilen.

Den 23sten, kort na het aanbreken van den dag, werd aan dat verlangen voldaan, en omstreeks te vijf ure het anker geligt; en, ziedaar den aanvang eener zeetogt, welke, volgens aller meening, die ook later bij de uitkomst bevestigd werd, geene mindere bedoeling had, dan den aardbol om te zeilen, en de Nederlandsche vlag te doen wapperen op plaatsen, waar zij, sedert meer dan eene eeuw, niet gezien was. Tevens had deze zeetogt ten oogmerk, om den vaderlandschen handel en bijzonder de van wege Zijne Majesteit opgerigte Handelmaatschappij, zoo veel mogelijk in andere wereldstreken, even als ten tijde onzer beroemde voorvaderen, te bevorderen.

Bij het voorbij-zeilen van den vuurtoren te *Kijkduin*, werden wij van denzelven door het driewerf op- en nederhalen der seinvlag gesalueerd, welke saluade op dezelfde beleefde wijze van boord werd beantwoord.

De korvet *de Pollux*, welke vóór ons van de reede was gezeild, wachtte ons in, buiten de laatste ton. De kapitein-luitenant EEGH, bevelhebber van dien bodem, heette ons, toen wij de korvet

passeerden, van harte welkom in zee, en wenschte ons gezamenlijk goede reis. Een driewerf herhaald *houzee!* van de beide schepen was de algemeene kreet der met den besten geest bezielde schepelingen. De loods, in het ruime sop ons niet meer van dienst kunnende zijn, verliet ons na toewensching eener goede reis, en wij zeilden door.

Voor de laatste maal staarde ik, op het dek staande, een' geruimen tijd door den verrekijker, naar de van mij zich steeds verder verwijderende kust des dierbaren lands, waarop ik het eerste levenslicht had mogen aanschouwen, waar ik mijne geliefde gade en kinderen, mijne vrienden en magen, mijne dierbaarste betrekkingen achterliet. Hoe aandoenlijk was de scheiding, hoe teeder het afscheid! Ik had vijf kinderen. Mijn jongste kind was slechts drie maanden oud. Ik staarde het bij het afscheid-nemen sprakeloos aan. Welk regtgaard vader schetst de gewaarwordingen — gewaarwordingen der innigste huwelijksmin en der tederste kinderliefde — die in mij oprezen? Wie kan, van gevoel overstelpt, uiten, wat op het harte ligt? „Er zijn oogenblikken, waarin men „zoo veel zou *willen* zeggen, maar zoo weinig „zeggen *kan* (*)."

De weemoedige stemming, waarin de herinnering aan dat alles mij bragt, werd niet weinig vermeer-

(*) Aldus drukt de Hoogleeraar A. DES AMORIE VAN DER HOEVEN zich uit in zijne *Afscheidsrede* van zijne Rotterdamsche gemeente bl. 1.

derd, toen, kort daarop, de heer BINKS, mede op het dek staande en ook de naauwelijks meer te ontdekken vaderlandsche kust naoogende, met luider stemme deze regels van den vaderlandschen HELMERS uitboezemde:

O grond! waarop, in blijde dagen,
Een moeder me onder 't hart gedragen,
Mijn wieg en rinkelstoel met bloemen heeft bestrooid!
O grond! waarop, in reine weelde,
Ik aan haar' dierbren boezem speelde,
O aangebeden grond! neen, ik vergeet u nooit.

Neen! eeuwig blijft gij mij bekoren!
Ik sta u voor geen schatten af!
Mijn gade is in uw kreits geboren,
En heilig blijft ge mij door mijner kindren graf (*).

Den volgenden nacht pasfeerden wij *de Hoofden*, en kregen des morgens omstreeks te half zeven ure de *Engelsche* kust in het gezigt. Wij zeilden zoo digt langs dezelve, dat wij, zelfs met het ongewapend oog, de menschen en andere voorwerpen, aldaar aan den wal, duidelijk konden onderscheiden. De onbenevelde lucht, en het schoone heldere weder, was daartoe zeer bevorderlijk. Verwonderenswaardig schoon doet zich in de verte reeds het grootsche, schijnbaar met sneeuw be-

(*) Men vindt deze regels in de *Voorrede* van HELMERS' gedicht: *de Hollandsche Natie* in *zes Zangen*; uitgave in groot 8°. bl. 3.

tekte, krijtgebergte, dat sterke, door de natuur gevormde bolwerk tegen de zee, aan het starend oog voor. De kasteelen, burgten, vuurbaken, enz., waarmede dit verbazend natuurgewrocht als geschakeerd is, de voordeelige ligging van dit in de wereldgeschiedenis zoo beroemd eiland, waar zich natuur met menschelijke kunst vereent, dit alles hield mij en velen mijner kameraden in verbazing opgetogen.

Reeds omstreeks te negen ure werd *North Foreland* en andere vlekken, inzonderheid *Douvres*, eene voorname zeehaven, in het graafschap *Kent* gelegen, waar verbazend veel schepen af- en aanvaren, en eindelijk *Volkston* gezien, doch van *Calais* en de geheele *Fransche* kust vernamen wij slechts eene flaauwe schemering: de lucht scheen mij daar henen eenigzins beneveld.

Den 25sten kregen wij het eiland *Whigt* in het gezigt, doch voeren hetzelve niet digt voorbij.

Den 27sten zeilden wij kort langs kaap *Lezard*, den westelijken uithoek van *Engeland*, waar, ten dienste der zeevarenden, gedurende den avond en nacht, altoos ver te ziene kloeke vuurbakens worden ontstoken. Wij stevenden zonder tegenspoed door het kanaal, passeerden de *gronden* met eene stijve koelte, en den volgenden dag bevonden de beide schepen zich reeds in de *Spaansche Zee*.

Den 2den September vernamen wij nabij het schip eene menigte visschen, meestal *tonijnen*, bij het zeevolk onder den naam van den boer met zijne varkens bekend. Deze visschen zijn altijd troeps-

gewijze bij elkander; de minste daarvan mag op eene lengte van drie of vier voet berekend worden. De *tonijnen* schijnen dartel en springen telkens wel drie voet hoog boven het water. Ook zagen wij veel *kret*, welke visch omtrent een voet lang is. Ook deze springen onophoudelijk eene vischlengte uit het water. Het gezigt van deze dartele waterbewoners was voor de schepelingen zeer vermakelijk.

Nadat wij ons, gedurende acht dagen, in de *Spaansche Zee* bevonden, zonder verdere ontmoetingen, behalve dat wij in de verte of van meer nabij eenige schepen zagen, riep op den 10den, des avonds omstreeks te vijf ure, de in de mars wacht hebbende, gewonelijk de uitkijk genaamd wordende, matroos met eene donderende stem: „ land in het gezigt!" Die uitroep trof mij: als zeevarende hoorde ik dien voor de eerste maal. Natuurlijk werd elk daardoor opmerkzaam gemaakt, en staarde naar den aangewezen koers. Weldra ontdekte ik door den verrekijker, op een' tamelijken afstand, volgens het zeggen, een der *Kanarische Eilanden*, en kort daarna de vermaarde *Piek van Teneriffe*. Zij lag in een' dikken nevel, zoodat wij ze bezwaarlijk konden zien, doch werd, toen kort daarna de mist optrok, voor ieder met het bloote oog duidelijk zigtbaar. Het was reeds te laat in den avond geworden, om het land aan te doen, en men besloot tot des anderendaags in zee te vertoeven.

Den 11den September, des morgens te acht ure, kregen wij een' loods aan boord, en in weinig

tijds werden de ankers op de reede van *Santa Crux* uitgeworpen. — Een der officieren van de *Maria Reigersberg* werd met de sloep aan wal gezonden, en deze, na zich van den hem opgedragen last gekweten te hebben, weder aan boord geroeid zijnde, salueerde het fregat de stad met zeventien schoten, hetwelk met een gelijk getal schoten van den wal werd beantwoord.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Verblijf te Santa Cruz *op het eiland* Teneriffe. — *Aankomst te* St. George Delmina *op de kust van* Guinea.

Uit hoofde van deszelfs hooge en steile rotsen en klippen, meerendeels met mos begroeid, doet zich in zee het eiland *Teneriffe* op eene allezins majestueuze wijze voor. De *Piek van Teneriffe*, bij onderscheiding van zich elders bevindende *Pieken*, naar dit eiland dus genoemd, heeft, volgens naauwkeurige meting, door een' der bekwaamste meetkundigen, met name BORDA, eene hoogte van niet minder dan elf duizend vier honderd voeten. Zelden ziet men haar in haar geheel, dewijl haar kruin, even als bij de overige omliggende bergen zeer dikwijls omwolkt is. — Men berekent, dat er niet minder dan acht dagen benoodigd zijn, om deze *Piek* met eenen muilezel over te trekken.

De stad *Santa Cruz* ligt op den oever der *Spaansche Zee*, aan den voet van het gebergte, en doet

zich niet onbevallig voor. De huizen zijn meestal naar éénen en denzelfden maatſtaf gebouwd, en wit gepleisterd, hetgeen uit zee op een' zekeren afſtand een tamelijk fraai gezigt oplevert, doch van naderbij beſchouwd, dat aanlokkelijke verliest. Men wordt hier door den ſchijn bedrogen; want deze in de verte rijk zich vertoonende huizen zijn meest allen van klei gebouwd.

Aan den zeekant zijn vijf batterijen, waarvan er ſlechts twee gemonteerd zijn: een met dertien en een met acht ſtukken geſchut, allen in goeden ſtaat. De ſtad is onregelmatig gebouwd, en meerendeels ongeplaveid. Het fraaiſte gedeelte beſtaat in het zoogenaamde plein *Almyda*; deze plaats is welbevloerd, en aan eene zijde verſierd met eene marmeren zuil, op een vierkant voetſtuk geplaatst. Aan elken hoek van dit voetſtuk ſtaat een wit marmeren beeld, en voor het front een *Spaansch* opſchrift. Op den top dezer zuil is het beeld van SANTA MARIA DE LA CANDELARIA geplaatst, waaraan deze zuil of dit praalgevaarte, dewijl men haar als de patrones of beſchermheilige der ſtad vereert, is toegewijd. Aan de andere zijde prijkt eene ſierlijke van blaauwe zerkſteen gebouwde waterpomp, ten dienſte van het algemeen.

Nabij de *Mouille*, de plaats waar de ſloepen van de reede aankomen en afgaan, is mede een *Almyda*, met een hek in de rondte omgeven. Maar het eerstgenoemde bepaalt zich hoofdzakelijk tot eene wandelplaats, waar het grootſte of aanzienlijkſte gedeelte der ſtadbewoners zich des avonds na zon-

nen-ondergang komt verlustigen, daar hiertoe op den dag geene gelegenheid is, uit hoofde van de felle hitte, die niet dan om dringende redenen het huis doet verlaten, zoodat het dan overal ftil en doodsch is.

In de ftad zijn twee Katholijke kerken en een ledig of onbewoond kapucijner klooster, hetwelk reeds vóór eenige jaren door de kloosterbroederen werd verlaten. In eene dezer kerken prijkt als een vereerend zegeteeken voor de *Santa-Cruzers* de admiraalsvlag en geus, door den beroemden Engelfchen Admiraal Lord NELSON achtergelaten, bij gelegenheid van een' vruchteloozen aanval op het fort *Christoffel*, nabij de *Mouille* aldaar, waarbij die zeeheld zijn' regterarm verloor.

Behalve den heer Gouverneur, wiens militair gezag zich over al de *Kanarifche Eilanden* uitftrekt, den *Hollandfchen* Conful en eenige weinige aanzienlijke Spanjaarden, zijn de bewoners van luttel beteekenis. Het garnizoen beftond uit bijna zes honderd infanteristen en omtrent vijftig artilleristen, welke daar op hun gemak de dienst verrigten. Deze lieden waren flecht gekleed en gewapend, en trekken weinig foldij. Vier maanden dienen zij flechts op dit eiland, waarna er bij wijze van verwisfeling eene garnizoensverandering plaats heeft.

Volgens berigt van den heer KRUSENSTERN, was het gezag van den gouverneur in alle burgerlijke aangelegenheden geheel onbeperkt, doch dit heeft federt een' geruimen tijd opgehouden.

Geen gezag der verfoeijelijke inquifitie geldt er op dit eiland meer, gelijk voorheen zoowel daar als elders plaats had, en hetgeen menig weldenkende deed zuchten en tranen ftorten; van dit geestelijk juk waren de eilanders bevrijd.

De kleeding der aanzienlijkfte ingezetenen komt met die der *Hollanders* genoegzaam overeen, maar die der lagere klasfe wijkt daar veel van af. Inzonderheid fcheen in ons oog der vrouwen opfchik vrij zonderling. Behalve zware kleedingftukken dragen de vrouwen en meisjes op het hoofd een wollen doek of lap, min of meer fraai getooid; de geringere of minvermogende bedienen zich flechts van eene wollen deken, die langs het geheele bovenlijf hangt, terwijl het bovenfte verfierfel of hoofdtooifel beftaat in een vilten manshoed. Deze hoofddekking is dienftig, om het doordringen der heete zonneftralen te beletten. Ook de mannen dragen over het geheele ligchaam een afhangend bovenkleed.

De eerbaarheid ftaat te *Santa Cruz* op geen hoogen prijs. Zeer velen der inwoners zijn ten gevolge hunner ontuchtige leefwijze met eene afzigtelijke venusziekte behebt, waaraan deze fchuldige flagtoffers van een' woesten hartstogt niet alleen fchrikkelijk moeten lijden, maar waardoor niet zelden menigeen onder hen een' te vroegen dood ondergaat. Met een oog vol mededoogen zag ik lijders en lijderesfen, welke, aan dierlijken wellust den vrijen teugel vierende, in een vermagerenden kwijnenden toeftand wegftierven; en anderen daar-

van herfteld, en als het ware, den dood ontrukt, met een verbleekt misvormd gelaat en gemelijke houding, na een eerloos wroeten in den modderpoel der ongeregtigheid en onkuischheid, met wankelende fchreden daar henen gaan.

Deze eilanders zijn over het geheel lui en vadfig, waaruit natuurlijk gebrek aan ligchamelijke en huisfelijke reinheid ontftaat. Gevolgelijk bezit de ftad *Santa Cruz* weinig uitlokkends voor den vreemdeling, om daar zijne woonplaats te begeeren: een trage logge Spanjaard moge er zich vestigen, doch lieden van andere natiën zou men, vertrouw ik, als inwoners *hier* vergeefs zoeken.

De voornaamfte handel op *Teneriffe* beftaat in den zoogenaamden piekwijn, dien het eiland in overvloed oplevert, daar de wijnftok hier door den vruchtbaren grond en de koesterende hitte welig tiert. De jaarlijkfche opbrengften van iederen wijnoogst kunnen op dertig duizend pijpen (een zeker fust houdende omtrent twaalf ankers) berekend worden. Ik zag hier druiventrosfen van omtrent drie Nederlandfche ponden zwaar. Voor al, wat deze lieden afleveren, vorderen zij klinkende munt, doch hetgeen zij koopen wordt in wijn betaald; daarin ftaan deze eilanders met de Chinezen gelijk, welke voor hunne natuur- of kunstvoortbrengfelen muntfpecie begeeren, en den aankoop van de Europeanen in produkten voldoen. Behalve den wijn, levert de akkergrond eene geringe hoeveelheid graan, welke naauwelijks voor de behoeften genoegzaam is. De verfrisfchende vruchten, welke de milde grond geeft,

bestaan in genoemde druiven en de gewone en zoogenaamde moorsche vijgen, die men ook doornappelen noemt, zoowel wegens de meer ronde gedaante, als de doornen, die bij groote menigte aan deze vijgenplant groeijen, en wegens derzelver scherpte het plukken niet alleen moeijelijk, maar pijnelijk maken. Er wordt veel omzigtigheid en geduld vereischt, om, even als in onze vaderlandsche tuinen, bij het plukken, zelfs met omkleede handen, van de doorn- of klapbessen ongekwetst te blijven. Deze plant heeft geen' stam, maar de vingerdikke bladen spruiten uit elkander voort, waardoor zij stevig ineenzitten. Voorts Sinaasappelen, citroenen, granaatappelen, pompoenen, piesangs, palmeide, perzikken, waarvan er vele aan opgaande stam- of kroonboomen groeijen, en meer andere vruchtboomen van onderscheiden aard en naam. De groenten, of moeskruiden zijn aldaar van zeer weinig beduidenis, en bestaan hoofdzakelijk in jamjammers, die hier de plaats onzer aardappelen vervullen, doch wier te zoete smaak den vreemdeling walgt; men vindt er ook kleine witte kool, rooden ajuin, een weinig salade, enz.

Wat het dierenrijk betreft, op *Teneriffe* zijn slechts weinig paarden en van een klein ras. Maar des te aanmerkelijk is het aantal ezels en ezelinnen, welke laatste, zoo uit hoofde van den arbeid, als het geven van melk, een tweeledig nut aanbrengen. Nog heeft men hier eene soort van kameelen, drommedarissen, eenige runderen en schapen. —

Even als elders, zijn ook hier honden en katten als gezellige huisdieren vrij algemeen. Hagedisfen zijn er in menigte, ook ziet men menigmaal den zoogenaamden kleinen vliegenden draak.

Op eene genoegzame hoeveelheid visch valt niet te roemen. Men heeft er makreelen, eene foort van fpiering, en ongemeen kleine oesters met bijzonder gevormde fchelpen. Wanneer wij deze fchelpvischjes zonder ze te befchadigen vingen en op het drooge plaatften, kropen zij even als flakken met hunne huisjes voort.

Het op dit eiland te huis behoorende pluimgedierte is mede van weinig belang. Slechts lichtgroene kanarievogels van eene kleine teedere foort, de kleine fperwer, en nog een ander mij onbekend roofvogeltje, waren genoegzaam al de foorten van gevederde boschbewoners, welke zich aan mijn oog vertoonden. De heerlijke nachtegaal, de leeuwerik, goudmeerle, fchildvink, enz., met welker kunftelooze zangen in vele oorden van ons vaderland het oor van den wandelaar geftreeld wordt, laten zich op dit eiland nimmer hooren. Op de reede zagen wij meeuwen, en nog eene andere foort van watervogelen, even als zich elders op of nabij de ftranden onthouden.

Buiten de ftad ziet men groote vierkante putten, werwaarts door waterleidingen het heerlijkfte water, dat van de bergen ftroomt, wordt geleid en daarin opgevangen, niet alleen ten dienfte der ingezetenen, maar ook voor de zeevarenden, welke dit eiland aandoen en daaraan behoefte hebben; ook in de ftad zijn eenige waterputten.

Een fraai kabinet van natuurlijke zeldzaamheden en oudheden (naturalia en antiquiteiten), toebehoorende aan den heer plaats-majoor MELGERIME, werd mij en andere officieren vertoond. Onder de vele, in een' goeden staat gebleven, voorwerpen, zagen wij er een, dat bijzonder merkwaardig was, namelijk, eene *mummie* nagenoeg van acht honderd jaren oud. Men weet, dat *mummiën* gebalsemde lijken zijn, die, in eene zekere soort van onverganklijk linnen gezwachteld, het verderf trotseren, welke manier van balsemen en bewaren, reeds oudtijds bij de Egyptenaren in zwang, door hen tot den hoogsten graad van volkomenheid is gebragt. Vooral uit den omtrek van *Kairo* worden er vele naar elders vervoerd en, daar men in voorname apotheken er zich als geneesmiddel van bedient, tot hooge prijzen verkocht. — De hier voorhanden *mummie* was, naar men verhaalde, van een' der bewoners van het eiland, vóór het door de Spanjaarden werd in bezit genomen (*).

Wijders bevatte dit kabinet eene schoone verzameling van onderscheidene, ons geheel onbekende, gekralifeerde en ongekralifeerde steensoorten, mineralen, schelpen, opgezette vogels en viervoetige dieren, schelp- en vinvisschen, tweeslachtige dieren (amphibiën), slangen, en eindelijk antieken en wapentuigen van onderscheidene beschaafde en onbeschaafde volkeren.

(*) De geleerde NIEBUHR en meer andere reizigers geven de wetenswaardigste en belangrijkste beschrijvingen van de Egyptische *mummiën*.

De heer MELGERIME, welke de vriendelijkheid had, ons het voornaamste dezer voorwerpen te verklaren, scheen zeer tevreden over de opmerkzaamheid, die wij hem betoonden en onze loftuitingen ten aanzien van de netheid en orde, die overal in zijn kabinet heerschte, welke wij hem met de meeste welmeenendheid toezwaaiden, hetgeen zijne eigenliefde blijkbaar streelde. Hij beklaagde zich tegen mij in een afzonderlijk gesprek, dat zijne verzameling zoo ongelukkig in een oord geplaatst was, waar zij door zoo weinig echte kunstkenners bezocht werd. — „De meesten," zeide hij, „zijn slechts oppervlakkige beschouwers, welke het schoone niet gevoelen en nog minder kunnen beoordeelen." Ieder, die slechts eenige wereld- of menschenkennis bezit, zal, vertrouw ik, 's mans gevoelen beamen. — Zonder vleijerij prees ik zijn' goeden smaak, en zijne liefde voor het groote en schoone in de natuur, hem van heeler harte beklagende, dat hij door de Voorzienigheid in een oord was geplaatst, waar hij met zijne talenten niet meer algemeen nut kon te weeg brengen. Een diepe zucht was slechts zijn antwoord.

Den 13den voor den middag ontvingen wij met staatsie het korps officieren van het garnizoen, alsmede den Hollandschen consul aan boord, welke een vereerend kompliment kwamen afleggen, en op de beleefdste wijze werden ontvangen. Bij het terugkeeren werden zij met negen eereschoten gesalueerd.

Des avonds, toen het reeds duister was, ver-

toonden zich een aantal visfchers om en nabij ons fchip, in kleine, twee of drie mannen bevattende, praauwen. Zij hadden op de beide boegen een' groote brandende fakkel, met oogmerk om op makreelen te visfchen. Dit fakkellicht dient, om deze visfchen tot zich te lokken, want de makreelen zijn altoos geneigd op dit licht aan te zwemmen, waarom ook de avond deze visfcherij meest begunftigt, welke eene der voornaamfte bronnen van beftaan dier eilanders uitmaakt. — Tot anderen arbeid zijn de meesten te traag, welke daardoor fchaars in hunne behoeften kunnen voorzien, want de armoede is de onaffcheidelijke gezellin der traagheid.

Den 16den 's morgens te vijf ure werd het anker geligt, en wij zeilden met eene goede gelegenheid. Te tien ure zagen wij voor het eerst vliegende visfchen. Den volgenden morgen vlogen vele kleine landvogeltjes van eene fraaije gele kleur aan boord, die men, wegens hun' tammen aard, gereedelijk met de hand van het dek of uit het want konde grijpen, doch ik kwam nimmer in de gelegenheid derzelver benaming te weten te komen.

Den 19den befpeurden wij in de nabijheid van ons fchip twee groote haaijen, welke geweldige roofvisfchen algemeen de fchrik der matrozen zijn, daar zij niet zelden iemand, ongelukkiglijk buiten boord vallende, een' arm of been afbijten en ellendig doen omkomen. Gevallen van dezen aard hier door daadzaken aan te toonen, ligt buiten mijn beftek. — Den volgenden morgen vond men op het dek twee

vliegende visfchen, waarfchijnlijk door het fterk hellen van het fchip bij de hooge zee daarop gevallen; wijl deze visch, die het boven het water niet lang kan uithouden, anders zelden zoo hoog vliegt, dat hij hiervan gevaar loopt. — De thermometer ftond hier op 84°.

Wij zeilden reeds den 24ften langs de kusten van *Afrika*, en hadden op de hoogte van kaap *Vert* negentig graden warmte. Hier zag ik nabij ons fchip een' vogel vliegen. Hij was iets kleiner dan eene houtfnip; doch nimmer zag ik er een zoo fchoon gevederd. Zijne hoofdkleur was helder blaauw; over den rug en op de vlerken was hij geteekend met roode en zwarte ftrepen. Indien ik het voorbijvliegen van zulk een' fchoonen vogel had kunnen vermoeden, ik zoude voorzeker getracht hebben, denzelven te fchieten en er mij meester van te maken, daar ik mij voorgefteld had, op de reis, zoo mogelijk, eene kleine verzameling van vreemde, niet algemeen bekende, vogelen bijeen te brengen.

Eenigen van het fcheepsvolk werden om dezen tijd zeer ongefteld en begonnen te klagen over hoofdpijn, vergezeld van geneigdheid tot braken en gevolgd van hevige kramppijn in den buik. Deze ontdekking baarde bij den aanvang niet weinig ongerustheid, doch de fpoedig daartegen aangewende middelen werden gezegend, en welhaast volgde eene volkomene herftelling. — Eene niet zoo zeer gevaarlijke als wel lastige ongefteldheid, *de roode hond* genaamd, heerscht in deze warme gewesten: het is eene huidziekte, die evenwel gevaarlijk kan worden,

wanneer men, daardoor aangetast, zich niet zorgvuldig in acht neemt.

Des nachts tusſchen den 26 en 27ſten werd ik door hevige kramp in de ingewanden en zware hoofdpijn aangevallen, zoodat ik den volgenden dag het bed moest houden, doch door tijdig toegediende medicijnen van den kundigen chirurgijn-majoor TILLEMAN weder ſpoedig herſtelde. — Gedurende den dag hadden wij hier ruim drie en negentig graden warmte, zonder dat die door een enkel windtogtje eenigermate werd getemperd.

Nabij ons ſchip vlogen ganſche zwermen mallevietjes; zijnde eene ſoort van zeezwaluwen, ook wel ſtormvogeltjes genoemd. Sommige bijgeloovige menſchen vreezen eenen naderenden ſtorm, of donder en bliksem, naar gelang deze waarlijk nietsbeteekenende vogels zich in grooter of kleiner getal op zee doen zien, maar de langdurige ondervinding logenſtraft deze meening, waarom alleen het angstvallig bijgeloof nog eene vrees koestert, die mij beſpottelijk voorkwam. De genoemde vogels zagen wij gedurende de reis in de *Atlantiſche Zee* dikwijls in onze nabijheid.

Den 28ſten werden van boord dolfijnen waargenomen, waarvan er twee door den ſtuurman met een' elger werden geſchoten. De kloekſte dezer dieren werd over de vier voeten lang bevonden. — De dolfijn is de ſchoonſte visch, dien ik immer aanſchouwde, waarom ik hem waardig acht, er hier eene korte, hoezeer oppervlakkige, beſchrijving van te doen volgen.

Men mag naar mijn gevoelen den dolfijn voor een' der fraaiste en bevalligste van de tot dus verre bekende zeebewoners houden. Zwemmende vertoont hij zich geheel rond van ligchaam, en den kop als dien eener zalm, maar op het drooge is hij plat, en het voorste gedeelte van het hoofd, als ware dit afgekapt; voorts in het helder doorschijnend water over het geheele ligchaam hemelsblaauw; de staande en buikvinnen zijn doorschijnend, van kleur lichter en iets meer naar brons of glanzend geel zwemende, dan het ligchaam; de staart is lichtbruin. Wanneer deze *visch buiten het water is*, heeft hij den geel-groenen bronsgloed, zoo als men wel bij Indische vogelvederen ziet; deszelfs opstaande kam of groote vin, die zich van den kop over den rug tot aan den staart uitstrekt, is eene gemengde kleur van hemelsblaauw en geel. Al de kleuren van den regenboog zijn bij den dolfijn zigtbaar; het is even, alsof de natuur alle oogbekorende kleurenpracht bij hem heeft willen ten toon spreiden. — Om hem het meest naar wensch te doen naderen, hangt men iets schitterends, het zij een helder geschuurd tinnen tafelbord, of iets dergelijks, buiten boord; welks flikkeren hem aanlokt en naderen doet; waardoor men in de gelegenheid gesteld wordt, dezen pronk der zeevisschen door het heldere water in zijne majestueuse pracht zonder hinder te beschouwen en deszelfs schoonheid te bewonderen.

De dolfijn komt in de oude fabelleer (*mythologie*) zeer voordeelig voor. Hem worden vereerende

verdienſten toegekend, waarom hij uit dankerkentenis onder de hemelteekenen aan het ſtargewelf is geplaatst geworden.

Om dezen visch met den harpoen of elger van boord te kunnen ſchieten, wordt hij op de gezegde wijze naar de ſchepen gelokt. — De beide, door den ſtuurman geſchoten dolfijnen verſtrekten ons aan den disch tot eene aangename lekkernij.

Den 5den Augustus vernamen wij nabij het ſchip drie of vier groote haaijen, van welke er een door middel van een' ſtevigen ijzeren haak, waaraan een ſtuk ſpek was gehecht, gevangen werd.

Bij het dooden van een zoo vervaarlijk zeemonſter moet met zeer veel beleid en omzigtigheid worden te werk gegaan, zal niet een gelijkſoortig ongeluk plaats hebben, als hetwelk dien al te onvoorzigtigen Engelschman, waarvan de geſchiedenis melding maakt, overkwam, wiens beide beenen, ter gelegenheid, dat men een' zeer kloeken haai wilde afmaken, door den ſtaart van het zeegedrogt werden verbrijzeld. — Gelijktijdig zagen wij hier verſcheiden dolfijnen, doch konden er niet één' van bekomen, dewijl zij te diep zwommen, om geſchoten te kunnen worden.

Den 7den werd door de wacht in de groote mars land gezien: het was de westkust van *Afrika*, doch van het dek was het niet zigtbaar.

Den 8ſten des namiddags te vijf ure, werd er land ontdekt, en te zes ure zagen wij kaap *Pal-*

mas, liggende op de Ivoorkust. Dit land doet zich wegens een rijzig geboomte hoog voor. Daar dit het punt onzer bestemming niet was, werd er van de kust afgehouden.

De Guinésche goudkust, welke wij op den 11den 's middags te een ure wegens haar hoog geboomte op verren afstand gewaar werden, genaderd zijnde, zagen wij van kust tot kust een' dikken rookdamp opgaan, dienende dit voor de kustbewoners tot een sein of waarschuwend teeken, dat er schepen in het gezigt zijn, en tevens, zoo als wij nader te weten kwamen, tot eene uitnoodiging aan de zeevarenden, om daar te komen handel drijven. Omstreeks te drie ure werden wij de Engelsche vlag, die van het fort of den post *Dixcoren* wapperde, gewaar.

Den 12den langs de kust zeilende, ontwaarden wij de forten *Cacorady* en *Sint Sebastiaan*, van welke de Hollandsche vlag woei. Wij hielden van den wal af, en kwamen des avonds met *de Pollux* ten anker.

Den 13den in den morgenstond werd er bij tamelijk helder weder sein gedaan, om een' loods aan boord te bekomen, doch, na lang wachten, zagen wij niemand opdagen, zoodat te tien ure de ankers werden geligt; en, de kust op een' tamelijken afstand volgende, kregen wij den Duivels- en Goudberg, beiden landwaarts in gelegen, in het gezigt. Naauwelijks een uur onder zeil zijnde, naderde ons eene cano met vier geheel zwarte kustbewoners. Deze lie-

den, welke, uitgezonderd eenig bekleedfel om hunnen middel ter dekking hunner fchaamte, geheel naakt waren, verwekten in mij, wien dit zoo vreemd was, eene zonderlinge gewaarwording; te meer daar zij, zoo als bekend is, de zwartfte kleur hebben. Om de polfen en boven de knieën prijkten zij met eenige aaneengefnoerde kraalverfierfelen van geene waarde. Het hoofdhaar, of liever wol, was verwonderlijk in onderfcheidene in mijn oog gansch onbeduidende figuren gefchoren, met geheel kale tusfchenruimten op het hoofd. Bij eene oppervlakkige befchouwing fchijnt het onbegrijpelijk, hoe deze lieden de geweldige hitte der loodregt brandende zonneftralen op hun nimmer gedekt hoofd en ligchaam kunnen verdragen; doch bij een verftandig nadenken valt deze verwondering geheel weg, wanneer men overweegt, dat zij onder de verzengde luchtftreek zijn geboren en opgekweekt, en gevolgelijk, van hunne geboorte af, even zoo tegen de hitte zijn gehard als de Vuurlanders en andere Noordfche volkeren tegen de onmatige koude. Ten aanzien der Indifche en Noordfche inboorlingen geldt in nadruk ons vaderlandsch fpreekwoord, *de gewoonte is eene tweede natuur.*

De genoemde vier zwarten waren van eene rijzige geftalte, welgemaakt, vlug en rap van leden. Zij hadden lemmetjes bij zich, welke zij zeer vertrouwelijk in onverftaanbare woorden aanboden. Uit hunne gebaren was duidelijk te bemerken, dat zij daarvoor iets bij wijze van

ruiling van ons terug begeerden, waarom wij, hoofdzakelijk om deze lieden te vergenoegen, deze lemmetjes voor weinig beteekenende zaken van hen inruilden. Na afloop dezer handeling verwijderden zij zich met de cano onder teekenen van de meeste tevredenheid.

DERDE HOOFDSTUK.

Verblijf te St. George Delmina *op de kust van* Guiné.

Even na den middag, omstreeks te een ure, de beide schepen, *Maria Reigersberg* en *de Pollux*, voor het Nederlandsche fort *Sint George Delmina* genaderd zijnde, werden de ankers op een' goeden afstand van den wal uitgeworpen. De aanhoudend zware deining, die daar plaats heeft, gaat alle verbeelding te boven. Het fort werd met zeventien schoten gesalueerd, en wederkeerig ontvingen wij van hetzelve eene gelijke saluade.

Naauwelijks waren de ankers in den grond, toen de beide schepen omringd werden door zwermen van kleine cano's, allen vol met inboorlingen, waarvan er bij menigte zich met de vreedzaamste bedoeling, zonder vooraf daartoe verlof te vragen, aan boord begaven. — De hedendaagsche etikette scheen dezen natuurmenschen ten eenenmale vreemd. Een hunner, die mij toescheen niet geheel vrij

van eigenwaan te zijn, trok in het bijzonder onze opmerking. Van de overigen onderfcheiden door een' langen rotting, dien hij in de hand hield, en die voorzien was van een' grooten zilveren knop en ketting, (niet ongelijk aan den met zilver gemonteerden ftok van een' tamboer-majoor bij een battaillon infanterie), trad hij ftout en moedig voor, en bood hoofdzakelijk den officieren zijne dienften aan tot het uitvoeren van allerlei commisfiën, of het verrigten van boodfchappen aan den wal, waartoe hij bij dergelijke gelegenheden veel gebruikt werd, en door ervaring in dat vak eene ongemeene gefchiktheid bezat. Ook tot het helder wasfchen van linnen voor de heeren officieren, zeide hij, dadelijk gereed te zijn. — Ik weet niet of er van de aangeboden dienften van dien man al dan niet gebruik werd gemaakt. — Weldra bleek ons, dat het dezen Delminers niet alleen te doen was, om hunne nieuwsgierigheid te bevredigen, maar wel dat de drijfveer hunner komst eigenbelang was, want welhaast boden zij onderfcheiden voorraad van vruchten, visch en dergelijken in ruiling aan, tegen dingen, bij ons van zeer luttel waarde, welk aanbod door de onzen gretig werd aangenomen.

In den loop van den dag vervoegde zich de kapitein-kommandant van het fort, vergezeld van een' zijner officieren, aan boord van de *Maria Reigersberg*, om onzen kommandant zijn hulde te bewijzen. — Ik onthoude mij van al de bijzonderheden, welke bij dergelijke gelegenheid telkens plaats heb-

ben, te vermelden, zoowel om het vervelend eentoonige te vermijden, als wegens het minbeduidende, dat daarin gelegen is.

Den 14den werd de kolonel COERTZE met de sloep naar den wal geroeid, en bij deszelfs aankomst met dertien schoten van het fort plegtstatig gesalueerd, welke vereerende saluade van boord werd beantwoord.

Op den 15den begaf ik mij, benevens twee andere officieren, met de sloep naar den wal. Offschoon daar eene vreesselijke branding staat, waarvoor men zich moet in acht nemen, kwamen wij toch, zonder eenigen hinder, door deze branding en stapten blijmoedig aan wal. Het haventje, hetwelk men voor men landen kan binnenvaart, moet men met hoog water binnenroeijen, wijl de eb het geheel droog doet worden, zoodat men bij vallend water op het drooge blijft zitten. Indien men het hoog water niet waarneemt, en na dat gezegde haven droog is geloopen, is men genoodzaakt, het met de sloep op strand te zetten. Waarlijk geene aardige manoeuvre, want zelden komt men dan droog aan den wal, en loopt er nog gevaar bij van om te slaan; welk ongeval tweemaal aan eenigen onzer schepelingen gedurende ons verblijf aan deze kust is bejegend: evenwel was er in de nabijheid van het fort geene betere landingsplaats te vinden, waarom zij hiertoe algemeen diende.

Het fort *Delmina* is krijgskundig aangelegd, en tot afwering van vijandelijke aanvallen zeer geschikt, doch wij vonden hetzelve slecht gearmeerd en in

een' vervallen, verwaarloosden ſtaat. Op het binnenplein van dit fort zijn twee ruime diepe putten, van zoet water voorzien, uit welke onze beide ſchepen rijkelijk werden geproviandeerd. De kommandeur, met name LAST, had op dit plein zijne woning, met eenige, onder zijne bevelen ſtaande, beambten.

Digt bij het fort *Delmina* ligt op den berg *St. Jago* het fort *Koenraadsburg*, waarin ook aan al, wat ter verdediging dienſtig is, gebrek is. Slechts twintig nagenoeg onbruikbare ijzeren ſtukken geſchut waren er voorhanden, welke, na ons verblijf aldaar, naar *Europa* zijn overgevoerd. De bezetting dier beide forten heeft een' kapitein-kommandant op *Delmina* en een' eerſten luitenant-kommandant op *Koenraadsburg* aan het hoofd, en maakt overigens te zamen niet meer uit dan twee Europeſche luitenants titulair, en ruim tachtig zwarte inboorlingen, welke, te traag om op hunne beenen te ſtaan, den meesten tijd van den dag, zoowel op als van de wacht, met zitten, liggen, geeuwen of ſlapen doorbrengen. — Uit deze kleine ſchets kan men ligtelijk opmaken, hoe ellendig het op de beide forten ten aanzien der verdedigingsmiddelen is gelegen, daar zij, behoorlijk bezet en gearmeerd zijnde, beiden geduchte en ſchier ongenaakbare ſterkten zijn zouden. Op het laatstgenoemde fort ſtaat een vierkante toren, van welken men het ſchoonſte gezigt heeft in den onmetelijken oceaan, op de reede en aan de landzijde over den geheele omtrek. Nu en dan verlustigde ik mij daar in die fraaije zee- en landgezigten, die een kundig en

geoefend ſchilder de voortreffelijkſte bouwſtoffen voor zijn penſeel zouden kunnen opleveren.

Aan *Delmina* grenst eene negerij, het *Krom* genaamd, welker bevolking op ongeveer dertien duizend zielen wordt berekend. Aan den voet van den genoemden berg *St. Jago* ligt ook eene negerij, maar die aanmerkelijk kleiner van omvang en veel minder bevolkt is, en zoo treft men er, meer landwaarts in, nog meerdere aan, die op verſchillende afſtanden van elkander gelegen zijn. Het gemelde *Krom* is zoo ongeregeld en onordelijk aangelegd, bebouwd en, als het ware, in elkander gedrongen, dat men verſcheiden zoogenaamde ſtraten of liever bogtige gangen bezwaarlijk man voor man kan doorgaan. De woningen zijn enge, ellendige hutten, van klei ruw opgetrokken, en met bladeren van klapperboomen gedekt. Zij beſtaan meestal in een enkel benedenvertrek; in eenige weinigen vindt men echter nog eene ſoort van bovenkamer, doch ieder lokaal wordt door een afzonderlijk gezin van menigmaal zes of acht perſonen bewoond. Duidelijk beſpeurt de gevoelige menſchenvriend hier de bewarende hand eener weldadige Voorzienigheid in het levensbehoud dezer lieden, die anders, wegens hunne afzigtelijke onreinheid, door eene algemeene pestziekte moesten omkomen. Met afgrijzen, maar tevens met innig mededoogen, zag ik op eenigen afſtand deze ongelukkigen, wier deerniswaardig lot ik, en menig ooggetuige met mij, diep beklaagde. Met aandoening verliet ik een tooneel van jammer en ellende,

zoo als ik nooit te voren zag, en ook niet wensch, in mijn geheele leven weder te aanschouwen. — Nog van de volgende bijzonderheden acht ik dienstig hier melding te maken.

Het voornaamste huisraad, dat ik in een' dezer woningen opmerkte, bestond in een schietgeweer, (waarvan mij later bleek dat de meesten voorzien zijn en waarmede zij tamelijk wel weten om te gaan;) en in aan den wand hangende kralen-kettingjes, tot lijfsieraad dienende. Men vindt verder in elk vertrek een paar lage zitbankjes, — op den grond uitgerolde gevlochten matten, die tot nachtleger dienen, — eenige van de bast der kalabassen gemaakte bakken, — kommen van klappernoten en aarden kommen ter spijsbereiding. Te midden van de woning is eene kuil in den grond, tot stookplaats dienende, waarin dan sprokkelhout, dat men op het land ruimschoots vindt, gebrand wordt. Daar er buiten den ingang der woning geene andere opening is, waardoor de rook zich ontlasten kan, denkt men zich in gevaar van te zullen stikken, wanneer men, terwijl er gestookt wordt, eene zoodanige hut wil binnen gaan.

Deze negers leven zeer sober. Hunne spijs bestaat voornamelijk in maïs, of zoogenaamde Turksche tarwe, die, na geweekt te zijn, tusschen steenen fijn gewreven, en vervolgens in den genoemden aardkuil tot eene soort van brood gebakken wordt, hetgeen men daar kaantjes noemt. Voorts kleine vischjes, waarvan zij met het water van de klap-

pernoot en eenige daar gemeenzame kruiden vermengd, soep koken. Met vleesch voeden zij zich zelden, omdat zij het niet, of zeer schaars, kunnen bekomen; slechts op bepaalde feestmaaltijden bedienen zij zich daarvan, wanneer zij het van één der priesteren ten geschenke ontvangen.

De voornoemde groote negerij is verdeeld in kwartieren of wijken, welke ieder derzelver afzonderlijk opperhoofd hebben. Bij onlusten of krakeelen, die ligtelijk onder hen ontstaan, trekken zij onder het bestuur dier opperhoofden tegen elkanderen ten strijde, vechten en maken wederzijds krijgsgevangenen, welke ongelukkigen, na de ijsselijkste folteringen ondergaan te hebben, ellendig worden om het leven gebragt. In het veld of op het strijdtooneel zijn de negers zeer geneigd, de bevelen hunner aanvoerders te gehoorzamen. Met elkander schijnen al de in dezen oord bestaande negerijen in betrekking te staan, en als het ware slechts één ligchaam of bijzondere natie uit te maken; ook hebben er welligt onder hen bondgenootschappen plaats. De geheele gewapende magt dier negerijen kan op omtrent twintigduizend weerbare mannen gerekend worden. In den geregelden wapenhandel zijn zij slecht of liever in het geheel niet geoefend; waarom zij in openbaren strijd tegen geoefende Europeanen, met wederzijdsche gelijke magt, altijd zeer ver te kort schieten.

De natuurlijke geaardheid dier natie is niets minder dan lofwaardig. Wreed en vreesselijk oploopend zijnde, is men geen oogenblik onder deze

lieden veilig en moet in hunne nabijheid steeds op zijne hoede zijn, daar zij tot al, wat slecht is, in staat zijn, wanneer zij in woede losbarsten. Hunne taal bestaat veeleer in het doen hooren van onderscheiden klanken en geluiden, dan in het bezigen van woorden, zoodat niemand onzer lieden er iets van kon onderscheiden.

Onder deze negernatie vindt men ook afstammelingen van blanken, welligt door vermenging van Europeanen met de negers voortgesproten, doorgaans Liplappen genaamd; deze bastaardsoorten, welke koper- of taankleurig zijn, staan onder een bijzonder opzigt, en hebben hunne afzonderlijke opperhoofden, aldaar blankofficieren genoemd. Onder dezen troffen wij vier of vijf personen aan, welke gebrekkig Nederduitsch spraken, doch konden van die domme schepsels geene bijzonderheden meer gewaar worden dan die, waarmede wij reeds bekend waren.

De bestaanmiddelen dezer negers zijn gering. Zij generen zich van hunnen arbeid in de bosschen en van de vischvangst, die echter weinig beteekenend is. Tegen den visch, dien zij vangen, ruilen zij andere mondbehoeften in. Al hetgeen wij benoodigd waren, of van hen begeerden, zoo visch als vruchten, verkregen wij tot zeer hoogen prijs of bij ruiling; niets beviel hun zoo goed als de Hollandsche kaas, die zij voor eene uitmuntende lekkernij hielden, waarvoor wij veel visch en vooral vruchten konden bedingen, en veel van hun gedaan krijgen. Waren deze lieden voorzien van duur-

zame vervoerbare produkten, die in *Nederland* getrokken zijn; dan was er voor den speculant van eene scheepslading Hollandsche kaas voorzeker voordeelig partij te trekken. Niets achten zij te hoog, om voor dit vaderlandsch produkt af te staan; een vader bood ons met de meeste welmeenendheid zijn vijfjarig zoontje, dat hij verzekerde gaaf en gezond te zijn, voor slechts drie Edammer-kaasjes in ruiling aan. Voor eene geringe waarde aan Hollandsche of andere voortbrengselen, die bij hun gewild zijn, koopt men een' volwassen slaaf, echter onder voorwaarde, dat dezelve niet langer het eigendom des koopers blijft, dan zoo lang deze zich op de Guinésche kust ophoudt, schoon de koopman bij voorkomende gelegenheid zich weinig aan die voorwaarde kreunt, maar bij het verlaten der kust onbevreesd zijne gekochte waar met zich voert, en naar willekeur daarmede handelt. In weêrwil van de bestaande wetten der meeste Europesche Mogendheden tegen den slavenhandel, wordt deze godtergende en den mensch onteerende handel door baatzuchtige kooplieden, nog maar al te veel ter sluik gedreven. Met klinkende spetie hebben de negers weinig op. Daaraan hechten zij weinig waarde, waarom ons ook het arbeidsloon, wasschen van linnen, enz., als dit in spetie berekend werd, duur te staan kwam, en wij de door hen vervaardigde luchtige strooijen manshoeden, welke ons in dit heet klimaat bijzonder wel te pas kwamen, gevolgelijk duur betalen moesten.

Op de kust van *Guiné* treft men zeer weinig

oude lieden aan. Slechts eene blijkbaar oude vrouw zag ik, welke naar een levend geraamte geleek, en naauwelijks meer ftaan of zitten kon; akeliger voorwerp zag ik nimmer te voren. — Niemand dezer negers is met zijn eigen ouderdom bekend. Zeer vroeg bereiken de kinderen hunnen vollen wasdom en zijn dan fpoedig afgeleefd.

De gansche negerbevolking op *Delmina*, zoowel de vermelde bastaardfoort als al de overigen, gaat, zonder eenige uitzondering, geheel naakt, zonder door eenige andere kleedingftukken bedekt te zijn, dan een witte of gekleurde doek of lap, om de heupen vastgehecht, terwijl een andere doek van het achterfte tot het voorfte deel des ligchaams, tusfchen de beenen doorgehaald, verftrekt, om daarmede de fchaamdeelen te dekken. Zij verfieren zich algemeen met kettingwerk, van menfchentanden en kralen te zamen gefnoerd, die lang om den hals, alsmede om de armen en beenen afhangen. Bij eenigen zag ik ook kraalringen aan vingers en teenen. De meeste mannen pronken met groote zilveren, koperen of ivoren, armringen, en dragen, minder tot dekking dan tot pronk, over den fchouder een luchtig los afhangend kleed. De negerinnen dragen laag op den rug eene foort van kusfen, meerendeels met ellendige vodden of met gedroogde boombladeren gevuld, waarop zij hunne kleine kinderen plaatfen, wanneer zij buiten hare woning gaan. Daar ik menigmaal zag, dat negerinnetjes van flechts een halfjarigen ouderdom reeds met eene zoodanige machine werden voorzien,

zoo mag men veronderstellen, dat deze draagzetels of tevens, tot pronk en opschik worden gedragen, of dat men haar van de vroegste jeugd af aan het dragen van dien last gewennen wil.

Niettegenstaande de vrouwen en meisjes alle van de genoemde schaambekleedselen zijn voorzien, zoo ben ik, niettemin overtuigd geworden, dat eerbare schaamte nergens minder gevonden wordt, dan in het *Krom*; want op zekeren voormiddag bevond ik mij met een' mijner krijgsbroederen op de jagt, bij welke gelegenheid wij onwillekeurig nabij eene badplaats kwamen, waar omtrent dertig of veertig meisjes en vrouwen in den blooten natuurstaat zich voor en nabij ons oog vertoonden, zonder eenige verlegenheid te laten blijken; een algemeen schaterend lagchen liet zich integendeel bij deze schaamteloozen hooren, zoodra wij door haar, die zich deels in het water en deels op het droogе bevonden, werden gezien.

Nog een kwartieruurs verder, om onze jagt te vervolgen, voortgegaan zijnde, bragt het toeval ons aan eene badplaats van mannen, waar wij er ook eene menigte, om zich te reinigen en tevens te verkoelen, aantroffen. Ik bemerkte dat sommigen, welke pas schenen aangekomen, alvorens zich in het water te begeven, de huid wreven met eene zekere soort van fijn hout, na het gekaauwd te hebben, hetgeen zij veelvuldig doen tot behoud en zuiverhouding hunner tanden, waarop zij veel prijs stellen, en die zij gevolgelijk zeer in acht nemen. Eene lust is het, hunne regelmatige rijen sneeuwwitte

tanden, waarop zij zich niet weinig verhoovaardigen, te zien. Welligt is ook bij de negers dit hout kaauwen even zeer uit ſmaak in zwang, als onder ons het tabakspruimen. — Deze lieden, zoowel van het vrouwelijke als mannelijke geſlacht, zwemmen zoo vaardig en gemakkelijk als watervogelen. — In een riviertje digt bij het mannenbad waren gelijktijdig ook meisjes en vrouwen met dit verkoelend werk bezig. Wij zagen haar, even als de mannen, als waterrotten onder duikelen, en na langer dan eene minuut tijds onder gebleven te zijn, weder boven ſchieten. Wij aanſchouwden deze watertooneelen met genoegen.

De plegtigheid, die op het ontdekken der eerſte kenteekenen van huwbaarheid bij een jong meisje plaats heeft, is nog al merkwaardig. Eenmaal was ik daar aanſchouwer van. Zoodra een meisje voor de eerſte maal menſtrueert, hetwelk onder deze heete luchtſtreek reeds met haar tiende of elfde jaar eenen aanvang neemt, en zij gevolgelijk als vruchtbaar en huwbaar wordt beſchouwd, dan wordt deze maagd met magtig veel toeſtel ſtatig door het geheele, reeds beſchrevene, *Krom* geleid, vergezeld van een groot aantal vrouwen en meisjes. De hoofdperſoon van dit tooneel verſchijnt met opzettelijk voor deze plegtſtatige gelegenheid over het ganſche ligchaam geſchilderde roode en witte vrij onregelmatige figuren, en voorts met kralen rijkelijk opgeſierd. De optogt wordt opgeluisterd door het ſlaan op een inſtrument, hetwelk eene trom moet verbeelden; hetzelve beſtaat in een' grooten ronden pot, van een

wijden hals voorzien, waarover, zoo ſtrak mogelijk, eene blaas wordt geſpannen; deze draagt een der kortſte, maar niet minder ſterke, negers, gedurende den optogt, op zijn hoofd. Deze drager wordt op de hielen gevolgd door een' kloekeren neger, welke onder een wonderlijk ſchreeuwend geluid en onophoudelijk ſlaan op het vóór hem gedragen wordend inſtrument met de vereenigde feestelingen met langzame ſchreden door het *Kram* gaat. Hoe lang deze optogt heeft geduurd kwam ik niet te weten: ik, die mede aanſchouwer was, verliet dit ſchouwſpel, en hield mij onder weg onwillekeurig met beſpiegelingen over dit tooneel bezig. Ik dacht bij mij-zelven, deze lieden handelen ſlechts naar lands gebruik; op hunne wijze vermaken zij zich even zoo goed, en zijn bij hunne eenvoudige feestvieringen niet minder verheugd, dan wij beſchaafde Europeanen, gedurende het bijwonen van eene openbare vermakelijkheid, comedie, opera of bal. Ieder volk heeft zijne eigene wijze en keuze van zich te vermaken; en welk onpartijdig beſchouwer zal hunne, in onze oogen laffe, zoutelooze, plegtigheden en gebruiken wraken? Zij weten niet beter, of deze en dergelijke plegtigheden, feestvieringen en gebruiken, zijn met een' goeden ſmaak ingerigt. Ook wij Nederlanders denken dus over de onze, ſchoon welligt een buitenlander er anders over mogt oordeelen.

De godsdienst dezer negernatie is, zoo te *Delmina* als op de geheele kust van *Guiné*, afgodisch. Offchoon men van hunne geloofsleer of grond-

ſtellingen zich geen begrip kan vormen, zoo bleek het ons evenwel klaar genoeg, dat zij gelooven aan het beſtaan van een wezen, waarvan al het goede, dat zij dagelijks genieten, in ruime mate afdaalt, en waarvoor zij dien grootmoedigen beſchermer en heilaanbrenger telkens hulde doen, en verſchuldigden dank bewijzen. Dit grootmagtig wezen wordt door hun JAN KOMPAN genoemd.

Behalve hunnen grootmoedigen beſchermer of heilaanbrenger JAN KOMPAN, belijden zij, te gelooven aan het beſtaan van een kwaad wezen, en ſtellen vooral alles in het werk, om met hetzelve bevriend te zijn en te blijven. Terwijl zij het eerſte wezen om deszelfs goedheid beminnen, zoo vreezen en beven zij voor de gramſchap van het laatſte. Al wat in betrekking tot het laatſte ſtaat, noemen zij *Fetiche* (*).

Voor den ingang of naast elke hut ontwaart men een' in den grond geplaatſten pot, of voor het minst een' kuil of put in den grond, met water gevuld, welke ſteeds zorgvuldig aangevuld, doch nimmer ſchoon gemaakt wordt, en gevolgelijk een' zeer nadeeligen verpestenden ſtank van zich geeft. In de nabijheid van vele hutten zijn wanſtaltige poppen bij de zoo even genoemde waterputten of potten geplaatst. Dit water moet dezen poppen of *Fetichen* tot lafenis dienen, wanneer zij dorſtig zijn, want vooral zorgen de negers, dat die, alsmede de onzigtbare *Fetiſche*, waaraan zij tevens

(*) *Fetiche* beduidt de afgod der negers.

geloof hechten, aan dit water geen gebrek krijgen en dorst komen te lijden. Boven den ingang van elke woning zijn allerlei vodden, als oude lappen, ſtukken glas, porſeleinſcherven, beenderen van dieren, matjes, enz., aan een dwars geſpannen lijn of koord opgehangen. Behalve aan de hutten, ſtaan ook op onderſcheidene plaatſen ſtaken in den grond, waaraan dergelijke pralerij is gehecht. Al deze zaken zijn *Fetichen*, en worden als heilig beſchouwd en geëerd. Tot geen' prijs zouden zij toeſtaan, dat daaraan eenige moedwil werd toegebragt. Wie zich hieraan mogt ſchuldig maken, is aan al hunne wraak en woede blootgeſteld, waarom zij elken vreemdeling voor dit hem dreigend gevaar waarſchuwen; want zij gelooven, dat hemel en aarde vergaan zou, indien zulk eene heiligſchennis ongeſtraft bleef; offchoon zij tevens geruſtelijk vertrouwen, dat de vermetele, die de *Fetichen* zou willen aanroeren, eer hij zijn opzet kon ten uitvoer brengen, door dezelven zou worden gedood.

Digt bij het fort *Koenraadsburg* ſtaan eenige tamarindeboomen, die de vorige gouverneur-generaal DAANDELS, met vele andere boomen, wilde doen omhakken of uitroeijen, omdat dezelve, volgens zijn krijgskundig plan, hem waarſchijnlijk in den weg ſtonden; doch geen der inboorlingen durfde het ondernemen, daaraan de hand te ſlaan, of toe te ſtaan, dat vreemdelingen zulks deden, uit vrees van door de *Fetichen*, wijl daaraan de meesten dier boomen gewijd waren, te zullen gedood worden. De negers hebben *Fetichen*-prieſters, wel-

ke slechts door eene bloote aanraking en bezwering al dit genoemde heilig en onschendbaar maken.

In de negerijen zijn ook offerplaatsen, waarop den *Fetichen*, door de priesters, offers worden gebragt; deze offerplaatsen, van riet en klei gemaakt, zijn klein van omtrek, en niet hooger dan drie of vier voeten; men vindt er gemeenlijk twee of drie in iedere negerij. De offers bestaan in ontvleeschde ramskoppen, met drek gevulde ramspenzen, vuile vogeleijeren en een weinig rum. Dit alles blijft daar verrotten en mag nimmer door iemand worden aangeraakt. De offeranden geschieden nooit dan in de tegenwoordigheid van het volk, hetwelk bij deze plegtigheden een vervaarlijk geschreeuw aanheft, hetgeen de offerpriester vergezelt met dansen, verwonderlijke sprongen, en afzigtelijke verdraaijingen der oogen en ledematen.

De dingsdag is, bij deze negers, even als bij de Christenen de zondag, een heilige dag, bijzonder aan de godsdienst gewijd. Op dien dag is het hun verboden, eenigen arbeid, of iets, buiten dringende noodzakelijkheid, te verrigten, of palmwijn, hun meest geliefkoosde drank, waarop zij zeer verzot zijn, te drinken; alles op straf eener opbrengst of boete van eene op deze overtreding bepaalde taks goud. Ieder legt op dezen plegtigen dag iets van zijne voor zich bestemde spijze buiten zijne woning voor de *Fetichen*, waarvan zich de gieren en andere vogels, die er door aangelokt worden, spoedig meester maken. Nimmer worden deze dieren, die aanmerkelijk in getal zijn en geene

schuwheid voor menschen hebben, door de negers in dien roof verhinderd, vermits zij hen als kinderen van den *Fetiche* beschouwen.

Wanneer iemand ernstig is ziek geworden, en aan den buurt- of wijkpriester daarvan wordt kennis gegeven, begeeft hij zich dadelijk naar den kranke, bij wien hij met den *Fetiche* onder de hevigste stuiptrekkingen verwonderlijke verdraaijingen der oogen en vreemde gebaren, in onderhandeling treedt. Hij heeft daarbij een' koperen schotel met water voor zich staan, spreekt met het gelaat boven dien schotel, volgens zijn geloof tot den *Fetiche*, en naar de goede of min gunstige geneigdheid voor of tegen den kranke en het bekomen antwoord, spreekt hij leven of dood over den zieke uit. Voorspelt de priester den dood, dan poogt de kranke of deszelfs huisgenooten hem tot voorspraak bij den *Fetiche* te bewegen tot herstel en verlenging van het leven. Deze bede, die zoowel strookt met des priesters belang, wordt nimmer van de hand gewezen. De pogingen tot levensverlenging worden in zijne eigene woning gedurig herhaald, en bewerkt de natuur herstel, dan ontvangt de voorbidder, boven de gewone belooning zijner reeds genoemde verrigtingen, een meer dan verdubbeld loon. Een priester neemt bij den kranke tevens het ambt van geneesheer waar, en laat zich in die betrekking door de vermogende lieden goed betalen, terwijl de minvermogende, naar gelang van hun onvermogen, gerekend worden. Hij scheert de schapen, naar zij wol hebben.

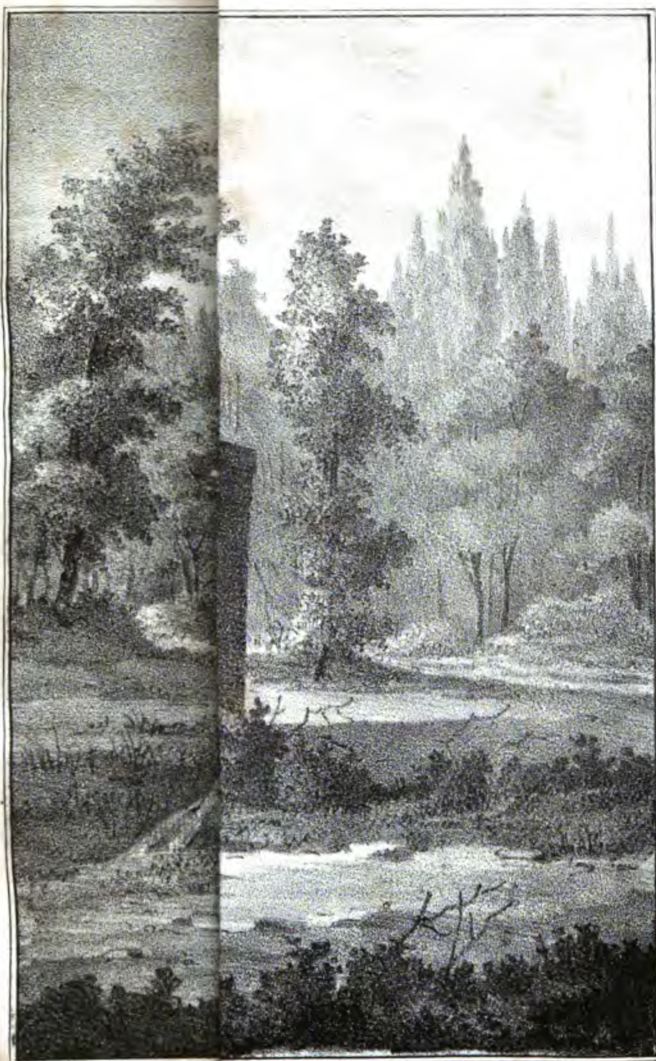
De eenvoudigſte merkt weldra, na de lezing van dit verhaal, hoe daar de geestelijkheid door aangeleerde ſtuiptrekkende bewegingen en allerlei kunstjes, die den onverſchrokkendſten bijna vrees kunnen aanjagen, en verdere handelwijze, de onnoozelen door leugen en bedrog weten te misleiden.

Bij een ſterfgeval hebben onder de negers voorname plegtigheden plaats; de bloedverwanten des overledenen laten dit eerst in het kwartier of de buurt der negerij, die zij bewonen, bekend maken, en wijders in de naastbijgelegene horden. Van iedere horde, waarin men de doodsaankondiging doet, worden uit achting voor den afgeſtorvene geſchenken aan de naaste bloedverwanten gezonden; ook van hunne eigene negerij ontvangen zij geſchenken, alles geëvenredigd naar den ſtaat der overledenen. Deze geſchenken beſtaan niet zelden in ſtofgoud, rundvee of ſchapen; bij de mindere klasſen in pandjesgoed, (eene ſoort van dekkleeden,) palmwijn, vruchten, enz. Een gedeelte dier geſchenken wordt bij het graf opgeofferd, om die den doode mede te geven; het overige ruilen zij meerendeels voor buskruid, ter openbare luidruchtige viering van het dood- en begrafenisfeest, hetwelk een' aanvang neemt, nadat het lijk is ter aarde beſteld. Weken, ja, zelfs maanden duren deze lijkfeesten; iederen avond ſchieten, danſen, en ſchreeuwen zij op eene vervaarlijk wijze onder onophoudelijk geraas op eene ſoortgelijke trommel, als reeds omſchreven is, voor de woning des afgeſtorvenen, zoodat men het

op de ter reede liggende schepen kan hooren. Ook maken zij daarbij met stokken eene soort van krijgsmanoeuvres, die wel waardig zijn gezien te worden. Deze luidruchtige feestvieringen eindigen nimmer voor dat de opbrengst der geschenken geheel verteerd is, hetgeen kort of lang duurt, naar gelang het ruimere of meer bekrompene fonds zulks toelaat.

De negers verwijderen zich niet gaarne, zonder dringende noodzakelijkheid, van hunne afgestorvene bloedverwanten of vrienden, uit welken hoofde zij de lijken in hunne eigene woningen begraven, en zij die boven wonen in de nabijheid dier woning; doch wanneer iemand aan de pokken of eenige andere besmettelijke ziekte sterft, hetgeen daar niet zelden het geval is, dan wordt het lijk aan het strand begraven. Deze grafplaatsen zijn voor den wandelaar dadelijk op te merken, aan de huisselijke gereedschappen of andere zaken, welke den overledene toebehoord hebben, en op *zijne* of *hare* grafplaats gelegd, nimmer door iemand aangeroerd, veel min weggenomen mogen worden, hetgeen, mijns oordeels, minder aan algemeene eerlijke beginselen der negers, dan aan de vrees, van door die dingen besmet te zullen worden, is toe te schrijven.

Op onze dagelijksche wandelingen, om de daar voorhanden zijnde merkwaardigheden te bezigtigen, zagen wij eene, dadelijk in het oog vallende, graftombe, geplaatst op het midden van een eenzaam kerkhof, van een tamelijk hoogen muur omringd,

Guiné.

Q.M.R. Ver Huell. del. Steendr. van Desguerrois et Co. Amsterdam

PUBLIC LIBRARY
AND

en door een groot hek afgesloten (*). Boven dit hek staat te lezen: *ontvang, o weldadige moeder, uwe kinderen weder*. Dit kerkhof dient tot eene begraafplaats voor de blanken of Europeanen, welke aan deze kust komen te sterven. De graftombe zelve dient, bij uitsluiting van anderen enkel voor hooge ambtenaren, welke bij hun leven daar voorname landsposten hebben bekleed, b. v., gouverneurs, kommandeurs, enz. Ook het gebeente van den gewezen gouverneur, den generaal DAANDELS, rust zacht in deze grafplaats, na een meer dan zestigjarig onrustig leven op aarde.

Het ligt buiten mijn bestek, mij hier in bespiegelingen en gedachten over dezen alom bekenden man uit te laten, die zulk eene voorname rol op het aardsch tooneel gespeeld heeft, van wien zoo veel ten voor- en nadeel kan gezegd worden, en waartoe hier anders gereede aanleiding zijn zou.

In het jaar 1816 werd deze graftombe verfraaid door eene fraaije vierkante zuil, welk de goedkeuring van iederen beschouwer wegdraagt.

De inboorlingen dezer kust schatten over het algemeen de blanken of Europeanen verre boven zich in waarde, hetgeen hen veel ontzag voor dezelven inboezemt. Zij schijnen van hunne minderheid in verstandelijke vermogens, kunstvoortbrengselen, zeden en manieren, zich zeer wel bewust. Ook ontveinzen zij dit geenszins, maar geven dat bij iedere gelegenheid openhartig te kennen. In dit opzigt

(*) Zie plaat n°. 1.

ſchittert hunne goede zijde in het oog van ieder Europeaan. Zij erkennen de blanken als bevoorregte kinderen van een magtig goed en groot wezen, onder wiens grootmagtige beſcherming zij leven, daar zij in tegenoverſtelling zich-zelven beſchouwen als min-bevoorregte kinderen van het kwade wezen, waarvoor zij vreezen en beven, en waarmede zij door alle mogelijke dienſtbetooning trachten bevriend te blijven.

Wanneer een neger eenen blanke ontmoet, of voorbij zal gaan, en hij met eenig bekleedſel bedekt is, ontbloot hij weldra, met betooningen van eerbied, den regterſchouder, en blijft ſtaan, tot deze is voorbijgegaan. Een wel-opgevoede blanke groet dan wederkeerig. Ook op deze kust heeft alzoo eenige wellevendheid plaats.

Voor de Hollanders betoonen de negers, boven lieden van alle andere natiën, de meeste achting en ontzag; men meent opgemerkt te hebben, dat de Engelſchen bij hen op den laatſten trap van achting ſtaan, waarvan zij zelve welligt de ſchuldige oorzaak zijn.

Bij alle openbare feesten op de kust van *Guiné* prijkt de Hollandſche vlag in het klein, echter zigtbaar genoeg om te worden opgemerkt, onder hunne verſieringen van loof en boomtakken; zij geven door gebaren eene ongekunſtelde vreugde te kennen, wanneer er gelegenheid is om eenen Hollander op dit vlaggetje opmerkzaam te maken, en betoonen dan, met de hand op dit vereerend teeken wijzende, een' ongeveinsden eerbied voor hem. Slechts een-

maal werd mij-zelven, geheel ongezocht en zonder dat ik hierop verdacht was, dit eerbetoon aangedaan; en ik kan niet uitdrukken, hoezeer dit mijn vaderlandsch gevoel ſtreelde. Nog heden, terwijl ik dit ſchrijf, na den geruimen tijd, die er ſedert verloopen is, ſtreelt mij de herinnering aan deze ontmoeting. Menigmaal komt mij onwillekeurig weêr voor den geest, hoe op dien ſtond een vergenoegde vriendelijke neger mij met zachtheid aan den arm tot zulk een vlaggetje leidde, en daarop met in zijne gebaren ſprekende geestdrift bijzonder opmerkzaam poogde te maken; en ik kan niet ontveinzen grootsch op dit eenvoudig eerbetoon van een' neger te zijn. Sommigen mogen dit eerbetoon, mij bejegend, als eene beuzeling beſchouwen, en mijne gevoeligheid daarover afkeuren, ik ben er zeker van, dat de gevoelige menſchenvriend deze mijne gewaarwordingen niet zal wraken.

Deze kustbewoners ſchatten de Hollandſche vlag daarom zoo hoog, omdat zij dezelve als een zinnebeeld van den regenboog, waarvoor zij afgodiſchen eerbied ſchijnen te koesteren, aanmerken.

Op de kust van *Guiné* beſtaan vier negerſtammen, waarvan er ſlechts een door mij werd beſchreven, om het eentoonige te vermijden, en niet in noodelooze herhalingen te vervallen. Deze vier ſtammen voeren niet zelden tegen elkander oorlog, trekken te veld en leveren bloedige ſchermutſelingen, enz.

Terwijl wij voor *St. George Delmina* op de reede lagen, konden wij *kaap Koste* met het bloote

oog aanschouwen; deze kaap, welke het sterkste bevolkt is, heeft eene Engelsche bezetting; hare bewoners worden Azianten genoemd. Verder landwaarts in, komt men bij de Donconezen en Tantynen, welke volkeren elkander beoorlogen, wanneer daartoe slechts aanleiding is. De wederzijdsche krijgsgevangenen worden voor werkslaven verkocht, en als paarden met geheele troepen geleverd.

De Donconezen zijn kenbaar aan kerven in het aangezigt, welke smartelijke kunstbewerking reeds in hunne kindschheid wordt bewerkstelligd. Deze likteekenen schijnen daar de mode te zijn, of zeer in den smaak te vallen; terwijl daarentegen de Azianten aan hun golvend afhangend hoofdhaar, of liever wolkrullen gekend worden, waarmede zij zich niet onbevallig voordoen. Van de beide voorgemelde stammen zagen wij vele ongelukkigen te *Montovideo*, op de kust van *Chili*, welke voor slaven verkocht, en tot een altoosdurenden arbeid gedoemd waren.

Nimmer had ik kunnen denken, of het willen gelooven, al ware het mij stellig verzekerd geworden, indien ik-zelf er niet menigmaal ooggetuige van was geweest, dat een regtschapen Europeaan zoo ver ontmenscht zou kunnen zijn, om zich in een rijtuig door negers, die toch ook menschen zijn, te laten voorttrekken. Meer dan eens zag ik een' Europeaan te *Delmina*, ik schaam mij zijn naam te noemen, in een rijtuig, waarvoor zes, ook wel acht, negers gespannen waren, rond toeren. Zijn edele zat met een' zweep in de

hand, even als in *Europa*, als men paarden heeft voorgefpannen; zoo menigwerf ik dit zag, welde in mijne ziel eene verontwaardiging, die ik naauwelijks kon verbergen, daar zoo iets, naar het mij voorkwam, tegen alle menfchelijk gevoel aandruischt.

Het voornaamfte voortbrengfel der natuur, wat de grond op de kust van *Guiné* oplevert, is het goud. Dagelijks zagen wij den arbeid, en op welk eene wijze de kustbewoners zich van hetzelve meester maken, waarmede ik mij niet zelden vermaakte. Door niemand anders dan door negermeisjes wordt dit werk verrigt. Ook aan de blanken op de kust is het goud zoeken nimmer verboden geworden; doch deze zijn niet beftand, om gedurende dien arbeid de brandende zonneftralen op de opene vlakte te verduren.

De jonge negerinnen fcheppen het met ftofgoud vermengde zand in bakken, uit de rivier of elders, en werpen het met geringe gedeelten in vaten of potten, die tot aan den rand met water gevuld zijn, welk water zij op de vaardigfte wijze roeren en in geftadige beweging brengen, terwijl er tevens wordt gezorgd, dat door gedurige aanvulling, dit water niet beneden den rand komt. Door eene onophoudelijke roering en ftille beweging door middel van een ftokje op den bodem, fpoelt het zand over den rand geftadig weg, en de gouddeelen blijven als eene veel zwaardere zelfftandigheid, dan het zand, op den bodem van het vat of den pot; terwijl men zich op de gezegde wijze van het fluit-

telooze zand heeft ontdaan. De meening, dat deze kunst van affcheiding allereerst zou uitgevonden zijn door de Guinéfche kustbewoners, komt mij min aannemelijk voor dan wel, dat zij dit van Europeanen hebben geleerd; want op de bovengemelde, of dergelijke wijze handelen ook bij ons de goudfmeden met het onmerkbaar te loor gaande goud, hetwelk op de werkplaats op den grond valt, of zich aan de fmeltkroezen hecht, om zoo veel mogelijk het verlorene weder bijeen te vergaderen. Dit gefchiedt naar tijdsomftandigheden doorgaans een- of tweemaal, onbepaald, in een jaar, en wordt lovuren (wasfchen) genoemd.

De meerdere of mindere hoeveelheid goud, hetwelk de grond op de Guinéfche kust oplevert, kan op de eene of andere plaats aanmerkelijk verfchillen; de meeste, bij de priesters bekende, plaatfen, waar de natuur den rijkften fchat oplevert, worden gemeenlijk door hen *Fetiche* verklaard, Op den berg *St. Jago*, b. v., is, volgens het algemeen gevoelen, kort onder den muur van het fort, eene plaats, waar de aarde zeer veel gouddeelen in zich bevat; maar die plek gronds blijft, ten gevolge der priesterbezwering, onaangeroerd. Niet een der inboorlingen zou zich durven vermeten, van daar flechts een' korrel zand te vervoeren.

De voorgemelde handelwijze dezer priesters verdient, mijns bedunkens, opmerking: altans bij mij is het eenigermate bedenkelijk, of deze zwarte dienstknechten, welke toch ook hunnen fchat in

aarden vaten dragen, daarmede al of niet flinkfche bedoelingen kunnen hebben!

Op de gemelde plaats wordt tweemaal in het jaar een ram aan den *Fetiche* geofferd. Met het bloed van dit offerdier wordt de omtrek van den heuvel befprengd, het flagtoffer wordt wijders gedeeltelijk verbrand, en het vuur, na het eindigen dier plegtigheid, met palmwijn uitgebluscht. Op de offerplaats worden glas- en potfcherven nedergelegd, en niet vóór een' volgenden offerdag wordt die grond weder aangeraakt. Met het overige vleesch van den geflagten ram weet de offerpriester altoos goeden raad.

Men vindt hier flechts weinig rundvee, en meerendeels bijzonder klein van ftuk; de meeste reeds volwasfene runderen hebben naauwelijks de grootte van een kloek kalf. Ook bij ons zijn er kleine gladharige meest zwartbont gevlekte fchapen, en voorts kabrieten, eene ruwe foort van kleine geiten. Opmerkelijk is het, dat op de Guinéfche kust geene paarden het leven kunnen behouden, maar korten tijd na hunne aankomst, onaangezien de beste oppasfing, kwijnen en fterven.

De voortbrengfelen van den akker- of tuingrond, beftaan hoofdzakelijk in de aangenaamfte boom- en aardvruchten: zoo als anarasfen, klappernoten, bananen, lemmetjes, citroenen, Sinaasappelen, goejavaas en pifangs. Groenten, voor de tafel dienstbaar, als jamjams, eene gemeene, den Hollander flecht fmakende foort van aardappelen, waarvan ik vroeger gefproken heb, wilde porfelein en

nog iets van weinig beduidenis, is er te bekomen.

De bosſchen leveren mahonij-, abbe-, palm- en andere ſoorten van het keurigſte en fijnſte hout, hetgeen voor kunst- en ſchrijnwerkers geſchikt, zoo van daar als elders, alom begeerd wordt.

De bosch- en woudbewoners zijn leeuwen, tijgers, luipaarden, tijgerkatten, liguaans, notedieven, eene ſoort van eekhorentjes, enz.

Het oog- en oorſtreelend pluimgedierte ontdekt men op de kust van *Guiné*, zoo als elders, in onderſcheidene ongemeen fraaije ſoorten. Kroonvogels, arenden, hemelsblaauwe papegaaijen met fluweelroode ſtaarten, loiries helderrood met geel en zwart dooreengeſchakeerde vederen, zwarte kraaijen met witte borſten, eene kleine ſoort van gieren, welke *Fetichen* zijn, hout- en waterſnippen, pepervogeltjes, en bijzonder kleine kolobrietjes, welke den bij ons bekenden hommel in grootte niet overtreffen. Ook treft men hier ongemeen kleine tortelduifjes aan, die zich met een fijn piepend ſtemmetje in het woud doen hooren, en eindelijk eene kleine ſoort van vledermuizen, helder wit van ligchaam en met vleeschkleurige vlerken, ſchoon er ook nog eene ſoort dezer dieren is, welke in grootte en lijvigheid met de ons bekende duiven zouden kunnen wedijveren. Schoon het vledermuizengeſlacht niet regtſtreeks tot het rijk der vogelen behoort, zoo verdiende evenwel, als het naast in de natuur daaraan grenzende, hiervan, te dezer plaatſe, eenige melding gemaakt te worden.

Onaangezien de laatstgenoemde dierenfoorten, even als elders onder den open hemel, of op zijn hoogst onder de randen van oude daken, of in ongebruikte fchoorfteenen, hunne rust- of fchuilplaats nemen, zoo verzuimen zij op deze kust geene gelegenheid, om door ongefloten deuren of venfters des avonds of des nachts in de woningen te fluipen, en zoo mogelijk den flapende op eene onmerkbare wijze aan het lijf te komen, en vier of vijf oncen bloed af te zuigen, vóór hij zulks gewaar wordt. Wanneer de vledermuis, van bloed verzadigd, het ligchaam, waaraan zij zich gehecht heeft, uit eigene beweging, loslaat, dan loopt alles gunftig af; maar wordt zij door het ontwaken plotfeling geftoord, zoodat de bloedrooffter het zuigen moet ftaken, dan laat haar beet eene fmartelijke zwelling na, waaraan de lijder of lijderes nog lang fmart gevoelt. Deze bloedzuigende vledermuizen worden op de kust fangadieven genoemd.

De milde natuur laat het dezen kustbewoners ook nimmer aan gelegenheid ontbreken, om zich met lekkere zeevisch te voeden. Dagelijks zagen wij zwermen van cano's in zee, in ieder van welken een neger zat, om te visfchen. Den kret, fpierhaai, ook de grootfte haaijen, en wel onderfcheidene foorten van kleiner visch, kunnen zij zoo veel vangen, als zij behoeven, en nog wel aan fchepelingen, welke zich aldaar bevinden, affiaan.

Gedurende ons verblijf alhier, waren onze manfchappen, welke zich aan wal bevonden, iederen morgen in de gelegenheid, (hoewel zij zich dezelve

weinig te nutte maakten) om kreeften, uitmuntende groote garnalen en fchildpadden te vangen, of de eijeren van laatstgemelde te vinden, welke zeer fmakelijk zijn. Zij leggen die aan den oever of aan het ftrand, en verbergen ze zorgvuldig onder het zand, doch men kan de plaats, waar zij liggen, aan kleine verhevenheden of zandhoofdjes ligtelijk ontdekken. Geheel vreemd waren ons de landvisfchen, welke wij hier leerden kennen. Dit zijn land- en waterdieren, welke zich meerendeels op het land aan de oevers der binnenriviertjes en moerasfen ophouden. Wanneer men deze visfchen jaagt, loopen zij op twee ftevige ondervinnen vaardig voort, zoodat men ze niet kan bijhouden, en met de hand vangen. Met een nog onbegrijpelijker fnelheid zweven of loopen zij over de oppervlakte van het water, en wanneer men op dit vloeibaar element hen poogt te naderen, duiken zij weldra, waardoor men hen uit het oog verliest, en zwemmen voorts even rustig, als de gewone riviervisfchen, onder het water, zoodat men ze bezwaarlijk aan het lijf kan komen. De gedaante, kleur en grootte, dezer land- en waterdieren heeft veel overeenkomst met de in *Holland* genoeg bekende knorhanen; ook de oogen ftaan even zoo uitpuilend aan den kop. De genoemde loop- en zwemvinnen zijn fraai blaauwkleurig.

Landkrabben, groote landflakken, hagedisfen, zeer vele vervaarlijk groote en kleine venijnige flangen, welker beet of angelfteek, zeer gevaarlijk en fomms doodelijk zijn kan, ontdekt men op de kust

van *Guiné* in groote menigte, zoodat vooral vreemdelingen gestadig op hunne hoede moeten wezen, wanneer zij zich met jagen, visschen of wandelen vermaken.

Onder de natuurlijke bijzonderheden van meerder of minder belang, zag ik eene soort van mieren, welke ten minste een' halven duim lang waren. Deze nijvere diertjes bouwen verscheidene hoogten, die wel zes, zeven en niet zelden acht, voeten lengte boven den grond bereiken, en niet minder dan vijf of zes voet in omtrek zijn; eene natuurlijke onregelmatigheid geeft dezen verhevenheden een rotsachtig aanzien; de daar aangebragte stof heeft eene roode kleur, en is ongemeen fijn; wanneer men dezelve tusschen duim en vinger wrijft, ontwaart men eerst de fijnheid dezer aangebragte stof, en echter zijn de genoemde rotsachtige hoogten bijkans steenhard (*). Verbaasd stond ik deze talrijke maatschappij van kleine diertjes aan te staren, die zoo magteloos zijn, schoon hun getal ook duizend-duizenden uitmaakte. „Mijn God!" zoo sprak ik in verrukking, „welk een kolossale arbeid, naar evenredigheid der door de arbeiders aangewende kracht!" Van tijd tot tijd worden deze mierenvoortbrengselen wel door de negers vernield, doch dit schijnt deze bouwlieden niet te ontmoedigen, of hunnen ijver te doen verflaauwen;

(*) Men ziet op plaat n°. 1, geplaatst tegen over bladz. 47, eenige dezer rotsachtige hoogten, regts voor den muur van het kerkhof.

men onderrigtte mij, dat zij na de flooping hunner rotsgevaarten weldra met vernieuwde drift den arbeid hervatten, en, als het ware, met verdubbelden ijver voortwerken. Hij, die in vollen nadruk de werkzaamheid der mieren begeert te leeren kennen, begeve zich naar de kust van *Guiné*, waar hij deze begeerte volkomen kan bevredigen. Terwijl ik hunnen arbeid met oplettendheid befchouwde, gevoelde ik eerst al de kracht van het zeggen van den Oosterfchen wijsgeer SALOMO, tot den tragen, loomen ledigganger: „ Gij luiaard, ga tot de mieren, aanfchouw hunnen arbeid en word wijs."

Op zekeren dag, wanneer ik met drie heeren officieren mij met wandelen vermaakte, werden wij, op den terugtred, vóór of nabij een der fraaifte huizen door een' welbefpraakten flaaf ingehaald. Hij noodigde ons uit naam zijner meesteres in hare woning, vermits zij vertrouwde, dat wij door onze wandeling welligt eenigermate vermoeid zouden geworden zijn, en gevolgelijk eene gevoegelijke rustplaats, en het gebruik van eenige ververfchingen ons dienftig zoude wezen, in welk geval zij het zich tot eene eer zou rekenen, wanneer wij tot harent geliefden binnen te treden. Beleefdheid en belang tevens vorderden, om van dit even onverwacht als vriendelijk aanbod een gepast gebruik te maken, te meer, daar de brandende hitte van den dag ons zeer vermoeid en aamechtig had gemaakt.

De flaaf geleidde ons met eene bevallige wellevende houding tot binnen de woning, en wij werden bij zijne meesteres aangediend, en weldra in eene

prachtige rijk gestoffeerde zaal gebragt, alwaar ons eene deftige Europesche dame op de wellevendste manier in hare woning verwelkomde. Zij betuigde ons met eene bekoorlijke openhartigheid hare tevredenheid, wegens het zeldzaam geluk drie harer landslieden in haar huis te ontvangen, en maakte zich aan ons bekend als de weduwe van den heer RUHLE, een geboren Hollander, en in zijn leven planter en voornaam handelaar op deze kust, waar hij, door zijne uitgebreide handelsbetrekkingen, in groot aanzien stond.

Vermits ook deze weduwe in *Holland* geboren was, en niet langer dan negen jaren geleden het vaderland had verlaten, zoo was zij zeer begerig naar bijzonderheden uit het land, waarin zij werd geboren en opgevoed. Daar zij zeer vlug en spraakzaam, en tevens niet weinig nieuwsgierig, zelfs naar de kleinste bijzonderheden, was, zoo werden wij door een *legio* van vragen bestormd, welker zoo goed mogelijke beantwoording haar zeer verheugde. Met geestdrift begon zij in loftuitingen uit te weiden over het land harer geboorte; en zuchtende sprak zij over haar noodlottig verblijf op de kust van *Guiné*, daar omstandigheden haar volstrekt beletteden, dezelve te verlaten, en naar het vaderland terug te keeren. Niettegenstaande zij aan niets gebrek leed, en zich als het ware in den overvloed konde baden, zoo wenschte zij echter liever met een de helft kleiner vermogen hare nog overige levensdagen te mogen doorbrengen in het goede land harer geboorte, dan op de akelige ver afgele-

gene kust van *Guiné*, verwijderd van vrienden en magen, waar het harde noodlot haar voor eeuwig ſcheen te hebben verbannen. Toen zij dus ſprak, blonk onwillekeurig eene traan in haar oog, terwijl ik duidelijk genoeg meende te bemerken, dat zij, gedurende ons onderhoud, een vloed van weemoedige tranen met moeite wederhield.

Even zoo toevallig als onverwacht, werd ik van deze dame gewaar, dat ook haar ſchoonbroeder, de heer A. RUHLE, zich hier bevond. Offſchoon op de Guinéſche kust geboren, zoo werd hij nóg zeer jong naar *Europa* overgevoerd, en genoot in *Holland*, en wel bijzonder te *Noordwijk*, gedurende zijne kindſche en jongelingsjaren, zijne opvoeding, waar ik in mijne jeugd hem van zeer nabij, als een' mijner ſchoolmakkers, leerde kennen. Mevrouw RUHLE had de goedheid, mij tegen den volgenden dag weder aan haar huis te noodigen, wanneer zij dezen ſchoonbroeder bij vernieuwing met mij in aanraking wilde brengen, welke noodiging, dit verſtaat zich, niet werd van de hand gewezen, maar door mij volvaardig aangenomen.

Toen ik mij, op het mij bepaalde uur, weder aan de woning van mevrouw de weduwe RUHLE vervoegde, werd ik, na een' kleinen tijd in het ſalet gewacht te hebben, gelijktijdig door haar en haren ſchoonbroeder ontvangen. Hij werd door haar mij op het beleefdſte voorgeſteld; maar o hemel! hoe ontſtelde mij zijne in ſchijn zestigjarige geſtalte en gerimpelde gelaatstrekken, ſchoon hij nog geen veertig levensjaren telde; en veel meer nog

werd ik ontroerd, zoodra ik van hem flechts eenige woorden hoorde, die mij terftond deden gevoelen, dat zijn verftand eenigermate was gekrenkt geworden, waarvan de weduwe vóóraf niets had doen blijken. Ons gefprek liep aanvankelijk vooral over onzen jeugdigen leeftijd en de genoegens, die wij met eenige andere fchoolmakkers, welker namen ik hem gedeeltelijk noemde, in en buiten de fchool hadden genoten. Hoezeer het bleek, dat hij zich daarvan wel iets herinnerde, zoo werd ik echter uit zijne verwarde niet zamenhangende woorden, zotte ongepaste vragen, enz., weldra in mijn eerst opgevat gevoelen bevestigd. Hoe ik over het ongelukkig lot van dezen vriend mijner jeugd, op wiens onverwacht wederzien, in een ander werelddeel, ik mij eerst zoo verheugd had, te moede was, kan ik niet uitdrukken: nimmer in mijn geheele leven ben ik zoo jammerlijk in eene blijde verwachting bedrogen geworden. Met angftige blikken ftaarde hij mij, maar inzonderheid mijne montering, aan, zoodat ik, alsmede zijne fchoonzuster, met hem verlegen werden, en binnen een half kwartieruurs tijd verliet hij mij zonder affcheidsgroet, met een gelaat, waarop de grootfte angst en vrees geteekend ftonden.

Op herhaald en dringend aanhouden der vriendelijke weduwe, hield ik bij haar het middagmaal, en, na het vroeger voorgevallene, is het wel niet te verwonderen, dat haar ongelukkige fchoonbroeder vóór en onder den maaltijd het voornaamfte onderwerp van het gefprek was. Zij verklaarde

van oordeel te zijn, dat zijne vrouw als de oorzaak van zijn deerniswaardig lot moest beschouwd worden. Deze vrouw, die zich gedurende de verkeering altijd maskeerde, en zich als een engel voordeed, bleek daarna een allergemeenst voorwerp te zijn, hetwelk hem niet telde, maar integendeel mishandelde, en eindelijk met het driëtal kinderen, uit dit huwelijk verwekt, op het alleronverwachtst hem verliet, zonder dat men van haar, na deze desertie, eenig narigt heeft bekomen. Als een regtgeaard vader, die zijne lieve kleinen teeder beminde, ging hem dit zieltreffend ongeval zeer ter harte, en sedert werd hij bij vlagen krankzinnig. „ Mijn man en ik," dus sprak zij verder, „ namen natuurlijk veel deel in zijn treurig lot, zoodat wij uit mededoogen, eenparig besloten, hem tot onzent in te nemen en in voortdurende bescherming te houden. Sedert het overlijden van mijn' man rust deze zorg alleen op mij." Op mijne vraag, waarom zij mij vóór de ontmoeting van haren schoonbroeder niets van zijne verzwakte geestvermogens had gezegd, was haar antwoord: „ Ik verzoek daarover verschooning, mijnheer! Mijn schoonbroeder is slechts bij vlagen krankzinnig; bij tusschenpoozen is hij goed bij zijn verstand, en ik had mij gevleid, dat gij hem in die gelukkige oogenblikken zoudt ontmoet hebben, doch werd, helaas! in deze hoop bedrogen."

Gedurende de gesprekken, die ik verder met mevrouw RUHLE hield, leerde ik haar kennen als eene

vrouw van kennis en oordeel. Vrijmoedig en zeer openhartig in de dagelijksche verkeering zijnde, verborg zij hare innigste gevoelens voor niemand. en toonde hierin de zwakke zijde van haren aard; want, warsch van veinzerij, tot ieder zeggende wat haar op het hart lag, handelde zij te dien opzigte min omzigtig dan wel opregt; en het kon niet missen, of hare tegenspraak, wanneer zulks te pas kwam, hoe bescheiden die ook zijn mogt, berokkende haar vijanden, daar niet iedereen gaarne waarheden wil aanhooren, waardoor hij, dikwijls ten onregte, zich beleedigd acht.

Onder het gesprek over dit en andere onderwerpen, werd zij meer en meer ontevreden over haar hard noodlot, zoo als zij dat noemde, het verlies van haren man in een' nog krachtigen leeftijd, gedurig omringd van menschen, zonder gevoel of smaak, welke vervreemd van mededoogen, haar met onverschilligheid aanhoorden, enz. Met tranen op de wangen, klaagde zij over het noodlot, dat haar op deze kust had gevoerd, waar omstandigheden en betrekkingen onoverkomelijke beletselen waren, om weder naar het gelukkige land harer geboorte, en tot goede vrienden terug te keeren, waarvan zij hoogstwaarschijnlijk voor eeuwig was gescheiden: dit griefde haar, en vergalde al hare genoegens, en met hare klimmende jaren zou dit nog veel vergeren; de gedachten aan de toekomst verwekten vrees en angst in haar gemoed.

Langer dan een half uur duurde, zonder tusschenpoozen, deze aangehevene mij zoo vervelende

jeremiade, zoodat het mij begon te berouwen hare uitnoodiging te hebben aangenomen. Het was waarlijk te bejammeren, dat eene zoo verſtandige vrouw in dit opzigt zoo weinig verſtand toonde en daardoor zich-zelve ongelukkig maakte.

Mij was in mijne jeugd menigmaal voorgehouden, dat, wanneer ik mij in de noodzakelijkheid zou bevinden, hetgeen vaak mijn geval kon worden, van eenig ongerijmd ſtelſel te moeten wederſpreken, ik zulks met bedaardheid en omzigtigheid doen zoude, ten einde niet te verbitteren, maar met zachtheid tot overtuiging te brengen, waarom ik eindelijk dien ſtroom van woorden in zijne ſnelle vaart poogde te ſtuiten. Met beſcheidenheid maar met nadruk wederſprak ik de weduwe, bragt haar zoo goed mogelijk, eene dwaling onder het oog, waarvan zij als eene verſtandige vrouw behoorde terug te komen. Ik beduidde haar, dat zij met haar ſtelſel, betreffende het noodlot, een Turksch gevoelen ſcheen aan te kleven, welke natie aan een algemeen, onverbiddelijk noodlot gelooft, hetgeen haar de zotſte ſtappen doet begaan, welke vaak rampſpoedige gevolgen naar zich ſlepen, gelijk ook zij, door aan die ſtelling vast te houden, tegen de goddelijke Voorzienigheid murmureerde, hetgeen haar als eene beter onderrigte Christinne niet betaamde, en gevolgelijk zeer kwalijk ſtond; vermits zij genoeg overtuigd was, dat deze aarde het gewest niet was, waarop zij een volmaakt aaneengeſchakeld genoegen, zonder rampen of wederwaardigheden, kon ſmaken, noch mogt

verwachten; dat de onfpoed ook zijne nuttigheid heeft, en wij zonder morren, onderworpen aan het deel, ons door eene allesbefturende Voorzienigheid toegefchikt, met vertrouwend geloof moeten ftaren op het zalige gewest hier boven, waar den deugdzamen eenmaal een volmaakte nooit gekende en nimmer-eindigende gelukftaat zal ten deel vallen. Eindelijk raadde ik haar, met dien ernst, welke het gewigt dezer zaak vorderde, niet langer over het eeuwig Albeftuur, waardoor het lot aller fchepfelen met wijsheid en goedheid wordt geregeld, te klagen, maar met deszelfs fchikking, over haar levenslot, tevreden te zijn. Na nog eenen kleinen onbeduidenden woordenftrijd was Mevrouw RUHLE geheel overwonnen, en ik had het ftreelend genoegen, dat zij ongevergd in mijne tegenwoordigheid de belofte deed, nimmer na dit tijdftip meer over het levenslot, haar door het eeuwig Albeftuur toegefchikt, te zullen klagen, enz.

Hartelijk verheugde ik mij, toen zij het ongegronde harer ontevredenheid erkende, en toeftond, dat Christendom en Rede beide haar geduld en onderwerping predikten, waartoe zij de noodige zielskracht allengs hoopte te zullen erlangen.

Veel jonger zijnde dan Mevrouw RUHLE, had ik gevreesd, dat mijne vermaningen, waartoe ik mij verpligt achtte, door haar als vermetel zouden worden befchouwd; doch als eene verftandige vrouw, de kracht mijner eenvoudige en op een' befcheiden toon geuite aanmerkingen gevoelende, zeide zij: „ Ik houde uwe welgegronde aanmerkingen

en vriendelijke vermaningen u zeer ten goede, mijnheer! Mijne ontevredenheid tegen het eeuwig Albestuur berouwt mij; ik zal van heden af mij daarvan trachten te ontdoen, en mijne onaangename omstandigheden niet langer als *noodlottig* beschouwen. Gij vermaant met oordeel en verstand, zoodat het mij tevreden stelt (*). God kent mijn hart en dit troost mij; ik dwaalde onvoorbedacht, maar geene zondige driften hebben mij immer beheerscht; sedert mijne jeugdige jaren, toen mijne denkvermogens zich begonnen te ontwikkelen, heb ik de deugd geëerd en de ondeugd gehaat, en met afschuw beschouwd." Hier hield zij op met spreken, en wischte hare tranen af. Ik was zeer met deze vrouw bewogen, welke, als het ware, van de gezellige wereld afgescheiden, zoo zeer tegen hare neiging op deze niets minder dan bevallige kust hare laatste levensdagen moest doorbrengen; want een gedwongen verblijf op de akelige ongezonde kust van *Guiné* is, volgens mijne gedachten, voor den gevoeligen mensch niet minder vreesselijk, dan het ongelukkig verblijf der Russische ballingen in *Siberië*.

Voor de woning van de weduwe RUHLE is een daaraan behoorende zeer uitgebreide en fraai aangelegde

(*) Geheel zonder eigenwaan, doch niet zonder eenigen schroom, schrijve ik deze mij zoo vereerende lofspraak hier ter neder, vermits ik gaarne den lezer met Mevrouw RUHLE, ook in hare gunstige gevoelens te mijwaarts, wilde bekend maken.

tuin, bij welken een groot aantal hooge en dikke boomen, waarvan inzonderheid een, door zijne ontzettende hoogte en zwaarte, den befchouwer dadelijk in het oog valt. Nooit te voren zag ik er een, daarmede eenigzins te vergelijken. Deze ontzaggelijke boom verduurde welligt de ftormen en orkanen van vele eeuwen, en fchijnt met zijne nog frisch-groene evenredig uitgebreide kruin tot aan de wolken te reiken. Met eerbied ftaarde ik op dit natuurwonder. Slechts eenmaal zag ik in een gehucht, niet ver van *Oosterhout*, in *Noord-Braband*, den zeer ouden zwaren eikenboom, die voorheen door de Roomfche geestelijkheid gewijd, federt *de heilige eik* genoemd werd, en wiens ftam, volgens mijne meting, elf oude ellen dikte heeft; doch bij den zoo even gemelden boom te *Delmina* komt hij bij mij in geene aanmerking. Geen wonder, dat deze ftatige boom reeds voor eeuwen door de Priesters tot den grooten *Fètiche* werd verklaard, en als zoodanig geëerd, terwijl de hem omringende, of in deszelfs omtrek ftaande, boomen voor zijne kinderen worden gehouden. Geen dezer boomen mag ooit gefnoeid, veel minder uitgeroeid, worden; van zelven verliezen zij hunne overtollige takken.

Van tijd tot tijd, bijzonder bij ftorm of zoo zwaren wind, dat daarvan de boomen ruifchen, komen de Priesters naar de weduwe RUHLE, en bij de andere te *Delmina* wonende blanken, verzoeken om palmwijn, pandjesgoed, een kalf of fchaap, om den vertoornden *Fètiche* daarmede te-

vreden te ftellen, welke, volgens hun voorgeven, door het loeijen van den wind, toont, onvergenoegd te wezen. Dit verzoek gefchiedt op een' toon, die veel meer overeenkomt met een ftellig bevel, dan met eene aan eene weigering onderhevige bede, waarom zich nooit iemand aan eene afwijzing durft blootftellen, wijl deze voorzeker de allernadeeligfte gevolgen zou naar zich flepen. Deze fijn uitgedachte priesterlist legt dus den blanken eene willekeurige en niet zelden drukkende belasting op. Algemeen klagen de te *Delmina* wonende Europeanen over het grievend en bijna onverdragelijk leed, waaronder zij, door de bedriegelijke handelwijze der Priesters, gebukt gaan.

„ Onze algemeene ontevredenheid," zeide mij eens een hunner, „ fpruit minder voort uit de zwaarte van die fchatting, welke wel te dragen is, dan wel uit de willekeurige handelwijze van dat onwaardig geestelijk gebroedfel. Beftond er eene wettige belasting, ons van wege het gouvernement ten behoeve der Priesters opgelegd, dan zou zeker niemand er ontevreden over zijn; maar hier is het een hatelijke dwang, waartegen men zich niet kan verzetten. Hoe duur heeft de Gouverneur DAANDELS zijne gewaagde onderneming tegen het priesterbedrog niet moeten betalen? Geene hoop op herftel blijft er over."

Den 22ften had ik aan boord het genoegen, flechts op een' geringen afftand van het fchip iets te aanfchouwen, hetwelk mij nog geheel vreemd was. Ik had al wel eens over den geduchten

noordkaper door onze bevaren zeelieden hooren ſpreken, en hoe deze, zoowel als meer andere verbazend groote zeebewoners, de beſchouwing overwaardig is, waarom ik naar gelegenheid verlangde, deze dieren te kunnen zien; doch op het onverwachtst werd mijne nieuwsgierigheid bevredigd: ik zag een vereenigd paar dezer visſchen zich natuurlijk te zamen vermengen, waarbij zij zich regtſtandig tegen elkander, omtrent twintig voeten boven de oppervlakte der zee, vertoonden. Deze merkwaardige bijzonderheid zag ik en eene menigte mijner togtgenooten met veel genoegen. De noordkaper is een der grootſte visſchen, die zich in hare natuurlijke gedaante aan het oog der zeevarenden vertoonen. Even als de walvisch en meer andere kloeke vischſoorten, levert hij, na gevangen en gedood te zijn, eene groote hoeveelheid ſpek op, waaruit traan gekookt wordt.

Den daaraan volgenden dag begaf ik mij, met twee mede-officieren, ter verrigting van noodige zaken naar den wal; als naar gewoonte werd de ſloep, waarvan wij ons tot de overvaart bedienden, binnen de haven aan den kant vastgelegd. Tegen den avond ging een mijner kameraden zien, of de gelegenheid, om naar boord te vertrekken, goed was, en ontwaarde, dat het tij reeds verliep, en, van wege het vallend water, door hem geen oogenblik meer verzuimd kon worden, om met de ſloep maar alleen naar de *Maria Reigersberg* terug te keeren; waarom hij zich ſpoedde, met dit vaartuig, hetwelk naauwelijks meer vlot te krijgen was, weg

doch werden den volgenden morgen zeer vroeg door twee kanonschoten van de *Maria Reigersberg* gewekt. Dit waren seinschoten, waaruit wij begrepen, dat men gereed was dadelijk te vertrekken; ook zagen wij van het fort dat het voormarszeil reeds bij stond, waarom wij ons terstond naar boord dienden te begeven.

Zonder eenig oponthoud verlieten wij den wal, en deden ons met eene cano naar het schip pagaaijen, waar wij ongehinderd aankwamen. Niet alleen wij, die het doodsgevaar ontworsteld waren, maar al onze togtgenooten waren over onze terugkomst aan boord zeer verheugd; uit veler mond hoorden wij de hartelijkste welkomstgroeten en gelukwenschingen met onze wonderdadige behoudenis, welke levendige blijken van deelneming ons de aangenaamste gewaarwordingen verwekten.

VIERDE HOOFDSTUK.

Van de kust van St. George Delmina *tot de aankomst te* Montevideo, *en verblijf aldaar.*

Den 24sten, al spoedig na onze terugkomst aan boord, werden de ankers geligt, en wij verlieten dit onherbergzaam oord, waar de natuur al, wat tegen de gezondheid strijdt, als het ware vereenigt. De hitte des dags, en niet zelden des nachts, is aldaar voor Europeanen schier onverdragelijk. Op het midden van den dag kunnen de blanken, onder kouder luchtstreek geboren en opgegroeid, het buiten hunne woningen niet uithouden, maar zijn genoodzaakt, in eenigermate verkoelende plaatsen binnen de huizen eene schuilplaats te zoeken.

De groote menigte moerassen en modderpoelen, die overal worden aangetroffen, en gestadig stinkende, voor de gezondheid nadeelige en somwijlen bedwelmende dampen opgeven, die zelfs tot in de niet digt geslotene woningen dringen, — de *Harmatang*, een zekere wind, die dikwijls aan deze

te komen. Niemand onzer was op den tijd van de-
ze bedacht geweest.

Na zijne terugkomst vergeefs met ongeduld afge-
wacht te hebben, snelden wij beiden naar de ha-
ven, en bespeurden ras, dat hij alleen was heen
geroeid. In onze ongelegenheid waren wij echter
over zijn vertrek zeer tevreden, vermits hij den
scheepsbevelhebber de oorzaak van ons achterblijven
kon openbaren.

Zonder bedenking besloten wij eenstemmig, met
eene gehuurde cano terstond ons naar het fregat te
laten pagaaijen. Schoon een steeds toenemende dikke
duisternis den togt van omtrent twee mijlen ver
eenigzins bedenkelijk maakte, zoo vleiden wij ons
niet te zullen dwalen, vermits de lucht onbeneveld
was, en wij het lantaarnlicht in het want der
beide schepen, de *Maria Reigersberg* en *de
Pollux*, klaar genoeg van de kust konden zien
branden. De reden, waarom wij nog dienzelf-
den avond ons naar boord spoedden, bestond
hoofdzakelijk daarin, dat de beide schepen zeilree
lagen. Zoodra dan de goederen, ons en anderen
toebehoorende, in de cano waren bezorgd, nam
de togt een aanvang. De branding stond zeer hoog
en hol; reeds waren wij door dezelve, terwijl eene
akelige duisternis ons omringde, die het gevaar-
volle van den ondernomen togt vermeerderde. Op
eens trof eene geweldige stortzee ons ranke vaar-
tuig, hetwelk op het eigen oogenblik kantelde en
het onderst-boven keerde. Ik stelde op dit ont-
zettend tijdstip mij een' gewissen dood voor oogen,

doch de bewarende hand der altijd wakende Voorzienigheid behield ons beiden wonderdadig bij het leven. Geen onzer verloor zijne bewustheid. Beiden gelukte het de cano te grijpen. In onze doodsangst klemden onze vingers daaraan zoo vast, alsof zij er aan genageld waren, en zoo werden wij met het vaartuig, door de zware zee, op het strand geworpen.

Een vertrouwde negerjongen, welke bij ons was, om onze goederen, die wij wilden medevoeren, gade te slaan, had slechts één aan mij behoorend, aan den wal gewasschen, pak linnen behouden; de overige nog al belangrijke voorraad van velerhande aard was verloren gegaan. Treurig, maar niet ontmoedigd, staarden wij elkander aan met een opregt gevoel van erkentenis aan Hem, die in de grootste gevaren en benaauwendste ongelegenheden vaak, gelijk in dit ontzettend oogenblik ons gebleken was, redding en uitkomst verleent. De dankbare herinnering hieraan zal, durf ik vertrouwen, nimmer bij mij worden uitgewischt.

Geen onzer had door dit ongeval eenig letsel bekomen, en na eenigzins van den schrik bekomen te zijn, waren wij in staat, om zonder dralen in onze verlegenheid ons naar het niet verafzijnde fort *Sint Jago* te begeven, waar wij weldra, na onze aankomst, op het vriendelijk aanbod van den luitenant-kommandant WIJNBERGEN, ons van de natte kleederen ontdeden, en de ons verschafte drooge kleedingstukken aantrokken. Wij hielden bij den kommandant ons nachtverblijf,

kust waait, en van zoo verschrikkelijken aard is, dat zelfs de inboorlingen, zich dan buiten hunne huizen of hutten bevindende, zeer omzigtig den mond moeten gesloten houden, dewijl de geringste inademing ligt doodelijke gevolgen zou kunnen hebben, — de *Tornados*, een zuidoostenwind, die dikwijls onverwacht met hevigheid opsteekt, en mede voor de gezondheid hoogst nadeelig is, — en de ondragelijke hitte, die, gedurende ons verblijf aldaar, tot de buitengewone hoogte van honderd en dertien graden klom; — dit alles zamen genomen, maakt voor de bewoners dezer kust een verschrikkelijk geheel uit.

De pas verlaten kust van *Sint George Delmina* aanstarende, zoodra wij onder zeil waren, overdacht ik, wat ik er, gedurende ons oponthoud, gezien en opgemerkt had. Ik beklaagde de achtenswaardige weduwe RUHLE en zoo veel andere Europeanen, welke op deze kust meestal een gedwongen verblijf hebben; want ik vertrouw, dat het onder de zeldzaamheden behoort, wanneer een Europeer wordt bewogen, zich derwaarts ter bevordering van zijne fortuin te begeven. De blanken, welke er wonen, schijnen, wegens hunne ranke gestalte, wandelende geraamten, terwijl de verbleekte troniën naar die van lijken zweemen. Het is ligt te begrijpen, dat, uit hoofde van het ongezonde klimaat, over het geheel genomen, deze kustbewoners het bij ons gewone peil van jaren geenszins bereiken.

Op den 27sten hadden de matrozen het genoe-

gen, een bij uitstek grooten haai te vangen, welke met alle noodige omzigtigheid werd afgemaakt, en voor het grootste gedeelte door hen tot spijs bereid en gegeten, hetgeen toch altijd, onaangezien de grofheid van dezen visch, voor den zeeman, op een' langen togt, eene aangename verversching oplevert.

Van het begin van onzen zeetogt af tot op den 2den November hadden wij aan boord nog geen enkel man verloren, toen een der muzikanten stierf, wiens lijk, volgens algemeen scheepsgebruik, buiten boord werd gezet.

In den nacht van den 4den op den 5den passeerden wij de linie, en tegen het middaguur had bij die gelegenheid de onder het scheepsvolk gebruikelijke doopplegtigheid plaats, welke, veelvuldig elders beschreven, algemeen bekend is, en op de onderscheidene bodems in de hoofdzaak overeenkomt, schoon men in enkele kleinigheden eenigzins verschillen moge. Op de *Maria Reigersberg* werd door hem, die *Neptunus* voorstelde, gepraaid, naar den naam van schip en kapitein gevraagd, en de toestemming verlangd, om de ongedoopten, welke zich aan boord bevonden, te doopen, waarop een voldoenend antwoord volgde.

Juist toen de zon de middagshoogte bereikte, en hare brandendheete stralen loodregt op ons nederschoten, praaide de god andermaal. Hij verscheen, op zijn' staatsiewagen gezeten, zijn' drietand in de hand houdende, en zijne echtgenoote *Amphitrite*, waaraan hij door een weldadigen dolfijn gehuwd is,

met zich voerende, door zes zwartgemaakte manspersonen voortgetrokken, en omringd van een talrijk gevolg, dat het Godenpaar geen geringen luister bijzette.

Op het halfdek ſtond eene groote badkuip in gereedheid. *Neptunus* plaatſte zich met eene fiere houding er naast, en bood toen met gepaste deftigheid de produkten der zee, in visch en wier beſtaande, den omſtanders aan. Voorts werden door hem uit eene hem toegereikte naamrol de namen der ongedoopten met luider ſtem afgelezen. De ongedoopten onder de officieren werden allen gelijktijdig met de brandſpuit gedoopt, en vervolgens die onder het ſcheepsvolk, welke geen gering getal uitmaakten, door inzeeping, ſchering en indompeling in de kuip. Deze indompeling geſchiedde door het gevolg en onder een geſtreng toezigt van den zeegod. Die verkiest, zich van het ſcheren vrij te koopen, heeft daartoe gelegenheid, en de opbrengst van deze vrijkoopingen zijn teerpenningen, ten voordeele van het geheele ſcheepsvolk. Op de inrigting van dit zoo vervrolijkend zeemansfeest is geen bepaalde regel. Op *de Pollux*, waar gelijktijdig deze plegtigheid plaats had, verſchilde de inrigting van die op de *Maria Reigersberg* aanmerkelijk. Welligt had ik van deze, mijns bedunkens, min belangrijke bijzonderheden geen woord gerept, ware het niet, dat deze feestviering algemeen door de matrozen en anderen bij iedere gelegenheid als een vervrolijkend feest wordt herdacht en levendig gehouden.

niet alleen, maar ook daarvan door voorname reisbefchrijvers wordt melding gemaakt.

Sedert wij de kust van *Delmina* verlieten, was een gewenschte noordoostenwind ons tot hiertoe fleeds gunftig geweest. Algemeen werd natuurlijk verlangd, fpoedig de linie te pasferen, offchoon fommigen met angstvallige en wat al te ver gedrevene vrees te gemoet zagen. Gedurende mijne driejarige zeereis meen ik te hebben opgemerkt, dat het, ten aanzien van vreezen en hopen, even eens ter zee als te land is gelegen, dewijl men zich ook daar, over het algemeen, vaak bekommert over de toekomst, zonder dat er grond voor vrees beftaat. Ook ik, en dit beken ik gaarne, was niet geheel zonder vrees, niet *zoo* zeer voor gevaar, als wel voor eene langdurige hitte, die wij zouden te verduren hebben, en die, naar ik mij verbeeldde, onverdragelijk moest wezen. Immers verhaalden mij ervarene zeelieden, dat de fchepen niet zelden, wegens doodelijke ftilte, een' geruimen tijd onder de linie kunnen gedwongen worden te vertoeven, in welk geval het voor de fchepelingen bijna niet is uit te houden, dewijl het bloed ligt wordt ontftoken, en daardoor ijlende koortfen en de vreesfelijkfte ziekten geboren worden. Dergelijke berigten zijn wel in ftaat, om iemand, al is hij ook nog zoo onbevreesd, eene kille huivering aan te jagen! Een en andermaal had ik wel voorheen over gevaren, bij het pasferen van de linie, gelezen en hooren fpreken, zonder te denken, dat dit ook eenmaal mijn lot zou worden. Spoediger en gelukki-

ger echter, dan wij verwacht hadden, pasfeerden wij dezelve. Met een' opgeruimden geest vervolgden wij de reis, en op den 10den werd een Fransche brik gepraaid, komende van *Bourbon* en bestemd naar *Bourdeaux*, gevoerd door den kapitein DUWONT. Niets evenaarde de algemeene blijdschap onder het scheepsvolk op onze beide bodems, over de gelegenheid, om tijding naar het vaderland, dat ons, hoe verder wij ons van hetzelve verwijderden, te dierbaarder werd, te kunnen afzenden.

Op de *Maria Reigersberg* begon om dezen tijd de aan boord heerschende rust in treurigheid en bekommering over te gaan. Tot onze niet geringe ontsteltenis openbaarde zich eene ongerustheid barende ongesteldheid, welke voor den rooden loop deed vreezen, en de lijders de hevigste kramppijnen deed gevoelen, waarvan er kort na de ontdekking drie aan de gevolgen stierven. Op *de Pollux* had zich deze ziekte insgelijks geopenbaard.

Den 13den zagen wij in onze nabijheid eene menigte vliegende visschen. Schoon de natuur dezen visch, behalve zijne zwemvinnen, nog vliesachtige doorschijnende vliegvlerken gegeven heeft, kan hij het slechts zeer kort vliegende uithouden; na omtrent drie schepen lengte zeer nabij het water te zijn gevlogen, en als zijne vliegvinnen beginnen droog te worden, valt hij vermoeid en afgemat weder in de zee. De kleinte der vlerken in evenredigheid der zwaarte van het ligchaam beschouwende, bevroedt men ligtelijk zijne natuurlijke ongeschiktheid tot eene langere vlugt. De oorzaak, dat zij somtijds

tot op of over laag liggende schepen, als brikken, enz. heen vliegen, is de jagt, die de dolfijnen en andere roofvisschen op hen maken, wanneer zij het gevaar boven het water pogen te ontvlugten. De klockste dezer visschen heeft de grootte van een' haring, doch het meerendeel is veel kleiner; de weinige, die gevangen werden, dienden, bij afwisseling van het gewone, tot eene aangename spijs, wanneer zij gebraden werd opgedischt.

Den 20sten verloren wij weder een' matroos aan bovengemelde ziekte, en met smart ontwaarde men, dat dezelve, niettegenstaande daartegen alle mogelijke middelen, welke de geneeskunst vermogt, werden aangewend, steeds meer en meer toenam, hetgeen niet weinig ongerustheid baarde. Geene middelen werden onbeproefd gelaten, om derzelver voortgang zoo mogelijk te stuiten.

Ten twee ure na den middag werd den kapitein van *de Pollux* door telegrafische seinen het vereenigingspunt der schepen opgegeven, en daartoe *Rio de la Plata* bepaald, dewijl de kommandant *Sint Catharina*, volgens opgave van deskundigen, voor de gezondheid te nadeelig oordeelde. Uit de seinen van *de Pollux* vernamen wij met leedwezen, dat deszelfs bevelhebber mede zeer ongesteld was geworden, welk berigt niet weinig ongerustheid baarde; doch niet lang daarna ontvingen wij het aangenaam en bemoedigend berigt van zijne steeds toenemende beterschap.

Wij werden, na verscheidene dagen met kalmte gevaren en gewenschten spoed gemaakt te hebben,

den 25sten, even na den middag, door een' storm beloopen. Niets evenaart de vrees van den schepeling, bij het opkomen en het woeden van een' hevigen storm op zee, inzonderheid, wanneer hij dien nimmer te voren in volle kracht en nadruk ontwaarde. Ook dit werd dezen dag en den opvolgenden nacht het geval van onze lieden; inzonderheid was er bijna niemand onder de Mariniers, welke tot op dien oogenblik den storm, met al, wat hij ijsselijks heeft, op zee had bijgewoond. Om het door de zwangere wolken borend bliksemvuur en een' gapenden afgrond te aanschouwen, en het brullen der baren, het geweldig huilen der winden, en de schor ratelende donderslagen in de verte en van nabij te hooren, zonder te vertzagen, en den tegengrimmenden dood heldhaftig te wederstaan, daartoe behoort een voorbeeldelooze moed, welken echter de bevaren koene zeeman in den hoogsten nood bezit en nimmer varen laat; met de hoogst gespannen bewondering werd ik, en velen met mij, dit in vollen nadruk gewaar. De golven zagen wij, als het ware, ten hemel klimmen, en niettegenstaande reeds de zeilen waren ingereefd, bleef het schip dreigend kraken, terwijl de wind door het want afgrijsselijk floot en brulde; dat dit alles het hart van den onervaren schepeling met schrik en angst vervulde, zal niemand betwijfelen. Wij zagen de golven hoog en breed zwellen en weder vaneen barsten, wanneer onze kiel in een geopend graf scheen te zullen worden bedolven, terwijl boven hetzelve een

heer van zwangere donderwolken zweefde; toen de duisternis met den avond en den opvolgenden ſtikdonkeren nacht aanving, bleef ons geen ander licht, dan het vlammend bliksemvuur, terwijl de hemelhooge zee met zijn' geopenden muil dreigde, ons ieder oogenblik te zullen inzwelgen. De zee tilde het ſchip op de hemelhooge waterbergen, en plofte het dan weder in de diepte; menigmaal werd ik onbewust, of het niet reeds ten afgrond nederzonk, wanneer ik over eene oogenblikkelijke herrijzing mij verheugde. Bij het bliksemlicht zag ik, hoe de vloed het schip uit de diepe kolken deed oprijzen, en beurtelings tot aan de wolken verhief, die met hevige ſnelheid voortdreven. Het ſcheen, of de verbolgen natuur met al hare verdelgingsmiddelen ons was aangevallen, en met de beide ranke ſchepen in ſtrijd gekomen; gedurig vreesden wij den laatſten ſtoot, die ons aller leven zou doen eindigen; maar midden in dat ijsſelijk gevaar ging kunde, bedaardheid en moed, niet verloren. Schoon de natuur ons aan alle zijden beſprong, werd haar, met vereenden moed, de manhaftigſte wederſtand geboden, en de ons zoo vreesſelijk aangrimmende dood overwonnen.

Des anderendaags, 's morgens den zesſten, omtrent te vier ure, bedaarde de ſtorm, en wij kregen kalm weder. Het vreugdgevoel en de gewaarwordingen, welke op een zoo gelukkig oogenblik de gevoelige deelgenooten na het geweken gevaar bezielen, kunnen wel gedacht, maar niet beſchreven worden.

Hoezeer ik te allen tijde, in navolging van alle weldenkenden, gunstig voor de Hollandsche zeelieden was ingenomen, en hunnen moed, beleid en kunde, hoog waardeerde, is echter, sedert ik drie achtereenvolgende jaren mij in de gelegenheid bevond, hunne werkzaamheden bij iedere plaats grijpende omstandigheid, zoowel gedurende den gemelden storm en het daarmede vergezeld gaande onweder, als vroeger en later, gade te slaan, mijne achting voor den vaderlandschen zeeman aanmerkelijk toegenomen.

De algemeene regtmatige blijdschap, na den zoo gelukkig geëindigden storm, werd zeer getemperd door het steeds toenemen der ziekte onder het volk. Op ons schip werden op dezen dag meer dan zestig lijders geteld, die aan hun leger, als het ware, gebonden lagen: op *de Pollux* was het niet zoo droevig gesteld; daar bevonden zich slechts weinig zieken, schoon er op dezen dag een man, na een smartelijk lijden, bezweek.

Wij begonnen nu gestadig meer keerkrings- of zoogenaamde stormvogels nabij ons schip gewaar te worden.

De westkust van *Zuid-Amerika* kregen wij den 3den December in het gezigt, en den volgenden morgen hadden wij de kaap *Sint Maria* reeds voor oogen, van welke wij op een' tamelijken afstand verwijderd bleven.

Den 5den, des voormiddags te elf ure, zagen wij bij ons schip een' zeeleeuw, welke naar gissing omtrent zes of zeven voet lang was. Hij was

over het geheele ligchaam bruin van kleur, had een paar groote, ſpits afloopende, voorvinnen, en men merkte op, dat zijne achterklaauwen zeer na met die der robben of zeehonden overeenkomen. Zijne beide ſlagtanden ſtonden wel een' halven voet van elkander. Dit zeemonſter zwom meer dan lang genoeg, om het gemakkelijk te kunnen bezigtigen, te meer, daar het telkens den kop geheel boven water ſtak, en het fregat ſcheen te volgen.

Toen een ieder over zijne beſchouwingen tevreden was, en ik bemerkte, dat deze zeeleeuw onder het geweerſchot was, ſchoot ik met een' buks op hem, doch dewijl hij na de losbranding oogenblikkelijk zonk, en voor aller oog verdween, werd ik niet ſtellig gewaar, of hij door mij niet of al werd getroffen; ſchoon ik meende het laatſte te moeten gelooven, dewijl hij op deze plaats bloed achter liet. Wij konden dus van deze zonderlinge gelegenheid geen verder partij trekken (*).

(*) De zeeleeuw, welke, volgens STAVORINUS, een zoo vervaarlijk geluid voortbrengt; heeft, volgens berigten van natuuronderzoekers, vooral in de *Indiſche Zee*, op de kusten der eilanden van *Juan Fernandes*, eene verbazende grootte en zwaarte. Zij verzekeren, dat dit zeldzaam land- en waterdier twintig voeten lengte heeft, en bijna tweeduizend Nederlandſche ponden weegt. In het hoofd en ligchaam van dit dier beſtaat geene de minſte evenredigheid. Hij heeft een grooten muil, en onbewegelijke, wanſchapen oogen; het aangezigt met dikke breedharige ſnorren of knevelbaard omwasſen, welker haarborſtels de veerkracht be-

6*)

Nog denzelfden dag voeren wij kort langs het onbewoond eiland *Lobus;* ook daar zagen wij ver-

---

zitten, om tot tandenſtokers te kunnen dienen. Deze dieren werpen hunne jongen op den oever, en houden van de maand Junij tot October daarover een zorgend wakend oog, zonder dat men immer kan bemerken, dat zij zich in al dien tijd eenigzins van hen verwijderen, veel minder in zee begeven, en, met opoffering van hunne meest ſmakelijke zeeprodukten, langer, dan vier maanden, armelijk met de natuurlijke voortbrengſelen van den vaak niet zeer vruchtbaren grond moeten beſtaan.

Wanneer zij niet grazen, liggen zij op den oever der ſtroomende rivieren te ſlapen, terwijl eenige mannetjes-leeuwen, gedurende hunnen ſlaap, bij hen de wacht houden, ten einde de ſlapende ouden, als er onraad mogt komen, of wanneer er gevaar van eenen naderenden vijand voor hun kroost ontſtaat, tijdig te kunnen wekken.

Het geſchreeuw van den zeeleeuw is niet alleen verVaarlijk luidruchtig, maar tevens is dit geluid zoo veranderlijk, dat men moeite heeft te gelooven, dat men een en hetzelfde dier op een' afſtand hoort brullen, ſchreeuwen of weenen. Gedurende een' ſtillen nacht hoort men ze ſomwijlen verder dan eene Duitſche mijl. De mannetjes treden dikwijls in het ſtrijdperk, en brengen vaak elkander bloedige wonden toe, die niet zelden den dood ten gevolge hebben. Hunne hooggaande oneenigheden ontſtaan meest om de leeuwinnen, wanneer die, even als de riviervisſchen, in den rijtijd geil of ſpeelsch zijn; in dit opzigt ſtaan deze dieren met onze honden eenigzins gelijk, wanneer zij

bazend groote zeeleeuwen, welke naar gissing, van den muil af tot aan het uiterste van den staart, twaalf of veertien voet lang waren. Ook passeerden wij vóór den avond de kaap *Sint Maria* en het eiland *Floris*, en te acht ure in den avond ankerden wij op *Rio de la Plata*, ook onder den

---

om eene loopsche teef elkander niet zelden deerlijk havenen.

Men heeft de huid van eenen gedooden zeeleeuw, na eene naauwkeurige beschouwing, een duim dik bevonden, en het ligchaam zóó spekkig, dat men eene voet dikte vet ontmoet, eer men tot het vleesch komt. Een kloeke volwassen zeeleeuw levert honderd ponden traan of olie uit. Op de huid hebben zij doorgaans graauwe of grijze haren; de naar het ligchaam evenredige vinnen verstrekken hun tot voeten, die van eene soort van klaauwen voorzien zijn.

Alleen de mannetjes hebben eenen dikken langen snuit, niet ongelijk aan een' jagthoorn. Deze dieren kunnen tot spijs gebruikt worden; vooral is het hart en de tong zeer smakelijk. Wanneer zij zich bij heeten zonneschijn op het land liggen te bakeren, zijn zij zeer gemakkelijk te dooden, vermits zij noch vlugten, noch zich verweren kunnen; doch eer zij gedood zijn, moet men zich voor hunne tanden wachten. Men verhaalt, dat eens aan een onvoorzigtig matroos het bekkeneel door eenen zeeleeuw werd verbrijzeld. Eenmaal maakte ik van eene aangebodene gelegenheid gebruik, om op de anatomie- of ontleedkamer, in een onzer vaderlandsche akademiesteden, een' kunstig opgezetten zeeleeuw van nabij te zien en tevens te bewonderen.

naam van de *zilverrivier* bekend, welke rivier voor eene der grootfte en voornaamfte in *Zuid-Amerika* gehouden wordt. Zij ontfpringt in het gebergte, ftroomt door de uitgeftrekte provincie *La Plata*, en ontlast zich bij *Buenos Aires* in zee. Op het einde, naar de zee, heeft zij tusfchen hare oevers eene breedte van meer dan dertig Engelfche mijlen, waarin eene menigte bewoonde en onbewoonde eilanden liggen.

Wij lagen nu op de reê van *Montevideo* geankerd, bij de zeelieden mede onder den naam van *Sint Filip* bekend.

De ftad *Montevideo* draagt dien naam naar eenen berg, die aan de overzijde der baai ligt. Op de kruin van denzelven, is een fterk fort gelegen, voorzien van eene kloeke vuurbaak, ten dienfte der zeelieden, die den *Atlantifchen Oceaan* bevaren, welker hoog en helderbrandend vuur zeer ver gezien wordt. Nagenoeg in het midden der baai ligt een eilandje, waarop één bewoond huis ftaat. Wijl de bedding dier baai als eene kom toeloopt, en flechts in het midden voor zwaar geladene fchepen de noodige diepte heeft, konden wij niet tot aan den wal naderen, waarom de *Maria Reigersberg* en *de Pollux* gelijktijdig, met nog andere kloeke fchepen, op eenigen afftand voor dezelve ten anker moesten blijven liggen.

Des anderen daags begaf ik mij, benevens eenige heeren, met de floep naar den wal, waar wij weder nieuwe voorwerpen en tooneelen ter befchouwing zouden ontmoeten.

De ſtad *Montevideo* doet zich, reeds bij de intrede, voordeelig voor; zij is regelmatig gebouwd, en tamelijk groot; de ſtraten, ruim en regt, kruiſen elkander geregeld van het eene naar het andere einde der ſtad, zoodat zij door vreemdelingen zeer gemakkelijk en zonder vrees van te zullen dwalen, zijn te doorwandelen. Men vindt er drie pleinen, waarvan de paradeplaats het grootſte en fraaiſte is. Onder de publieke gebouwen zijn de drie kerken de voornaamſte, waarvan er een in grootte en fraaiheid uitmunt; deze is voorzien van eenen boven het verhevene dak pralenden koepel en twee hooge torenſpitſen. Nog is er aan het oog zeer voldoenend raadhuis en ſchouwburg. Zie daar een kort oppervlakkig overzigt der het eerst in het oog loopende merkwaardigheden.

De woonhuizen zijn over het geheel, volgens de Oosterſche bouworde, ingerigt, met platte daken, zoo, dat de bovenvlakte van ieder huis even als beneden een begane grond is, welke, hoofdzakelijk tegen den avondſtond, wanneer de zon zich naar de westerkim ſpoedt, tot een aangenaam, zeer verkoelend, verlustigingsplekje dient. Toen ik voor de eerſte maal mij in de zoo aangename gelegenheid bevond, om met een genoegelijk gezelſchap op eene dier vlakten, zelfs nog iets boven de gewone verheven, mij te vermaken, verwekte de beſchouwing van vele gezelſchappen of huisgezinnen, welke zich als zoo vele afzonderlijke groepjes aan mijn oog vertoonden, in mij de vreemdſte en aangenaamſte gewaarwordingen.

Het kan niet anders, of ieder beschaafd Europeaan, van den echten stempel (van gevoellooze beschouwers spreek ik niet) wordt op de eerste beschouwing dezer ongekunstelde tooneelen tot in de ziel getroffen. — Van die nog bestaande Oostersche gebruiken en levenswijze hoorde ik menigmaal lieden spreken, welke in de gelegenheid geweest waren dezelve bij te wonen; doch een waar begrip van het zoo natuurlijke, van het aartsvaderlijke, mist men, zoo lang men er geen ooggetuige van is.

De zamenleving, zoo in de huizen der burgers, als in koffijhuizen en herbergen, kwam mij, over het geheel genomen, niet onbehagelijk voor. Mij, en aan al de officieren der beide in de baai liggende schepen, werd de toegang tot afzonderlijke societeiten of kollegiën bij alle voorkomende gelegenheden op de meest heusche wijze aangeboden, van welk zoo zeer vereerend aanbod wij gedurende ons verblijf aldaar een gepast gebruik maakten. Geen streelender gewaarwordingen erlangt de gevoelige mensch, dan, wanneer hij in ver afgelegen landen door vreemde volkeren vertrouwelijk en minzaam wordt ontvangen. — De fatsoenlijke kring, onder de bewoners te *Montevideo*, is over het geheel vriendelijk; altans de officieren van *de Maria Reigersberg* en *de Pollux* werden overal beleefd en vriendelijk ontvangen en bij sommigen gastvrij onthaald.

Vermits te *Montevideo* geen Nederlandsche consul [altans niet te dier tijd] resideerde, werden wij door de beide aldaar aanwezige zaakgelastigden, de

heeren GERTANGER en TORNKWIST, in vele aanzienlijke huizen geïntroduceerd.

De etikette, die er onder de Grandes bestaat, schijnt in het oog van den Hollander eenigzins zonderling. — Wanneer een vreemdeling voor de eerste maal in een aanzienlijk huis wordt binnen geleid, wordt hem weldra door eene dame op eene niet zelden bevallige wijze als eene betooning van achting, een bouketje bloemen aangeboden. — Wanneer men slechts eenmaal in een huis is geïntroduceerd geworden, dan wordt men vervolgens daar geheel gastvrij. — De lieden van de groote wereld zijn steeds opgeruimd, vrolijk en in de verkeering gezellig. Spel en dans is er aan de orde van den tijd. De schoone sekse is in hare kleeding en verderen opschik buitensporig.

Wat de lagere klasse of middenstand betreft, daarop valt niet te roemen: men ontmoet onder dezelve eene menigte loome lediggangers, waarvan gebrek aan het noodig levensonderhoud een natuurlijk gevolg is. Deze behoeftigen maken niet zelden de wegen en paden in de ommestreken der stad en zelfs de straten binnen de stad bij avond of nacht onveilig. Er zijn verscheiden voorbeelden van, dat in den duister weerlooze vrouwen en ook mannen, welke de straten of wegen in of buiten de plaats langs gaan, worden aangerand, hen het beste, wat zij aan of bij zich hadden, met geweld afgezet en zij geheel uitgeplunderd worden; waarom het ieder geraden is daarop bedacht te wezen en zoo veel mogelijk de dreigende gevaren te vermij-

den. Het is mij voorgekomen, dat de schandelijke slapheid der justitie en de geheel verwaarloosde policie als de eerste en voornaamste oorzaak dezer onheilen moet beschouwd worden; dat in plaats van duchtige tegenwerking door dezelve het kwaad bevorderd wordt; want zoo er een van dat geboefte, als het ware, de justitie toevallig in de hand loopt, dan wordt hij bijna strasseloos weder ontslagen.

Wij ontmoetten in *Montevideo* vele Franschen, denkelijk fortuinzoekers, die zich daar op hoop van gewin sedert de voorgevallen ommekeer van zaken hebben genesteld.

De bevolking der stad wordt op veertienduizend zielen gerekend, waaronder het garnizoen van ongeveer tweeduizend mannen van drieërlei wapen, ruiterij, artillerie en infanterie, is begrepen, welke zoo in montering, als in gelaat en gestalte zich zeer voordeelig voordoen.

Slaven en slavinnen bevinden zich in deze stad in groote hoeveelheid, daar iedereen, die slechts middelmatig kan leven, door een of meer slaven of slavinnen de huisselijke werkzaamheden laat verrigten: zij staan evenwel onder geen' slaafschen dwang, zoo als het met de lijfeigenen gelegen *is; daarom* heeten zij bij onderscheiding vrije slaven, en staan omtrent gelijk met onze huisselijke dienstboden, wanneer deze of gene dienst hen niet langer bevalt, of om andere oorzaak, heeft ieder vrijheid die te verlaten en eene andere dienst te zoeken.

Ieder zondag na den middag is bij goed weder voor de vrije slaven een vervrolijkende feestdag,

wanneer zij, voor zoo ver zij van hunne meesters of meesteresſen verlof kunnen bekomen, zich op een der bovengenoemde pleinen met danſen (daar w a j o n g genaamd) uitbundig vermaken. — Van daartoe vervaardigde ſtokken bedienen zij zich, met welke zij verwonderenswaardige en zeer vlugge toeren, wendingen en ſlingeringen, door elkander maken. — De voordeelen gedurende de afgeloopen week ten gevolge van milddadigheid voor dienstverrigtingen, enz., behaald, worden gedurende deze feesten grootendeels verteerd. De vrije bewoners van *Montevideo* moedigen door milde bijdragen deze vermakelijke ſchouwſpelen, waar heen zij zich ter aangename verlustiging meerendeels begeven, telkens aan. Hoe dikwijls ook herhaald, worden deze vermakelijke ſchouwſpelen nimmer vervelend, om bij te wonen, maar blijven voor eene menigte aanſchouwers, die onophoudelijk af en aan wandelen, immer afwisſelend. — Even als hier en elders, zoo wordt ook daar, door telkens uitgevonden nieuwigheden, de nieuwsgierigheid naar de openbare kunstvertooningen opgewonden en levendig gehouden. — Ook door mij en andere officieren werden deze openbare kunstverrigtingen een paar malen met genoegen bijgewoond.

In het voordeelaanbrengend dierenrijk telt men voornamelijk, de runderen, paarden, ezels en buffels; van de laatſte zijn er eene groote menigte; niet zelden ontwaart men eene digt ineen gedrevene kudde van driehonderd in getal, welke in wildheid bijna met het ongetemde woudgedierte gelijk ſtaan. —

De afgerigtste, vlugste ruiters, die men zich kan verbeelden, die niemand in moed en stoutheid evenaart, en van jongs af aan tot de buffel- en muilezeljagt werden opgeleid, zijn alleen in staat om op deze dieren met vrucht jagt te maken, waarbij even als op andere jagtpartijen ook de list moet worden te baat genomen.

Wanneer er Europesche kooplieden zijn aangekomen, welke muilezels benoodigd zijn, dan eerst wordt eene jagtpartij aangevangen, dewijl anders de gevangenen den eigenaar lang tot een' onnutten last konden verstrekken, eer die hem zouden worden afgekocht. Van deze in den vrijen natuurstaat levende dieren maakt men zich op de volgende wijze meester: men drijft eenige tamme muilezels en paarden naar het woud of oord, waar de ongetemden zich ophouden; de laatste, geen kwaad vermoedende, scharen zich onder de tammen, en na verloop van een paar dagen drijft men met bedaard overleg zoodanig eene vermengde troep, daar grazende zijnde, naar eene meest geschikte plaats, (meestal op eene vlakte) en omsingelt dezelve om het ontvlugten der wilde voor te komen. Alsdan neemt de jager eenen strik, waarmede hij door oefening bijzonder handig weet om te gaan, draait of slingert dien eenige malen verwonderlijk vlug over het hoofd en werpt dien voorts met eene zoo kunstmatige als snelle beweging om den hals of over het ligchaam van het beest, dat hij in het oog heeft, en somtijds op eenige voeten afstands van hem staat, welke worp zelden mist. Wanneer dit

doel is getroffen, tracht hij een of twee pooten daarin te verwarren; de ruiter verzekert zich vooral van het in de hand hebbend uiterst einde van het touw, waaraan een sterke lis is gemaakt, hij volgt alzoo het bedoelde dier op den voet, hetwelk door een ander ruiter het vlugten wordt belet. Alsdan wordt een tweede strik om den hals van het dier geworpen, in geval bij de eerste werp er slechts ééne poot is gestrikt; terwijl de bovenlissen der strikken aan de zadelhaken der jagtpaarden zijn vastgemaakt. De op deze jagt geleerde paarden loopen op den juisten tijd uit zich zelven van elkander af, en trekken het gestrikte beest alzoo onder den voet: evenwel gebeurt het niet zelden, dat twee paarden nog de kracht missen om het beest te doen vallen, vooral wanneer het een buffel is, in welk geval een derde en somtijds een vierde strik moet geworpen worden. Wanneer hij, het zij buffel of muilezel, ter aarde is nedergetrokken, worden de pooten wel ter deeg vastgebonden, en hij naar de plaats zijner bestemming gevoerd.

Ik trof het bijzonder gelukkig, om mijne nieuwsgierigheid naar de ezeljagt te bevredigen, vermits gelijktijdig met ons een Fransch koopvaardijschip in de baai lag, hetwelk eene lading ezels moest innemen: van deze gelegenheid maakte ik gebruik, om verscheiden ezels op de gemelde wijze te zien vangen.

Het vleesch der te *Montevideo* zijnde buffels komt veel minder in aanmerking dan derzelver huiden, welke daar op hoogen prijs geschat worden;

wat de paarden betreft, deze ſtaan veel lager, voor vier of vijf Spaanſche matten kan men een goed, onvermoeibaar paard bekomen.

In de bosſchen en wouden meer landwaarts in ontmoet men zeer kloeke tijgers, waarop veel jagt gemaakt wordt. De tijgerhuiden maken eenen vrij belangrijken tak van handel uit, en worden tot hoogen prijs verkocht, doch te *Montevideo* verſtaat men niet regt de kunst, om die te bereiden. Deze huiden worden in dien oord veel gebruikt, om (op den grond uitgeſpreid zijnde) de nachtrust, en, op den dag, het zoogenaamde middagſlaapje (of *ſiesta*) te genieten, doch voor de Europeërs kunnen die niet dienen, dewijl daaruit bij hen huidziekten ontſtaan, die op de Zuid-Amerikanen geen vat ſchijnen te hebben.

Nopens de vogelen komt de grijskleurige ſtruisvogel hier het eerst in aanmerking. Een mijner reisgenooten ſchafte zich vermaakshalve twee nog niet geheel volwasſenen dezer vogels aan, welke tot de grootſte ons bekende ſoort behoorden, en, aan boord gekomen, los rond liepen. Deze verbazend groote vogels vallen, wat het voedſel betreft, veel minder kiesch dan alle andere ons bekende vogelenſoorten; al wat men hun geeft of voorwerpt, nemen zij voor lief en ſlokken het gulzig naar binnen. Wij hadden het voornemen deze dieren in het leven te houden en hen naar *Europa* mede te nemen, doch zij waren tegen een kouder luchtsgeſtel niet beſtand, en, toen wij later op de hoogte van kaap *Hoorn* kwamen, ſtierven zij beide kort

na elkander, waarover het fcheepsvolk niet te onvreden was, want zoo twee groote, overal rondloopende en altijd in beweging zijnde, dieren zijn aan boord meer lastig dan pleizierig.

Groene papegaaijen van de gewone, altans niet van de fraaifte, foort vliegen hier in de bosfchen bij menigte; ook parkieten, die men de onfcheidbaren noemt, dewijl zij zoodanig aan elkander verknocht zijn, dat, wanneer het mannetje of het wijfje van een door de natuur vereenigd paar fterft, de overgeblevene die ramp flechts zoo kort overleeft, als de tijd vordert, om van verdriet te kunnen fterven. De vederen dezer fraaije vogels zijn over het geheele ligchaam groen en alleen aan den hals licht-grijs. — De kardinaal, wiens als fluweelen kopje roodkleurig is met een fraai kuifje, zijnde het overige gedeelte van het lijf loodkleurig, in grootte aan de bij ons bekende fchildvinken niet ongelijk, vliegt hier ook in het wild; dit is voorzeker een der fchoonst-gepluimde vogeltjes, die ik immer zag, en het heeft de gezelligheid van den bekenden kanarievogel. Wanneer het gevangen en tam gemaakt is, en men plaatst dan in de kooi van dit lieve diertje flechts een klein ftukje fpiegelglas, dan vermaakt het zich zoo zeer met zijn terugfchijnend evenbeeld, dat men genoodzaakt wordt deel in zijn genoegen te nemen. Onder de vogelen zijn te *Montevideo* verfcheidene foorten, die zeer veel overeenkomen met onze vaderlandfche vogels, bij voorbeeld, waterfnippen, patrijzen, wulpen, enz.

De natuur heeft de bewoners van *Montevideo* schaars van visch voorzien; altans ik zag er slechts drie of vier onderscheidene kleine vischsoorten; de meeste zijn zoogenaamde *baggers*, een geringe visch, waarvan wij te afkeerig waren, om ze tot spijze te nuttigen, zoo, wegens dezelver wahsmakelijk aanzien, als ook, omdat zij op allerlei vuilnis azen. Wanneer ons volk op ontdekking van putten of waterplaatsen uit was, zagen zij niet zelden wilde onschadelijke land- en waterslangen; door een onzer roeijers werd er bij die gelegenheid eene van die slangensoort gevangen, die men daar *den menschenvriend* noemt. Dit dier is helder-groen van kleur en heeft een bevallig aanzien. Verre van eenig nadeel aan te brengen, werd mij van onderscheidene inboorlingen verzekerd, dat zij, den mensch in gevaar ziende, hem door een natuurlijk instinct van het hem dreigend gevaar poogt af te leiden. Hoe veel beminnelijker komt hier deze slang voor, in tegenstelling van die, waarvan door HELMERS in zijne *Hollandsche Natie* wordt gewaagd, als hij zegt:

Zaagt ge ooit de ratelslang aan de Afrikaansche stranden,
Op wiens gevlekte huid de zonnestralen branden,
Die door zijn schitterend schoon d'onnooslen vogel lokt;
Maar 't argloos starend dier ras in zijn gorgel slokt?

Welk een verbazend kontrast in de natuurlijke geaardheid dezer beide slangensoorten!

Bij onze aankomst te *Montevideo* was ik be-

ducht, dat het mij daar niets zou bevallen, omdat mij door iemand onzer togtgenooten, die voorgaf, daar nog eens geweest te zijn, die plaats zeer ongunſtig werd afgeſchilderd, doch de ondervinding heeft mij van het tegendeel overtuigd.

Op zekeren dag, dat het zeer heet was, bevond ik mij met drie mijner krijgsbroederen op de jagt; minder met de bedoeling, om het jagtvermaak te genieten, dan wel om ter aangename afwisſeling van ſpijze de officierstafel van eenig wildbraad te voorzien, zoo als ons zoo daar als elders wel meer was gelukt. Deze jagtpartij viel mij en mijne jagtgezellen wegens de brandende zonneſtralen op eene onbelommerde vlakte onverdragelijk; te meer daar wij niet eens een weinig waters konden vinden, om onzen dorst te lesſchen.

Tot even na den middag hielden wij het echter vol, doch werden toen zoodanig afgemat, dat het niet langer mogelijk was, daarmede voort te varen, dewijl onze beenen weigerden, ons ligchaam te dragen; — daarbij kwam nog de vracht van het geſchoten wild, waarmede de wijtasſchen rijkelijk gevuld waren, geweren, enz. Gelukkig waren wij digt aan een oud vervallen kasteel genaderd, waarin zich veehoeders onthielden, en dat wij met alle mogelijke inſpanning van bijkans bezweken krachten bereikten. Daar werden wij van de verzengende zonneſtralen bevrijd, en zegen allen bijna ademloos op den grond neder. Nooit wordt deze akelige ſpelonk door mij vergeten. Bij de intrede, dacht ik voorzeker binnen een roovershol gekomen te zijn, want ik zag nimmer eene plaats, die in

somberheid dit naar verblijf evenaarde. Niettegenstaande wij door de drukking der verzengende zonnestralen zoo heet waren, dat ik mij begon te verbeelden de reuzel in het lijf gesmolten te zijn, zoo beving mij bij het eerste aanschouwen van het ons hier geopend tooneel eene kille huivering; doch wij kwamen met den schrik vrij.

De bewoners dezer Gotthische bouwvallen, welke vrij talrijk waren, zagen er geheel niet naar uit, om vertrouwen in te boezemen: zij waren forsch van gestalte, zeer haveloos in de kleeding, en zagen ons strak in de oogen. Tegen alle verwachting en tot onzer aller blijdschap, werden wij uitmuntend wel en zelfs gastvrij ontvangen. Aan ieder werd met de meeste gulhartigheid een verfrisschende dronk water met warme melk aangeboden, waarvan wij ook met dankbaarheid gebruik maakten, en ons verheugden over de ontmoeting dezer veehoeders, die er armoediger uitzagen dan zij werkelijk waren, daar een hunner mij eene handvol Spaansche matten aanbood voor eene tonteldoos en vuurslag, waarvan ik mij bediende, om mijne pijp aan te steken, doch welke tonteldoos en toebehooren ik hem ten geschenke gaf, waarmede hij uitermate tevreden was.

In al de gelukkige uitkomsten uit benaauwende angstige omstandigheden, waarbij mij eene altijd zorgende Voorzienigheid, gedurende mijn bedrijvig leven, zoo menigmaal heeft bijgestaan, was ik nooit meer verheugd, nooit meer met dankgevoel bezield, dan toen ik uit de handen dezer menschen de gemelde lafenis ontving. Het berouwde mij en mijne

krijgsbroeders van harte, dat wij die goedhartige lieden bij het eerst aanſchouwen ten onregte verdacht en voor uitvaagſels van het menschdom gehouden hadden, en, na hen onze hoogſte tevredenheid en dank te hebben betuigd, verlieten wij met vreugde dit voor ons gedenkwaardig verblijf, en ſpoedden ons naar boord.

Den 1ſten Januarij 1825, bij gelegenheid van het afleggen der nieuwjaarskomplimenten, werd ik gewaar, dat binnen zeer weinige dagen de ankers zouden worden geligt, en wij *Montevideo* moesten verlaten. Wij hadden toen bijkans eene maand daar gelegen, en het genoegen gehad van in deze baai een gerust en vermakelijk verblijf te houden, en gedurende dien tijd in deze plaats het getal onzer goede, hoezeer voor altijd nu van ons verwijderde, vrienden aanmerkelijk te vergrooten. Hoe genoegelijk mij de gewaarwording is, welke mij bij iedere herinnering onwillekeurig voor den geest komt: „ook aan het ander einde der aarde wonen vele goede menſchen, met welken ik eene onvergetelijke vriendſchap heb aangeknoopt!" laat zich eer gevoelen dan beſchrijven.

Den derden, des voormiddags, werden op bevel van den Kapitein de ankers geligt, en zeilden wij met eene goede gelegenheid de rivier op. Op eene plaats, waar zij zoet water heeft, lieten wij het anker vallen, en voorzagen ons daar, door middel van pompen, overvloedig van zoet water, welker ruim bezit voor de zeevarenden altijd eene groote geruststelling is.

VIJFDE HOOFDSTUK.

Van Montevideo *tot* Valparaiso.

Den vijfden keerden wij weder naar de reede van *Montevideo* terug, en na twee dagen, zijnde den zevenden, ligtten de beide schepen de ankers en gingen vroegtijdig onder zeil, doch op denzelfden voormiddag omstreeks tien ure werden wij door een' *pampero*, een' plotseling opkomenden storm, beloopen, waarvoor men in deze wateren alle redenen heeft, telkens beducht te zijn; terwijl de wind ging liggen, hetwelk spoedig plaats had, slingerde het schip met meer geweld dan het nog, gedurende den geheelen togt dien wij reeds hadden afgelegd, gedaan had. — Op dezen zelfden dag vernamen wij zwermen van stormvogels.

Den 11den zagen wij den eersten *albatros*, een verbazend grooten zeevogel, waarvan sommigen elf tot dertien voeten vlugt hebben. Het geheele ligchaam dezer vogels is helder-wit, met half-zwarte vleugels, doch wij zagen er naderhand nog een aan-

tal met onderscheiden kleuren, bont, geheel bruin, enz., welke echter niet zoo groot waren als de eerstgenoemde.

Tegen den avond werd er een driemast-zuidzeevisscher gepraaid, *Archimedes* genaamd, komende van *Hâvre de Grâce;* vijf maanden was dit schip reeds in zee, en op de tehuisreis, met zeshonderd tonnen vischspek van de *Falklandsche eilanden* naar de kust van *Brazilië* stevenende.

Na eene tamelijk voorspoedige vaart van vijf achtereenvolgende dagen, zagen wij op den 16den onderscheiden landvogels, eene soort aan gieren gelijk, kokshennen, nagenoeg als eene Hollandsche meerkoot, waaronder eenige zwartgevederde waren; ook vernam men halvekoorden, ten minste onder dezen naam bij de zeelieden bekend, zijnde een zeer bekende visch, ter grootte van onzen zalm; van den neus af ter halver lijf is hij geheel wit, en het overige gedeelte kastanjebruin. Door bevaren lieden werd ik de namen dezer waterdieren gewaar.

Omstreeks des avonds te negen ure viel een der scheepsjongens bij een zeer ongelukkig toeval door het van de zee aan stuk geslagen en nog niet herstelde galjoen over boord, en werd, dewijl de dikke duisternis verhinderde spoedig genoeg ter zijner redding bij de hand te zijn, eene prooi der golven en der roofvisschen.

Drie achtereenvolgende dagen hadden wij gestadig wind, regenbuijen en hooge deining, waarop tot den 20sten kalmte volgde, wanneer wij des morgens door een' storm werden beloopen, die tot

den 24sten met geweld aanhield. De zee werd daarbij zoo hoog en onstuimig, dat de baren soms over het halfdek heen rolden.

Den 26sten zeilden wij met matig weder langs de kust van *Patagonie*, passeerden de *Falklandsche eilanden* en *klippen*, genaamd *L'aigle Schoal*, terwijl den volgenden namiddag aan stuurboordzijde zeer hoog land werd gezien, hetwelk zich als hooge rotsgevaarten voordeed, doch waarover mijne reisgenooten het onderling niet eens waren. Sommigen twijfelden of zij al of niet land zagen. Zij hielden hetgeen men op een' tamelijk verren afstand ontwaarde, voor *boterland*, zoo als de zeelieden wolken, die zich aan den gezigteinder vertoonen, gewoonlijk noemen; doch de meesten hielden hetgeen zij zagen, voor wezenlijk land, waarvan men echter den volgenden morgen, toen het helder dag was geworden, niets meer vernam, waardoor wij eenigzins in het onzekere bleven; twijfelachtig zagen wij, op een' tamelijk korten afstand, ons een walvisch voorbijzwemmen, alsmede, iets nader bij, een' zeevogel, veel grooter dan een zwaan; over het geheele ligchaam bruin gevederd, met een witten kop en bek, doch hij was op een nog te verren afstand, om hem te kunnen schieten.

Met eene puts schepten wij eenige roodkleurige diertjes, waarvan het water door de verbazende menigte wriemelde. Op de oppervlakte van hetzelve zwemmende, vertoonden zij zich rood. Door de kundigsten onzer lieden werden zij voor zeeschorpioentjes gehouden, uit hoofde zij in het kleine

dezelfde gedaante en hetzelfde maakſel hadden als de gewone ſchorpioenen. Zoo veel men uit die, welke uit de puts gedaan waren en welke op het drooge lagen, kon opmaken, ſtaken deze diertjes zich onderling zelven dood, en eenige uit de puts in een molglas overſtortende, zagen wij ze even als gezworen vijanden op elkander aanvallen en elkander dooden. Deze zonderlinge natuurverſchijnſelen waren mij, en allen, welke daarvan ooggetuigen waren, ten eenemale vreemd.

Den zelfden dag vischten wij van een voorbij vlietend, naar een drijvend eiland gelijkend, wierveld een gedeelte op. De bladeren van het wier waren ongeveer vier oude ellen lang, en zoo breed als eene volwasſen menſchenhand.

Den 26ſten werden wij zeer digt bij het ſchip eenige bosköppen gewaar, zijnde visſchen van tien tot twaalf voet lang, met een ronden kop, en in de kruin van den kop een rond gat omtrent ter wijdte van een' kleinen biljardbal. Boven het water komende, blazen zij daardoor vrij hard met een brommend geluid, hetwelk op een' tamelijken afſtand hoorbaar is. Op den rug ontdekt men drie groote ſtaande vinnen; achter de tweede vin van den kop ziet men eene witte plek, wijders is deze visch over het geheele ligchaam bronskleurig, vrij gelijk aan de bronskleurige zeelt of louw, welke visch in ons land algemeen bekend is en als een ſmakelijk voedſel gegeten wordt.

Niet lang daar na ontwaarde ik eene andere ſoort van visch, zoo hoog, dat ik gelegenheid had, hem naar

wensch te beſchouwen. Dit dier was naar gisſing drie voet lang, het bragt bij tusſchenpoozen het lijf een derde gedeelte boven het water, ſchudde den ſpitſen naar dien van een windhond gelijkenden kop, en dook als een waterhoen weder onder, waarna hij op een' tamelijk verren afſtand zich weder vertoonde. Niemand der togtgenooten, zelfs geen der oudſte matrozen, kon zich herinneren immer zulk een vreemd dier gezien te hebben, zoodat ik natuurlijk van niemand hunner zijne benaming kon te weten krijgen. Ik genoot het vermaak, hem verſcheiden keeren van nabij te zien bovenſchieten en, na omtrent eene roede lengte ver zigtbaar gezwommen te hebben, weder onderduiken. — Na dezen zag ik, gedurende onzen verderen togt, zulk een dier niet weêr.

Zilvermeeuwtjes vlogen ook bij menigte over en om ons ſchip heen en weder, met eene zoo verbazende ſnelheid, dat men ze zeer moeijelijk zou hebben kunnen ſchieten. Zij worden even als vele bij ons bekende watervogels, vischdieven en kokmeeuwen genaamd, en zijn bleek-loodkleurig, ook ſommige licht-zeemkleurig en wit. Even als onze vischroovers, azen deze meeuwtjes op vischjes, langs den bovenkant der baren zwemmende. In groote menigte zag ik ze met den roof in den bek met eene bewonderenswaardige ſnelheid door het luchtruim zweven. — Het genoegen te kennen gevend geluid der zilvermeeuwtjes komt met de bij ons bekende vischdieven zeer wel overeen: in de verte hoort men reeds hunne ſchelle ſtemmen.

Albatrosfen, waarvan er een door mij reeds werd vermeld, zagen wij in de *Zuider-Atlantifche zee* op dezen dag verfcheidene te gelijk nabij ons fchip zwemmen; twee fchoot ik van dezelven, doch uit hoofde van de fnelle vaart, die wij hadden, kon ik er niet een binnen boord krijgen, hetgeen mij en anderen geweldig fpeet, daar ieder onzer wel hartelijk geneigd was, om zich aan dat paar gefchoten denkelijk wèl fmakende vogelen te vergasten.

Schoon wij fteeds omringd waren van de heerlijkfte vischfoorten, die op den disch konden dienen en ze dagelijks voor oogen zagen, verliepen er fomtijds vele dagen, zonder dat zich de gelegenheid op deed, om er flechts een van meester te worden.

Den 29ften hadden wij weder het genoegen, nabij het fchip een' walvisch te ontdekken, en gedeeltelijk boven het water te zien zwemmen. Allen befchouwden met mij dezen kolosfalen visch, die naar gisfing meer dan tachtig voeten lengte had. Wij hadden genoegzamen tijd, om hem op ons gemak te befchouwen en in zijn vollen natuurftaat te bewonderen, want langer dan een vierde van een uur fcheen hij het fchip aan bakboordszijde fchuins achterna te willen volgen. Het was even, alsof zijn inftinkt hem gebood tot ons vermaak water te fpuwen. Een paar dikke ftralen, meer dan zes voeten hoog, fpoot hij als uit eene fontein in de hoogte, welke ruifchend opwaarts ftegen en weder in zee ftorteden. Nadat wij ons lang genoeg met het bezigtigen van dien kolosfus hadden verlustigd, deed een der officieren, welke een be-

kwaam schutter was, met groven hagel een schot op hem, want men berekende den afstand tusschen den visch en het schip slechts zoo groot, dat hij binnen het schot eener buks was. — Dit schot werd met algemeene goedkeuring der officieren alleen vermaakshalve gedaan, maar geenszins met oogmerk, om den walvisch te dooden en daarmede voordeel te doen; dit ware vergeefs: het oogmerk was alleen, om de gevolgen te zien, die het schot, als de visch er door getroffen wierd, op dezen hebben zou. Zoodra het schot op hem gevallen was, schudde hij het geheele lijf verschrikkelijk, en sloeg zoo geweldig met den breeden staart, dat het water tot nabij ons schip schuimend golfde, en eene deining der zee om zich heen veroorzaakte, waarna hij achter om het schip uit ons gezigt verdween. Dit ontzettend tooneel had mijne begeerte, van eens een' zwemmenden walvisch te mogen aanschouwen, grootelijks bevredigd.

Den 31sten stak een felle wind op, vergezeld van regen, sneeuw en felle hageljagt met eene hemelhooge zee. Dit hield drie achtereenvolgende dagen en nachten met hevigheid aan; wij waren toen op de breedte van zestig graden, de thermometer stond op zes-en-dertig graden.

Tot den 7den Februarij hadden wij onstuimig tegenachtig weder. — Langs de kust varende, zagen wij, onder verscheidene geheel onbekende vogelen, de zoogenaamde kaapsche duiven. Deze vogels doen zich zeer bevallig voor, hebben de grootte der tortelduiven, welke bij ons te land in

het wild vliegen en te huis behooren; de kleur hunner vederen is bruin en wit gevlekt. Zij zijn niets minder dan schuw en daarom gemakkelijk te vangen; gevangen zijnde en op het dek nedergezet wordende, kunnen zij niet dan door toegebragte hulp weder opvliegen, dewijl zij zich zelven niet kunnen oprigten.

In den morgen van den 7den ontdekten wij weder een' walvisch, doch op veel verderen afstand, dan dien, van welken ik boven sprak; meer digt bij vertoonden zich albatrossen, waarvan er een door mij werd geschoten, nog schooner en grooter, dan dien wij te voren beschreven.

Den 10den werden wij reeds vroegtijdig, toen de dag naauwelijks was aangebroken, door bulderende winden verontrust. Zij werden steeds feller en feller, en wij hadden op den middag met een' hevigen storm te worstelen, die onafgebroken verscheidene uren aanhield. Het grootzeil en het groote marszeil scheurden aan flarden, en het groot stormstagzeil sloeg uit de lijken over boord; de zee stond hemelhoog, en de schuimende baren rolden op eene schrikverwekkende wijze, terwijl de telkens aanvallende golven het schip dreigden te verbrijzelen, en ons geduchte trillingen deden gevoelen; door het opstuivend water uit de onstuimige zee scheen de kim of gezigteinder slechts drie scheepslengten van ons af, en door het geweldig schuimen was de oppervlakte als sneeuwwit, en kwam het ons voor alsof wij door zeepsap voeren. — Het schip werkte zoo sterk, dat ik, toen ik naderhand bij

eene kalme gelegenheid met eenige officieren der *Pollux* over den doorgestanen storm sprak, vernam dat deze, die gedurende dien tijd zich in minder gevaarlijken toestand dan *de Maria Reigersberg* bevonden hadden, alzoo de *Pollux* een *nieuw* en de *Maria Reigersberg* een *oud* schip was, onzen nood in de verte met vreeze en bekommering aanschouwd, en niets anders hadden verwacht, dan dat van schip of volk niets zoude behouden blijven: men had ons allen geheel verloren geacht. Reeds laat in den avond begon tot onze algemeene blijdschap de wind te verminderen, maar de zee bleef echter nog den geheelen nacht onstuimig, doch den volgenden dag hadden wij kalm weder en eerst twee dagen daarna stille zee. Met voordacht zwijg ik van de angstige gewaarwordingen en bekommeringen, die velen der schepelingen overviel, vermits ik van de benaauwende omstandigheden gedurende den vorigen storm te veel heb gezegd, om niet tot eene ligtvervelende eentoonigheid te vervallen: echter moet ik belijden, dat de laatste storm den te voren omschrevenen in gevaar en hevigheid ver te boven ging.

Wij passeerden den 13den kaap *Hoorn*, op zestig graden negen-en-negentig minuten zuiderbreedte. Onze vaderlandsche zeereiziger, WILLEM SCHOUTEN, heeft, ten jare 1616, deze kaap aan de zuidelijkste spits van *Amerika* ontdekt en omgezeild, en gaf daaraan den naam van kaap *Hoorn*, naar de stad *Hoorn*, zijne geboorteplaats.

Wanneer ik, nog zeer jong, en mijne verstande-

lijke vermogens nog niet genoeg ontwikkeld zijnde, las of hoorde ſpreken over de *Stille Zuidzee* en van de *Zuidzee-Eilanden*, — zonder eenig denkbeeld te kunnen vormen, nog eenmaal derzelver golven zelf te zullen doorklieven, — had ik geene andere verwachting, dan dat daar, in onderſcheiding van alle andere zeeën, altijd ſtil water, en er altans geene vrees voor ſtormweder was. Het enkele woord *Stille Zuidzee* klonk mij zoo zacht in de ooren, dat ik mij verbeeldde, dat men deze zee even zoo gerust als eene onzer binnenrivieren kon bevaren; en misſchien denken meer eenvoudige verſtanden er zoo over, doch mijne eigene ondervinding heeft mij van het tegendeel, altans op deze hoogte, overtuigd.

Wij bevoeren deze zee met het gunſtigſte jaarſaizoen, en hadden echter een' geruimen tijd onafgebroken ſlecht weder; vrij zware winden, regen, ſneeuw en hageljagt, wisſelden elkander af, terwijl de zon zich zelden deed zien, maar ganſche dagen achter de wolken verſcholen bleef. Al dit onaangename werd nog dagelijks vermeerderd door het onophoudelijk ſterk ſlingeren van het ſchip. De barometers geraakten, door de ſpoedige en groote verandering van luchtgeſtel, geheel van hare werking en deden niets dan miswijzingen, want het zij dezelven daalden of rezen, wij behielden in deze zee bijna geſtadig ongunſtig weder.

Hierdoor verloren wij den 14den *de Pollux* uit het gezigt, terwijl wij met eene hooge zee tot op den 15den bij afwisſeling met ſneeuw- en hagelbuijen, van felle winden verzeld, bleven worstelen.

In den nacht, tusschen den 15 en 16den, passeerden wij de *Straat van Magellaan*, welke tusschen het eiland *Delfuégo* en de kust van *Patagonie* doorloopt. Op dezen dag werden wij verscheidene soorten van zeevogels om en nabij ons gewaar, waarvan twee soorten mij geheel onbekend waren: de eerste hadden zeer veel overeenkomst met de gewone duiven, het ligchaam koolzwart met helderwitte vlerken; de anderen behoorden tot de zeemeeuwen, deze waren vaalzwart met groote langwerpige lichtblaauwe oogen. Aan geen' onzer togtgenooten waren deze beiden vogelensoorten bekend, of door hen te voren ooit gezien. Van de aan alle zeelieden meer bekende Noordkapers, (waarvan door mij reeds melding werd gemaakt) zagen wij er op dezen dag eenigen nabij het schip.

In den morgen van den 22sten, omstreeks te tien ure, werd er vooruit, in het zuidoosten, land ontdekt, hetgeen voor het hooge land van *Punt-Ruwaná* verkend werd. Zeer vele Noordkapers zagen wij, waarvan een paar in eene staande houding, ten minste vijf en twintig of dertig voeten boven het water. Ons geheel onbekende groote zeevogels, geheel zwart gevederd met bruine bekken, zagen wij als kurken op het water dobberen, doch uit hoofde van den verren afstand kon ik er geen van schieten.

Een ontzettend natuurtooneel verbeidde ons. Des avonds omtrent half negen ure zagen wij op eenigen afstand op het vlak der zee groote witkleurige vlekken, naar ijsvelden zweemende. Men

dacht eerst, dat het branding der zee was, doch wanneer een dezer schijnbare ijsvelden tot voor de boeg van ons fregat gedreven was en er mede in aanraking kwam; werd hetzelve enkel vuur, en binnen weinig tijds de oppervlakte der zee als in eene gloeijende lava voor ons gezigt veranderd, en door dezen ontzettingbarenden vuurgloed heen, zagen wij nabij het schip eene menigte visschen zoo groot als haringen en ook driemaal grooter, even zoo onbelemmerd zwemmen, alsof zij zich in gewoon kalm water bevonden. Het bleek vuurkleurig water werd door deze visschen, als met zeer roodkleurige vuurstralen, doorsneden; de natuur was ons bij het aanschouwen van dit grootsch bewonderenswaardig tooneel zeer bevorderlijk, dewijl met de toenemende duisternis en een opgehelderde dampkring het schoone daarvan werd opgeluisterd.

Den volgenden morgen, op den 23sten, waren bij het daglicht de gemelde vuurvelden bloedrood; in eene zee van schijnbaar stroomend bloed, lagen wij met kalm weder te dobberen. Van dit zoo vreemd en ontzettend natuurverschijnsel kon niemand onzer zich eenig begrip vormen, noch de oorzaak bevatten. Wij zagen ook geep, een in *Nederland* welbekende visch, en maakten daaruit op, dat het deze visch was, door ons den vorigen avond gezien, hebbende een' zeer spitsen neus.

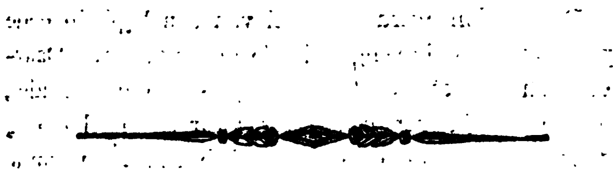
Even na den middag, vernamen wij eene groote menigte cazilotten wijd en zijd om ons heen verspreid. Deze ontzettend groote zeemonsters blazen gestadig het binnen zich voerend water zoo geweld-

dig hoog, dat verſcheidene onzer lieden een dezer in de verte zwemmende waterſpuwers ziende, dien in den beginne voor een zeilend ſchip hielden; doch door middel van de verrekijkers werden zij de ware oorzaak van dit verſchijnſel duidelijk gewaar. Het brommend geluid, dat deze kolosſale zeebewoners maken, hoort men met ontroering zelfs op eenen verren afſtand; en wanneer dit geluid bij avond of nacht den nadenkenden zeevarenden in de ooren klinkt en hij zich daarbij den veroorzaker van dit geluid voor den geest brengt, dan kan het niet misſen, of hij moet Gods grootheid ook in deze zeldzame visſchen erkennen. Het ontbreekt den opmerkzamen ſchepeling, om het even, in wat rang of betrekking hij ſtaat, evenmin als den opmerkzamen wijsgeerigen landbewoner aan gelegenheid en aanſporing, om de magt, grootheid, goedheid en wijsheid van den Schepper en Onderhouder van het heelal elken dag eerbiedig te bewonderen. Men zou waarlijk verkeerd denken, wanneer men veronderſtelde, dat de zeelieden over het geheel ruwe gevoellooze menſchen zijn. Gedurende mijn' driejarigen zeetogt, toen ik onophoudelijk onder hen verkeerde, of altans van nabij hun bedrijvig leven leerde kennen, ben ik van het tegendeel overtuigd geworden en ik meen eenigzins bevoegd te zijn, het vrij algemeen ongunſtig gevoelen omtrent de zeelieden te logenſtraffen; men vindt onder hen waardige godvreezende lieden, die ook op de groote wateren hunne zedelijke pligten nimmer verwaarloozen.

Den 25sten werd op bevel van den kapitein eene puts van het bovengemelde water geslagen. Daarvan een helder doorschijnend glas gevuld zijnde, scheen het in het eerst zeer klaar en ongekleurd; doch, eenige uren gestaan hebbende, vormde zich in dat glas een rood wolkje, hetwelk in het midden van het gemelde vocht zich hangende vertoonde. Nadat het met zulk water gevulde glas eenen nacht had overgestaan, was des anderen daags 's morgens de bodem van hetzelve met eene zuivere zwavelstof geheel overdekt, terwijl het roode wolkje nu verdwenen was. De meeste officieren waren van gevoelen, dat de zwavelachtige stof, waarmede dit zeewater vermengd was, door een vulkaan, hetzij die zich op den bodem der zee, of op het naastbij-gelegene land bevond, was opgeworpen.

Denzelfden morgen kregen wij weder land in het gezigt, en na den middag naderden wij hetzelve tot bijna op twee mijlen. De kust deed zich oppervlakkig dor en bar voor, en ontzaggelijk hooge bergen vertoonden zich aan ons oog. Tegen den avond werd er van deze kust afgehouden en weder zeewaarts gestevend.

Niet ver van het schip zagen wij een gansch onbekend beest halverlijf boven water zwemmen, van gestalte een zeehond, doch van kleur glanzend bruin.

ZESDE HOOFDSTUK.

Verblijf te Valparaiso *tot het vertrek van daar.*

Wij kwamen den 27sten voor in de baai van *Valparaiso* ten anker; waar ons weder een nieuw tooneel stond geopend te worden. In deze baai zagen wij met een hartelijk genoegen verscheidene Europeaansche schepen. Welke gewaarwordingen dit in mij deed ontstaan, laat ik mijne lezers zelve denken. — In een ver afgelegen werelddeel, na zoo lang den eenzamen onstuimigen oceaan bevaren te hebben, met lieden in aanraking te zullen komen, welke ik in mijne gesteldheid als mijne broederen moest aanmerken, offschoon ik te voren met niemand hunner in betrekking mogt gestaan hebben, werkte dit natuurlijk gevoel zoo sterk, dat ik met moeite mijne blijdschap kon bedwingen; ook mijne krijgsbroederen waren met denzelfden geest bezield.

De oorlogschepen, die wij daar zoo gelukkig aantroffen, bestonden in twee Engelsche fregatten,

een Fransch fregat, een schooner en drie Siciliaansche schepen; voorts koopvaardijschepen van verschillende natiën. De genoemde Engelsche schepen lagen in deze baai gestationeerd; een daarvan, *de Blond* genaamd, had de lijken aan boord van den koning en de koningin van *Otaheite*, welke beide hooge personaadjen, tot vermaak in *Engeland* zijnde, te *Londen* waren overleden, en na hunnen dood weder naar *Otaheite* werden overgevoerd; alsmede hun talrijk gevolg, hetwelk insgelijks naar *Europa* was gereisd; allen *Zuidzee-Eilanders*. Al deze lieden genoten van de Engelschen, aan boord der beide schepen, eene behandeling, aan hunnen rang verschuldigd.

Den 28sten werden de ankers geligt, en wij boegseerden verder de baai binnen. De bevelhebbers der beide Engelsche schepen zonden ter bevordering van ons oogmerk weldra eenige sloepen tot ons, door wier bijstand wij gemakkelijk en spoedig kort onder den wal op eene goede legplaats ten anker kwamen. In den loop van den voormiddag werd *Valparaiso* door ons met vijftien schoten gesalueerd, en met een gelijk getal schoten ontvingen wij den wedergroet.

De baai van *Valparaiso* maakt een' grooten halven cirkel of boog; de stad ligt in den oosthoek, en een groot gedeelte langs den oever der baai. Deze oord wordt de *Almeide* genaamd; men ziet er tusschen of voor of achter de huizen slechts eenig nietsbeteekenend plantsoen, aldaar tuinen of

hoven geheten, doch, in mijn oog, dezen naam niet waardig.

Aan de helling van zeer hooge bergen, waardoor de baai omringd en als het ware ingesloten is, ziet men over het uitgebreid geheel niet dan kleine, bekrompene woningen. Slechts weinig huizen doen zich voor het oog van den beschaafden Europeër voordeelig voor; de aanleg is almede zeer gebrekkig geweest, want de huizen zijn schier allen als een doolhof op de onregelmatigste wijze door elkander gebouwd.

Deze plaats heeft niets bekoorlijks of uitlokkends, om er zich met wandelen te vermaken; te minder, omdat de wegen en paden zeer ongebaand zijn, zoodat men een inboorling behoort te wezen, aan dit halsbrekend werk gewoon, om langs of over dezelve gaande, niet te vallen of telkens te struikelen. Op verscheidene zoogenaamde wandelpaden ziet men nevens zich van de vervaarlijkste steilten als het ware in een' peilloos-diepen afgrond, die huiveringwekkend is. Eene wandeling in deze waranden te ondernemen, was dus aan niemand onzer geraden. Ook had niemand onzer daartoe, zoo min over dag als 's avonds, eenigen lust.

Daar dit land zeer dikwijls aan aardbevingen onderhevig is, waarvan de geschiedenis eene menigte bewijzen levert, zoo schijnt het vreemd, dat de ingezetenen, reeds sedert eeuwen, hunne huizen aan de helling dezer bergen bouwden, en nog vreemder, dat zij, offschoon proefondervindelijk van het

gevaarvolle dezer bouwing overtuigd, echter daarmede blijven voortgaan, daar het hun niet aan de gelegenheid ontbreekt, om zulks op een' meer vlakken en gevolgelijk minder gevaarlijken grond, dan aan de helling der bergen, te doen. Slechts twee jaren vóór onze komst aldaar, waren door eene geweldige aardbeving tusſchen de twee- à driehonderd menſchen om het leven gekomen, en tevens groote verwoestingen aan huizen, kerken en dergelijken te weeg gebragt.

Uit de vorige korte omſchrijving der zwavelachtige ſtof, waarmede de zee in deze oorden vermengd is, en welke natuurlijk van de gronden der kust voortkomen, kan men, mijns bedunkens, ligt nagaan, dat de onderaardſche vulkaniſche geſteldheid van den grond de blijvende oorzaak is der aardbevingen, door welke de *Zuidzee-Eilanders* van tijd tot tijd worden verontrust. — Niet lang na de gemelde aardbeving, werd men op deze kust door een' hevigen ſtorm, aan een' orkaan gelijk, beloopen, die zoo geweldig woedde, dat ten gevolge daarvan in een' enkelen nacht achttien ſchepen verongelukten, waarvan eenige met man en muis zijn vergaan. Wij zagen drie geſtrande wrakken van ſchepen, nog zigtbare teekenen van dezen allerhevigſten ſtorm, wel halverwege in het zand aan het ſtrand vastgehecht, even als waren die daar tot blijvende gedenkteekenen van deze beklagelijke ramp door de verbolgen zee geplaatst geworden; zij waren zoo vast geweld, dat er aan geene verwrikking te denken was.

Met huivering aanſchouwde ik die treurige overblijfſelen van ramp en ellende. Op deze kust worden niet zelden door de geweldige rukwinden de zwaarſte kielen van hunne ankers geſlagen en eene prooi der golven. Deskundige, te *Valparaiſo* wonende, lieden verzekerden mij, dat de bodem der *Stille Zuidzee* nabij de kusten, en ook de grond der diepe baai of havenkom met ſcheepsankers als bezaaid waren, en dat niet zelden in de baai de uitgeworpen ankers met de gemelde nutteloos ter vertering liggende ankers in aanraking komen niet alleen, maar dat men ſomwijlen genoodzaakt is, om bij kalm ſtil weder de ankers te kappen, omdat die aan de op den grond liggende onlosbaar met de lepels vastgehaakt zijn, en er van wege de diepte geene mogelijkheid beſtaat, om deze hinderniſsen weg te ruimen, ſchoon zulks mij niet onmogelijk toeſcheen. Aan onze vaderlandſche kusten en ook in de binnenrivieren worden wel moeijelijker proeven genomen en met een gewenscht gevolg bekroond.

Op den eerſten Maart hadden wij het genoegen, de korvet *de Pollux* in de baai van *Valparaiſo* te zien ankeren, na van kaap *Hoorn* af van ons geſcheiden te zijn geweest.

Wij werden denzelfden avond, omſtreeks te elf ure, twee kort op elkander volgende ſchokken of trillingen van het ſchip gewaar, en den volgenden dag, zijnde den 2den, vernamen wij, dat zulks gelijktijdig op alle in de baai liggende ſchepen gevoeld was; alsmede dat op denzelfden tijd eene ligte

aardbeving in de ſtad en op het land was beſpeurd, bij welke ongelegenheid de verſchrikte bewoners hunne huizen ijlings verlieten en naar de vlakten vloden, uit vreeze van onder de in te ſtorten woningen te zullen verpletterd worden, doch deze aardbeving had geene nadeelige gevolgen.

Op denzelfden namiddag begaf ik mij met drie officieren aan boord van het Engelsch fregat *Britton*, om een bezoek af te leggen.

Met nog een officier ging ik op den 3den naar den wal. Het ontbreekt in deze baai aan eene of meer bekwame landingsplaatſen; met eene ſnelle vaart laat men de ſloep op het ſtrand loopen, en zorgt voorts om er droogvoets uit te komen.

De intrede in de ſtad is niets minder dan gunſtig voor den vreemdeling, zoo als boven reeds is aangemerkt; alles vertoont zich zoo aan ſtraten, woningen en dergelijken naar en akelig; en evenwel is de huurprijs der grootſte en best gebouwde woningen zeer hoog. Voor twaalfhonderd Spaanſche matten in een jaar, kan men naauwelijks een der beste huizen bekomen, ofſchoon die in vergelijking onzer Hollandſche woningen klein, en niets minder dan fraai en gemakkelijk zijn. De overgeblevene ſporen van aardbevingen ontwaart men hier met een oogopſlag op zeer vele plaatſen. Voorheen waren hier vijf kerken, en thans zijn er ſlechts twee en eene kapel. De drie vorige zijn door de aardbevingen ingeſtort, en niet weder opgebouwd. Men kan er de puinhoopen nog van zien. Men ontdekt er ook nog een half kerkge-

bouw, hetgeen niets geleden heeft, terwijl de andere helft in een puinhoop daar naast ligt, zoo als het ten gevolge eener aardbeving is ingestort; de klokken der voormalige torens hangen aan een houten raam nabij den ingang boven een' akeligen puinhoop. — Behalve in de boven vermelde *Almeïde* ziet men geen boomgewas.

Men schat de bevolking dezer plaats op veertienduizend zielen. In vroeger tijd waren hier verscheidene kloosters, doch deze zijn na de omwenteling vernietigd. De monniken zijn afgezet of verdreven, waaraan men de onveiligheid der berg- en landwegen toeschrijft, welke sedert deze verandering aanmerkelijk is toegenomen. In pensioenen voor deze lieden is van wege het gouvernement niet voorzien geworden, hetgeen in ons land bij dergelijke ongelegenheden voorzeker geschieden zou, waardoor dan ook deze ongelukkigen, zonder middelen van bestaan rondzwervende, meestal tot stelen en rooven allengs overgaan. Over het geheel zijn de ingezetenen, vooral die tot de gemeene volksklasse behooren, even als te *Montevideo*, traag en gevolgelijk behoeftig, hetgeen mede oorzaak van menigvuldige afzetterijen en diefstallen is.

In geval door deze lieden een of meer moorden gepleegd worden, hetgeen men niet onder de zeldzaamheden mag rekenen, en de moordenaar, alvorens gevat te worden, in eene kerk kan vlugten, of het kerkgebouw slechts kan aanraken, dan loopt hij geheel vrij van lijfstraffelijke vervolging, en komt met eene geringe geldboete van alles af, terwijl men

over den gepleegden moord even zoo min onder het volk fpreken hoort, als ware er niets gebeurd.

Die onveiligheid der wegen en ftraffeloosheid der misdadigers verpligt dan ook kooplieden en andere reizigers, zich met elkander in karavanen te vereenigen.

Over het algemeen heerscht onder de gemeene volksklasfe veel gebrek en armoede, hetgeen, behalve aan traagheid, ook naar veler gedachten toe te fchrijven is aan gebrek van het noodige omloopende geld. Het meest gewone voedfel onder den geringen en zelfs middelftand, beftaat in foep van watermeloenen, toebereid met visch en brood.

Men ziet te *Valparaifo* volftrekt geen' koperen munt in omloop, maar wel goud- en zilvergeld. De kleinfte munt is een halve reaal, omtrent de waarde van een en dertig ftuivers Hollandsch. Hoe lastig in dit opzigt het gebrek aan goede policie moet wezen, kan men zich gemakkelijk voorftellen.

Wij ontmoetten ook alhier eenige Franfchen en Duitfchers, aldaar aangekomen, om na de omwenteling hun fortuin te zoeken, welke voorgaven door geleden fchipbreuk daar aangeland te zijn.

Winkelneringen beftaan er te *Valparaifo* flechts weinig; ook ter wering van dit hoofdgebrek worden door de regering geene pogingen aangewend, hetgeen anders wel kon verbeterd worden. Een

natuurlijk gevolg is, dat de weinige er aangebragte buitenlandsche produkten duur betaald worden, en de winkelier vindt daarbij zijne rekening. — Vóór ons vertrek van daar werd de provisie van levensmiddelen, enz., grootendeels aangekocht van een Amerikaansch koopvaardijschip, hetwelk hier voor anker lag.

Wat de kleeding der vrouwen van *Valparaiso* betreft, deze is minder opzigtig en zwierig dan te *Montevideo*. De voorname lieden bedienen zich, tot wering van de zonnewarmte, vrij algemeen van een' parasol, alsmede van eenen grooten, met bevalligen zwier los om het hoofd geslagen, katoenen of zijden doek. Over het algemeen maken de vrouwen veel werk van haar schoeisel, en hechten, even als de Sinesche vrouwen en meisjes, veel waarde aan een' kleinen voet.

Die den laagsten stand of de zoogenaamde smalle gemeente helpen uitmaken, zijn lui, walgelijk en liederlijk, zoodat men, wegens hunne onreinheid, zoo op het hoofd als aan het lijf, van deze onnutte lieden een afschuw krijgt, wanneer men ze een weinig van naderbij beschouwt.

Reeds op het twaalfde of dertiende jaar worden de meisjes huwbaar, doch spoedig oud. Eene vrouw van vier en twintig jaren te *Valparaiso* doet zich nog veel ouder en rimpeliger voor, dan eene Hollandsche vrouw van veertig of vijftig jaren. Alles wat vrouw of huwbaar is, is tot alle mans gerief, en men mag het onder de zeldzaam-

heden rekenen er eene aan te treffen, welke als eerbare ſchoone hare hand en hart aan één' man of jongeling ſchenkt.

Het miste niet, of wij zagen iederen avond eene menigte open ſchuitjes in de baai bij goed weder roeijen, waarin zich even dartele als geriefelijke meisjes en vrouwen, zoowel van de voorname als geringe klasſe, bevonden, met welk gezigt onze lieden zich niet weinig vermaakten. De vrouwlieden toonen volſtrekt geen gevoel voor ſchaamte of ſchande. In de ſtad kan men ſchier elk huis, zeer weinige aanzienlijke daarvan uitgezonderd, voor een bordeel aanzien, en wie zijne dierlijke lusten wil bevredigen, loopt onbekommerd elks woning uit en in, naar welgevallen. Dit alles geeft niet alleen den man van eergevoel de grootſte ergernis, maar toont te gelijk den zedeloozen toeſtand van dit volk.

Men ontmoet er velen, die de afzigtelijke teekenen op het gelaat dragen van de allerverachtelijkſte ziekte, die een natuurlijk gevolg van zulk een ergerlijk leven is.

Even als de mannen, rooken ook de vrouwen, ja, zelfs jonge meisjes, hare ſigaren. Ook dit algemeen hoezeer onſchuldig volksgebruik was in mijn oog wanſmakelijk en ongevallig.

Ten aanzien der kleederdragt, kleeden zich de voorname lieden over het algemeen naar de Europeſche wijze, terwijl de mindere volksklasſe daarvan ten eenenmale afwijkt. Het kwam mij vreemd voor, lieden van de geringſte volksklasſe, zoowel vrouwen

als mannen, op het heetste van den dag zoo dik gekleed te zien, alsof zij zich onder de koudste luchtstreek van *Noorwegen* bevonden. Over hunne dubbelde en weder verdubbelde kleedingstukken hebben zij nog ten overvloede een van den hals afhangend los kleed, dat over het gansche ligchaam tot aan de voeten reikt. Onder den vilten of van andere stof vervaardigden hoed, dragen zoowel de mannen als de vrouwen, om het hoofd een witten, zwarten of gekleurden, doek, dienende, volgens hun eigen zeggen, ter afwering der brandende zonnestralen. Welligt dragen zij met hetzelfde oogmerk ook hunne veelvuldig over elkander getrokken kleedingstukken.

De mannen zijn kloeke en bekwame ruiters, welke, op hunne ongemeen vlugge rossen gezeten, binnen eenen schier ongeloofiijk korten tijd, een zeer groot eind wegs kunnen afrennen. Zij rijden zoo pijlsnel op hunne kleine paardjes berg-op berg-af, in een vliegenden galop, dat men er, even als bij de Engelsche renpaarden, geen oog op houden kan. Hunne paarden zijn, onaangezien de buitengewone vlugheid, wel afgerigt, en wel zoo dat, wanneer de ruiter afstijgt, hij, zonder den teugel vast te maken, dezen op den hals van het paard legt, en er zich met de meeste gerustheid van verwijdert. Schier onbewegelijk, alsof het een bloot werktuig was, blijft het beest dan op dezelfde plaats ongevoederd staan; want niet zelden heeft de ruiter daaraan gebrek. Daarbij zijn deze paarden zoo zeer aan hunnen meester gehecht, dat zij

hem niet dan met zigtbaren weêrzin verlaten, wanneer zulks noodzakelijk wordt. Het schijnt mij toe, dat eene Valparaisische ruiterbende, offchoon niet tot de reguliere troepen behoorende, op het Europeesch krijgstooneel een goed figuur zou maken. Eenige malen zag ik met genoegen eene kavalkade van deze vlugge ruiters.

Wat de policie bij nacht aangaat, deze vond ik voortreffelijk, indien men veilig was voor de na te melden perfonen. 's Nachts na elf uren is het een iegelijk verboden, om zonder brandende lantaarn de ftraten of pleinen der ftad langs te gaan. Op zeventig fchreden afftands van elkander, ftaan door de geheele plaats wachthebbende mannen, met piek en fabel gewapend. Zij zijn gehouden, ieder half uur elkander toe te roepen of toe te fluiten. Dit geroep begint aan het hooge en eindigt zeer geregeld aan het lage eind der ftad. De openbare nachtvermakelijkheden, die het geheele jaar door plaats hebben, zijn bepaaldelijk twee avonden in de week, in een daartoe zeer gefchikt lokaal. Dan worden, de *bolero* en *fandango*, hunne meest geliefkoosde danfen, gedanst: houdingen en gebaren, bewegingen en wendingen — alles lokt de wellustigfte gewaarwordingen uit. Met het meeste genoegen was ik eenige malen bij zulke danspartijen tegenwoordig. De vlugheid en rapheid en ongedwongen draaijing der leden, bij danfers en danferesfen, mag met regt geroemd worden. Kortom, hunne bekwaamheid in de danskunst wordt welligt door geene Natie overtroffen.

Uit hoofde van ziekte hield onze kapitein eene week lang, op raad van den doctor, zijn verblijf aan den wal, en wel in de nabijheid der plaats, waar het noodige water voor de aankomende schepen werd gehaald.

Op zekeren avond bevond ik mij met eenige mijner mede-officieren aan den wal, toen wij geheele scharen van menschen, ieder met eene brandende fakkel in de hand, twee aan twee achter elkander van een' der bergen met langzame statige schreden zagen afdalen. Alles van rondom lag in eene diepe duisternis; huivering- en ontzagwekkend was dit tooneel. De natuur scheen dezen statigen optogt te willen begunstigen, want slechts kort te voren blies de wind zoo fel, dat eene onbedekte fakkel onder den blooten hemel niet zou brandend gebleven zijn. Wij zagen den stoet langzaam met dezelfde eerbiedige houding eene gewijde kapel binnentreden; ook wij volgden hen tot binnen in de kapel, want aan niemand der talrijke aanschouwers werd zulks belet. Toen eerst werden wij regt gewaar, dat het eene lijkstaatsie was, waarmede in dit heiligdom een lijk werd overgebragt, om beaard te worden, waarmede de plegtigheid een einde nam.

Welk een contrast bij dezelfde menschen! dacht ik, terwijl ik verscheidene leden van dezen plegtstatigen optogt herkende, en met eenige bewondering in hunne godsdienstige of devote houding aanstaarde, welke ik slechts weinig avonden te voren op de geneerde dartele en wellustige danspartijen had zien dansen. Zoo is de mensch. Nu is hij

vrolijk, dan treurig; nu uitgelaten, dan ingetogen: al naar dat het zijne bijzondere gemoedsgesteldheid of de omstandigheden medebrengen.

Het klimaat op deze kust is gezond. De menschen, welke door een wellustig leven hunne gezondheid niet verwaarloozen, zien er frisch en sterk uit; men heeft er elken avond uitnemend schoon weder, evenwel is het den Europeanen zelfs na zonnenondergang te warm. Men houdt de maand April voor het regensaizoen, en buiten deze maand regent het er nooit; doch de weldadige natuur vergoedt dit schijnbaar gemis rijkelijk met den zoo vruchtbaren des nachts vallenden daauw. Donder of bliksem hoort of ziet men er nimmer. Vooral aan den voet van het hooge gebergte is het steeds brandend heet, en van de toppen tot ter halver hoogte dezer berggevaarten is de aarde altijd met eene meer dan drie voet dikke laag sneeuw bedekt. Van uit de bergkloven ziet men in ijzingwekkende afgronden.

De grond is landwaarts in zeer vruchtbaar. De voornaamste voortbrengselen zijn een voedzaam graan, boomvruchten en vruchtgewassen van onderscheiden aard. Appelen, meloenen, druiven, watermeloenen, ongelooflijk veel perzikenboomen, welker vruchten meerendeels worden gedroogd, om ter verzending te dienen en langs dien weg een tak van handel uitmaken. Deze perziken, schoon minder sappijk dan de onzen, zijn zeer geschikt ter verfrissching, en gansch niet te verachten. Ook van de perzikpitten wordt partij getrokken. Uit dezelve

wordt, na gedroogd te zijn, een krachtige smakelijke drank gestookt. Voorts, *pommes d'amour*; deze dienen tot gebruik bij warm vleesch, of ter bereiding van saus. Ook levert de grond goede Spaansche peper op. — De tuingroenten zijn aardappelen en kool, doch beider gewas zijn slecht van smaak; de ajuin is zoo goed als bij ons de Zeeuwsche. Over het geheel zijn de groenten zeer duur; men betaalt, bij voorbeeld, voor eene kleine kool vijftig centen, en voorts alles naar evenredigheid.

De Valparaisers zijn van rundvee meer dan genoeg voorzien. Dit vee wil daar zeer goed tieren, omdat de natuur hetzelve van overvloedig voedsel en goed water voorziet. Het verbruik van het rundvleesch zoo voor de inboorlingen als de aan- en afvarende vreemdelingen is er zoo sterk, dat de huiden der geslagt wordende runderen een' belangrijken tak van handel uitmaken. De kalveren worden hier niet geslagt noch uitgevoerd, maar groeijen op tot runderen, om den handel van huiden te bevorderen, en tevens den voorraad van vleesch ten verbruike te vergrooten. Men heeft ook zeer goede langstaartige schapen, en dikke welgespekte varkens, doch deze vallen klein in vergelijking der onze.

Van visch is hier weinig verscheidenheid. — Groote soort van puil- of kwabaal, die daar even als elders zeer vet en vol kuit of hom is; zeesnoek, zeebaars, zeepaling, doch de laatste bijna niet eetbaar, uit hoofde van den traanachtigen smaak; eene kloeke soort van spiering, een der welsmakendste visschen, welke men kan bekomen, enz.

Wat het gevogelte, als eetbaar beschouwd, op deze kust betreft, daaromtrent is men van geen' ruimen voorraad voorzien. De tamme vogels zijn ganzen, eenden, kalkoenen en hoenders. In het wild treft men tamelijk veel patrijzen aan, van grootte en vederkleur als de Hollandsche, doch de bek nagenoeg als bij den kievit; ook kan men genoeg welsmakende strandvogels bekomen.

Hetzij in gezelschap van een of meer onzer officieren, hetzij met inboorlingen van den aanzienlijken stand, vermaakte ik mij dikwerf met de jagt, waartoe wij tamelijk goede gelegenheid hadden, terwijl wij niet zelden met welvoorziene wijtasschen aan boord terugkwamen. In het wild ontdekten en schoten wij ook groen met geel gevlekte papegaaijen, doch onregelmatiger geteekend, dan men die gewoonlijk buiten hunnen natuurstaat ziet. Van kleinere zeer onderscheidene soorten fraaije strand-, klip- of boschvogels is deze kust rijkelijk voorzien.

Eens met een' mijner kameraden op de jagt zijnde, ontwaarden wij den kloekften zeevogel, dien ik ooit gezien had. Hij had ruim tweemaal de grootte van een' volwassen zwaan, had bruine met wit gemengelde vederen, en een' bek bijna zoo lang en spits, als die van een ooijevaar of reiger. Op deze oogmaat afgaande, was de afstand, waarop wij hem zagen, ruim honderd vijftig passen. Hij liet ons den tijd niet, om nog eenige schreden tot hem te naderen, maar verwijderde zich door de vlugt.

Wij zagen ook helder blaauw gevederde reigers, doch van kleiner slag, dan de Hollandsche; deze vogel draagt op den kop eene lange witte door de natuur ineen gedraaide veder, zoo dik in omtrek als een pijpesteel. Zwarte duikelaars met lichtgroene oogen, van grootte en gestalte nagenoeg als in ons land de rotgans. — Blaauwe meeuwen met helderrooden bek, geel aan de randen en in maaksel als die eener kraai, bloedroode pooten met lange nederhangende vedertjes aan den achterkant bedekt, en aan wederzijde van den kop en voor de borst bol gekroesde vederboschjes, even als sommige soorten onzer tamme duiven, die men meeuwtjes of kappertjes noemt. Nog eene andere veel grootere soort van meeuwen of strandvogels vlogen met geheele zwermen boven en om ons heen met paarsche bek en pooten, en wit en zwart geschakeerde vederen. — Deze groote meeuwen vliegen somtijds als het ware tot aan de wolken, en vallen dan plotseling als een steen uit de lucht op hunne prooi neder, die zij zelden missen. Zij duiken te gelijkertijd onder water, en komen, na lang onder hetzelve geweest te zijn, met hun prooi in den bek weder boven schieten. Behalve den eerstgemelden grooten watervogel vingen wij van al de genoemde vogelsoorten er een of meer, en dit stelde mij volkomen in staat, om ze naauwkeurig te beschouwen.

Peguins, tweeslagtige dieren, die den overgang tusschen het vogelen- en visschenrijk mede helpen uitmaken, zagen wij op deze kust in menigte. —

De peguin leeft veel meer in het water, dan op het land. Zijn vrij dikke vogelkop is aan die van een meeuw gelijk. Men bespeurt bij hem geene vlerken; deze worden even als bij de kleine haaijen door twee stevige zwemvinnen vervangen. Op het strand komende loopt hij altoos regtstandig op zijn twee korte dikke gevliesde pooten. De staart van dit dier is zoo klein, dat het schier geen naam mag hebben. Zijn ligchaam schijnt met vederen bedekt. — De middelbare grootte van den peguin is omtrent twee voeten van den neus tot het uiterste van den staart. De eijeren van dit land- en waterdier, die men met veel moeite tusschen de klippen opzamelt, zijn ongemeen lekker. Deze zonderlinge dieren komen altoos troepsgewijze op het land, en schijnen dus, daar men ze nooit dan in grooten of kleinen getale bijeen ziet, eenen natuurlijken trek tot gezelligheid te bezitten.

Om niet onverhoeds overvallen te worden, wanneer er zich eene schaar op den oever bevindt, zetten zij buitenposten uit, welke getrouw wacht houden, en door eene ligt merkbare beweging waarschuwen als er onraad komt of gevaar is van overvallen te zullen worden, in welk geval de gansche troep terstond opbreekt, haar behoud in de vlugt zoekt, en zich zeewaarts spoedt.

De peguins kruipen onder het rulle zand, wanneer zij slapen willen. Een dezer tweeslagtige dieren hadden wij eenige dagen, voor het stierf, aan boord, en beschouwden het met aandacht, waar-

door ik in de beste gelegenheid was, eene juiste afbeelding van hetzelve te bekomen. Alles wat hetzelve tot fpijze werd aangeboden of voorgeworpen, weigerde het te eten, behalve rauw rundvleesch, waarvan hij een gretig gebruik maakte.

Eens langs den oever der kust nabij de baai wandelende, zag ik een zeeleeuw, naar wij vermoedden, jagt op eene zeer kloeke zwemmende zeemeeuw maken, den vogel met eene onbegrijpelijke fnelheid vatten en er mede onderduiken, en op het ftrand ter zelfder tijd van zeer nabij verfcheidene robben, voorzien van een paar ongemeen groote flagtanden, van ten minfte vijf of zes duimen lengte, in de bovenkaak buiten den muil als afhangende.

Wilde viervoetige dieren, hetzij groote, middelbare of kleine foorten, heb ik op deze kust niet aangetroffen. Zoo dikwijls wij op de jagt waren, troffen wij wel gepluimd, maar nimmer viervoetig wild; fchoon men ons verzekerde, dat er ver landwaarts in de bosfchen zeer groote tijgers en andere verfcheurende dieren zich ophielden.

De Valparaifers, even als de inboorlingen van *Montevideo*, pogchen van hun land, en de paradijsachtige dreven, welke zij doorwandelen, doch ik vond bij geen van beiden veel bekoorlijks, en nog veel minder iets overeenkomende met den hof van *Eden*. Dit zij zoo: ieder bewoner, zelfs in het ongunftigst oord der aarde, is over het land, waar hij geboren en opgevoed werd, hoogst tevre-

den, en noemt het een door de natuur begunftigd land. De bewoners, bij voorbeeld, van de koude, eeuwig met fneeuw overtogen, bergketen *Cordillera de Los Andes*, *Sierra Nevada*, die zich uitftrekt van de Magelaanfche zeeëngte tot *Quixos*, eene lengte van meer dan duizend mijlen, op welke bergketen niet zelden de allerkoudfte winden waaijen, die de levende ligchamen in een oogenblik doen fterven en verfteenen, zijn daarom niet te min aan de menigvuldige ongemakken en bezwaren zoo gewoon en tevreden, dat zij voorzeker weigeren zouden naar door de natuur meer begunftigde oorden der wereld henen te trekken, om die te bewonen, offchoon hun de voordeeligfte aanbiedingen mogten gedaan worden. Zij meenen met hun land en ftand, hoe gering ook, de gelukkigfte bewoners van den aardbol te zijn.

Den 10den werd de ftaf, zoo van *de Pollux*, als die van de *Maria Reigersberg* aan boord van het Engelsch oorlogsfregat *de Britton*, op een middagmaal genoodigd. Wij maakten daarvan beleefdelijk gebruik, en werden door de Engelfche officieren hartelijk verwelkomd. Kort daarop had hetzelfde plaats ten huize der heeren DUBERN en REJO, zaakgelastigden der beide fchepen. Wij genoten aan deze beide prachtige gastmalen zeer veel genoegen. De gewaarwording, in een ver afgelegen werelddeel als Europeanen, als broederen bijeen te zijn, droeg ongemeen veel tot die genoegens bij.

Na den middag te twee ure werden op den 21sten de ankers geligt: de beide schepen verlieten na een verblijf van omtrent drie weken de baai van *Valparaiso*, en gingen met eene tamelijk goede windsgelegenheid onder zeil.

ZEVENDE HOOFDSTUK.

Van Valparaiſo *tot het ten anker komen te* Chorillo, *en verblijf aldaar.*

Toen wij omtrent drie mijlen van den wal waren gekomen, viel, door een noodlottig toeval, een der matrozen buiten boord, welke in de lengte onder door het ſchip ging en eerst bijna drie ſcheepslengten verder, in het kielwater nog even met het hoofd boven kwam. Hij ſtak voor ons zigtbaar de beide handen nog eens worſtelend boven het water, toen hij te grond ging, en wij hem niet meer zagen. De ongelukkige! Hij was, zoo men mij verzekerde, een bekwaam en oppasſend zeeman. Tijdens dit ongeval liep het fregat eene acht mijls vaart: er werd op den altoos ontſteltenis barenden uitroep: „ een man over boord!" dadelijk tegengebrast, en eene ſloep in het water gelaten, doch dit kwam alles te ſpade; zijn uur had geſlagen. Dergelijke treurtooneelen zijn vóór den gevoeligen mensch zeer treffend. Terwijl mijn hart den verlorenen be-

klaagde, ontwaarde ik op het gelaat van enkele der mij omringende ſchepelingen over dit ongeval evenmin aandoening of verſlagenheid, alsof ſlechts een hond of zwijn ware over boord gevallen en te grond gegaan. Ergerlijk klonk het mij in het oor, toen eenige ſchepelingen den dartelen ſpotlust over den ongelukkige den ruimen teugel vierden. Ik kon niet nalaten een mijner mariniers, welke ook zich daaraan ſchuldig maakte, zijne onbehoorlijke, der menschheid onteerende, handelwijze, met nadruk voor oogen te houden, en genoot de zelfsvoldoening hem tot ſchaamte en verlegenheid te brengen.

Den 25ſten zagen wij verſcheidene, mij nog geheel vreemde, zeevogels, bij velen onder den naam van mallagazen bekend. Deze vogel is over het geheele lijf koolzwart; de borst en de kop, alsmede een ſmalle krans ringswijs om den hals, zijn alleen helder wit. Hij heeft een' licht-grijskleurigen grooten bek. Gelijktijdig vernamen wij ook eene geheel andere vogelſoort. Dit waren pijlſtaarten. Over het ganſche lijf zijn zij helder wit. De pijlſtaart heeft een zeer eigenaardigen naam, dewijl hij in zijnen ſtaart een lange uitſtekende en ſpits uitloopende veder heeft. Deze vogel vliegt *pijlſnel*, en zoo ongemeen hoog, dat hij de wolken ſchijnt te doorklieven.

Aan den avond van dezen dag pasſeerden wij den ſteenbokskeerkring. (*tropicus capricorni.*)

Den morgen van den 26ſten werden wij iets bijzonder vreemds gewaar. Tusſchen zeven en acht uren gevoelden al de ſchepelingen, zelfs de zieken

in hunne hangmatten, eene hevige trilling in het schip, niettegenstaande wij met kalm weder in het ruime sop voeren. Deze schok verwekte bij velen eenige huivering. De trilling geleek naar die, welke veroorzaakt wordt door het snel rijden van een stuk geschut, hetwelk op het rolpaard door het schip wordt gevoerd. Dit vreemd geval had waarschijnlijk op vele der schepen zich in dit gedeelte der *Stille Zuidzee* bevindende plaats; want ten een uur na den middag werd onze chef door den kommandant van *de Pollux* gepraaid, welke eenige vragen deed, en wel hoofdzakelijk betreffende de zeebeving, die men gelijktijdig met ons op *de Pollux* was gewaar geworden. Hem dacht, dat deze waterbeving het gevolg was eener zware aardbeving op eene der naaste kusten, die de *Stille Zuidzee* omringen.

In den loop van dezen dag zagen wij eenige vliegende visschen, welke wij sedert geruimen tijd niet hadden ontwaard; en op den 28sten vertoonden zich geheele scharen, waarop door eene menigte albakoorden werd jagt gemaakt. Terwijl deze roofvisschen tot in de nabijheid van ons fregat hunne prooi vervolgden, werd er een met een elger geschoten. — De albakoord, dien ik slechts bij name kende, heeft een kop, die veel naar een zalm gelijkt, is zeer dik van lijf en ongeveer twee en een' halven voet lang, ook wel grooter. Hoezeer op zich zelven droog, is deze visch op zee altoos eene aangename verkwikkelijkheid, en het algemeen verlangen is, vooral in de *Stille Zuidzee*, waar

de visch in het algemeen zoo schaars te bekomen is, maar deze of iets dergelijks. Wanneer deze visch wordt schoon gemaakt, dan ontdekt men veeltijds in deszelfs ingewand vliegende visschen, welke zijn voornaamste voedsel uitmaken.

Ik heb opgemerkt, dat de vliegende visch, door zijn zoo even genoemden vervolger en vele anderen, menigmaal uit het water wordt gejaagd, en op deze wijs pogende te ontkomen, niet zelden door boven hem zwevende niet minder geduchte vijanden, de mallegazen en andere vogelen wordt verslonden, welke als eene pijl van een boog afgeschoten op hem nedervallen en nooit missen, hunne prooi magtig te worden. — Dit fijne buitengewoon smakelijke vischje wordt van alle zijden in twee elementen door doodelijke vijanden omringd, welke het op zijn leven toeleggen, en hem met gulzige drift verslinden, en is dus nergens veilig. Het verstrekt op deze zee tot aas voor al, wat vogel of visch is.

Den volgenden dag, zijnde de 29ste, werd er voor den middag land gezien, hetgeen na den middag bleek het eiland *Sangellan* te wezen. — Dezen dag werd er weder een ongemeen dikke albakoord geschoten.

Wij voeren steeds voorspoedig, en den volgenden voormiddag omstreeks te elf ure hadden wij reeds het ontzaggelijk hooge gebergte der *Cordilleras de los Andes* in het gezigt. Verscheidene dezer bergen worden met hunne kruin op bijna achttienduizend voeten hoogte boven het vlak der zee berekend. Er zijn natuuronderzoekers, welke stellig beweren,

dat dit gebergte het hoogste van den aardbol is, en de *Chimborasso* in *Columbia*, die niet minder dan negentienduizend driehonderd twintig voeten hoogte bereikt, voor den allerhoogsten berg houden. Deze statige natuurgewrochten moeten den opmerkzamen beschouwer met diepen eerbied voor den grooten Bouwmeester van het heelal vervullen.

Terwijl wij deze grootsche natuurgewrochten met eerbied en bewondering aanstaarden, snorden zwermen van zeevogelen van verschillende soort om ons henen, zoo als in *Holland* de kievitten en andere veldvogelen, wanneer de wandelaar langs derzelver op het veld liggende nesten voorbijgaat, welke vogels met hun zweven en schreeuwen ons in onze ernstige bespiegelingen zeer hinderlijk waren.

Omstreeks te vier ure na den middag zagen wij het eiland *Sint Lorenso* in het noord-noordwesten, alsmede den hoek van *Salar*, noord ten oosten, en eindelijk den noordhoek van het eiland *Pachacamac*, oost noordoost.

Des avonds kwartier na acht ure werden de ankers in de baai van *Chorilo* uitgeworpen, in welke baai eenige meest al Europesche schepen voor anker lagen.

Wanneer men in een ver afgelegen land eene haven binnenkomt, waar men zoo vele Europesche schepen ziet, geniet men voorzeker eene der streelendste gewaarwordingen. Men vleit zich dan met reden, na een langdurig gemis van eenig verkeer, met anderen dan zijne gewone togtgenooten, hetzij met Engelschen, Franschen en vooral met landgenoo-

ten in aanraking te zullen komen. Van de laatstgenoemde nogtans bevonden er zich geene; ook hebben wij er gedurende onze driejarige zeereize geene ontmoet dan in *Oostindië*.

Den 31sten, zijnde de eerste dag na onze aankomst in deze baai, kwamen reeds verscheidene officieren van Engelsche en Fransche oorlogsschepen, welke in de baai van *Chorilo* voor anker lagen, ons aan boord op de hartelijkste wijze verwelkomen, en werden met even veel hartelijkheid door ons ontvangen en naar hunnen rang behandeld. Voorheen liepen de uit *Europa* of van elders in *Zuid-Amerika* aankomende schepen meest allen in de nog betere, of meer verkiesselijke baai van het sterke fort *Callao* binnen, hetwelk zoo nabij *Chorilo* ligt, dat wij in staat waren, dat fort zeer duidelijk met het bloote oog te zien; doch sedert de belegering door de insurgenten, welke bij onze aankomst plaats had, was de bijna algemeene ankerplaats van daar in de baai van *Chorilo* gekomen. De Spaansche bezetting van dit fort bestond uit bijna drieduizend mannen, allen verklaarde koningsgezinden, onder bevel van den toenmaligen kolonel RODIL; terwijl het belegeringskorps onder dat van den generaal BOLIVAR stond, wiens hoofdkwartier op dien tijd te *Madalaine*, tusschen *Lima* en *Callao* was.

Drie onzer officieren, te weten: de kapitein-luitenant GEESTERANUS, de eerste luitenant MULLER en de chirurgijn-majoor TILLEMAN, begaven zich kort daarop naar het hoofdkwartier, om hunne opwachting

bij BOLIVAR te maken, en werden met de meeste hartelijkheid door dien beroemden man ontvangen. Zij genoten de eer, een vrij lang gesprek over verscheidene meer of min belangrijke onderwerpen met dien dapperen bevrijder der zoo vele jaren, ja zelfs eeuwen lang, verdrukte Zuid-Amerikanen te houden, en roemden de gemeenzame vriendelijkheid van dezen, door den een' als een' tweeden WASHINGTON, door den ander als een' overweldiger beschouwden krijgsman.

Van den vroegen morgen tot den laten avond hoorden en zagen wij van beide de vijandelijke zijden schieten, zoo met grof geschut als klein geweer. Al, wat bij nacht ter bemagtiging van het fort door de belegeraars werd opgeworpen en zamengesteld, werd reeds den volgenden dag door de belegerden weder geheel vernield.

De Spaansche kolonel RODIL, welke van ammunitie, levensmiddelen, enz. genoegzaam voorzien was, sloeg de voordeeligste voorwaarden, die hem door BOLIVAR tot eene kapitulatie bij herhaling werden aangeboden, telkens van de hand, en verklaarde, den hem toevertrouwden post volstrekt niet te zullen verlaten, noch aan 's konings vijanden overgeven, zonder daartoe stelligen last van zijnen vorst te hebben bekomen; ten gevolge van welke gezindheid de sterkte met de meeste dapperheid verdedigd werd. Men was gedurende ons verblijf in deze baai algemeen van gedachte, dat BOLIVAR binnen kort een' storm op het fort *Callao* zou wagen; doch, nadien door RODIL onderscheidene der

voornaamste ingezetenen van *Lima* waren medegevoerd en als staatsgevangenen in het fort bewaard werden, vertraagden de belegeraars menigen geweldigen aanslag, en oordeelden het onraadzaam het uiterste te beproeven, waarom ook de bestorming zoo lang mogelijk werd uitgesteld.

Den 2den April begaf ik mij met drie andere officieren naar den wal. Het is zeer moeijelijk en zelfs gevaarlijk landen te *Chorilo*, uit hoofde van de sterke branding, die er altoos staat; terwijl er ook geene behoorlijke landingplaats is, waaraan men het toe moet schrijven, dat er bijna dagelijks sloepen omslaan of lek stooten. Heeft men voet aan wal gezet, dan is men weldra genoodzaakt tegen eene vervaarlijke hoogte op te klauteren, en na een zeer vermoeijend tobben van eenige minuten lang, wordt eerst de bedoelde plaats bereikt, en alsdan is men te gelijk in *Chorilo*. Dit is een armoedig visschersdorp, waarvan de schamele woningen slechts van klei en riet zijn opgetrokken. Alles is er doodsch en somber.

Wij huurden in dit dorpje tamelijk goede handpaarden, die er gelukkig nog te bekomen waren, en reden van daar door het dorp *Mera Floris*, naar *Lima*, de hoofdstad van het aloude door deszelfs natuurlijke rijkdommen zoo vermaarde *Peru*, hetgeen nog in de tegenwoordige eeuw de rijke bron was, waaruit de Spanjaarden onmetelijke rijkdommen trokken; een land, hetgeen zij eens op de wederregtelijkste wijze in bezit namen, en hetgeen sedert door hen werd uitgeput en uit-

geïnergeld, totdat de ontwaakte volksgeest een einde aan hunne er reeds lang gevloekte heerſchappij maakte, en voor altijd de goudmijnen van *Peru* aan hun geweld ontrukte.

Ik zou geheel van mijn plan afwijken, wilde ik bij deze, misſchien niet ongepaste gelegenheid in beſpiegelingen uitweiden over de geſchiedenis van het eeuwen lang zoo diep ongelukkig onder het knellend juk van *Spanjes* dwingelandij zuchtend *Zuid-Amerika*, en van de mensch-onteerende moord- en ſchraapzucht der Spanjaarden, die zich onder den valſche glimp van monniken-godsvrucht verborg, en waaronder het zoo uitgebreide zuidelijke gedeelte van *Amerika*, maar inzonderheid *Peru* zóo veel heeft geleden; dat rijke *Peru!* waarin de Spaanſche geestelijkheid door gouddorst gedreven, zoo vele millioenen Peruanen, geheel onſchuldig, ter ſlagtbank heeft geleid. In de *Incas* van MARMONTEL en in vele andere geſchiedboeken zijn de wanbedrijven dezer monſters met zwarte, ſchoon niet te donkere, verwen afgemaald.

ACHTSTE HOOFDSTUK.

Aankomst en korte beſchrijving van Lima, *enz. en vertrek van* Chorilo.

Wij kwamen ſpoedig te *Lima* aan. Deze ſtad ligt drie uren van *Chorilo.* Het is eene zeer groote ſtad, die, naar mijne gedachte, met *Amſterdam* in grootte, doch niet in bevolking, zou kunnen wedijveren. Zij heeft door de gevolgen der ſtaatsomwenteling zeer veel geleden; verſcheidene huizen (waaronder de aanzienlijkſte) en publieke gebouwen zijn door de doldriftige republikeinen verwoest en in puinhoopen veranderd.

Voor de omwenteling werd de bevolking van *Lima* op niet minder dan negentigduizend zielen geſchat, doch zij heeft helaas! eene aanmerkelijke vermindering ondergaan, zoodat men er thans niet meer dan vijftig- of zestigduizend telt.

Men vereert Santa ROSA als de patrones, of veelvermogende beſchermheilige der ſtad.

Onder de openbare gebouwen telt men dertig

kerken of kapellen aan de Roomsch-Katholijke godsdienst gewijd; want geen Protestantsch kerkgebouw, hoe gering ook, zou vóór de omwenteling hebben mogen bestaan; en offchoon hetzelve later wel geoorloofd geworden is, zoo mag men, mijns bedunkens, daarvan vooreerst niet veel verwachten. De Kathedrale en de Franciskaner kerk munten onder dit aantal bijzonder uit. Binnen deze kerken wordt men nog sporen van voormaligen rijkdom gewaar, alsmede in drie voorname kloostergestichten, waarvan het Franciskaner door ons werd bezigtigd. Dit geestelijk gesticht is verbazend uitgebreid, heeft zeer vele zalen, kamers, kelders, enz. Langer dan twee uren tijds besteedden wij, om een groot gedeelte van dat kolossale gebouw in oogenschouw te nemen. De beide monniken, die ons met eene soort van ontzag rondleidden, zeiden: wij hadden op verre na nog niet alles gezien, en wilden ons verder in de aangevangen beschouwingen doen voortgaan; doch, wij bedankten voor deze aanbieding, te meer, omdat deze ruige dikbuikige monniken zeer langzaam en log, niet slechts in hunnen gang, maar ook in hunne uitleggingen, waren, en de voornaamste voorwerpen ter beschouwing ons weinig of geen belang inboezemden, waarom wij allen de kostbare twee uren beklaagden, welke wij hier bijna nutteloos doorgebragt hadden.

Voorheen waren in dit klooster niet minder dan driehonderd monniken, doch na de omwenteling werd dit aantal tot op zestig verminderd. Dit is

het hoogste getal en wordt bij ieder sterfgeval door een' nieuw aangenomen geordenden monnik aangevuld.

Het ordekleed dezer geestelijke broeders bestaat in eene grove blaauwe pij, met een' vaste over het hoofd slaande kap van dezelfde stof; de lendenen zijn met een koord omgord.

Toen wij dit klooster doorwandelden vond een van ons gezelschap achter de deur eener cel een' lederen zweep of geesel van verscheidene riemen te zamengesteld, in den vorm van een' kleêrklopper, waaraan nog eenige drooge bloedplekken zigtbaar waren. Dit was, volgens de ons gegeven opheldering, een strafwerktuig, waarmede de monniken, die zich moedwillig aan overtreding schuldig maakten, zich-zelven moesten kastijden.

De kloostertuinen, die mede zeer uitgebreid zijn, vonden wij grootendeels verwoest; evenwel werden wij dringend verzocht tot het nuttigen van hunne tuinvruchten, bestaande in pizang, perzikken, druiven, vijgen, enz. De vervallene en gebrekkige fonteinen, die er nog aanwezig waren, doen de vorige grootheid en luister, waarin zich dit klooster eens heeft bevonden, gemakkelijk bevroeden.

Door het verval in het kloosterwezen en in de kloosterlingen over het geheel, is, volgens de thans heerschende volksbegrippen, de achting en het ontzag voor de heeren monniken aanmerkelijk gedaald. Zij worden, sedert de omwenteling, niet hooger dan als bedelaars, of op zijn zachtst genomen, als bedelmonniken aangemerkt en als zoodanig behandeld,

zoo als ons, voor wij naar het klooster gingen, werd gezegd. De ondervinding bevestigde de waarheid van dit gezegde; want even voor wij dit Franciskanerklooster verlieten, werden wij door een der monniken, welke ons uitliet, en den post van deurwaarder scheen waar te nemen, nederig om eene aalmoes aangesproken.

Wij bezigtigden vervolgens het raadhuis, een tamelijk groot en net gebouw; — en bezochten daarna insgelijks den schouwburg. Deze is zoo groot als, of welligt iets grooter dan, de Amsterdamsche, doch niet zoo prachtig en net. Het lokaal heeft vier verdiepingen loges boven elkander. Het tooneel is breed en diep, doch de schermen zijn ten eenenmale zonder smaak. Een Zuid-Amerikaan, die zeer goed Fransch sprak, en ons ten gids en tolk diende, sneed tegen mij eens breed op van de bekwaamheid der tooneelkunstenaars en tooneelkunstenaressen, doch ik wantrouwde de waarheid zijner gezegden.

Het toen reeds buiten gebruik zijnde lokaal der inquisitie, een ledig genoegzaam geheel onbewoond vrouwen- of nonnenklooster, en al de vier bestaande lazaretten of hospitalen, werden door ons ook bezocht, doch wij vergenoegden ons, met slechts eene oppervlakkige beschouwing, offchoon deze inrigtingen wel een naauwkeuriger bezigtiging van den opmerkzamen waarnemer waardig zijn. Voornamelijk de zoo afschuwelijke moordwerktuigen der inquisitie, waarvan ik liefst wil zwijgen,

om mijn gevoel geen bot te vieren, en mij niet tot al te hatelijke uitdrukkingen te laten vervoeren.

Het marktveld verzuimden wij vooral niet te zien. Dit is een groot vlak plein, op welks midden eene groote en voorheen zeer fraaije metalen fontein in een marmeren bak prijkt, op welks rand nog eenige, weleer waterspuwende, wanstaltige metalen saters staan. Voor regen, enz. wordt dit groote marktplein aan drie zijden beschut door eene overdekte gaanderij, waaronder in velerlei winkels en uitstallingen allerlei gerijfelijkheden en dagelijksche benoodigdheden het publiek ten verkoop worden aangeboden. Men ziet er horologiemakers, passementwerkers en andere kunstarbeiders, alsmede allerlei grofwerkers voor hunne huizen, publiek hun werk verrigten, terwijl het op de straten nabij het plein en op de markt, onder en omtrent de gaanderij krielt van af- en aankomende menschen, en vooral ontbreekt het niet onder die menigte aan afgedankte of nog dienstdoende geestelijken; want de eerstgenoemden blijven, schoon buiten bediening, nog altijd aan hun voormalig kostuum en houding gehecht, terwijl de domheid, eigenwaan en geestelijke trots op hun eertijds eerwaardig gelaat duidelijk kenbaar is. In een koffijhuis hoorde ik eens over dit onderwerp spreken, en men was vrij algemeen van oordeel, dat het openbaar pronken der afgezette paters en monniken met hun voormalig kostuum in de oogen der patriotten zeer ergerlijk

ſcheen, en zij niet rusten zouden, vóór daartegen van het beſtuur een verbod was gekomen. — Dit vertolkte ons onze genoemde gids.

Over het algemeen zijn de woningen vrij onregelmatig gebouwd, en ſlechts weinige daaronder, die zich prachtig voordoen, zoo min van binnen als van buiten. Men ziet bijna geene behangen vertrekken, en de muren zijn grof en zonder ſmaak beſchilderd.

Buiten eene der ſtads poorten ziet men eene zeer fraai aangelegde ſteenen brug met zes gemetſelde bogen of watergangen. Deze brug brengt de aan deze zijde gelegene voorſtad met de hoofdſtad in aanraking, en wordt veel gepasſeerd. De rivier *Rimac*, die volgens de meeste waarſchijnlijkheid uit de *Cordilleras* haren oorſprong neemt, en zich een weinig beoosten *Callao* in zee ontlast, is de natuurlijke ſcheiding tusſchen de ſtad en deze voorſtad, en beiden zijn door deze brug vereenigd en tot een geheel gebragt. Deze rivier verſpreidt zich op deze hoogte in vijf of zes takken, en ſtroomt met eene verbazende ſnelheid. Zoodra haar water door de brug is gepasſeerd, heeft hetzelve terſtond eenen val van bijna vijf voeten, en vormt daar een ſchoonen waterval, welker aangenaam geruisch men vooral bij avond of nacht op een' tamelijk verren afſtand hooren kan.

Hoe veel nut ware er niet van dezen waterval te trekken! Hoe ligt kon men dit geſchenk der natuur zich ten nutte maken, wanneer op deze plek een of ander nuttig raderwerk, dat door het water

kon gedreven worden, wierd daargesteld, zoo als er in ons vaderland, *Duitschland*, en elders in *Europa*, bij menigte aanwezig zijn. Voor het overige weet ik niet, of dergelijke waterwerktuigen in *Zuid-Amerika* reeds in werking zijn. Gaarne ware ik in de gelegenheid geweest, met eenig gezagvoerend en tevens verstandig Zuid-Amerikaan over dit onderwerp te spreken; doch ik kon gedurende mijn verblijf te *Lima* daartoe geene geschikte gelegenheid vinden.

De zoo even genoemde brug is, volgens geschiedkundige aanteekeningen, gesticht in den jare 1610, en doet na verloop van meer dan twee eeuwen den bouwmeester nog groote eere aan.

Twee lommerrijke wandelplaatsen zijn te *Lima* welligt voor eeuwen reeds daargesteld; deze zijn zeer dienstig tot vermaak en tevens ter bevordering der gezondheid, en bij voortduring genieten de bewoners er de aangenaamste uitspanning.

Deze wandelplaatsen werden sedert onheugelijke tijden altoos zeer net van wege de regering onderhouden, doch van den aanvang der omwenteling en daarmede gepaard gaande bemoeijenissen, schijnt men vooreerst die zoogenaamde kleinigheden niet op te merken. „In den loop eener omwenteling heeft men heel wat anders te doen, en heel iets anders uit te wieden en te besnoeijen als wandelpaden en boomgewassen," dacht ik bij mij zelven. Sommige patriotten en ook koningsgezinden vond ik, zelfs in gemengde gezelschappen, zoo heethoofdig, dat men, om twist voor te komen, ze met

de meeste toegeefelijkheid moest vermijden, want over de geringfte reden tot ontevredenheid zag ik een- en andermaal partijen tegenover elkander in vuur en vlam ftaan.

Eene der ftraks genoemde wandelingen, even buiten de ftad, is bijzonder net aangelegd. De wandelaar vindt er eene fraaije fontein, die haar water ongemeen hoog opgeeft en aan den omtrek niet weinig aangenaamheid bijzet. Aan de tweede wandelplaats is een zeer doelmatig ingerigt badhuis, waarin dertig vrije van elkander afgezonderde baden zijn.

Den volgenden morgen begaf ik mij vroegtijdig met mijn reisgezelfchap naar dit badhuis, en ieder onzer maakte van een verfrisfchend bad gebruik; de aangename verkwikking, welke ik op dien tijd gevoelde, overtreft alle mogelijke verbeelding. Het water, dat als eene zachte beek van de bergen afdaalt en aan derzelver voet in een kabbelend riviertje zich vereenigt, is zoo helder als kristal en zeer goed van fmaak. Dit water is door de natuur derwijze getemperd, dat het in de hoogfte volkomenheid al de vereischten tot een gezond en allezins verkwikkend bad in zich bevat; nimmer te voren konde ik mij iets dergelijks voorftellen. In een heet klimaat is zulk een door de weldadige natuur getemperd en gezondheid bevorderend bad voor den gebruiker onbetaalbaar.

Nadat wij uit het bad waren teruggekomen, het middagmaal hadden genoten, en met eene aangename wandeling ons nu zochten te vermaken, beje-

gende ons een schouwspel, dat ons geheel vreemd was.

Door de stad wandelende, zagen wij duizenden van menschen. Schier onwillekeurig volgden wij deze vrolijke menigte over straten, pleinen, paden en wandelwegen, buiten om de stad. Eerst na verloop van eenigen tijd ontwaarden wij eene menigte van stroo gemaakte poppen, die met gekleurd papier en andere vodden bij wijze van kleeding waren opgesierd. Het meerendeel dier poppen werd gedragen en sommige gereden op ezels. Deze soort van vogelverschrikkers moesten, zoo als men ons op onze vragen beduidde, den verrader JUDAS ISCARIOTH verbeelden. Ieder pop hield in de hand de beeldtenis van galg en rad. Het was de laatste dag der groote vasten, en deze dag moest als een der voornaamste heilige- of feestdagen plegtstatig gevierd worden. — Zoodra het uur van middernacht gehoord wordt, begeeft zich een ieder, hetzij rijk of arm, aanzienlijk of onaanzienlijk, van wat rang of stand hij ook zij, naar de groote markt, of zoogenaamde *Bazar*.

Zonder nog regt te weten, welke rollen daar moesten gespeeld worden, volgden wij werktuigmatig den grooten hoop; doch op deze algemeene verzamelplaats verbeidde ons nu een schouwtooneel van bijzonderen aard. — Hier werden wij weldra gewaar, dat de hoofdrol der bedrijvige menigte zou bestaan in eene algemeene *vleeschvreterij* (het woord *eten* was voorzeker eene veel te zachte uitdrukking.) Ofschoon een tooneel van den volgenden

aard weinig wezenlijks of belangrijks in zich bevat, acht ik het evenwel eenigermate de moeite waardig, wegens deszelfs even zoo zonderlinge als belagchelijke inrigting en uitvoering, er eenige melding van te maken.

Naauwelijks zijn de bedrijvers, elk naar willekeur, op het marktplein aangekomen, of ieder, hoofd voor hoofd, en niet gelijktijdig, aanvaart zijne natuurlijke rol. Alsdan wemelt het er van duizenden menſchen, die men er van allerlei klasſe bijeen ziet; het is op dit gewenschte tijdſtip openbaar kermis, niet van galanterie-, Neurenburger- of ellewaren, maar hoofdzakelijk worden er dan vleeschſpijzen van onderſcheiden aard en toebereiding, warm of koud, al naar verkiezing den vleeschhongerigen aangeboden. De kramen of uitſtallingen buiten de winkelhuizen en onder de gaanderij zijn ieder om het zeerst verlicht, en al de ſpijzen op het voordeeligst en uitlokkendst ten toon geſteld. De kramers van gebraden gekookt en geſtoofd vleesch van allerlei ſoort ziet men meesterlijk hunne rollen ſpelen, en zij hebben het ook ongemeen volhandig, om de meest ongeduldigen te bedienen; want ieder begeert zijne ſchade wegens het gemis van vleesch op dit belangrijk tijdſtip met geweld in te halen, en is ongeduldig, wanneer hij op zijn begeerte niet terſtond geholpen wordt, om zijne naar vleesch verlangende maag tevreden te ſtellen.

Ook de tappers of kroeghouders, welke zoo onder de genoemde gaanderijen als op het plein eene ſtandplaats hebben, doen dan goede zaken; want

het hartig rund- en ander vleesch, hetwelk voor de kramen en uitstallingen al staande door de koopers wordt verslonden, moet gelijktijdig gesausd of doorgespoeld worden. Deze verbazende menigte van menschen schijnen allen uitgehongerde wolven, welke zich op eens de gunstige gelegenheid te nutte maken, om hunne ledige maag en ingewanden te vullen.

Het koddigste om te zien was, hoe de meervermogenden de meer of min half afgekloven beenderen aan de om hen heen hunkerende behoeftigen toereikten, en welk een gretig gebruik deze daarvan maakten. Ieder kraam, winkel of uitstal was van behoeftigen omringd, die op de in de ruimte overschietende gedeelten vleesch of kluifjes aasden; geen der verzadigden was karig; en niemand der schamelen verliet onverzadigd het tooneel.

Wij merkten ook op, dat er velerlei gebak, onderscheidene vruchten, enz. te koop waren, van welke, nadat de vleeschhonger gestild was een bijna algemeen gebruik werd gemaakt. Wijders waren onder deze gaanderijen, als elders ook wel ingerigte zitplaatsen voorhanden, waarvan ik met mijn gezelschap, onder het nuttigen van een verkwikkenden drank, na een vermoeijend gaan en staan, een gepast gebruik maakte.

Terwijl wij onder deze vrolijke menigte Zuid-Amerikanen op ons gemak waren gezeten en ons met hunne algemeene feestviering vermaakten, zagen wij, tusschen de bedrijven, zoo hier en elders, verloofde paartjes, welke in de tegenwoordigheid

der groote menigte volstrekt niet verlegen waren, om hun rol vrij onbelemmerd te spelen, terwijl weder andere verliefden zich van den grooten hoop afzonderden, om zich met eene nachtwandeling, enz. te vermaken.

Verscheidene Negerinnen waren op geschikte plaatsen aan de markt onledig, om op de walgelijkste wijze vleesch en visch voor den minvermogenden te bakken. Ook deze waren niet zonder nering. Geheele gezelschappen van jonge Negers en Negermeisjes en anderen van den geringen stand vermaakten zich aan deze kraampjes of uitstallingen op eene regt hartelijke wijze. — De geringste standen genieten, zoowel in *Zuid-Amerika* als in *Europa*, in hun bedrijvig leven niet zelden natuurlijke ongekunstelde vreugde, terwijl de vermogende meer aanzienlijke standen menigmaal slechts vermaken moeten zoeken en niet altijd vinden kunnen. Die slechts eenige mensch- en wereldkennis bezit, zal zulks, vertrouw ik, met mij toestemmen.

Het boven omschreven volksfeest, hetwelk met vreugde was aangevangen, liep ook met vreugde ten einde. Ik kan mij niet herinneren ooit gehoord of gelezen te hebben van zoo een algemeen ongekunsteld volksfeest en gastmaal, waarop ieder zich zoo ongehinderd naar zijnen smaak kan verlustigen.

Bevorens wij ons op het einde der feestviering verwijderden, vroeg ik aan een Engelsch zeeofficier van mijne kennis, waar de strooijen poppen waren gebleven, die men allerwege onder het geleide van duizenden door de straten had rondgedragen, en

vernam van hem, dat deze ſpektakels vóór het middernachtsuur aan de kruishoeken der ſtraten aan tamelijk hoog geſpannen lijnen waren gehangen, en met het ſlaan van twaalf uren met eene zekere plegtigheid waren in brand geſtoken en door de vlam verteerd.

De ingezetenen van *Lima* beſtaan uit een mengſel van onderſcheidene menſchenſoorten. Men vindt er oorſpronkelijke blanken, doch wegens de eeuwig brandende zonneſtralen geheel taankleurig en flets bleek; — Miſticen of zoogenaamde Liplappen, uit blanken en zwarten geteeld: deze zijn bastaardkleurig; — Mulatten, vrije Negerſlaven, eenige Mooren, enz. Deze mengeling komt den Europeaan, die bevorens nimmer dan blanken zag, in den eerſten opſlag bijzonder vreemd voor; offchoon niet meer voor ons, toen wij te *Lima* kwamen, omdat wij reeds, ſedert het aandoen van verſcheidene Zuid-Amerikaanſche kusten, daaraan waren gewoon geworden.

Te *Lima* is de opſchik of kleeding, hoofdzakelijk die der vrouwen, weder geheel van de kleederdragt der vroeger kortelijk omſchrevene kustbewoners, welke wij reeds bezocht hadden, verſchillend, en wel bepaaldelijk in de ſtad. Daar hebben de vrouwen en meisjes het bovenlijf en het hoofd geheel in een' zwarten ſluijer gewikkeld. Zij maskeren of bedekken het ganſche aangezigt zoo zorgvuldig, dat men van het gelaat niets gewaar wordt dan ſlechts één oog, hetwelk haar tot wegwijzer verſtrekt, zoodat het altijd raadſelachtig blijft, of

men eene fchoonheid, (wel te verftaan eene Limafche fchoonheid) dan wel eene alle fchoonheid misfende vrouw of meisje ziet pasferen: zelfs als men er mede in gefprek is gekomen, blijft men nog in het onzekere, fchoon men fomtijds door het even opligten van den fluijer zoo gaarne uit de onzekerheid wilde zijn. Om het onderlijf dragen zij een gefpannen bovenrok, hoog, bijkans onder de armen vastgehecht. Deze rok maakt met den zoo evengenoemden fluijer een geheel, vermits dezelve tot het onderfte gedeelte er van behoort. Het zonderlingfte is, dat deze rok of dit opperkleed van eene veerkrachtige ftof is vervaardigd, en gevolgelijk zich zoodanig om het lijf vastfluit, dat de vrouw of het meisje, die er mede gekleed is, niet dan korte treedjes doen kan. De meeste dezer bovenkleederen zijn zwart, helder korenblaauw en bruin, de onderrand is ter hoogte van ongeveer een voet met kantwerk opgelegd en opgeluisterd. Ook hier hebben de vrouwen ongemeen kleine nette voeten, waarop zij zich niet weinig laten voorftaan. Men ziet met genoegen de kleine nette voetjes, bij ieder tred, van onder de fraai bewerkte kanten rand ten voorfchijn komen.

De Limafche vrouwen zijn over het geheel rijzig van geftalte en van een fraaijen netten leest; en datgene, waarin zij door de natuur fchijnen misgedeeld, wordt door kunstbewerking weder rijkelijk vergoed. Wanneer men deze vrouwen of meisjes ongefluijerd kan zien, dan ontdekt men hare nette vlechten, of over den fchouder of boezem hangend

golvend hoofdhaar, hetgeen voor mij en mijne medebroeders, welke mede voor het natuurlijk schoon niet ongevoelig waren, een zoo onschuldig als bekoorlijk gezigt opleverde.

De kleeding der mannen bestaat hoofdzakelijk in een Spaansch kostuum, en komt nagenoeg met die van *Montevideo* en *Valparaiso* overeen.

Op de levenswijze of zedelijkheid van de bewoneren dezer kust valt even als elders op de kusten over het algemeen weinig te roemen. De wellustige dansen, onder den naam van fandango en bolero bekend, worden (zoo als reeds gemeld is) zoowel te *Valparaiso* als te *Lima*, in alle gezelschappen, op eene vrij dartele wijze uitgevoerd. Ook ziet men daar vrouwen en meisjes tot walgens toe sigaren rooken. Dan genoeg hiervan. Het wordt tijd, dat ik iets omtrent een meer belangrijk onderwerp mededeele.

Het oppertoezigt over de goud- en zilvermijnen is, zoo als men mij verhaald heeft, na den aanvang en voortgang der omwenteling, geheel uiteengerukt en verlamd geworden, doch de breuke werd na de eerste schokken allengs weder eenigermate hersteld.

Te *Peru* heerscht, even gelijk in alle, als het ware, uit het puin verrezene staten aanvankelijk eene steeds durende onbestendigheid. Wat heden is opgebouwd wordt vaak morgen weder afgebroken. Op heden verheugde zich de gematigde partij der patriotten over eene kort aanstaande nieuwe heilbelovende inrigting, en morgen bedroefden zij

zich over de wederregtelijke, doldriftige vernietigers dezer wijze verordening; doch men had gedurende ons daarzijn reeds de gegrondste verwachting, dat een gevestigd republikeinsch bestuur of gouvernement spoedig zou worden daargesteld.

De op deze kust, door de weldadige natuur gevormde, wereldvermaarde goud- en zilvermijnen, die altijd volle bronnen, waaruit de onverzadelijke Spaansche rooverbenden eeuwen achter elkander hunnen nooit te verzadigen goud dorst hebben gelescht, doch door de even moedige als regtschapen Zuid-Amerikanen eindelijk met geweld werden verdreven; deze mijnen lagen ten onvermijdelijken gevolge eener algemeene omwenteling een' geruimen tijd of geheel of gedeeltelijk ten onnutte, en velen der gematigde patriotten *durfden* in dezen geen volkomen herstel verwachten, voor en aleer een op hechte grondslagen gevestigd staatsgebouw zou opgetrokken zijn.

Mij werd door een allezins gematigd en verstandig man verhaald, dat in kalme tijden, vóór de omwenteling, de handel in goud en zilver, enz. zoo belangrijk is geweest, dat alleen de stedelijke belasting door of van wege den onderkoning of eersten staatsbeambte voor de Spaansche kroon ingezameld, maandelijks niet minder bedroeg dan honderd twintigduizend Spaansche matten; en men, tijdens wij ons te *Lima* bevonden, er volstrekt geen geld of geldswaarde mogt uitvoeren, en niet meerder dan tien Spaansche matten vermogt met zich te voeren, zonder van een daartoe bekomen permissie-

biljet voorzien te wezen, welke biljetten aan ieder der ftads poorten door bevoegde perfonen werden afgegeven. Zóó werden van daar en elders de inkomften voor het Spaanfche rijk geheven.

„ Ja," dus fprak hij verder, „ wij ftaarden lang op de Noord-Amerikanen, welke vóor meer dan eene halve eeuw het Engelsch juk verbraken, en waren niet tevreden, voor dat wij de moedige navolgers onzer noordelijke broeders werden, en ook de zon der vrijheid en der verlichting uit de donkere kimmen voor ons heerlijk zagen opgaan, en God zij gedankt! de heersch- en roofzucht, zoo van het Spaanfche bewind als van de geestelijkheid is vernietigd, en de vrije Amerikanen zullen zich liever dood vechten dan weder onder een flavenjuk gebukt gaan! Neen, mijn vriend! wij zullen niet meer in de aarde wroeten, om der Spanjaarden luiheid te voeden, welke zich van onze flavenarbeid eeuwen lang plegen vet te mesten; dit is, God zij gedankt! voor eeuwig afgedaan." Dus fprak tot mij een vrij Amerikaan, met de waardigheid van een regtfchapen patriot, die de waarde der volksvrijheid gevoelde, en mijn hart zegende den man, terwijl mijne achting verhoogd werd voor die braven, welke de veerkracht en den moed bezeten hadden, om hunne natuurlijke regten, die aan hunne vooronderen onder moord en doodflag waren ontweldigd, weder te heroveren.

De voornaamfte voortbrengfelen van den akkerbouw beftaan hoofdzakelijk in eenige weinige graanfoorten en maïs (*Turksch koren*). De boomvruch-

ten zijn Sina'sappelen, citroenen, pisangs, granaat-appelen, Sinesche peren, zeer goede Javadruiven, meloenen, appelen, vijgen, watermeloenen, ananassen, jams, enz.

Van groenten is ook deze kust niet ruim voorzien. De kool, die er wordt geteeld, is tamelijk goed, maar de aardappelen zijn van eene gemeene, onsmakelijke soort; de natuur schijnt te *Lima*, evenmin als elders in deze oorden, den groei dezer heerlijke nuttige voedzame aardvrucht te begunstigen; ook de salade-soorten willen er niet goed voort. De Spaansche peper groeit hier voordeelig, en is er in de ruimte, ook aan ajuin-soorten ontbreekt het niet, pommes d'amour, enz. Indien men op deze kust kundige Europesche warmoezeniers kon te werk stellen, was er, volgens mijne gedachten, van den zoo vruchtbaren grond meer partij te trekken, en daarop zal denkelijk wel gelet worden, wanneer eerst de onstuimige gemoederen dezer volken tot kalmte zijn gekomen.

Het pluimgedierte is op deze kust mede niet in groote menigte, naar de behoefte der bevolking berekend. Men vindt er zeer fraai gevederde kleine vogels, zoo bekoorlijk schoon, als ik ooit elders zag. Ik zag eene soort ter grootte van een' spreeuw. Deze waren over het lijf fraai bronsachtig, lichtgroen gevederd met bloedroode borst, hals en hoofd, en den buik helder wit; verder vond ik eene wat grootere soort, lichtbruin met witte vlekken of strepen. Langs de kust ontwaart men geheele zwermen zwarte met bruin gemengelde land-

en watervogels zoo groot als kleinſoortige kalkoenen, doch deze zijn wegens allerlei doode krengen en meer afzigtelijke vuiligheid, waarop zij azen, niet bruikbaar voor de tafel; iedereen heeft van deze vogels een afſchuw, en zij worden uit dien hoofde nooit gevangen, hetgeen dan ook oorzaak is van de buitengewone vermenigvuldiging van die dieren, welke echter onberekenbaar *nuttig zijn* door het weren van verrotting in zulk een heet klimaat.

Onderſcheidene ſoorten van zeevogelen, groote, middelbare en kleine, zagen wij des avonds den wal naderen, de meesten waren over het geheel donkerbruin, en ter grootte eener gans. Al deze ſoorten behooren tot het geſlacht der meeuwen, het meerendeel is oneetbaar, waarom wij er geene partij van trokken.

Wat de viervoetige dieren betreft, ook deze zijn te *Lima* als elders in ſoorten. Men heeft er genoeg en goed rundvee, alsmede ſchapen. De laatstgenoemden zijn voorzien van ongemeen zware boogsgewijze horens, onder welke er zijn, die niet met één paar, maar met twee paar van dit natuurlijk wapentuig prijken, iets hetgeen ik te voren nooit elders heb waargenomen. Deze dieren hebben buitengewoon lange ſtaarten van eenige duimen breed. — De varkens zijn over het geheel kort, dik en breed, en het ſpek zeer aangenaam van ſmaak. De paarden zijn van geen best ras, en kunnen op verre na niet met die op de kust van *Chili* wedijveren. Ezels en muilezels zijn hier in

groote menigte, waarvan men als last-, werk- en trekdieren een nuttig gebruik maakt.

Op de straten krielt het van groote en kleinere honden, doch allen van een verbasterd ras, want men geeft hier op eene gelijksoortige voortteeling zelden of ooit acht.

Ten gevolge eener slechte policie omtrent het schoon en zindelijk houden der straten en pleinen, zag ik nergens meerder nut van deze dieren trekken dan te *Lima*, dewijl men daar de strafwaardige gewoonte heeft, de krengen van allerlei geslagte of gestorven beesten, ook derzelver ingewanden, voor de huizen op de straten te werpen, hetgeen natuurlijk in een zoo heet klimaat een' verpestenden stank zou veroorzaken, ware het niet, dat de honden, die zich nacht en dag op de straten onthouden, deze stinkende voorwerpen als een lekker aas met de grootste graagte opslokten. Over hondsdolheid hoorde ik, onaangezien de groote menigte van honden in de felle hitte, zoo veel ik mij kan herinneren, van niemand een woord spreken.

Van zee- en riviervisch is op deze kust voor het algemeen slechts luttel voorraad. Makreelen, bonieten en kretten zijn de gewone visschen tot dagelijksch gebruik.

Op den 9den, reeds laat in den avond, hoorden en gevoelden wij binnen het schip met stil weder een bewegend spoelend geraas, even alsof het water onder hetzelve hevig kookte, doch eerst in den vroegen morgen van den 10den, wanneer dit zonderling geraas nog voortduurde en de waterbewe-

ging bij kalm weder aanhield, werden wij de oorzaak daarvan gewaar. Nabij en om het schip waren vele duizenden groote kretten, die op de kleinere visschen jagt maakten; meer dan duizend werden door onze lieden door middel van vischhoeken gevangen: een mijner gemeenzame vrienden en ik vingen er zamen in minder dan een uur tijds honderdtwintig stuks, door elkander zoo groot en zwaar als middelmatige schelvisschen. Ook werden er van de kleine vischjes, waarop de kret jagt maakt, gevangen, welken wij in zout inmaakten, en die volmaakt aan ansjovis gelijk was.

De kleur van den kret is bronsgroen met zwartvlammige plekken, en heeft geen onbevallig aanzien; ook smaakt hij, gekookt, gestoofd en gebakken, zeer goed.

Geen vergenoegder menschen dan de matrozen en mariniers bij dergelijke gelegenheid wegens den óvervloed van verschen visch, welke met het grootste vermaak werd gevangen. Ieder, die slechts eenig vischtuig kon bijbrengen, was met het visschen in de weer, en verheugde zich reeds bij voorraad, zich daarop eens hartelijk te zullen vergasten. Want hoezeer er altijd door de loffelijke administratie voor een' genoegzamen en gezonden scheepskost gezorgd wordt, welke nimmer is te verachten en waarover ieder tevreden is, geldt toch ook bij hen het spreekwoord: verandering van spijs doet eten.

Uit den overvloed van deze voordeelige vangst, welke onder de zeldzaamste voorvallen behoort, werd een aanzienlijke voorraad zorgvuldig ingezou-

ten en op andere wijzen ingemaakt; ook waren er, welke dezelve droogden en in den rook hingen; deze algemeene gelukkige vangst mogt wel een kretoogst genaamd worden. — Van hoog belang is het bij dusdanigen overvloed altijd omzigtig te wezen, want, wanneer de kret te menigvuldig en overdadig wordt gegeten, bekomt zij den eter dikwijls slecht, door nadeelige gevolgen, en kan zelfs zeer gevaarlijk worden, vermits er vaak sterke braking, buikpijn en een zwellend aangezigt uit ontstaat, hetgeen door het gebruik der gerookte bij eenigen van ons scheepsvolk ook plaats had. Dit kan insgelijks het geval zijn met eene in deze baai en daar nabij gevangen wordende kleine haaijensoort, welke afzigtelijk leelijke visschen zijn, met vierkanten neus en uitpuilende oogen in den kop. — De Spanjaarden gebruiken deze laatste veel tot spijze. Men is van oordeel, dat, na het gebruik dezer visschen, de zwelling veroorzaakt wordt, door dien dezelve ook azen op het wier, aan het koperen bekleedsel der schepen groeijende.

Zonderling vreemd kwam het mij en iedereen voor, te vernemen, dat het volk van *de Pollux* zich volstrekt niets met de evengemelde kretvangst kon bevoordeelen; wat moeite men daar ook mogt aanwenden, men kon er geen bekomen, niettegenstaande dit schip maar twee kabellengtens van ons fregat voor anker lag.

De officieren van *de Maria Reigersberg* en van *de Pollux*, gaven aan die der Engelsche oorlogsschepen *de Cambritge* en *de Britton* op den 8sten

eenen contrapartij, waarop onze lieden in de oogen der Engelschen een goed figuur maakten, altans zij deden hunne hoogste tevredenheid over dit *onthaal* duidelijk blijken.

Gedurende den tijd, dat wij ons op deze kust onthielden, hoorden en zagen wij dagelijks en ook bij nacht, uit en op de sterke fortres *Callao* schieten. Volgens aannemelijke geruchten, was de kolonel RODIL toen nog met een' voorraad van mond- en krijgsbehoeften voor zes maanden voorzien.

Bij herhaling werden van de zijde van den generaal BOLIVAR aan den dapperen bevelhebber van *Callao* niet alleen opeischingen tot de overgave van het fort gedaan, maar tevens de voordeeligste kapitulatie, eervolle aftogt en vrije overvoering naar *Spanje*, aangeboden; doch geen der aannemelijkste voorstellen, ook geene bedreigingen op eene halstarrige weigering waren in staat, om dien krijgsman slechts te doen weifelen, of een' wapenstilstand, gedurende een zekeren tijd tot overweging of bedenking te doen vorderen. Elke opeisching werd onverschrokken van de hand gewezen; hij hield zich onwrikbaar vast aan zijn eerst gegeven antwoord, om, namelijk, het fort niet te zullen overgeven, zonder alvorens een schriftelijk bevel daartoe van Z. M. Koning FERDINAND VII te hebben ontvangen, ten ware hij eindelijk door gebrek aan mond- en krijgsvoorraad daartoe gedwongen werd, met bijvoeging, dat het schieten uit het grofste kanon hem niet kon vervaren noch doen wankelen in zijnen pligt, al zoude ook alles worden ter *neder-*

geſchoten, dan nog wilde hij met zijne drieduizend dapperen zich op de puinhoopen verdedigen tot den laatſten man.

Sommigen verhaalden, dat BOLIVAR de dapperheid diens bevelhebbers en de trouw aan zijn koninklijken meester met lofſpraken vereerde, en hem het verkrijgen van ververſchingen voor zijne tafel niet belette. Geruchten van dien aard verdienen alle geloof, want groote edeldenkende mannen vereeren elkanders deugden en talenten; zij koesteren geen' perſoonlijken haat, niettegenſtaande zij pligtshalve tegen den ander moeten ſtrijden: de geſchiedenis levert daarvan ontelbare vereerenswaardige voorbeelden.

Het magtig uitgebreide *Peru* is, uit hoofde van den Vulkaniſchen grond ſteeds aan aardbevingen blootgeſteld, zoo als men ons daar zijnde mededeelde; de geſchiedenis maakt daarvan ook overvloedige melding.

Slechts twee maanden voor onze aankomst op deze kust was er eene aardbeving geweest, die echter weinig onheil of verwoesting veroorzaakt had; maar in den jare 1746 zag het er, na eene geweldige aardbeving, droevig uit. De ſchudding duurde omtrent vier minuten, en keerde de ſtad *Lima*, als het ware, het onderſte boven; overal was niet dan ellende en verwoesting, vermits de algemeene vlugt de inwoners het gevaar niet kon doen ontvlieden, werden er bijkans tienduizend onder de puinhoopen begraven en verpletterd, en een nog grooter aantal ellendig gewond en verminkt!

Doch een uitvoerig tafereel van dien algemeenen rampspoed in bijzonderheden te schetsen, zou mij geheel van mijn onderwerp afbrengen, en ligt derhalve buiten mijn bestek. Om echter in weinige woorden een oppervlakkig denkbeeld van dit onheil te geven, zoo noem ik slechts het nabij *Lima* gelegen, en reeds boven vermelde fort *Callao*, welks bewoners en bezitters te dier tijd te zamen op omtrent vierduizend zielen werden berekend, die, uitgezonderd tweehonderd, allen verpletterd werden of verdronken, vermits op de aardschudding, gedurende dien verschrikkelijke nacht, eene geweldig-hooge zee volgde. Het genoemde tweehonderdtal werd met veel zorg gelukkig in vijf in de haven liggende schepen geborgen, en voor de verbolgen baren beveiligd. Verscheidene ongelukkigen, welke den dood poogden te ontkomen, en zich te dien einde van planken, tafels, banken, enz. voorzien hadden, dobberden eenigen tijd op de schuimende golven, totdat zij tegen de klippen werden verbrijzeld. Het water overstroomde meer dan een vierkante mijl in den omtrek eenige voeten hoog het land, en menschen en vee, welke zich op dit treurtooneel bevonden, werden eene prooi der woedende zee.

Ik verwijze mijne lezers, welke met dit droevig onheil in bijzonderheden begeeren bekend te worden, naar het werk van den abt DE LA PORTE, getiteld: *De nieuwe Reiziger, of Beschrijving van de oude en nieuwe Wereld*, D. XII. bl. 244, enz, daar wordt dit onheil in roerende geschiedkundige tafereelen kort en zakelijk geschetst.

De begrafenisplegtigheden, waarmede men op de kust van *Peru* zeer veel opheeft, zijn hier te *Lima* zeer eenvoudig, en men maakt er weinig of geen omslag mede. Des morgens rijdt men met eene opene kar door de straten, of langs de pleinen der stad; de voerman geeft een waarschuwend geluid, en daar, waar zich een lijk bevindt, wordt de kar door de bewoners van het sterfhuis opgehouden. Het lijk, hetwelk in graauw linnen is gewonden, wordt zonder kist op de gemelde kar gelegd, en daarmede voort; deze opladingen duren zoo lang, tot de voerman zijne vracht heeft bekomen, waarna hij daarmede naar buiten de stad rijdt tot aan den rand van eene der tot de ontvangst gereed liggende open grafkuilen, waar hij zich van zijne lading ontdoet, door dezelve even als waren het verachtelijke krengen in deze kuilen te werpen. De behandeling der gestorvenen van de voornaamste klasse is hiervan uitgezonderd; deze worden gekist en op de gewone wijze begraven.

Op een' der dagen, dat wij ons op de kust van *Peru* bevonden, kregen twee onzer matrozen het in het hoofd, om te deserteren, bij gelegenheid, dat zij aan den wal waren om water te halen, zonder dat wij ooit weder iets van hen hebben gehoord of gezien. Geheel anders was het met een dergelijk geval te *Montevideo*, toen wij ons aldaar op de reede bevonden, welke ontmoeting ik ter dezer gelegenheid in weinig woorden ga verhalen. Ook daar maakten zich een paar waterhalers aan desertie schuldig, doch deze slaagden niet zoo wel

in hun ſtrafwaardig oogmerk; want, na vier dagen werden de beide deſerteurs door een waardig officier der inſurgenten weder gevankelijk aan boord teruggegeven. De gouverneur van *Montevideo*, welke van deze deſertie kennis bekwam, ſtelde weldra order, om hen te doen vatten en in verzekerde bewaring te houden, en deed onzen ſcheepsbevelhebber weten, dat hij zich verheugde hierdoor zijne achting en eerbied voor de Hollandſche vlag te kunnen aan den dag leggen, en tevens, hoezeer het uitleveren van deſerteurs noch met zijn belang ſtrookte, noch overeenkwam met de bevelen hem bij de aanvaarding van zijn gouvernement gegeven, wilde hij elken ſchijn van vijandſchap jegens de Hollanders vermijden; terwijl hij zich verzekerd hield, dat de bevelhebbers der beide ter reede liggende oorlogsſchepen, in een gelijk geval wederkeerig zoo handelen zouden.

Voor den regtgeaarden Nederlander is het altijd een ſtreelend genoegen, te mogen ontwaren, hoezeer de Hollandſche natie bij de verst afgelegene volken wordt hooggeacht. Onderſcheidene malen werd ik gedurende onzen togt om den aardbol daarvan overtuigd. Vooral verheugde het mij, wanneer ik bij alle voorkomende gelegenheden van den roem en onbegrijpelijken moed der zeehelden van vroegere eeuwen, van eenen DE RUITER, TROMP, van de EVERTSEN en vele anderen, in andere werelddeelen hoorde gewagen, of wanneer ik over den nooit volprezen moed en edele zelfsopofferingen van WILLEM I hoorde ſpreken! Hoe klopte

mijn hart van genoegen, toen ik in een ander werelddeel derzelver verdienften, met die van de vermaardfte helden der ouden hoorde gelijk ftellen!

Hoewel de verdienften onzer voorvaderen mij niet onbewust waren, zoo had ik echter voorheen nimmer gedacht, dat de faam hunne deugden en heldendaden zoo roemrijk der ganfche wereld had verkondigd, als ik zelf daarna onder vreemde natiën ben gewaar geworden. Met geestdrift maak ik hier de lofspraak van den onfterfelijken HELMERS in zijn *Hollandfche Natie*, in de navolgende dichtregelen vervat, tot de mijne:

Zoo verr' gelouterd goud het koper gaat te boven,
De gloed van 't eêl gefteent' den glans van glas kan dooven,
In geur zich de ananas op bes of noot verheft,
Het maagdlijk zilver 't lood in aanzien overtreft;
Zoo verr' ook overtreft in luister, gloed en waarde,
Der vadren heldendaân, die van elk volk der aarde!
Ja, aller glans verdwijnt in nevlen, mist en nacht
Bij de onverdoofbre zon van *Hollands* voorgeflacht.

NEGENDE HOOFDSTUK.

Overtogt van Chorillo *tot het eiland* Nukahiwa *en verblijf aldaar.*

Na een verblijf van elf dagen ter reede van *Chorilo*, werden, op bevel van den scheepsbevelhebber COERTZE, op den 10den, des avonds te half zes ure de ankers geligt, en de beide schepen *Maria Reigersberg* en *Pollux* gingen met een' goeden wind onder zeil, houdende koers naar de *Moluksche Eilanden*, zijnde van de kust van *Peru* niet minder dan tweeduizend vierhonderd Duitsche mijlen. Wij zeilden dus alweder met de hoop, dat ook deze belangrijke overtogt voor allen zonder rampen of tegenheden gunstig mogt afloopen.

Den volgenden dag zagen wij pijlstaarten en schaarvogelen bij menigte om en nabij het schip vliegen. Deze vogels zijn aan hunne staart kenbaar, gelijk boven reeds is aangemerkt.

Den 16den zagen wij zoogenaamde stompneuzen,

bij grooten getale, nabij en tegen het ſchip zwemmen. Onder deze visſchen waren er velen, die veertien of zestien voeten lang waren. De kop dezer dieren is bijkans kogelrond en gelijk met den hals afloopende; van daar welligt de naamoorſprong van ſtompneus. Deze zonderlinge visch blaast geen water, zoo als bij andere vischſoorten in deze zeeën dikwijls het geval is, wanneer zij den kop zwemmende boven het water houden, doch maakt een ſterk geluid, hetwelk zich op een verren afſtand hooren laat.

Den volgenden dag moest weder voor een' onzer togtgenooten noodlottig zijn. Gedurende denzelven zeilde het fregat met ſterke vaart allezins voorſpoedig, zonder vrees voor- of denkbeeld aan eenig onheil, doch wanneer men met de meeste gerustheid denkt ver van het ongeluk te zijn, dan is men het vaak zeer nabij. Des avonds geraakte een der matrozen buiten boord; hij werd door een der ſchoten, over de verſchanſing heen geſlagen, en zoo door onzen ſnellen voortgang, als wegens het duister, was hij niet te redden; men hoorde van hem nog een paar noodkreten, en de ongelukkige werd eene prooi der golven! Bij dit treurig geval griefde mij al weder de verregaande ongevoeligheid van eenige ſchepelingen.

Wij zeilden eene week lang, zonder dat ons eenige ontmoeting bejegende, noch een of meer kielen zich aan ons oog vertoonden; doch op den 24ſten werd een driemastſchip gezien, hetwelk, voor de avond viel, van boord van *de Pollux* gepraaid werd:

het was een Amerikaan, koers houdende en bestemd naar de kust van *Chili*.

Op den voormiddag, van den 28sten, aanschouwden wij een niet onvermakelijk watertooneel; eene groote beroering scheen er onder en boven het water, nabij het schip, met een legio van visschen plaats te hebben; het was stil weder en het water, dat op de oppervlakte van visch krielde echter in groote beweging; terwijl eene onbegrijpelijke menigte opeengedrongen visschen van onderscheidene soort, en zeer verschillend van grootte, wel drie of vier voeten boven het water sprongen. Spoedig bemerkten wij, dat met onbegrijpelijke snelheid, door visschen van eene vrij groote lengte, eene jagtpartij op de vliegende visschen, welke zich op dit tooneel in het gedrang bevonden, werd gemaakt. Deze kloeke snelle jagers zijn bij de zeelieden onder den naam van *thons* bekend. Zij zijn ten minste drie voeten lang en dik naar evenredigheid; de kleur is graauw, de staart niet roersgewijze, zoo als bij andere visschen, maar plat liggende, en de bek vogelspits, van ten minste zeven duimen lengte. Ieder onzer vermaakte zich met deze parforcejagt, die een' geruimen tijd aanhield.

Wij vingen, op den 3den Mei, een buitengewoon kloeken vliegenden visch met bloedroode vlerken. Wij hadden op dien dag eene warmte van 90° FAHRENHEIT.

Sedert dezen dag, tot aan den 9den, zagen wij bij afwisseling nabij het schip vele kretten, waarvan er nu en dan met den elger werden geschoten.

De elger scheen mij een zeer goed vischtuig in de hand van iemand, die er vaardig mede kan omgaan; hij wordt veel gebruikt, en men kan er spoedig een goede vangst mede doen.

Groote schaarvogels vergezelden in menigte met hunne snelle vlugt de beide schepen; niemand der togtgenooten had ze ooit te voren zoo groot gezien. De vederen waren over het ligchaam zwart, de kop helderwit met roode oogen, eene ronde witte vlek op de borst, en op de vlerken eene breede kastanjebruine streep; omdat wij eenige er van zeer kort nabij ons boord kregen, konde ik dien vogel van nabij, met vereischte naauwkeurigheid, oppervlakkig beschouwen.

Binnen dien tijd vernamen wij op een morgen, terwijl wij eene tamelijk snelle vaart hadden, bijna rakelings langs het schip, een paar groote visschen; de oudste onzer bevaren lieden hielden ze eenstemmig voor walvisschen. Na ons den tijd gelaten te hebben, om hen te bezigtigen, lieten zij zich regt naar beneden zakken, zoodat wij niets van hen meer gewaar werden. Ik had opgemerkt, dat zij twee lange openingen ter wederzijde aan het uiteinde van den kop hadden. Het water, dat zij uitspoten, was slechts gering. De vliegende visschen, die wij daar gelijktijdig waarnamen, waren, in vergelijking, van die wij te voren elders gezien hadden, zeer groot; ook deze hadden roode vleugels, doch vlogen meest alleen en niet hoopsgewijze, zoo als wij tot dusverre hadden opgemerkt.

Den volgenden dag, zijnde den 10den, werd

aan den met aas buiten boord hangenden haaijenhoek een zeer kloeke haai gevangen, die oogenschijnlijk eenige honderd ponden zwaar was. Met alle hierbij noodige omzigtigheid werd hij gedood en een gedeelte tot spijs voor de matrozen en mariniers dienstbaar verklaard.

Het is opmerkelijk, dat de matrozen, over het algemeen, zulk een' onverzettelijken haat tegen dezen visch koesteren: zoo het hun werd toegestaan, zou hij zeker op de wreedste wijze vóór zijnen dood langzaam gemarteld worden; doch zulks wordt hun nooit vergund: zij wilden zich zoo gaarne van harte aan dien menschenmoorder en zeeduivel, waarvoor ik den haai hoorde uitschelden, wreken, wegens de ongelukken, welke hij den buiten boord vallenden matrozen berokkent, zonder te bedenken, dat die visch, even als alle andere land- en waterdieren, alleen door zijn instinkt wordt gedreven; om niet te spreken van het groote nut, dat hij in den schakel der dieren heeft, door de rottingwering.

Onderscheidene vogels, waarvan ons de minste bekend waren, zagen wij op den 11den, zeer nabij, met geheele zwermen, vliegen; een derzelve streek er op de nok van de groote raâ, en was zoo mak, dat hij zich met de hand gereedelijk liet vangen. Hij kwam mij voor tot eene mij nog geheele onbekende soort van schaarvogels te behooren; over het geheel vaalzwart gepluimd, met grijzen kop, spitsen zwarten bek en gevliesde pooten; na dit dier genoegzaam bezigtigd te

hebben, gaven wij het weder zijne natuurlijke vrijheid terug.

Den 12den ſtond de thermometer, bij ſtil weder, op niet minder dan 92°; het laat zich begrijpen, dat wij het op dien dag bijna ondragelijk heet hadden, zoodat velen onzer met zich-zelven verlegen waren.

Den volgenden voormiddag, omſtreeks te 10 ure, ſeinde men van *de Pollux* land, en werd het weldra ook op *de Maria Reigersberg* van top gezien. Op den middag werd *Sint Dominica* gepeild in het Z. W. ten W.; wij zagen, omtrent vijf ure, ten Z. O. van dat eiland, nog eenige klippen te voorſchijn komen, en met zonnenondergang werd W. Z. W. het eiland *Hood* gepeild. Dit eiland doet zich op eenigen afſtand voor, als eene zeer groote en hooge klip.

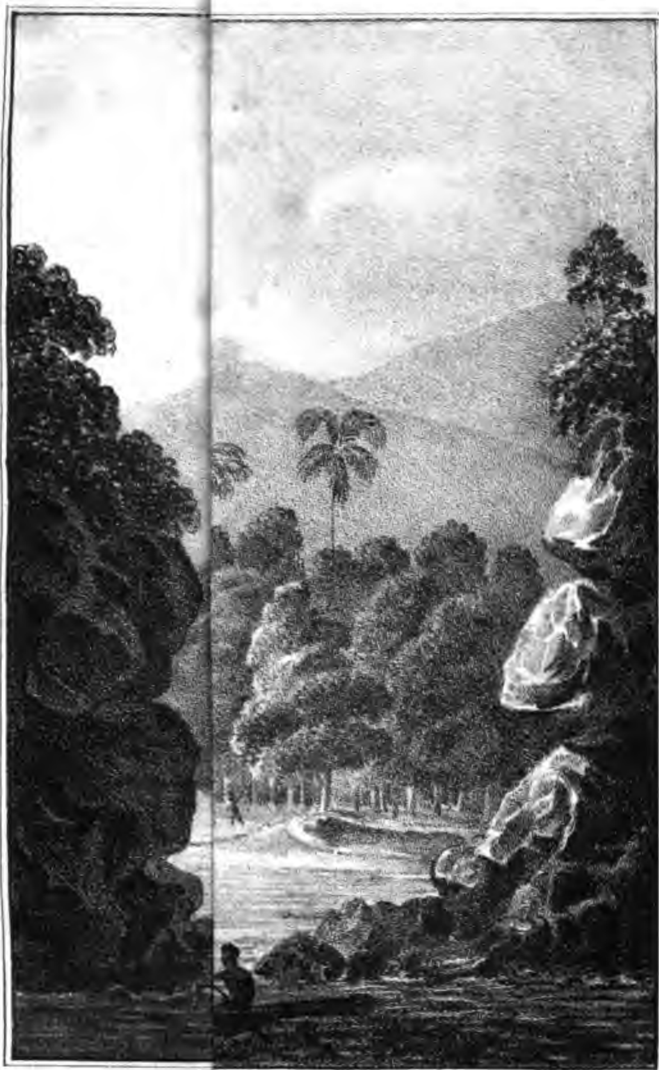
In den vroegen morgen, van den 14den, zagen wij op een' tamelijken afſtand *Sint Dominica*, hetgeen een uitgeſtrekt eiland is, duidelijk voor ons. Op deze hoogte beſpeurden wij weder eene menigte visſchen digt langs ons ſchip, welke iets grooter dan haring waren, waarvan er eenige werden gevangen; niemand onzer lieden kende dien visch, doch zeer vermakelijk was het om te zien, hoe deze visſchen telkens zoo hoog buiten het water ſprongen, dat zij den tijd hadden in het ronde eene buiteling over den kop te doen, hetgeen wij eenen tijd lang aanſchouwden; dezen visſchen mogt men met het hoogſte regt den naam van tuimelaars geven.

Voor den middag was het eiland *Rio*, ook wel genaamd *Ohevahova*, in het gezigt, hetwelk zich, even als al deze eilanden, bar en woest voordoet; om één uur hadden wij het eiland *Nukahiwa*, in het W. half W., en, te vijf ure *Hutuayti* en *Uapoa*, voor oogen. Dan, daar het reeds te laat geworden was, om het land aan te doen, werd besloten, tot den volgenden morgen bijgedraaid te blijven. Het vijftal *Washingtons-Eilanden* hadden wij toen gelijktijdig voor oogen: deze eilanden zijn ook onder den naam van *Marquisen-Eilanden* bekend.

Het was des middags, van den 15den, ongeveer twee uren, dat de beide schepen *Maria Reigersberg* en *Pollux*, de eerste Hollanders, welke daar ooit te voren zijn geweest, de baai van *Nukahiwa* binnen zeilden (*). Deze baai werd, ten jare 1791, door derzelver ontdekker genaamd de *Anna Maria Baai*; wij deden, in dien voor ons zoo merkwaardigen grond, de ankers vallen; een nieuw veld, vol merkwaardigheden, lag voor ons open.

Deze baai bevat in zich een der schoonste natuurtafereelen, die ooit 's menschen oog aanschouwde. Zij heeft de gedaante eener kom, wier oevers van rondom met boschrijke heuvelen en bergen zijn omzoomd, uit wier dalen de kruinen van hooge, lommerrijke boomen zich statig verheffen. Geene pen, altans de mijne niet, is in staat, dit grootsch natuurtooneel naar waarde te schetsen. Diepe en

(*) Zie op plaat II, hier tegenover het gezigt dier baai, zoo als het zich aan ons voordeed.

Q. M. R. Ver Huell. del.

Steendr. van Desguerrois en C°. Amsterdam

londiepe valeijen en heuveltoppen, in meerdere of mindere grootte, elkander gestadig afwisselende, en zich allengskens in de wolken verheffende, tusschen welke grootsche natuurgewrochten zich in eene woeste wildernis vertoonen, en dadel-, palm-, aloë- en vele andere, waaronder door niemand der onzen ooit geziene, boomsoorten op het heerlijkst er tusschen geschakeerd: — ziedaar eene flaauwe schets van hetgeen ik zag en gevoelde. Nooit sloeg kunst en vlijt de hand der menschen aan dit grootsch geheel. ; Diep trof mij dat alles bij de eerste beschouwing, en ik bewonderde daarvan den grooten Bouwmeester, wiens grootheid en almagt zich in al zijne werken zoo heerlijk ten toon spreiden.

Toen wij de baai binnen zeilden, vertoonden zich aan ons oog drie geheel naakte menschen, een van welke slechts een stuk eener mat had om het lijf hangen. Vlug als eekhorentjes, huppelden, sprongen en liepen zij tot op het uiteinde van een zeer hoog rotsgevaarte, waar zij staan bleven. Een dezer natuurmenschen, na onze schepen en ons volk eenigen tijd roerloos met blijken van verwondering te hebben aangestaard, sloeg, met het aangezigt en een scherpen blik naar ons gekeerd, de linkerhand op zijne borst, en even als een soldaat, die de handgrepen uitvoert, floot hij met eene zonderlinge houding den elleboog digt aan het lijf, en sloeg met de regterhand zoo sterk op den linkerarm, dat men op een' tamelijken afstand de slagen hoorde. Dit ver in de hoogte plaats hebbende schouwspel was ons geheel vreemd.

Wij zagen op verſcheidene afſtanden boven het geboomte een' blaauwen rookdamp opgaan, hetwelk van vuurbrandende opene ſtookplaatſen of uit bewoonde hutten ſcheen te komen. Dit gezigt en ook de gemelde vertooning der drie menſchen deed ons vermoeden, dat dit bosch door eene horde wilden, of voor het minst onbeſchaafde menſchen, bewoond werd.

Slechts weinige minuten tijds lagen de ſchepen geankerd, toen eene menigte inboorlingen zich aan den oever vertoonde; onder den hoop zagen wij er eenigen, die een ſtok, waaraan iets wits was gehecht, in de hoogte hieven, waardoor zij hoogstwaarſchijnlijk wilden aanduiden, dat zij als vrienden wenschten ontvangen te worden.

Omſtreeks vier ure werd van de beide ſchepen aan den kruistop eene witte vlag geheſchen, op hoop, dat deze lieden zouden begrijpen, dat dit een teeken van vredelievendheid was, en wij bereikten volkomen ons oogmerk, want zoodra zij zulks gewaar werden, kwam eene bezending van vijf mannen met de meeste vertrouwelijkheid naar *de Maria Reigersberg* aanzwemmen. Voor dat dit vredesteeken hier was vertoond geworden, ſchenen deze lieden ons niet te vertrouwen. — Bij het overkomen langs de valreep, en den eerſten ſtap op het dek, zagen zij met wijd opgeſpalkte oogen zeer vreesachtig langs alle zijden rond, even alsof zij in ons nog geen volkomen vertrouwen ſtelden; doch onze teekenen en vriendſchappelijke bejegening verbanden alle vrees. Zij werden overdreven kin-

derlijk vrolijk. Dit bleek zoo uit hun schaterend lagchen, als uit hunne dartele ligchaamsbewegingen. Zij vatteden toen onbevreesd onze handen, en legden die met blijken van vertrouwen op hunne hoofden, hetgeen wij spoedig bemerkten, dat van hunne zijde tot een onloochenbaar bewijs van achting voor ons verstrekken moest. Zij liepen voorts met eene kinderachtige nieuwsgierigheid overal op het dek rond. Uit hun vorschend gelaat en gebaren bemerkten wij, hoe gaarne zij van vele zaken eenige uitlegging verlangden, doch uit hoofde hunner onkunde aan onze taal kon hunne weetgierigheid niet bevredigd worden.

Omtrent een half uur, nadat de zoo even genoemde vijf inboorlingen waren aan boord gekomen, zagen wij een vreemd, maar tevens niet onvermakelijk schouwspel. Op het onverwachtst kwam een aantal inboorlingen van *Nukahiwa* op de *Maria Reigersberg* aanzwemmen; zonder dat wij op het eerste gezigt konden gissen, of het mannen waren, of vrouwen, of een gemengde troep, en nog minder, wat zulks mogt beteekenen. Allen waren nieuwsgierig. Toen zij nader kwamen, ontwaarden wij, dat er sommigen onder waren, die iets aan een stokje gehecht in de hand boven water hielden. Toen voorts deze ineengedrongen watertroep tot aan het schip kwam, klommen allen binnen weinige oogenblikken met eene onbegrijpelijke snelheid tegen hetzelve op, en sprongen als katten over de valreep binnen boord. Men bevond nu, dat deze troep enkel bestond uit meisjes en vrou-

wen, welke zich geheel in haren natuurſtaat aan aller oog vertoonden. Slechts ſommigen, welke nog meer of min ſchaamte bezaten, waren op de plaats van het ligchaam, hetwelk de eerbaarheid gebiedt bedekt te houden, van een boomblad voorzien, hetgeen zorgvuldig was vastgehecht, doch het meerendeel was te dezer plaatſe geheel ongedekt, zonder eenige ſchaamte of verlegenheid te doen blijken. Eenige hadden een lap goed van boomſchors gemaakt, hetwelk van den ſchouder afhangende om het lijf gedragen werd, en het was dit dekſel in boombladeren gewikkeld, hetwelk zij aan een ſtokje gebonden boven water hielden bij hun aan boord komen. Nu loste het zich ook op, met welk oogmerk deze ſchaamtelooze troep zich aan boord had komen begeven. Dit tooneel veroorzaakte, over het algemeen, niet weinig geſchater van lagchen, terwijl het tot de dartelſte ſpotlust, enz. aanleiding gaf.

Tijdens ons verblijf werden wij de reden gewaar, waarom deze vrouwentroep zoo digt ineengedrongen was komen aanzwemmen; dit moest dienen tot eene verſchrikking voor de haaijen, welke, voor zulk een groot geheel vervaard, van haar afhouden en de vlugt zouden nemen, wanneer zij er een of meerder op den watertogt mogten ontmoeten. Bij gevolg was deze voorzorg een ſchrander uitgedacht beveiligingsmiddel, ſchoon zich in deze baai zelden haaijen onthielden.

Deze zoo gansch vreemde vertooning kwam vooral niet geheel te onpas aan de dartele matrozen en

mariniers, welke gedurende den geheelen togt, buiten dergelijke voorvallen, geheel verstoken waren, om meisjes of vrouwen van nabij te zien, vermits het aan geen matroos of marinier vergund wordt, zich op eene kust of eiland, zonder buitengewone noodzakelijkheid, naar den wal te begeven. Nadat deze meisjes en vrouwen den nacht aan boord hadden doorgebragt, werden zij den volgenden morgen met de sloepen weder naar den wal geroeid. Deze gevalletjes hadden, zoo lang wij in deze baai voor anker lagen, dagelijks plaats; na zonnenondergang kwamen deze waternimfen, op de gezegde wijze, aan boord, en vertrokken den volgenden morgen; hetzelfde had even zoo, gedurende dien tijd, op *de Pollux* plaats.

Den 16den ontscheepten van *de Pollux* twee sloepen met gewapende manschap, om langs de kust onderzoek naar eene geschikte waterplaats te doen, hetgeen boven verwachting spoedig gelukte. Nabij het strand ontdekte men eene bron, door de natuur gevormd, wegens het van de bergen gestadig afvloeijend water, hetwelk uitmuntend helder en smakelijk werd bevonden; zoo als bijna altoos met het berg- of bronwater het geval is.

Den volgenden voormiddag ontscheepten de état-major van de beide schepen met tachtig of negentig gewapende mariniers en matrozen, ten einde de situatie van de kust naauwkeurig op te nemen, en den koning of het opperhoofd van het eiland een bezoek te geven.

Zoodra de eilanders ons naar den wal zagen na-

deren, verzamelden zij zich in grooten getale aan den oever nabij de plaats, waarop de sloepen koers hielden, en de ontscheping moest geschieden. Deze eilanders bleven op een' slechts geringen afstand ons met scherpe blikken aanstaren, terwijl wij ons ontscheepten en den wal betraden, zonder eenige teekenen van goed- of afkeuring, en evenmin van genoegen of vrees te doen blijken; alleenlijk bemerkten wij de hoogstgespannen verwondering, die op hun gelaat en in hunne houding zigtbaar was.

Allen geland en in orde geschaard zijnde, nam weldra de optogt onder de gestrengste order en nadrukkelijkste bevelen een aanvang. Het korps officieren stelde zich aan het hoofd; de overigen aan wier hoofd ik mij als kommandant bevond, volgden hen op den voet, en zoo marscheerden wij langs het strand, door de menigte zich aan den oever bevindende eilanders omringd, wier verbazing scheen ten top gestegen, zoo door het streelend geluid van het door hen nimmer gehoorde muzijk, het meer ontzettend tromgeluid, als van wege het aanschouwen onzer wapenen en uniform: dit alles moest deze lieden grootelijks verwonderen, en tevens in hunne oogen eene ontzagwekkende vertooning maken.

Nagenoeg een eind wegs van een vierde van een uur afgelegd hebbende, naderden wij tot op eene vierkante vrij uitgestrekte en iets boven den gewonen grond verhevene vlakte of plein, in den vorm van een' muur door groote op- en aan elkander gestapelde losse steenen, ter hoogte van ruim twee

voeten omgeven, welke tusfchenruimte, die niet kwalijk op een laag ommuurd dorpskerkhof geleek, fcheen te dienen tot eene vergaderplaats in masfa voor de inboorlingen.

Op dit plein werd halte gehouden; en toen het korps officieren op een gedeelte van de gemelde fteenen was gezeten, vervoegden twee opperhoofden der eilanders zich met de meeste vertrouwelijkheid bij hen, en plaatften zich in hun midden.

De ons op den marsch vergezeld hebbende, en fteeds meer aangegroeide menigte inboorlingen, was ook op het plein gekomen, en had zich mede voor een gedeelte op den lagen ringmuur nedergezet.

Onze lieden namen, na den afgelegden korten maar daarom niet minder moeijelijken marsch, langs een' ongebaanden losfen fteenachtigen weg, een groot deel van dien muur in, en bedienden er zich van tot eene rustplaats, want allen waren door de brandende zonnehitte vermoeid geworden. Wij werden hier door de natuur begunstigd, vermits deze vlakte werd omringd door een zeer hoog fchaduwrijk geboomte, onder welks lommer allen zich aangenaam verkwikten.

Dewijl dit terrein door de natuur eenigermate boven den gewonen grond was verheven, hadden wij over de ons omringende natuurlijke, of door menfchen gevormde, en daargeftelde voorwerpen een tamelijk ruim overzigt. Allerwegen zagen wij van rondom tusfchen de boomen en ftruiken een aantal lage ongekunftelde woningen of hutten der inboorlingen, en van die, welke te ver afftonden, zagen

wij aan enkele zijden rookdamp opgaan. De hutten geleken zeer naar die, welke door mij te *Sint George Delmina* beschreven zijn, doch waren niet rond. Dit oppervlakkig geheel leverde aan ieder onzer, welke kunsteloze onopgesierde, of liever onverminkte, natuurtafereelen beminde, een bevallig romanesk tooneel.

De eilanders betoonden bij den aanvang en vervolgens zich ongemeen vriendelijk, en lieten door hun gelaat en gebaren duidelijk genoeg blijken, hoezeer zij voor ons waren ingenomen.

Toen de overste EEGH en de overige officieren deze betuigingen van genegenheid gewaar werden, liet de eerstgenoemde bij tusschenpoozen de muzijk hooren en de trom roeren. Dit voor hen geheel onbekend geluid scheen het gehoor dezer lieden te streelen. Allen begonnen bij den aanvang schaterend te lagchen, en maakten allerlei vreemde gebaren, sprongen en buitelingen, zoodat men op het zien dier vreemdigheden zich niet van lagchen konde onthouden. Een forsch ver klinkend geluid schenen zij boven het zachte muzijkale te beminnen, want bij menigte opeengedrongen omringden zij op een kleinen afstand met teekenen van het grootste genoegen de tamboers, en ware het niet geweest uit overtuiging, dat wij deze eilanders in behoorlijk ontzag konden houden, dan waren de tamboers tusschen dien hoop kannibalen gewis voor hun leven bevreesd geworden. Hoe harder geraas er op de trom werd gemaakt des te meer verheugden zij zich.

De eilanders zich zoo gemeenzaam en vertrouwelijk jegens de onzen gedragende, hielden ook deze zich wederkeerig niet van hen verwijderd; de beide partijen kwamen allengskens met elkander in aanraking.

Wederzijdsche vertrouwelijkheid bragt eenigen handel tusschen de onzen en de eilanders tot stand. Voor allerlei nietsbeteekenende kleinigheden waren velen onzer mariniers en matrozen vóór de ontscheping en landing bezorgd geweest, omdat zij van hooren verhalen of het lezen van reisbeschrijvingen van COOK en anderen waren te weten gekomen, dat er bij de bewoners der *Sandwich* of andere eilanden in de *Stille Zuidzee* met snuisterijen van weinig of geene waarde, winst te behalen was, weshalve zij vooruit wijsselijk daarop waren bedacht geweest.

Ik en ook verscheidene andere officieren hadden, vóór de ontscheping, en eenige onzer zelfs vóór de groote afreis, voor eenen dergelijken voorraad gezorgd, niet om met de eilanders te kunnen ruilen of handelen, maar met oogmerk, om deze zaken onder hen met kleinigheden uit te deelen en hen daarmede kinderlijk te verblijden. Wij gaven hun spijkers, kleine krammen, eindjes van ijzeren hoepels, koperen en ijzeren ringen, enz. de meer aanzienlijken, b. v. opperhoofden, enz. kregen kleine knipmesjes of schaartjes. Ik gaf aan een der opperhoofden drie koperen muntstukjes en vier of vijf pachtpenningjes, om eens te zien, wat hij daarmede zoude uitvoeren; maar men kan zich moeijelijk een denk-

beeld maken van zijne blijdſchap, op het oogenblik, toen hij dit alles uit mijne hand ontving.

De mariniers en matrozen waren mede van dergelijke middelen ter bevrediging der eilanders voorzien; deze beſtonden uit grove koralen, knoopen, enz. waarvoor zij klappernoten, die er in overvloed groeiden, in de ruimte aan de onzen met de meeste gulhartigheid uitdeelden.

Gedurende de vrolijke ſtemming, waarin deze masſa kannibalen door de muzijk en het getrommel, en van wege de plaatshebbende ruilingen werd gebragt, galoppeerden zij als dartelende groote en kleine honden, al heen en weder, ſnelden in en uit de ons omringende bosſchaadje en de gemelde hutten, en kwamen met de duidelijkſte ongeveinsde kenteekenen van genoegen op het gelaat, beladen met voornoemde noten, telkens tot ons, die zij zonder eenige evenredigheid voor de ontvangen nietsbeduidende kleinigheden, waaraan zij echter veel waarde hechtten, als om ſtrijd aan de onzen toereikten. Dat deze zonderlinge handelwijze ook aan onze zijde veel genoegen te weeg moest brengen, behoeft niet gezegd. Naauwelijks ben ik in ſtaat ſlechts een flaauw denkbeeld te geven van de kinderachtige ongekunſtelde vreugde, die de gemelde ſnuisterijen aan ouden en jongen, vrouwen en kinderen, veroorzaakten; nimmer te voren aanſchouwde ik een zoo uitgebreid telkens veranderend natuurtafereel.

De bevelhebber van *de Pollux*, welke ook vóór de ontſcheping was bedacht geweest, om ſterken drank en

tabak op den marsch mede te doen voeren, liet aanvankelijk aan eenige der verheugde eilanders, hoofdelijk bij geringe portiën van dit vocht toedienen, zoowel om hun genoegen te vermeerderen, als om te beproeven, welke eene uitwerking dit zou hebben. Naauwelijks iets daarvan geproefd hebbende, toonden zij daarin ſmaak te vinden, en als kinderen hunkerden zij tot vervelens toe telkens om meer, ſchoon men van onze zijde niet karig was daaraan matiglijk te voldoen. De verwonderlijke gelaatstrekken, welke ieder vertoonde bij het nuttigen van dat vocht, iets, waarvan zij nimmer te voren geproefd hadden, bragt onze lachſpieren niet weinig in beweging.

Slechts een weinig tijds waren de drinkglazen onder de om ons heengeſchaarde kannibalen rondgegaan, of men begon er twee van te misſen. Een van ons volk zag toevallig, hoe een kannibaals opperhoofd de beide bierglazen met de behendigheid van een goochelaar onder zich verborg, daar hij met een menigte wilden was gezeten, zonder echter door te veel drukking dezelve te breken, noch zijne naakte huid daaraan eenigermate te bezeeren. Dadelijk werd door teekenen, evenwel zonder bedreigingen, de teruggave van den dief verlangd, en aanſtonds ſtond hij overeinde, en voldeed aan onze begeerte. Onder een luidruchtig ſchaterend lagchen wilde hij door gebaren ons doen gelooven, dat deze handigheid door hem ſlechts uit ſcherts was geſchied, en toonde, om het voorgevallene geene de minſte verlegenheid. Onze mariniers en

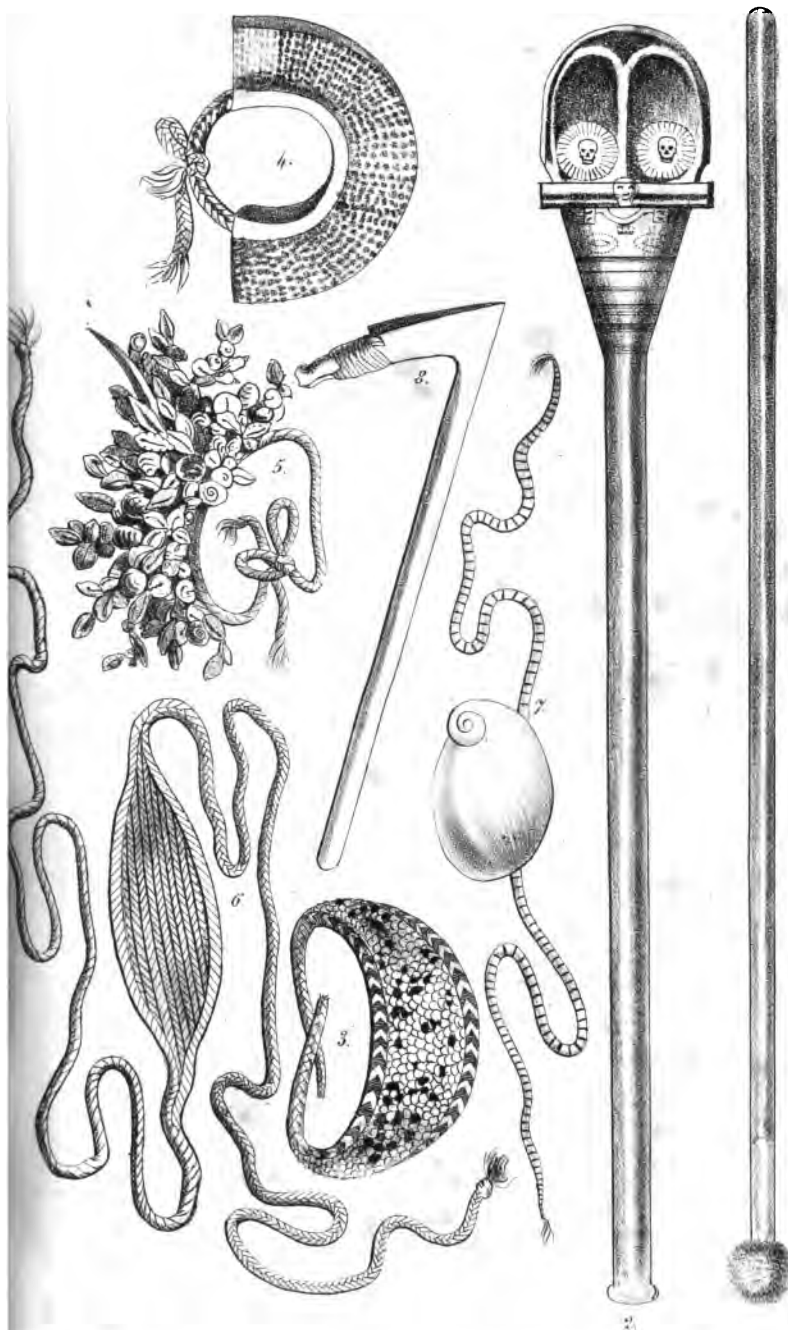
midden wij ons bevonden. Algemeen waren wij over deze gelukkige toevalligheid zeer verblijd: deze Otaheiter kon ons van veel dienst zijn, gedurende ons verblijf te *Nukahiwa*, waartoe hij op onze verklaarde begeerte zich wel bereid toonde.

Al ſpoedig maakte de genoemde Otaheiter ons bekend met vele bijzonderheden, betreffende dit land en volk, waarin ik groot belang ſtelde en veel partij van trok. Eenige vlugtige opgaven, om deze kannibalen den lezer nader te doen kennen, waarbij ik ook van zijne inlichtingen gebruik maak, wil ik hier doen volgen.

Onder deze eilanders is al, wat mannelijk is, van de jongſte kinderen af, tot aan de afgeleefden onder hen, naakt, uitgezonderd een lap goed, beſtaande geheel in eene ſmalle ſtrook of *doek*, ook wel van een of andere mij toen onbekende ſtof, door hen zelfs vervaardigd, hetgeen zij om de heup wikkelen, en waarvan één eind ter bedekking der ſchaamdeelen tusſchen de beenen wordt doorgehaald, offchoon er verſcheidene zich met eene ſchaamteloos loshangende lap vertoonen; de jongere zijn geheel naakt.

Wanneer deze kannibalen in hun krijgsgewaad zijn, nemen zij eene bijzonder ſchoone heldhaftige houding aan. Op hun hoofd prijkt een breede hooge diadeem (*), met welk hoofdſierſel zij er niet kwalijk uitzien. Het onderſte gedeelte van dit hoofdbedekſel is de bast eener afgeſneden en van binnen

(*) Zie plaat III.

Eere-teeken op t Eiland Nukahiwa
Stryd-knots idem
Hoofd-Sieraad idem
Hals-Sieraad idem

N° 5 Been Sieraad op't Eiland Nukahiwa
6. Werp Slinger
7. Vrouwe Hals Sieraad op't Nederlandsch Eiland
8. Byl ook dienende voor Wapen op idem

schoongemaakte kalabas, welke ieder doorgaans voor zich-zelven vervaardigt, waarvan de buitenkant is opgelegd met fraaije roodkleurige boontjes. — Eene lans van zwaarwigtig hard hout, met figuren ingesneden, ter lengte van zeven of acht voeten, dragen zij in de hand. Om den hals een voor over de schouders hangende houten ringkraag, even als de voormelde diadeem met roode boontjes opgesierd (*). Deze beide krijgsversiersels waren in mijn oog niet zonder een tamelijk goeden smaak vervaardigd, en wanneer een eilander daarmede is omhangen, heeft hij op verre na geen onbevallig voorkomen.

De beenversiersels, die zij dragen, zijn uit varkenstanden, witte schelpen of zeehorens met eenigen smaak en veel moeite te zamengesteld (†).

Behalve de bovengenoemde krijgswapenen, zijn er onder de gewapenden een aantal van horens voorzien, vervaardigd van een grooten zeehoren, versierd met het haar der door hen overwonnen vijanden, in vroegere gevechten, en in welker toppen of boveneinden een gat is ingeslepen. Dit is een blaasinstrument, hetwelk als het ware de trom vervangt, en hoofdzakelijk dient, om, wanneer zij oorlogen en tegen elkander ten strijde trekken, de gewapende krijgers, wanneer zij op de bergen en heuvelen, of in de valeijen, ver uit elkander verspreid zijn, door zijn ver gaand en doordringend geluid spoedig op één punt bij elkander te doen komen. Niet anders wordt op dezen horen geblazen, dan,

(*) Zie plaat III, fig. 4.
(†) *Ibid.* fig. 5.

wanneer er slag geleverd moet worden of een vijandelijke aanval te duchten is; in welke gevallen al de verwijderde hoopen met den meesten spoed op het ver klinkend geluid komen aansnellen. Zij, die van zoodanigen blaashoren voorzien zijn, dragen denzelven over den linkerschouder.

Velen dezer krijgslieden zijn met slingers en slingersteenen gewapend, waarvan zij zich behendig weten te bedienen, en zeer juist kunnen treffen (*). Om hen vijandelijk te zien ageren en alzoo van hunne bekwaamheid mij te overtuigen, daartoe was, zoo als ligt is te begrijpen, geene mogelijkheid; althans niet zonder groot levensgevaar, wanneer men vermetel genoeg ware, zich op het strijdtooneel te wagen, als partijen bloedig aan elkander waren, waartoe ook toen zich geene gelegenheid voor deed. Maar velen van de onzen werden van hunne behendigheid in het slingeren volkomen overtuigd, daar zij niet weigerachtig waren ons hiervan proeven te geven.

Verscheidene malen zag ik op mijne begeerte met vermaak de verwonderlijke bekwaamheid dier slingeraars, hoe juist en vaardig de vooraf bedoelde en aangewezen vrucht door hen van den broodboom aan flarden werd geslingerd. Aan deze en andere voorwerpen oefenden zij zich in gelijkervoege, als bij ons de schutters op de schijf.

Deze volkeren vechten tegen elkander met de hoogstmogelijke woede; nimmer maakt de sterkste partij de zwakken onder den tegen hem overstaanden vijand gevangen, dan, nadat deze doodelijk

(*) Zie plaat III, fig. 6.

zijn afgemat, en het niet kunnen ontkomen; want zonder genade noch eenige uitzondering wordt ieder gevangene terstond geslagt en gegeten; zelfs geen koning of koningszoon kan, gevangen zijnde, den dood ontkomen; doch de jongste, als meest gevleeschde, liggen altijd de eerste aan de beurt om geslagt te worden.

Sommige vrouwen en meisjes dragen een door haar-zelven vervaardigd kleedje over den schouder los afhangende tot aan de knieën; verder zijn ook deze geheel naakt; het hoofdsieraad bestaat in fraaije helder-groene bladeren, zeer bevallig met witte bloemen geschakeerd. Het hoofdhaar is, even als dat der mannen, op de kruin van het hoofd in een te zamengewrongen bosje gebonden.

De natuurlijke kleur der eilanders is donker-koperachtig. De mannen zijn van het hoofd tot aan de voeten blaauw getatueerd of geprikt in de huid, met velerlei figuren. Ik zag er eenigen onder hen, welker huidversiering zeer regelmatig was bewerkt, en een borst- en beenharnas kon verbeelden; inzonderheid, kwam het laatstgenoemde fraai en regelmatig voor: doch meestal was het niet zoo regelmatig, en slechts met onderscheidene misvormige strepen dwars over het gelaat, hetgeen een gansch onbevallig aangezigt vertoonde. Op de meesten zagen wij gebrekkige kleine figuren van onderscheiden aard, welker beteekenis raadselachtig voor ons was; doch van een afbeeldsel van den haai was de beteekenis niet twijfelachtig. Zij beduidden ons hoe bevreesd zij in het algemeen voor den haai waren, en dit laat zich gereedelijk begrijpen, wanneer men aanmerkt, dat zij het water mede als hun

eigen element beſchouwen. Sommigen hebben zelfs de buiten- en binnenzijde der lippen beprikt en blaauw gemaakt. De vrouwen ſchijnen meer dan de mannen met de natuur tevreden. Slechts op de armen van even beneden den ſchouder tot bijna aan de toppen der vingers waren kleine ſtreepjes, alsmede in de boven- en onderlip, en op geene andere plaatſen van het ligchaam, waren zij overigens beprikt. Ik meen opgemerkt te hebben, dat het mannelijk geſlacht een' zekeren bepaalden ouderdom moet bereikt hebben, alvorens de beprikking of tatuering bij hen een' aanvang neemt, hetwelk in het begin met ſlechts weinig figuren moet volſtaan, die bij opklimming van jaren allengs worden vermeerderd, zoodat de oudſte lieden met de meeste figuren pronkten.

Wanneer men, pas na de tatuering of inprikking van een of meer figuren, de plek van het ligchaam, waar zulks verrigt is, van nabij beſchouwt, dan heeft zij een ijzingwekkend aanzien, dewijl het vleesch geweldig is gewond, hetwelk eene pijnelijke zwelling ten gevolge heeft, die vaak vele dagen duurt, eer de volkomene genezing daar is; want men laat na de operatie de natuur ſlechts werken zonder iets tot de heeling toe te brengen, zoodat de getatueerde menigmaal veel ſmart moet uitſtaan. Het ſcheen mij toe, dat maar eenige tot het doen van de gemelde operatie bekwaam verklaarde perſonen onder deze kannibalen geregtigd zijn, om anderen te tatueren.

Deze geheel ſmakelooze en verachtelijke kunst van tatueren of huidinprikking, ſchijnt niet bij uit-

ſluiting onder de kannibalen of andere Indiſche volken te beſtaan, maar is ook in *Europa* verſpreid; immers van allerwegen ziet men, voornamelijk ook in onze vaderlandſche zeeſteden, varensvolk en ook andere perſonen, tot de gemeene volksklasſe behoorende, met inprikkingsteekenen in de huid, ſchoon niet in het aangezigt, zoo als de genoemde Nukahiwaërs, waarop zij, wanneer zij die in kroegen, of gemeene volkszamenkomſten, aan anderen vertoonen, niet weinig roem dragen. Onder de ſoldaten was ik wel eens onwillekeurig aanſchouwer dezer zotheden, welke alleen onder onbeſchaafde wilde volkeren kunnen geduld worden, maar onbeſtaanbaar zijn bij beſchaafde Europeanen, waar dergelijke niets nut doende, der menschheid onteerende, teekenen niet dan als hoogstverachtenswaardig moeten beſchouwd worden.

Deze eilanders ſmeren of beſtrijken zich de hoofdharen en vervolgens het geheele ligchaam tot aan de voeten niet zuinig met klapperolie, waarvan zij ſteeds door de natuur met een ruimen voorraad voorzien worden, welk gebruik hen eene alleronaangenaamſte lucht van zich doet geven, die mij eens allerlastigst en bijna onverdragelijk was, toen ik mij zeer nabij een dik beſmeerd kannibaalsch opperhoofd bevond. Deze ſmeer- of klapperolie verwt geel af, wanneer de vinger de huid eens eilanders ſlechts aanraakt, en men zou zich de kleederen niet weinig beſmetten, als men een versch beſmeerd ligchaam daarmede kwam aan te raken. Ik hoorde eens de zwaarſte verwenſchingen tegen een' kannibaal, van

eenen onzer mariniers, omdat deze hem tegen het lijf was geloopen; hetwelk op zijne montering gele stinkende vlekken had veroorzaakt, die met geen wasschen noch andere kunstmiddelen er weder schoon waren uit te krijgen.

Wat de gestalte dezer eilanders betreft, deze is hoogst bevallig; nimmer zag ik onder de Europeanen dergelijke schoone posturen en welgemaakte leden, dan aan ieder hunner zonder eenige uitzondering, waartoe de gansch ongedekte ligchamen de schoonste gelegenheid gaf, om te bezien, te beoordeelen en te bewonderen.

De gewone lengte van de volwassenen dezer natie mag, zoo van vrouwen als mannen over het geheel van vijf en een half tot op zes voeten, en velen nog langer, berekend worden. Ik herinner *mij niet*, onder hen mismaakte lieden, zoo als onder de Europeanen, te hebben opgemerkt; mogelijk dooden zij dezulken, wanneer zij bij, of na de geboorte hunne onvolkomenheid ontdekken, of welligt hebben er bij deze natuurmenschen geene misgeboorten plaats.

De kannibaalsche vrouwen en meisjes zijn ongemeen vlug en vaardig, en fraai van gelaat; indien zij blank van vel waren, zouden zij mijns oordeels voor de Europesche vrouwen en meisjes in schoonheid niet behoeven achter te staan.

De Zuidzee-eilander, dien wij hadden leeren kennen, en van wien ik eenige der hier ingelaschte bijzonderheden vernam, was een man van een goed natuurlijk verstand, en voor eenige kleinigheden zeer

gedienstig in het geven van de gevraagde ophelderingen. Dagelijks, wanneer wij aan den wal waren, vervoegde hij zich bij ons volk, en wel bijzonder bij de officieren, door welken hij nu en dan op een glas likeur, of, indien hij zich aan boord bevond, hetgeen er dikwijls plaats had, op eenig overschot onzer tafel werd onthaald.

Overal, waar of in welk oord der wereld, of onder welke natie men zich mag bevinden, kan altijd, met eene geringe opoffering, veel voordeel ter uitbreiding van mensch- en wereldkennis, enz. behaald worden; allerwegen ben ik zulks, gedurende den nagenoeg driejarigen zeetogt, met het grootste genoegen gewaar geworden.

Weder aan de landingsplaats teruggekomen zijnde, bevonden wij met genoegen, dat de kommandant EEGH, gedurende den tijd van den heen- en wedermarsch, aan het strand eene tent had doen opslaan, waarin dadelijk door de officieren intrek werd genomen. Niets kon ons meer aangenaam wezen, dan, na een', offschoon korten, echter zeer vermoeijenden marsch, onder eene luchtige veldtent voor de brandende zonnestralen beschut, aan den zeekant eene aangename verkwikkende rustplaats te vinden, en tevens het langdurend eenzelvige binnen scheepsboord met eene dergelijke verscheidenheid te mogen verwisselen. Onder het nuttigen van eenige kelken verkoelenden wijn betuigde ieder daarover zijne hoogste tevredenheid.

De genoemde tent stond nabij de waterplaats, welke, van het begin der ontdekking af, door eene

wacht bij dag werd bewaakt en beveiligd, en zoo lang de beide schepen in deze baai bleven door de onzen bij uitsluiting in bezit werd gehouden, en geen' eilander vergund daar een' droppel water te halen. Dit was een voorzigtigheidsmaatregel, want meermalen gebeurde het, dat, bij dergelijke omstandigheden, de waterputten of bronnen, waaruit aangelande schepelingen het benoodigde water putteden, door kwalijkgezinde inboorlingen werden vergiftigd, of voor het minst ondrinkbaar gemaakt; om het des nachts te doen bewaken, was onnoodig, dewijl het een altoos afloopend water was en dus eene vergiftiging oogenblikkelijk moest plaats hebben, om eenige uitwerking te kunnen doen. Ieder, die met den inhoud van sommige zeereisbeschrijvingen slechts eenigermate bekend is, *zal zich wel* voorbeelden hiervan voor den geest brengen.

Slechts korten tijd bevonden de gezamenlijke officieren zich onder de gemelde tent, toen de uitgetrokkene en weder teruggekomene manschappen zich inscheepten. Terwijl dit plaats had, vervoegden zich de beide bovengemelde opperhoofden bij ons, met zich voerende het nagelaten zoontje van den nog korteling in een strijd gesneuvelden koning dezer bevolking, welken zij met teekenen van ontzag en eerbied den kommandant EEGH voorstelden. Dit kind bereikte naar gissing slechts een zesjarigen ouderdom, en werd reeds als de opvolger van zijnen vader beschouwd.

Met behoorlijke beleefdheid werden de beide opperhoofden ontvangen, en de jonge vorst overeen-

komstig zijne geboorte en afkomst door de gezamenlijke officieren behandeld. De kommandant hing hem een stalen kettingje om den hals, waaraan eenige kleinigheden waren gehecht; ook werd om zijn hals een stukje lint van de militaire WILLEMS-orde gehangen. Het kind was, volgens het algemeen nationaal gebruik, moedernaakt, weshalve het laatstgenoemde eereteeken niet op de borst of het hart kon geplaatst worden.

Na geëindigde plegtigheid betoonden de beide opperhoofden op hunne wijze zeer veel genoegen, wegens de eer, den jongen vorst aangedaan, waarop zij, na een weinig vertoevens onder de tent, ons met alle betuigingen van beleefdheid verlieten.

De jonge prins werd, even zoo als hij gekomen was, weder weggedragen, te weten, op den schouder van een' inboorling, die zich aldaar bevond.

Drie of vier dagen, na de zoo evengemelde ontmoeting, zag ik, met nog twee mijner krijgsbroeders, eene der gewezene vrouwen van den gesneuvelden koning, die er onderscheidene had gehad, terwijl zij zich in gezelschap van eenige vrouwen en meisjes op eene wandeling scheen te vermaken. Het bleek duidelijk genoeg, dat die alle haar ondergeschikt waren, daar zij met teekenen van het diepst ontzag en eerbied door haar werd behandeld. Ons werd verhaald, dat zij *tabo*, dat is te zeggen, heilig was. — In mijn oog kwam zij mij voor eene schoone jonge vrouw te zijn, doch verbazend zwaar en dik: de kleur harer huid scheen mij veel lichter-koperkleurig te wezen, dan

de masſa der Nukahiwaſche vrouwen en meisjes; ook haar gelaat en oogopſlag was meer vriendelijk, meer ſprekend, dan bij de overige haar omringende perſonen; zelfs in *Europa* zag ik nimmer een vriendelijker gelaat.

Toen de evengemelde vrouw tot voor onze tent was genaderd, waarheen haar de nieuwsgierigheid ſcheen gelokt te hebben, en voor dezelve *ſtil ſtond*, bezag zij die van al de buitenzijden met teekenen van verwondering; wij noodigden haar binnen te treden, doch zij wilde daaraan geen gehoor verleenen, maar vermaakte zich met haar gezelſchap een tijd lang met het zien aanvoeren en binnen de barkas werken der watervaten, en ſprak met een vriendelijk lagchend gelaat over die werkzaamheden tegen de haren. — Na verloop van omtrent een half uur tijds, en nadat wij gezegde hoofdperſoon eenige kleinigheden ten geſchenke gegeven hadden, verliet ons het aanzienlijk gezelſchap met alle teekenen van dankgevoel.

Nadat zich nog eenige officieren bij ons in de tent vervoegd hadden, begaf dit tamelijk talrijk gezelſchap zich naar de reeds genoemde vlakte, rondom welke eene menigte boschnegers wonen.

Ik beſtempel deze Negers met den naam van boschnegers, omdat zij in de bosſchen wonen, en zonder ongewone voorvallen zich niet vaak daar buiten laten zien.

Onderweg werden wij reeds door een aantal inboorlingen omringd, wier nieuwsgierigheid naar de aangekomen vreemdelingen nog niet was bevredigd geworden.

Tot op de bewuste vlakte genaderd zijnde, werd met de daar aanwezig zijnde inboorlingen een wederzijdsche ruilhandel aangevangen. Opzettelijk waren wij voorzien van een' goeden voorraad op onzen togt naar herwaarts vervaardigde bijltjes en messen van verschillende soort en grootte, ook van onderscheidene stukken oud ijzer, enz. waarvoor wij in de ruimte wilde varkens inruilden.

Toen wij de handelplaats verlieten, met oogmerk, om scheepwaarts te gaan, werden de ingeruilde zwijnen onder ons opzigt door drijvers naar de schepen gevoerd. Bij die gelegenheid merkte ik op, dat tot het voorwaarts drijven van wilde zwijnen eene bijzondere hebbelijkheid en onverschrokkenheid wordt gevorderd, welke door oefening en gewoonte verkregen moet worden.

Den volgenden voormiddag toog ik, van nog drie officieren, allen goede schutters, vergezeld, op de wilde zwijnenjagt. Deze dieren onthouden zich daar bij menigte in de bosschen, waar het hun nooit aan goed voedsel ontbreekt, doch niet dan met moeite en overleg zijn zij te naderen. Drie derzelven werden door ons geveld en medegevoerd.

Een aantal inboorlingen, welke steeds tegen onze begeerte ons op eenigen afstand was gevolgd, scheen deze jagt te mishagen, weshalve zij weldra eene spaak in het wiel staken. Met een luid geschreeuw en handgeraas verdreven zij deze heerlijk gespekte dieren van het door ons uitgekozen jagtterrein, waar de kans bij den aanvang zeer voordeelig stond, tot ver binnen de ongebaandste bos-

ſchaadje, waar niemand der onzen ſlechts een enkel zwijn onder het ſchot kon krijgen; en na dien tijd viel er niets meer te ſchieten. Het zoo vroeg gemis van dit overſchoone jagtvermaak vergalde veel van mijn genoegen, gedurende ons verblijf in de baai van *Nukahiwa*. Niet dat wij daarom gebrek aan bijzonder lekker zwijnenvleesch hadden te duchten, want de aangevangene en iederen dag voortdurende ruilingen hielden naar onze verkiezing aan; voor nietsbeduidende beuzelingen werden ons meer zwijnen afgeſtaan, dan wij konden begeeren; doch de wijze, hoe deze eilanders een' zoo grooten voorraad magtig werden, is, voor zoo ver mij bewust is, niemand der onzen immer gewaar geworden.

De ſtoutheid, vlugheid en vaardigheid dezer eilanders, zoo te water als te land, is voorbeeldeloos; om van het eerstgenoemde nog een paar ſtaaltjes aan te voeren, doe ik een' kleinen terugtred, en kome andermaal tot de zwemkunst, waarvan reeds is melding gemaakt. Gedurende ons verblijf in de baai van *Nukahiwa*, zagen wij dagelijks watermanoeuvres, die bijkans tegen de mogelijkheid ſtrijden en echter plaats hadden; doch welke iemand, die daarvan nimmer iets zag, ten eenemaal ongelooflijk toeſchijnen, al werden zij ook door de geloofwaardigſte getuigen verhaald: evenwel weerhoudt mij niets, om der waarheid hulde te doen.

Iederen dag kwamen troepen mannen en vrouwen, jongens en meisjes, waaronder er zich bevonden van zes en zeven jaren oud, rondom het ſchip zwemmen, onder welken niet weinigen met

eene vracht klappernoten, enz. beladen, om die produkten voor allerlei ſnuisterijen te verruilen. Bij dag werden zij niet aan boord toegelaten, en daar zij altoos te vroeg vóór den geſtelden tijd aankwamen, bleven zij dan drie of vier achtereenvolgende uren in diep water den verloftijd om aan boord te mogen komen, met dartele vrolijkheid, zonder ſchijnbare vermoeijenis, afwachten. — Eens op een' voormiddag, op het horologie juist elf uren, zagen wij een aankomend meisje nabij het ſchip zwemmen; wij ſloegen haar, vermits zij ons door haar dikwijls gezien te hebben reeds bekend was, met geduld gade, en niet voor na den middag, tusſchen vijf en zes uren, zwom zij naar den wal: langer dan zes uren was zij aanhoudend dus met zwemmen bezig; want eenige rustplaats was er voor haar niet voorhanden, alzoo de ſloepen geheſchen waren, doordien zij anders zich daarin begaven.

Deze verwonderlijke waterexercitiën verſchaften, zoowel op *de Pollux*, als op *de Maria Reigersberg*, aan de ekiepaadje een groot vermaak; voornamelijk waren de menigvuldig achter elkander herhaalde waterduikelingen en dompelingen der beſchouwing overwaardig, daarin muntte eene nimmer gedachte behendigheid uit. Verſcheidene onzer lieden ſmeten ſpijkers, geweerkogels, knoopen, enz. nadat zij de zwemtroep, even als men in ons land de poedelhonden doet aporteren, op den uitwerp oplettend hadden gemaakt, met zoo veel kracht als hun mogelijk was regtſtandig in zee, en vóór het uitgeſmeten voorwerp den grond bereikte, was reeds een er

bezitter van, en met een triomferenden uitroep en luid gelach werd het ons vertoond. Wanneer sommige der zwemmers wegens de met zich gevoerde vracht klappernoten de handen of armen niet roeren konden, zoo als niet zelden het geval was, dan gebruikten zij slechts de beenen, waarmede zij veel vlugger vooruitkwamen, dan de Europesche zwemmers met de armen en beenen te gelijk. Hierin overtreffen zij alle visschen, welke waarschijnlijk buiten gelijktijdig gebruik van al hunne zwemvinnen niet zouden kunnen voortzwemmen.

Offchoon deze eilanders gevoellooze kannibalen zijn, betoonden zij bij voortduring voor ons veel ontzag en schijnbare toegenegenheid, hetgeen welligt aan de vrees voor onze hun schrik verwekkende wapenen en schepen moet toegeschreven worden.

De meest geduchte, meest verbitterde vijanden op dit eiland, waarmede de stam, onder welken wij ons bevonden en den naam van Tayc-Hoaes voerden, reeds gedurende tien of elf jaren in oorlog was, zijn de Tai-pihs. Deze langdurige vijandschap heeft zijn' oorsprong van den Amerikaanschen kapitein POORTER, genoeg wegens zijn reisbeschrijving bekend, welke bij den aanvang der vijandelijkheden zich op dit eiland heeft onthouden, dewijl hij zijn schip daar, door benoodigde betimmering, in orde moest doen brengen. Gedurende zijn verblijf aldaar, bekroop hem de lust tot in de binnenlanden van dit groote eiland een goed eindwegs door te dringen. Door zijn eigen gewapende magt beveiligd, en van een aantal gewapende kannibalen,

welke nabij den oever woonden, waar wij ons bevonden, ondersteund, trok hij landwaarts in naar het oord, waar de Tai-pihs wonen, en werd van hen gansch onvriendelijk ontvangen, zoodat hij zich genoodzaakt vond tegen dezen stam het zwaard te trekken. De Tai-pihs daarover zeer gestoord, kwamen bij herhaling den oever, waar zich POORTER bevond, verontrusten, zoodat hij gestadig, zelfs met eene angstige zorg, op zijn hoede moest wezen; en dewijl, zoo als reeds is opgemerkt, de stam, waarmede wij in aanraking waren, hem met wapenen ondersteunde, duurde de oorlog tusschen hen en de Tai-pihs na tien of elf jaren nog gestadig voort, en van tijd tot tijd werden zij door de Tai-pihs op hunnen eigen bodem verontrust. Het waren deze vijanden, tegen welke zij ons ten strijde begeerden. Wanneer deze en gene stam in vijandschap tegen den ander is, dan kan niet dan bezwaarlijk daarvan het eind bereikt worden; want door het bekrompen verstand dezer barbaarsche natie kunnen geene wijze maatregelen tot onderhandeling en bewerking van een' gevestigden vrede worden gebezigd.

De overige zich op dit eiland nog bevindende stammen, heeten de Scheguas en Hotty-Schewas.

Buiten het krijgstooneel, betoonen de eilanders in het algemeen voor hunne opperhoofden zeer weinig ontzag. Deze zijn hunne voorvechters, welke aan de lans, die zij met zich voeren, altoos boven of uit den overigen hoop kenbaar zijn, dewijl ieder opperhoofd aan zijne lans omtrent een' voet lengte

van het uiteinde eene groote bos hoofdhaar heeft van vijanden door hem overwonnen en gedood, welke haarbos zij ook buiten den krijg aan een ſtok dragen, en daardoor altijd als opperhoofden en voorvechters kenbaar zijn (*). Welligt worden deze teekenen voor blijken van dapperheid aangezien, en om langs dien weg den moed der ſtrijders op het herhaald aanſchouwen daarvan levendig te houden.

Met al de Zuidzee-eilanders ſtaan deze kannibalen in een zeker punt vrij gelijk, namelijk, dat allen eene gelijke geneigdheid tot ſtelen aan den dag leggen, zoodat het den Europeanen, welke zich tot die volkeren moeten begeven, is aanbevolen, op hunne hoede te wezen, willen zij niet gedurig beroofd worden. Al, wat zij zien, is van hunne gading, en wat zij op eene behendige onmerkbare wijze kunnen magtig worden, is voorzeker prijs; een gering ſtaaltje daarvan voerde ik reeds aan. — Deze dieverijen bepalen zich niet ſlechts tot de vreemdelingen, die met hen in aanraking komen, maar zij beſtelen, zoo er ſlechts eenige kans toe is, hunne eigene medgezellen; van daar, dat iedereen zeer wantrouwend is. Alles, wat zij konden medevoeren, van hetgeen zij van ons gekregen hadden, als zij hunne hutten verlieten, werd nimmer van hen verwijderd, maar met een oog vol wantrouwen zorgvuldig bewaard. Zette iemand hunner zich op de aarde of op de eene of andere zitplaats neder, dan bergde hij het medegevoerde onder zich,

(*) Zie plaat III, fig. 1.

en men kon uit zijn angstig gelaat de vrees gewaar worden, die hem bezielde.

De verstandelijke vermogens dezer menschen zijn waarlijk niet hooger te schatten, dan die der kleine kinderen eener beschaafde natie: even als dezen een verboden lust en begeerte naar allerlei kleinigheden beheerscht, even zoo ondeugend kinderlijk bestaan ook zij. Al, wat zij slechts zien, willen zij hebben; zij schijnen onbewust, dus doende verkeerdelijk te handelen.

Over het algemeen ziet men op deze menschen met verachting neder, doch hierin handelt men kwalijk. Een onpartijdig beoordeelaar acht ze in dit opzigt minder schuldig, dan het meerendeel onder de beschaafde Europeërs, welke boven hen met zedelijke en burgerlijke wetten bevoorregt, en daarmede meer of min bekend zijn, en niettemin dagelijks tegen die heilbeoogende voorschriften en bevelen zondigen; hetgeen onder de Nukahiwaërs het geval niet is: deze zijn geene overtreders van de wet, dewijl zij geene wetten bezitten.

Zoo menigmaal men eenen Nukahiwaër iets, al is het slechts de allerminste kleinigheid, aanbiedt, is hij telkens bij vernieuwing even zoo dankbaar en verheugd, als bij ons een drie- of vierjarig kind; een oud hemd, broek of eenig ander kleedingstuk, trekt hij met een kinderlijk vermaak aan het lijf, bevoelt en betast het van alle zijden onder een schaterend lagchen, en wanneer men hem, daarmede versierd, in een' spiegel laat zien, dan verbeeldt hij zich door het glas een' ander', hem ge-

lijk, te aanschouwen. Hij loopt of springt achter den spiegel; zijne verwondering stijgt ten top, in geval hij daar tegen verwachting niets ontwaart. Een zakuurwerk kon de Nukahiwaër op eenigen afstand met kalme bedaardheid beschouwen, doch deed men nabij zijn oor hem het getik hooren, dan werd hij voor dat voorwerp bevreesd: voor geen' prijs zou hij hetzelve durven betasten *of slechts* met den vinger aanraken; waarschijnlijk hield hij het voor een bezield wezen, hetwelk hem leed kon veroorzaken.

Opmerkenswaardig kwam het mij voor, dat deze eilanders zoo ongemeen kloek en sterk zijn; wanneer ik in overweging nam, hoe min krachtig het dagelijksch voedsel is, hetgeen zij gebruiken, dat hoofdzakelijk bestaat in de *broodvrucht*, welke niets minder dan saprijk, maar mij zeer droog is voorgekomen (*). Door een zekere wrijving weten

---

(*) „ Onder het eerste en voornaamste voedsel in „ verscheidene streken behoort de bekende broodvrucht „ (*Artocarpus incisa*), waarvan men onderscheidene „ soorten aantreft. Men vindt denzelven in de *Oost-„ indiën*, maar nog menigvuldiger op de eilanden, welke „ in de *Zuidzee* gelegen zijn. Op de laatste is de brood-„ vrucht zulk een algemeen en voornaam voedsel, als „ bij ons de granen."

„ De boom bereikt de grootte eens middelmatigen „ eiks; de meer dan een voet lange bladeren, welke „ met de vijgenbladeren eenige overeenkomst hebben, „ bevatten een melkachtig sap; deszelfs vrucht heeft

zij deze vrucht behoorlijk fijn te maken, en met eene gepaste hoeveelheid fap van klappernoten te

---

„ de gedaante van eenen meloen, en is zeven tot acht
„ duimen lang. Volkomen rijp wordt dezelve weinig
„ gebruikt, naardien zij alsdan eenen zoeten brij van
„ eenen walgelijken fmaak bevat, en voor ongezond
„ gehouden wordt. Doorgaans plukt men in *Otaheite*
„ de vruchten af, wanneer zij nog niet rijp zijn, wel-
„ ke dan, in eenige ftukken gefneden, in pifangblade-
„ ren gewonden en geroost worden. Daar de boom,
„ gedurende vier maanden in het jaar, geene vruchten
„ draagt, is het zeer goed, dat men in landen, tus-
„ fchen de keerkringen gelegen, de kunst verftaat, om
„ dezelve eenigen tijd te bewaren. Men plukt de on-
„ rijpe vruchten af, legt dezelve eenigen tijd op hoo-
„ pen, fchilt er den bast af, en laat het vleesch in
„ groote kuilen, die met planken en pifangbladeren
„ bezet zijn, gisten, waardoor men een zuur verkrijgt,
„ dat tot kleine klompen of brooden geformeerd, en
„ op heete fteenen gebakken, eenigen tijd voor bederf
„ bewaard blijft."

„ Deze vruchten zijn zoo groot als het hoofd van
„ een tienjarig kind. Het eetbaar gedeelte, of het
„ vleesch, heeft uiterlijk in kleur en in vastheid veel
„ overeenkomst met versch gebakken brood: de fmaak
„ is even als kruim van tarwenbrood, met meel van
„ aardappelen vermengd."

„ Men vindt van dezen boom, op de *Zuidzee-eilan-*
„ *den*, meer dan acht verfchillende foorten, welke in
„ bladeren en vruchten van elkander onderfcheiden
„ zijn. Onder de vruchten zijn er ook, die kleiner en
„ meer kegelvormig zijn. De broodvrucht in *Timor*,

vermengen, en vervolgens dit mengſel in een', in den grond gegraven, kuil te laten gisten en verzuren. Zoo veel zij telkens van dat bereidſel noodig hebben, ſcheppen zij van tijd tot tijd daaruit met volle bakken, die veel naar een' varkenstrog gelijken. Dit mengſel ziet er zoo onſmakelijk uit, dat

---

„ offchoon gelijk in grootte, is zwaarder dan die op „ *Otaheite*, hoezeer zij deze in ſmaak geenszins evenaart. Zij wordt hier met melk en ſuiker gegeten. „ De Maleijers noemen dezen boom *ſokkum*. Op *Ceylon* en in andere ſtreken, vindt men deze vrucht „ met en zonder kernen; op *Otaheite* alleenlijk de „ laatſte ſoort. De eerſte ſoort draagt, volgens THUNBERG, op *Ceylon* den naam van Maldaviſche *ſyrſack*; „ van de andere ſoort, welke daar wast, weegt iedere „ vrucht van dertig tot veertig pond, en bevat van „ twee- tot driehonderd kernen, die grooter dan de „ pitten van amandelen zijn. Men maakt uit deze „ vrucht vele geregten, en weet dezelve op vijftien „ onderſcheidene wijzen tot ſpijze te bereiden."

„ Overal, waar men, zoo als op *Otaheite*, de broodvrucht zonder kernen aankweekt, doet men zulks „ door wortelloten."

„ Men heeft berekend, dat drie volwasſene boomen, „ in den tijd van acht maanden, dat zij vruchten dragen, zoo veel opleveren, dat een mensch daaraan „ voor een jaar volkomen genoeg heeft. Wie derhalve „ onder die luchtſtreek tien zulke boomen plant, heeft „ voor zich en voor de zijnen bijna voor zijnen geheelen leeftijd, zoo goed gezorgd, als iemand, die „ bij ons 's jaarlijks voor zich eenige akkers bearbeidt, enz."

welligt de Europesche zwijnen het niet zouden eten, en wordt echter door deze eilanders met volle graagte binnengeslikt. Met deze spijze schenen zij vrij spaarzaam, daar zij zich nooit geheel er mede voeden, maar gelijktijdig eene soort van groenten gebruiken, welke hun de grond in overvloed oplevert.

Offchoon de spijze, die ik deze kannibalen zag nuttigen, zich enkel tot het plantenrijk bepaalde, mag men evenwel veronderstellen, dat ook voorwerpen uit het dierenrijk hun tot voedsel dienen, dewijl zij veel op wilde zwijnen jagt maken, welke hun niet wel anders dan tot spijze kunnen dienstig zijn; dat zij ook hunne medemenschen eten, weten wij reeds, doch daartoe kunnen zij buiten hoogen nood niet geraken, „ het menschenvleesch" zeide de Otaheiter, „ is geen alledaagsche kost."

Met zoo veel hartelijkheid kon ROEBEL, dus heette hij, over den lekkeren zoeten smaak van menschenvleesch spreken, dat ons eene huivering door het hart ging: „ het jonge en vette," zeide hij, „ was de lekkerste spijs der wereld; doch wanneer men bij de ontleding bemerkte, dat een slagtoffer waterzuchtig was geweest, werd het vleesch verachtelijk verworpen."

Vele kannibalen waren verblijd, als zich omstandigheden opdeden, die een' oorlog deden vermoeden en zij ten strijde zouden trekken, enkel in de hoop, van eenige gevangenen te kunnen nemen, en langs dien weg van versch menschenvleesch voorzien te worden! Wie beeft niet terug op het hooren verhalen van zulk een der menschheid ont-

eerend gebruik! Meermalen las ik wel van menscheneters, en van openbare vleeschmarkten, waar het menschenvleesch met groote en kleine gedeelten werd opgehangen en ieder te koop aangeboden; doch ik vleide mij altoos, dat die verhalen overdreven waren en ten eenenmale van de waarheid afweken, tot zoo lang, dat ik uit den mond van den Otaheiter, die eenige jaren onder dit volk verkeerd had, op het eiland *Nukahiwa* genaturaliseerd, en zelf als kannibaal mogt beschouwd worden, met alle blijken van geloofwaardigheid, die berigten zelf hoorde bevestigen.

Ik ben niet alleen verzekerd, dat mijne opgaven ten aanzien dezer wreede handelwijze op een' vasten grond steunen, maar ook geloofwaardige schrijvers bevestigen deze onmenschelijke gebruiken, welke zoowel in *Amerika* als in *Afrika* plaats hebben (*).

(*) De heer LOHR schetst in zijn boek *de Natuur en de Menschen*, in het eerste deel, bl. 89, enz. daarvan een roerend tafereel.

„ Het schrikkelijkste en afschuwelijkste geregt in „ geheel *Afrika*, hetwelk, helaas! ook in andere streken der aarde bekend is, is het menschenvleesch. „ In eenige oorden van *Neder-Guinea* wordt hetzelve „ openlijk met andere levensmiddelen op de markt „ verkocht. Alle krijgsgevangenen, die zij niet ter „ slavernij doemen, worden, of door de overwinnaars „ verteerd, of aan de vleeschhal afgeleverd. Men „ heeft zelfs voorbeelden, dat sommigen zich, of uit „ eene dolle eerzucht, of omdat hun het leven ten

Wanneer de honger onder deze kannibalen dringend is, hetgeen gelukkig, zoo als ik reeds aan-

---

„ last verstrekte, ter slagtbank aangeboden hebben. „ De verschrikkelijke menscheneters in *Guinea* zijn „ de Jaggas (*Schaggaes*, *Giachis*, *Agagis*). Voornamelijk is het vleesch hunner vijanden hun eene lekkernij, en wanneer het hun daaraan ontbreekt, „ dan verzadigen zij zich met vleesch van diegenen, „ welke aan ziekte gestorven zijn, en met dat van „ geslagte slaven: zelfs met het vleesch hunner naastbestaanden en van dat hunner eigene kinderen hebben „ zij geenen afkeer. Eene vrouw, eene zekere prinses, TEM-BAM-DAMBA genaamd, bragt deze natie het „ eerst tot zulk eene ijsselijke woestheid. Om hen „ van hare dapperheid te overtuigen, stampte zij haar „ eigen kind in een mortier; liet van hetzelve eene „ zalf koken, en bestreek zich en hare voornaamste „ krijgslieden daarmede, ten einde zich en hen onkwetsbaar te maken, en in doodsgevaar beveiligd te „ zijn. De Jaggas moesten insgelijks van hunne kinderen zulke zalven bereiden, en, welk een schrikkelijk bijgeloof! menschenvleesch boven elk ander „ voedsel de voorkeur geven, omdat dit den meesten „ moed en de meeste sterkte geeft. Gelukkig zijn deze ijslijke wreedheden sedert eenigen tijd zeer verminderd."

„ Wie de eerste mensch geweest is, die tot deze „ ontaarding gekomen is, ligt als met eenen nevel „ overtogen. Was het de woede van eenen wilden „ tijgeraard, die den vijand niet alleen verscheurt, „ maar ook eet, zoo als men kan vermoeden, dewijl „ vele volken hunne vijanden ter dood brengen, en

merkte, niet dan zelden het geval wordt, flagten en eten zij hunne eigene kinderen met de meeste vratigheid. Dit barbaarsch gebruik heerscht niet alleen bij den ftam, waar wij ons hebben bevonden, maar ook in het algemeen onder de vijf overige op dit eiland; en, volgens berigten van reizigers, is overal in alle oorden door kannibalen bevolkt dit eene algemeene nationale gewoonte.

Wanneer er door langdurige droogte of overmatige hitte gebrek aan den benoodigden levensvoorraad ontftaat, hetgeen gelukkig onder de zeldzaamheden behoort, dewijl de milde natuur, wanneer

„ onder feestelijke danfen hun vleesch bij vrolijke „ maaltijden verteren? — Of was het de honger, zoo „ als wij daarvan fporen bij de Indianen aan de *Hudfonsbaai* aantreffen, die hen noodzaakte, hun eigen „ geflacht aan te tasten, even als men in tijd van „ honger bij menige dieren ziet, die alsdan het vleesch „ van hun eigen geflacht eten, en wanneer zij het „ eenmaal gefmaakt hebben, den voorrang geven? — „ Genoeg, het is verfchrikkelijk, niet zeldzaam, en „ in *Amerika* even zoo goed bekend als in *Afrika*."

„ De bewoners der *Karaïbifche Eilanden*, in *Zuid-Amerika*, zijn door hunne gewoonte, om hunne „ krijgsgevangenen te flagten en te verteren, zeer be„ rucht, en van de bewoners van *Nutkafunde* weet „ men met zekerheid, dat hun het menfchenvleesch „ zeer aangenaam is, enz."

somtijds in negen maanden of nog langer geen regen het land bevochtigt, een' vruchtbaren dauw over de aarde verspreidt, hebben de opperhoofden spoedig een even gereed als wreedaardig middel bij de hand. In dit geval worden eenige praauwen (*oorlogsvaartuigen*) zoo vol inboorlingen beladen, als men meent benoodigd te wezen, om een gevreesd gebrek voor te komen, of, de nood reeds gevoeld wordende, dien te doen ophouden. Deze praauwen worden van levensmiddelen voor eenige dagen voorzien, en dadelijk in zee gezonden, en al die menschen aan hun lot overgelaten! Zijn wind en golven dan zoo genadig, deze verworpelingen naar een of ander bewoond of onbewoond eiland heen te drijven, voor dat de levensvoorraad is opgebruikt, dan valt het gelukkig uit; doch in het tegenovergestelde geval moeten allen van gebrek omkomen, want op de sterkste bedreiging van allen geslagt te zullen worden, wanneer de vol geladen praauwen, het zij een of meer, weder op het eiland terugkomen, wordt dit bevel nimmer overtreden; daar zij, terugkomende, voorzeker allen zonder genade gedood zouden worden. De uitgestootenen daarvan verzekerd zijnde, verkiezen hoogstwaarschijnlijk den hongerdood, of zich zelve te verdrinken boven de slagting. — Deze bijzonderheden vernam ik van ROEBÈL *den Otaheiter*, en ik vind geene rede, om de waarheid daarvan in twijfel te trekken.

Sedert ik met de voorgemelde bijzonderheden

ben bekend geworden, is mij eene raadſelachtige onzekerheid opgelost. Menigmaal dacht ik bij mijzelven, hoe toch komen op de kleine weinig beteekenende, ſchaars bevruchte, eilanden, in het midden van den onmetelijken oceaan, menſchen te wonen? Nergens vond ik een rustpunt. Geene ontknooping of oplosſing kon ik vinden! Van de ſchepping af kon geen eiland noch van menſchen, noch van landdieren, bevolkt wezen; want volgens de gewijde geſchiedenis heeft bij den aanvang der ſchepping, ſlechts één paar menſchen beſtaan. Dank hebbe ROEBÈL *de Otaheiter*, die mij uit deze onzekerheid heeft geholpen.

Met betrekking tot hunne vrouwen en dochters vallen deze eilanders niet zeer kiesch, want menigmalen werden deze, al waren de laatſte zelfs nog niet tot volwasſen ouderdom gekomen, door de mannen en vaders tot de oneerbaarſte en ongeoorloofdſte geriefelijkheden ſchaamteloos aangeboden.

Van een zonderling, vóor den op *Nukàhiwa* zich bevindenden opmerkzamen vreemdeling in het oog loopend gebruik, verdient, met een paar woorden, melding gemaakt te worden. Deze bijzonderheid betreft eene boomſoort, welker voortbrengſelen bepaaldelijk tot niets anders dan tot bedekſel der ſchaamdeelen voor enkele vrouwen en kinderen gebruikt worden, en welke gewoonte mij voorkwam een flaauw gevoel aan te duiden van ze-

delijke schaamte, hetgeen in deze menschen is ontwaakt.

Eerst wanneer de stam van deze boomen ten minste tot drie duimen dik over kruis is gegroeid, komt daarvan een zeker gedeelte te pas. — Men verkiest er van zekere fijne bladrijke bosjes of bloesemtrossen, die bij menigte aan zijne kroon of takken groeijen, in den vorm, zoo als men, b. v. in ons land ze wel aan de esch gewaar wordt. Alleen van deze bosjes of bloesemtrossen, die zij aan den steel weten af te werpen, worden de bedoelde schaambedekselen te zamengesteld. Dan, hierop zal ik nog eens terugkomen.

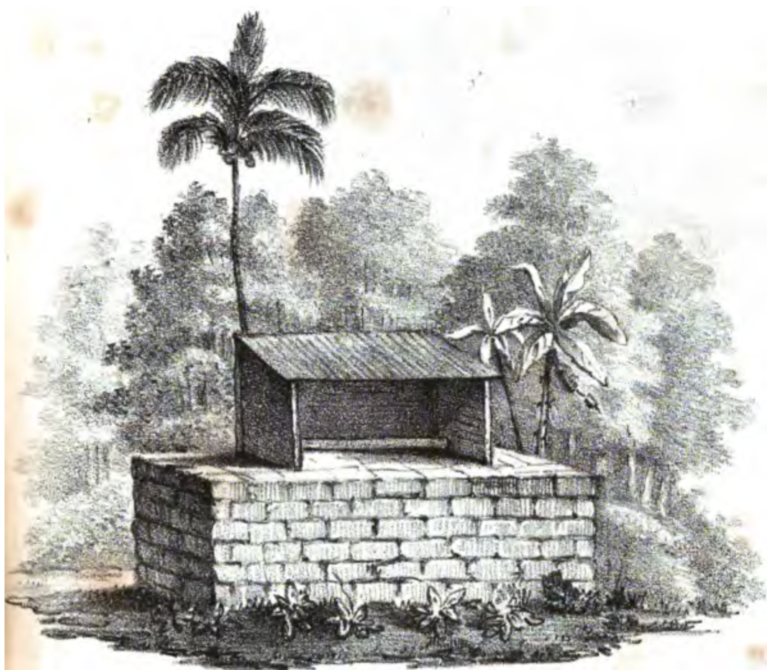
Bijzondere eigendommen of vastigheden schijnen op *Nukahiwa* niet te bestaan; ieder gezin heeft doorgaans slechts twee tegen, of aan elkander, geplaatste ellendige hutten in bezit. Eene derzelve, die tot woning verstrekt, kan gesloten worden; in de andere, die geheel openstaat en niets in zich bevat, bevindt of onthoudt zich het gezin het grootste gedeelte van den dag. Nooit wordt eenig bezoeker, al ware hij ook een der voornaamste opperhoofden, in de geslotene hut, waarin zaken bij hen van waarde berusten, ontvangen of toegelaten; welligt uit wantrouwen of vrees van bestolen te zullen worden; want het denkbeeld heerscht zoowel bij de onbeschaafde als beschaafde volkeren, *zoo als de waard is, vertrouwt hij zijne gasten.*

Het meerendeel dier hutten is wijsselijk op ter-

pen of hoogten gebouwd, welke verhevenheden van groote vierkante ſtukken ſteen, waarvan de grond een meer dan genoegzamen voorraad oplevert, zijn te zamengeſteld (*). Daardoor zijn zij in hunne woningen voor het afſtroomend bergwater, en het nadeel, dat zware ſtortregens kunnen te weeg brengen, beveiligd; want deze hutten zijn opgetrokken met zwaar ſtevig ſuikerriet, een voortbrengſel van het land, hetwelk deze lieden zich ten nutte weten te maken; ook wordt dat riet, hetwelk van mindere waarde is, dan hetgeen, waarmede zij hunne hutten opſlaan, door hen met klapperboombladeren wel vast door- en in elkander gewerkt tot een dak, hetwelk zij waterdigt daardoor maken.

Nog eene vreemde bijzonderheid beſtaat er onder de eilanders, belangrijk genoeg, om er hier gewag van te maken. Zij verwisſelen gaarne hunnen naam, met hen, die hun bezoeken, ſtellen daarin een bijzonder belang, en zijn er ten hoogſte mede vereerd. Een der inboorlingen, die mij ongemeen levendig en zelfs meer dan gewoon ſchrander en opmerkzaam voorkwam, gaf mij met teekenen en gebaren, zijn oogmerk en verlangen te kennen, om met mij van naam te verwisſelen. Altoos genegen, mijn' evenmensch, al is het ook een kannibaal, waar mij dat mogelijk is te believen, voldeed ik aan zijn onſchuldig verlangen. Het vervolg zal leeren,

(*) Zie plaat IV.

Bijeenkomst Hut te Nukahiwa.

Tabo Hut te Nukahiwa.

Ver Huell del. Steendr. van Desguerrois en

dat deze eenvoudige naamsverwisseling voor mij van geen ongunstig gevolg is geweest, vermits ik daardoor alles ben gewaar geworden, en van nabij konde bezien, waarin ik slechts eenig belang stelde, en wat mij in mijn ontwerp dienstig zijn kon, waarvan ik anders zou zijn verstoken gebleven. Van dergelijke naamsverwisselingen had ik reeds in POORTERS *Reize* gelezen, en daarom viel het mij niet moeijelijk het verlangen en de bedoeling van dien inboorling te begrijpen.

De naam van dien man was POOPIE. Dit woord zeide ik op zijne dringende begeerte ten minste vijftigmaal achtereen. Het gedurig herhalen van het woord POOPIE begon mij eindelijk eenigzins te vervelen; en POOPIE, zulks bemerkende, hield daarvan af. Het kwam mij voor, dat hij zulks deed, om mij zijnen naam diep in het geheugen te prenten en alles behoorlijk te doen begrijpen Wie toch zou bij zulk eene ontmoeting zich over het kinderlijk onnoozele van een volwassen mensch van lagchen kunnen onthouden? Op mijne beurt deed ik hem den eersten naam, die mij voor den geest kwam, hooren. Het was de familienaam van een scheepsjongen, VAN ZANTEN genaamd. Dit woord herhaalde ik onderscheidene malen, doch hij kon het bij mogelijkheid niet op dezelfde wijze uitspreken als ik, en zeide, of liever schreeuwde, bij herhaling, *Vatati!*

Ik had den volgenden dag naauwelijks een voet aan land gezet, of een aantal inboorlingen, mij

te gemoet-ſnellende, riepen als uit éénen mond tot mij, POOPIE! welligt honderd- of meermalen achtereen; ook herkenden zij mij nog wegens de ontſcheping op den eerſten dag, toen noemden zij mij *Arikie*, dat is opperhoofd; want, daar zij gezien hadden, dat bij het vuren alles op mijne kommando's ten uitvoer werd gebragt, kwam ik hun zeker als het algemeen opperhoofd voor. Deze bende nam allengskens toe, totdat ik eenſtemmig met de geheele masſa begon mede te roepen, en met een ſteeds klimmend geluid ontelbare reizen met hun POOPIE! ſchreeuwde. Een algemeen ſchaterend lagchen, ongetwijfeld een eind wegs langs den oever hoorbaar, was daarvan het onmiddellijk gevolg.

Sedert het gemelde voorval riepen de inboorlingen altoos, wanneer zij mij zagen of ontmoetten, POOPIE! toe, tot op den dag, dat wij de reede van *Nukahiwa* hebben verlaten; zelfs de kleine kinderen, welke pas ſpreken konden, mij ſlechts op eenigen afſtand ziende naderen, riepen met eene kinderlijke vreugde, POOPIE!

Het is aan zeer velen onzer lieden, maar inzonderheid aan mij gebleken, op welk een' hoogen prijs deze inboorling was te ſchatten. Deze POOPIE was voorzeker in al zijn doen en laten de beſchaafdſte, verſtandigſte, en deugdzaamſte onder zijne medeeilanders; hij was overwaardig onder hen een der eerſte opperhoofden te wezen. Te regt was ieder onzer lieden voordeelig daarom voor POOPIE inge-

nomen; iedereen dacht gunstig over dien man, en, zoo het mij toescheen, werd hij ook door de overige eilanders algemeen geacht.

Elken dag, als ik, door behulp van ROEBÈL *den Otaheiter*, als tolk, met POOPIE in gesprek kwam, werd ik in mijn gunstig gevoelen jegens hem meer en meer bevestigd, en hoe toch kon zulks anders wezen, daar hij bij herhaling mij met alle hem mogelijke dienstbetooningen voorkwam. Zoodra hij bemerkte, dat ik mij van boord naar den wal had begeven, waarop hij bijzonder scheen acht te geven, zorgde hij altoos, van klappernoten, of iets anders voorzien te zijn, hetgeen hij mij telkens met vernieuwde blijken eener opregte gulhartigheid aanbood.

Niettegenstaande de algemeene begeerlijkheid dezer eilanders, wilde POOPIE niets van al datgene, wat ik hem mogt aanbieden, aannemen, behalve op eén mij gunstig oogenblik aan boord van *de Maria Reigersberg*, waar POOPIE zich, zoo als meermalen het geval was, bevond. Ik liet hem een hemd en eene witte broek aandoen, waarmede hij zeer verheerlijkt was. Hij begaf zich, met deze kleedingstukken versierd, voor den spiegel, bezag de weêrkaatsing van zijn gelaat en gestalte, bevoelde en betastte zich-zelven, en de om hem heenstaande officieren, met teekenen der hoogstgespannen verwondering. Van voor den spiegel was hij niet weg te krijgen, dan na een tijd lang zich daarvoor vermaakt te hebben; met woorden en

gebaren gaf hij in geestdrift blijken van zijne dankerkentenis en verwijderde zich. Na verloop van een ongeloofelijk kort tijdstip, kwam hij met klappernoten, enz. beladen, terug, ten gebruike voor de officierstafel.

Diep werd ik getroffen door het ongekunsteld natuurlijke en tevens welmeenende, dat in dit alles doorstraalde, en mij, dit tooneel, na eenige oogenblikken in de eenzaamheid bevindende, bleef de herinnering er van mij geheel bezig houden. Het eenvoudig natuurlijke, geheel ongemaakte, dat in POOPIE's gedragingen onmiskenbaar was, had al de aanschouwers, ik weet zulks, en ook mij ongemeen bevallen. — In gepeinzen weggezonken, vroeg ik mij-zelven: „zou de Natuurmensch POOPIE na dit leven onherroepelijk voor eeuwig ongelukkig wezen, omdat hij de Christelijke godsdienst mist, nimmer in de gelegenheid is geweest, daarin eenig onderrigt te bekomen, of met derzelver heilzame bedoelingen bekend te worden, en gevolgelijk de goddelijke voorschriften en bevelen dier schoone godsdienst niet kon betrachten? Zou de Algoede hem dit tot misdaad aanrekenen, en hem daarvoor tot een eeuwig lijden doemen?" Een zwartgallig dweeper zou zonder bedenken op deze vragen „ja" antwoorden; doch mijn hart zegt daarop, zoo ik hoop en vertrouw onzondig: „neen." Ik vermeet mij evenwel niet, om den anders-denkenden deswege te veroordeelen. De onwetendheid en eene zekere bekrompenheid van ver-

ſtand zijn altijd de bronnen van vele vooroordeelen.

Indien God, zoo als de Christelijke godsdienst en de rede ons leeren, den mensch ook in eene groote mate naar zijne goede of kwade handelingen en gezindheden, zal oordeelen, hoe weinig vrees is er, naar mijne gedachten, dan voor POOPIE. Deze kannibalen misſen ongelukkig alle godsdienst; zij hebben noch zedelijke, noch godsdienstige, wetten en voorſchriften, en gevolgelijk zijn zij ook geene overtreders.

Nadat ik en de officieren, met diegenen, welke de plaats des konings in de regering vervingen, en den reeds dikwijls genoemden Otaheiter en POOPIE meer of min kennis hadden gemaakt, werd deze kennis weldra meer openhartig en gemeenzaam; de gemelde perſonen waren verſcheidene malen onze tafelgasten; en de voornoemde regeerders vorderden, voor, aan, of na den maaltijd, boven den Otaheiter ROEBÈL of POOPIE geene meerderheid. — Offchoon aan onze fijnere ſpijze in het eerst geheel ongewoon, konden zij echter zich daarmede bijzonder ſpoedig behelpen. — Aan de onmatige portiën, die zij aan de tafel gebruikten, en den ſpoed, die er door hen met het eten gemaakt werd, mogt men zelfs veilig veronderſtellen, dat de Europeſche ſpijzen hen lekker ſmaakten. Zonder de minſte teekenen van politesſe in acht te nemen, aten zij als uitgehongerde jagthonden. In den beginne maakten zij ſlechts van hun natuurlijk ge-

reedschap, ik bedoel de handen en tanden, gebruik, doch wij leerden hen met vork en lepel eten; den lepel gaven zij echter altijd, onaangezien er harde drooge spijzen werden opgedischt, de voorkeur.

Eenige spijzen zijn er, die behooren tot datgene, wat bij hen voor *Tabo* of heilig wordt gehouden, en waarvan zij, om die reden, nimmer gebruik maken.

2 stukken

P. TROOST, Gzn.
AANTEE-
KENINGEN,
GEHOUDEN
op eene
REIS OM DE
WERELD.
I. St.

P. TROOST, Gzn.
AANTEE-
KENINGEN,
GEHOUDEN
op eene
REIS OM DE
WERELD.
I. St.

Vol 2

TIENDE HOOFDSTUK.

Vervolg van het verblijf te Nukahiwa, *en verdere bijzonderheden van dat eiland.*

Op zekeren dag begaf ik mij met nog een' Officier aan wal. Weldra zagen wij POOPIE, die ons niet zoodra gewaar werd, of met blijkbare vreugde naar ons toekwam, en met allerlei gebaren dringend bij ons aanhield hem naar zijne woning te volgen. Hiermede onophoudelijk volhoudende, gaven wij eindelijk toe, en beduidden hem, dat wij aan zijn verlangen zouden voldoen. De weg, langs welken hij ons bragt, was ongebaand en daardoor zeer moeijelijk; verfcheidene malen moesten wij op de, aan POOPIE bekende, waadbare plaatfen kleine riviertjes doorwaden, van drie voeten en mindere diepte in den regentijd, en het was juist in denzelven, dat wij ons te *Nukahiwa* bevonden. Deze riviertjes zijn flechts fmalle beekjes door het telkens van de bergen afftroomend regenwater gevormd. — Wij moesten ook menige hoogte op- en afklimmen,

De ondergeteekende bekenne dat dit werk voor hare rekening gedrukt is bij de heeren A Breeman en Co Boekdrukkers te amsterdam Rotterdam 9 December 1813
Weduwe J. Allart

hetgeen voor mij en mijnen krijgsbroeder een zeer vermoeijend werk was, waardoor al ſpoedig de aangevangen marsch ons beiden begon te berouwen. POOPIE intusſchen, die van geene vermoeijenis wist, lachte, en liep op het onverwachtst met de ſnelheid eener hinde van ons af, en verdween in het woud in een oogenblik uit onze oogen. Wij ſtonden elkander met angſtige verlegenheid aan te zien, en begonnen voor verraad te vreezen, in welk geval wij mannen des doods zouden geweest zijn; doch weldra werd deze vrees bij den aanvang geſtuit, door het ſpoedig terugkeeren van POOPIE. Hij voerde een jong nog onvolwasſen zwijntje met zich, hetgeen hij mij met eene bevallige gulhartigheid dringend aanbood. — Toen ik mij weigerachtig betoonde, om dit van hem aan te nemen, werd hij zeer te onvreden, en om dien goeden welmeenenden man niet te vertoornen, waarvoor ik begon te vreezen, zag ik hem lagchend aan; dit verzachtte zijn gelaat, hij hield verder bij mij aan, en ik zag mij eindelijk genoodzaakt, het varken van hem te nemen, onder voorwaarde, dat hij hetzelve aan boord van *de Maria Reigersberg* moest doen bezorgen; dit beloofde hij, en belastte een niet ver van ons af zijnden inboorling met die boodſchap. De gemelde onderhandeling en overeenkomst had plaats, zonder dat er tusſchen partijen een enkel woord werd gewisſeld; alles liep af met het natuurlijkst gebarenſpel.

Wij kwamen eindelijk, na een' vermoeijenden marsch, aan de bedoelde hut of woning, waarin

zich vier menſchen bevonden, behalve een zeventjarig kind. Spoedig werden wij gewaar, dat het laatſte een zoontje van POOPIE was, hetwelk ernſtig ziek lag. — Na ons met klapperwater ververscht te hebben, gaf ik aan POOPIE mijne begeerte te kennen, om zijne vrouw te zien. Zoodra hij mijne bedoeling verſtond, riep hij: „*Matti! Matti!*" en ik werd door verdere gebaren van hem gewaar, dat dit *dood! dood!* te beduiden had. Na eene wijl tijds gezeten te hebben, wenkte hij mij en mijn' reismakker, hem te volgen, waaraan wij voldeden, en toen door hem geleid werden naar eene op zich-zelve ſtaande geſloten hut, geheel van eene ſoort van muur omgeven door op elkander geſtapelde ſteenen, van eene buitengewone grootte vervaardigd, in denzelfden ſmaak als de ringmuur op de beſchreven vergaderplaats, waar wij het eerst met eene masſa inboorlingen in aanraking waren gekomen.

Zeer zorgvuldig zag POOPIE naar alle zijden rond, of hij al of niet beſpied werd, alvorens hij deze hut ontſloot; daaromtrent gerust geſteld, werd door hem de hut geopend, en wij traden hem volgende in het verblijf des doods! Zoodra wij binnen waren toonde hij ons een' op bamboesſchragen van vijf voeten hoogte geplaatſten rol aan, welke rol zeer net omwonden was met die zelfde ſtof, waarvan vroeger is melding gemaakt. Onder aan denzelve waren vier afhangende einden bij wijze van ſtrikken. Bij verder onderzoek bevonden wij, dat de voor- en achterzijden niet geſloten waren,

dan alleen met de bovengemelde ſtof, en dat deze rol beſtond uit twee halve boomſchorſen, waarin een lijk was gepakt.

POOPIE gaf ons door teekenen wijders te kennen, dat dit lijk het ſtoffelijk overſchot zijner vrouw was, hetwelk daar reeds een' geruimen tijd in ſcheen beſloten geweest te zijn, dewijl wij hetzelve bij nader onderzoek, daar ik met alle oplettendheid hetzelve aan het hoofd- en voeteneinde, waar het open was, bevoelde, zoo droog en hard bevonden als eene Egyptiſche mummie, zonder de minſte lucht van zich te geven.

Het bleek ons hierdoor, dat er op dit eiland, zoo er al geene kunst van het balſemen der lijken beſtaat, evenwel een zeker middel wordt gebruikt, om de lijken ten minſte een' tijd lang tegen het bederf en de ontbinding te behoeden.

Het bewuste lijk, of eigenlijk de rol, waarin hetzelve beſloten lag, was bijna geheel met verouderd ſtof en ſpinrag overdekt. Naast hetzelve lag op den grond eene zindelijke mat geſpreid, dienende tot een nachtleger voor POOPIE en zijn' zoon. Voor het overige bevonden wij deze hut de zindelijkſte van al de hutten, die wij op *Nukahiwa* te zien kregen.

Hoezeer ik verlangde te weten, of de lijken door kunstmiddelen bij voortduring tegen het bederf en de ontbinding kunnen behoed blijven, was ik niet in ſtaat aan POOPIE mijne meening te doen verſtaan; en tot mijn' ſpijt ben ik niet tijdig bedacht geweest, dit door behulp van den vertolker ROE-

BEL te weten te komen, die mij gewis uit de onzekerheid omtrent dit belangrijk punt zou geholpen hebben. Wanneer men echter de zoo even genoemde ontdekking aan het bewuste lijk in aanmerking neemt, dan is er alle reden, om te veronderstellen, dat deze Natie met de kunst, van het balsemen der lijken, niet geheel onbekend is.

De lezer bevreemde zich niet over het door mij gebezigd wordend woord *kunst* en *kunstmiddelen*, welk vereerend woord op deze domme onwetende Natie, voor zoo ver men haar tot hiertoe leerde kennen, niet toepasselijk schijnt; doch bij nadere opheldering zal ras blijken, dat dit volk, of ten minste sommigen onder hetzelve, op verre na niet van oorspronkelijk vernuft en kunstnijverheid ontbloot zijn.

Voor wij POOPIE's hut verlieten, vroegen wij al verder door teekenen naar zijne overledene kinderen, waarop hij door het ophalen der schouders en een' treurigen oogopslag te kennen gaf, dat zij allen weg waren, en, zoo veel voor ons uit zijne gebaren was te bemerken, er bij hem voor het sterven van den nog levenden eenigen zoon groote vrees bestond. Bij ons heengaan sloot hij met alle zorg zijne hut weder digt.

Op den terugtogt naar het strand werden wij weder van POOPIE vergezeld, en de weg gewezen; wij zagen bij die gelegenheid eene der *Morais* of begraafplaatsen, waarop onze geleider ons opmerkzaam maakte, welke even als op onze kerkhoven in een vrij kort bestek bij elkander lagen, zijnde

het gravenplein naar lands gebruik met eenen muur van opeengestapelde steenen omgeven.

Op eene der genoemde vlakten stond eene oude vervallen hut, waarin nog eenige werktuigen, te weten: eene trog of etensbak, enz. waren te zien; doch door den tand des tijds zeer gehavend. Een altijd groen bosch van zeer digt, dik, klimop, welligt eeuwen oud, was door de natuur om en over deze hut geslingerd, en scheen dezelve ineen te willen persen, zoo, dat men door deze gewassen volstrekt niet dan met geweld en verbazend veel moeite heen kon boren, en tot den open zijnden ingang naderen, om hetgeen zich daar binnen bevond, te kunnen ontdekken. De nieuwsgierigheid had ons naar dezen somberen oord gelokt, zonder door onzen geleider daaromtrent opmerkzaam gemaakt te zijn geworden. — Op onze begeerte verkregen wij van hem niet de minste verklaring noch opheldering, daar wij hem onze meening niet konden doen begrijpen.

Deze stille afgelegen grond, welligt sedert eene geheele eeuw door geen menschenvoet gedrukt, werd mij belangrijk genoeg, om daar, na de beschouwing der hut, nog eenige minuten te vertoeven; ik geraakte met mijnen vriend in een ernstig gesprek over onderwerpen, waartoe dit woest tooneel, deze chaos, de gereede aanleiding gaf.

Aan POOPIE gaf ik op deze plek door teekenen te kennen, dat ik van hem een doodshoofd wenschte te bekomen: hij begreep mij, en gaf met een hoofdknik een toestemmend antwoord.

Wij vervolgden onzen weg naar boord. Naauwelijks was ik daar anderhalf uur geweest, toen POOPIE zwemmende het schip naderde. Met een ontvleeschd fraai ongeschonden doodshoofd bij zich, beklom hij met de snelheid van den eekhoorn het hooge boord, en met blijkbare toegenegenheid voldeed hij aan mijn verlangen; doch met eene schijnbare vrees op het gelaat, welke hij niet scheen te kunnen verbergen, even als ware dit doodshoofd door hem gestolen; want offchoon POOPIE zich steeds voor ons aan zijne goede zijde vertoonde, zoo scheen hij toch geene uitzondering op den algemeenen regel te maken, en even als bij de overige inboorlingen lag eene zucht tot dieverij in zijn karakter.

De eenige slechts flaauwe schijn van godsvereering, welke ik bij dit volk waarnam, bestaat in het woord *Tahbu* (afgod). Sommige menschen verklaren en noemen zij *Tahbu*, hetgeen volgens de opheldering van ROEBÈL, *heilig* beteekent. Voor de zoodanigen betoonen zij veel eerbied. Ook zijn er dierensoorten voor *Tahbu* verklaard: deze worden nimmer door hen gedood, en die dood vindende mogen zij daarvan niet eten, of worden, bij de ontdekking van dit vergrijp, welligt zelve gedood en gegeten.

Men heeft door het geheele eiland onder alle stammen zekere grondsbepalingen, groote, middelbare en kleine plekken gronds, welke *Tahbu* zijn, welker heilige grond zij daarom nooit mogen naderen; gevolgelijk liggen deze plaatsen woest, en

zijn de veiligſte verblijfplaatſen voor allerlei ſoorten van vogelen, inſecten, wilde zwijnen, enz. ROEBÈL zeide mij, dat ſommige dier gronden door bamboesſtaven waren omtuind.

Wat de taal of ſpraak dier eilanders betreft, deze beſtaat hoofdzakelijk in krasſende en piepende geluiden. De meergenoemde ROEBÈL kwam ons hier bijzonder te ſtade; want aan die geluiden geen den minſten zin kunnende hechten, waren wij zonder hem van vele wetenswaardige zaken onkundig gebleven.

Wij leerden door oplettendheid en oefening, met behulp van ROEBÈL, de beteekenis van ſommige woorden kennen, waardoor het verkeer onder deze eilanders ons eenigermate gemakkelijker werd; doch dit was bij hen, zelfs niet van de zijde der voornaamſte opperhoofden, geenszins het geval; het kostte hun geene geringe moeite, ſlechts de woorden *ja* en *neen* na te zeggen, en onmogelijk konden zij die beide woorden tot een' volgenden dag in het geheugen behouden.

Om den lezer ſlechts een flaauw denkbeeld van de taal dezer eilanders te geven, heb ik de volgende woorden opgeteekend, welke eerst door ROEBÈL aan mij in het Engelsch, en vervolgens door mij in het Nederduitsch overgezet zijn. Het zijn de volgende:

NUKAHIWA'SCH.	NEDERDUITSCH.
Titie Pipic.	Kleinooden.
Kaai Kaai.	Eten.
Puorki.	Varken.

Bako.	Tabak.
Ikan.	Visch.
Kiwa.	Kogel.
Tokie.	Bijl.
Moa.	Kippen.
Mano.	Vogels.
Arikie.	Opperhoofd.
Muee.	Broodvrucht.
Hiagga.	Vuur.
Matti Matti.	Dood.
Matta.	Oog.
Bimaay.	Kom bij mij.
Wohennie.	Meisje.
Pikeninie.	Klein.
Moraie.	Begraafplaats.
Tahbu.	Heilig, of iets tot eenig gebruik verboden.
Koré.	Neen.
Kaya.	Sterke drank.
Viekaya.	Zeker water.
Motakki.	Alles wat naar den zin is.
Enata.	Man.
Tſchiabu.	Gordel.

Hij, die met eenige talen of het ſpraakgebruik van onderſcheidene Indiſche Natiën bekend is, of vertaallijsten van dezelve gelezen heeft, zal deze taal niet onwelluidender vinden, dan die van eenige dier volkeren, welker uitſpraak mede zeer onwelluidend klinkt.

Hunne zoogenaamde muzijk is mede erbarmelijk.

Hun gezang wordt door een luidruchtig handgeklap altijd vergezeld. De meisjes en vrouwen draaijen met opgeheven handen dansende of huppelende in het ronde; de mannen maken gedurende den dans een jammerlijk wanklinkend geluid, het is niet dan een ellendig gelol. Zoo ieder hunner wedijverde, om bespottenswaardig te dansen, en leelijk onwelluidend te zingen, dan konden zij niet ongevalliger zich doen zien en hooren. Sommige der mannen en jongens schreeuwden alsof zij gegeeseld werden, hetgeen alles bij deze lieden fraai en bevallig heet. Op een' zeer verren afstand, heb ik menigmaal hunne wanklanken kunnen hooren. Onder het dansen leggen de mannen de linkerhand op de borst en sluiten den elleboog tegen de zijde, slaan voorts met de regterhand daartegen, door welke manoeuvre, de eerste, die wij, gelijk reeds vermeld is, bij onze komst aan dit eiland, door eenen eilander zagen doen, een verwonderlijk vreemd geluid veroorzaakt wordt.

Ik heb nog iets zonderlings onder de mannen opgemerkt; men mag hen, namelijk, op het hoofd niet aanraken, althans dit lieten zij niet toe dan met weêrzin; na alvorens zelve de hand op het hoofd gelegd te hebben, waren zij met een' hoofddruk der onzen vereerd; daardoor wilden zij aan den handoplegger een blijk van toegenegenheid en vertrouwen geven. Eens legde ik een der inboorlingen, die op de aarde zat nedergehurkt, terwijl ik achter hem heen ging, de hand op het hoofd, om te vernemen, welk een indruk dit op hem zou-

de maken; zoodra hij zulks ontwaarde, fprong hij ontfteld overeind. Met een gelaat, waarop zijn mishagen duidelijk te lezen ftond, zag hij mij aan, en gaf door gebaren zijne bekommernis te kennen, even als had ik hem daarmede veel kwaads willen toebrengen.

Van onzen overtogt van *Chorilo*, hadden wij tot *Nukahiwa* geftadig een allergunftigst weder gehad, hetwelk mij de beftendige kalmte van den zuid-oceaan bij ondervinding deed kennen; maar naauwelijks waren wij drie of vier dagen op dit eiland, toen het regenfaizoen een' aanvang nam. Ongemeen zwaar zijn hier in dit faizoen de menigvuldige regenbuijen, en de geduchte hemelhooge fchuimende watervallen, niet ongelijk aan een helderwit bewegende gordijn, welker nederftortend geruisch op een' verren afftand kan gehoord worden. — Deze treffende natuurtooneelen worden veroorzaakt door het vallend regenwater van tusfchen de berg- en rotsgevaarten, hetgeen een alleroverheerlijkst tooneel vormt.

Den 19den ontftond er een geweldige wolkbreuk, welke een verfchrikkelijk gezigt opleverde. Het van de bergen afftroomend regenwater ontwortelde op verfcheidene plaatfen de zwaarfte klappernoten- en andere boomen, die aan de fchuinte der hellende bergen groeijen, en voerde dezelve als drijvende kurken met zich henen.

Berggroeven van veertig tot vijftig voeten breedte, en weinig minder diepte, konden het fnel afftroomend water niet verzwelgen. Het trad buiten derzelver boorden. — In een' korten tijd was de

geheele baai als met drijvende boomen, enz. bezaaid. Verfcheidene dezer voorwerpen werden door de onzen met de meeste handigheid in de floepen gevischt en binnen boord gewerkt, kort gezaagd, gehakt en de ftammen gekloofd; de kok bekwam langs dien weg een' goeden voorraad brandhout. Deze bezigheid gaf aan eenige matrozen en mariniers een nuttig tijdverdrijf.

Twee eilanders verloren, bij dat ontzettend treurtooneel, in den ftroom ongelukkiglijk het leven: eerst den volgenden dag werden zij opgevischt. Hunne uitftekende vaardigheid in de zwemkunst had in den fnellen ftroom hen niet tegen den dood kunnen beveiligen, en misfchien waren die ongelukkigen boven van het gebergte medegevoerd; want ROBBÈL geloofde, dat er nimmer onder de eilanders een voorbeeld van verdrinken beftond. — De beide lijken waren door de rotspunten en drijvende boomen geweldig gekneusd geworden.

Daags na dit droevig voorval, bevond ik mij, benevens een ander Officier, aan den wal, met oogmerk, om de fporen der verwoesting des vorigen daags binnen een' tamelijken omvang gronds in oogenfchouw te nemen. Moeijelijk viel het het tooneel der verwoesting te betreden, door de natuur daar aangerigt. Bij herhaling moesten wij door het water waden; en, terwijl wij zoo voorwaarts gingen, overviel ons eensflags een zware regen; daarmede verlegen, fchuilden wij onder een' bladrijken boom, welke ons echter niet tegen het nedervallende water kon beveiligen. Een inboor-

ling, die daar voorbij ging, ons bemerkende, naderde met snelle schreden tot onder den boom, en bood ons in zijne regendigte hut, die zich in de nabijheid bevond, eene schuilplaats aan. Aan deze uitnoodiging voldoende, vonden wij in de hut ten minste veertig inboorlingen: zoodra wij zulks niet zonder ontroering gewaar werden, werd het voor ons van belang ten spoedigste van daar te wijken, het gevaar beschouwende, waarmede ons beider leven bedreigd werd. Onze vrees verborgen wij achter het scherm van een' ruilhandel, die hun door ons werd aangeboden; en gretig van de gansche menigte werd aangenomen; daarop werden wij door een' digten drom van dat volkje omsingeld. Ik werd een oogenblik bevreesd, en onze onvoorzigtigheid begon mij te berouwen; doch geen onzer liet eenige vrees blijken, ook mijn vriend betuigde mij zijne angstige bekommernis, met bijvoeging: „O „ hemel! TROOST, hier is *periculum in mora!*" wij maakten terstond voordeelige overeenkomst; met kracht en geweld boorden wij door den ons omringenden digt ineengesloten kring, en waren op hetzelfde oogenblik, met de hand aan het gevest onzer kling, buiten de groote hut, waar wij terstond voor eenige weinig beduidende dingen verscheidene wilde boschzwijnen bekwamen, welke door dezen volkshoop, tot één toe, ten spoedigste in de aan wal liggende barkas werden geleverd. Even als waren deze eilanders van onze komst in de hut vooraf verwittigd geweest, wezen zij ons deze dieren aan, die, als het ware, in voorraad

in de nabijheid der genoemde groote hut onder boombladen verborgen, met de pooten gebonden daar waren nedergelegd. Door takjes, die zij van de boomen plukten, beduidden zij het aantal zwijnen, die te onzer dienste gereed lagen, welk getal drie en twintig of vier en twintig bedroeg.

Bij eene nadere herinnering en overweging van dit geval, vertrouw ik, dat het zien van onze wapenen, en het hooren onzer kanonnen en geweren hun vreeze en ontzag hebben ingeboezemd, en hen weêrhouden, iemand der onzen eenig leed aan te doen, veel min het leven te benemen en als wilde dieren op te eten; want gedurende den tijd, dat wij ons te *Nukahiwa* hebben onthouden, is niemand onzer van een' of meer inboorlingen eenig onheil wedervaren (*).

(*) De Russische zeekapitein VON KRUSENSTERN geeft van de Nukahiwaërs, waaronder hij zich verscheidene dagen heeft onthouden, in het eerste deel zijner in het Nederduitsch vertaalde *Zeereis om de Wereld*, bl. 280, een breedvoerig verslag, waaruit ik eenige weinige hier niet te onpas komende bijzonderheden aanhaal.

„ Ten tijde van hongersnood dooden de mannen hunne vrouwen, kinderen of afgeleefde ouders, braden en stoven het vleesch, en eten hetzelve met het grootste genoegen. Zelfs de Nukahiwasche vrouwen, wier voorkomen zoo zacht is, en wier blik niets dan wellust ademt, nemen deel aan deze verschrikkelijke maaltijden, wanneer men haar daartoe de vrijheid verleent."

En verder, bl. 281. „ Het gerucht had zich verspreid,

Bij het overnemen der vermelde wilde zwijnen, beet een dezer dieren eenen matroos in de hand, hetwelk eene aanmerkelijke wond veroorzaakte. Wanneer deze dieren gesard worden, blaffen zij als bulhonden. Voor twee of drie man zou, vertrouw ik, een getergd zwijn niet uit den weg loopen, noch zich door hen laten vangen.

Met het grootste vermaak aanschouwde ik bij meer dan eene gelegenheid, hoe vaardig deze eilanders, ieder een gebonden zwijn dragende, door de branding heenwerkten en het in de voor de dregge liggende barkas nedersmeten.

Het vleesch van deze zwijnen bevonden wij, zoo als ik hierboven reeds aanmerkte, zeer smakelijk, en ver boven de Europesche zwijnen verkieslijk; derzelver kop streeft in smaak al de overige gedeelten van het ligchaam te boven; de daarin zijnde groote slagtanden verstrekken den inboorlingen, even als die van vele andere zeemonsters, ten sieraad.

Wat het plantenrijk op dit eiland betreft, daarmede staat het niet onvoordeelig; de milde natuur

---

„ dat een onzer schepen gestrand was; en dit was ontstaan, „ door dat wij bij het afzeilen genoodzaakt waren, nabij den oever voor anker te gaan. In minder dan „ twee uren had zich eene menigte eilanders tegenover het schip op den oever verzameld, die alle met „ oorlogsknodsen, aksen en spiesen waren gewapend; „ wat oogmerk konden zij derhalve hebben, dan om „ te rooven en te moorden?"

biedt overvloedige middelen aan de hand, om van den vruchtbaren grond de voordeeligste partij te trekken. Wanneer dezelve door ervarene warmoezeniers werd bearbeid, zou er van zeer vele gedeelten dezes eilands een *Eden* te maken wezen. — Veel meer dan alles, wat den inboorlingen tot hun levensonderhoud benoodigd is, levert de natuur zonder medewerking dit volk in handen. Zeer duidelijk kan men daarin eene weldadige Voorzienigheid bespeuren; want zonder deze milde natuurlijke bijdrage moest die Natie noodwendig van gebrek omkomen, en ten laatste uit nood en gebrek elkander opeten. Ook het kleine gedeelte kleedingstoffen, wat zij behoeven, spruit voor hen uit de aarde.

Deze zoogenaamde kleedingstoffen worden door bejaarde vrouwen aangekweekt, en door eene zekere bewerking tot het oogmerk dienstbaar gemaakt. Het voornaamste werktuig, dat zij gebruiken, is eene zekere soort van hout, waarschijnlijk van eenen boom, die de zoogenaamde papier-moerbeziënboom wezen zal, dewijl deszelfs bladeren zeer veel overeenkomst hebben met die der moerbeziënboomen, doch van een' grooteren omvang zijn en regtstandig opgroeijen. Wanneer de stam van dien boom tot de dikte van drie of vier duimen overkruis is opgeschoten, is hij tot het gebruik bekwaam; zij nemen dan het onderste gedeelte er van tot op ongeveer zes voeten lengte; dit eind hout wordt op een' grooten steen gelegd, voorts met een anderen vrij zwaren steen daarop zoo lang gebeukt, tot de bast zich van zelve los laat; dan klieven zij die verder

van het eene einde tot het andere, en nemen de ſchors, waarom het eigenlijk te doen is, van den boomſtam af, die dan veel overeenkomst heeft met den ontbolſterden ſtam van eenen jeugdigen eikenboom, waarvan de alom bekende zoo nuttige eikenſchors afkomſtig is, welke in de runmolen, ten dienſte der leerlooijerijen, wordt geſchikt gemaakt.

De eilanders weten vervolgens die ſchors buigzaam te maken, ontdoen haar van haar buitenſte bekleedſel, wanneer zij een tweeden of binnenbast behouden, die nog tot het gebruik moet dienstbaar gemaakt worden. Tot het zuiveren van dezen tweeden bast, bedienen zij zich van hunne tanden als werktuigen. Na dit alles met het grootſte geduld verrigt te hebben, leggen zij dien bast op een' eenigzins ronden ſteen: en houden dien geſtadig nat, om de taai- of rekbaarheid te bevorderen, en door er geſtadig voorzigtig op te ſlaan met een tamelijk zwaar ſtuk hout van eene ongemeene harde hoedanigheid. Door deze werkzaamheden wordt de binnenbast eindelijk zoo dun als gewoon papier uitgeſlagen en verkrijgt eene breedte van niet minder dan anderhalven voet. — Om deze ſtrooken behoorlijk zamen te voegen en tot een geheel, of lappen van nagenoeg drie vierkante voeten, te brengen, leggen zij de beide randen der basten ſlechts even over elkander, ſlaan vervolgens met een vierkant ſtuk hout, hetwelk het ebben- of pokhout in hardheid evenaart, en waarin zeer fijne groeven zijn gewerkt, zoo lang en aanhoudend uit al hunne

magt daarop., dat de beide lappen eindelijk tot een enkel aaneengevoegd ſtuk worden: zij zijn, als het ware, op elkander gehecht, even als wanneer een ſmid twee ſtukken los ijzer op den ander welt; het werk dus gereed zijnde gelijkt allermeest naar een' grooten lap graauw papier; doch evenaart bijna in ſterkte ons gewoon kleedingkatoen. Enkele doch zeer weinige der mannen, onder welken zich ook een der reeds genoemde Opperhoofden bevond, hadden eene ſoort van gevlochten mat achteloos om het lijf hangen.

In het jaar 1816 heeft de Noord-Amerikaanſche kapitein POORTER, waarvan boven reeds eenige melding werd gemaakt, dit eiland bezocht, het bevel voerende over een Amerikaansch oorlogsfregat; deze heeft daar eene gewone ſoort van kool gezaaid, die er welig is opgegroeid; doch wij bevonden dezelve, na verloop van zeven of acht jaren, toen wij ons te *Nukahiwa* ophielden, zoo verbasterd, dat zij niet anders dan hooge ſpranken of drooge ſpruiten opleverde. Onze kok wist echter raad, om door de kookkunst, deze koolſpruiten tot een ſmakelijk geregt te bereiden; meer dan eenmaal aten wij met genoegen er van. De komkommers, mede door POORTER gelijktijdig gezaaid, werden geproefd, maar niet eetbaar bevonden. Ook ontdekten wij tuinboonen, die verwilderd langs den grond groeiden, en om te eten niets waardig werden bevonden; de inboorlingen ſchenen POORTERS zaaijing zich niet ten nutte gemaakt te hebben, althans de hier gemelde overblijfſelen werden door hen voor niets meer dan onkruid beſchouwd.

Geheel anders is het op dit eiland met de boomvruchten gelegen, die hier over het geheel zeer voordeelig tot eene aangename volkomene rijpheid groeijen; de kokos- of klappernoten behoorden tot de kloekste soorten, welke ik immer heb gezien; het viel onzen lieden lastig en zeer moeijelijk, die van hare buitenste bekleedsels te ontdoen; waarbij tot behulp een stevig mes gevorderd werd, hetgeen echter vervelend lang ophield. De in onze nabijheid zijnde inboorlingen, ons dus ziende sukkelen, hieven van tijd tot tijd daarover een schaterend gelach aan. Verwonderlijk was het, hen daarmede te zien omgaan; met welk eene kracht en vaardigheid deze eilanders den taaijen dradigen bolster met hunne tanden van de noot scheuren, na er te voren met een steen op geslagen te hebben. Het zien eener getande zaag, waarmede de noot zoo vaardig werd geopend, bevreemde hen niet weinig: hunne eenigste werktuigen, om dit doel te bereiken, waren slechts tamelijk zware steenen, waarmede zij met kracht en geweld de noot moesten openen, door den bast te doen barsten, en langs dien weg de melk meerendeels lieten te loor gaan; de opperhoofden begeerden zulk een getand werktuig van een der scheepstimmerlieden in ruiling voor varkens; offchoon ik niet gewaar ben geworden, of deze ruiling al dan niet heeft plaats gehad. Allermeest was het ons om de kern of pit te doen, wanneer wij den bast van de klappernoot doorzaagden. Al spoedig wist ik en meer anderen het middel, om op eene gemakkelijke wijze het zoo smakelijke sap

of de melk, zonder openzagen, er uit te krijgen, door een door de natuur gevormd zacht plekje bijna aan een der einden van den harden bast, welks bolster of zacht omkleedsel slechts, tot op het harde van den bast, met een mes behoeft te worden weggesneden, en voorts met de punt van hetzelve hierin eene opening geboord, dan kan men ongehinderd het sap laten uitloopen; doch om de smakelijke kern te kunnen nuttigen, moet men noodzakelijk den bast doorzagen of hij moet met geweldig slaan worden geopend. — Het was POOPIE, die mij op de gulhartigste wijze dit wetenswaardig iets aan het verstand bragt.

De rijpe klappernoot heeft, in haren vollen natuurstaat, omtrent de grootte van een volwassen menschenhoofd; doch wanneer men haar van den zachten bolster ontdoet, die, even als in ons land de bolster onzer kleinere okkernoten, er om heen groeit, dan verkrijgt zij slechts de grootte van een klein kinderhoofd. In vele onzer vaderlandsche steden worden de klapper- of kokosnoten genoeg ten verkoop aangeboden.

Papajers groeijen hier ook welig; de pisang is er schaars, maar de broodvrucht, waarvan reeds is melding gemaakt, groeit op dit eiland in de ruimte, en is eene vervulling der voornaamste levensbehoeften voor de bewoners van *Nukahiwa*: een- en andermaal zagen wij haar op onze tafel: de kok wist deze van natuur zeer drooge vrucht, met al het noodige daar aan te brengen, regt smakelijk op te disschen.

Citroenboomen wasſen hier ook welig, doch derzelver vrucht is niet zeer ſaprijk, en de ſchil zeer dik en ruw; het aantal dier boomen is juist niet groot, maar voor de bevolking groot genoeg, dewijl men er weinig partij van weet te trekken, ofſchoon het niet aan ſuiker, of laat ik liever zeggen ſuikerriet, ontbreekt; doch ook daarvan wordt geen ander voordeel getrokken, dan hetzelve bij zeer kleine gedeelten in den mond te ſtoppen en uit te kaauwen. De inboorlingen doen zulks met gelijke graagte als velen onzer landgenooten den tabak kaauwen.

Wat het dierenrijk betreft, daarvan heeft de natuur *Nukahiwa* ſchaars voorzien. Nimmer zag ik er andere viervoetige dieren, dan de dikwijls genoemde wilde zwijnen. Slechts eens ontwaarden wij twee oude leelijke honden, denkelijk door kapitein POORTER achtergelaten. Van vogels heb ik, na het naauwkeurigst onderzoek, niet meer dan vier onderſcheidene ſoorten kunnen opſporen, als: kleine bijzonder fraaije duiven, zelfs nog kleiner dan de in ons land bekende graauwe torteldvuiven, uitmuntend gekleurd; de vederen papegaaigroen met gele borst, een gele met zwart gemengelde ſtaart, witte kop en helder roode pooten. Drie dezer zoo bevallig gevederde vogels hebben wij met veel overleg onbezeerd aan boord gekregen; doch zij ſtierven ſlechts korten tijd daarna van honger, dewijl zij het eten weigerden, hetwelk wij hen voorlegden; geweldig ſpeet mij zulks; door eene naauwkeurige oppasſing en inachtneming hadden wij ze zoo gaar-

-ne in het vaderland levend overgebragt. Wij zagen ook sneeuwwitte vogeltjes, bijzonder naar onze kokmeeuwen gelijkende, welke gestadig boven de hoogste boomen zweefden en zich zelden op de boomstukken of op de aarde nederzetteden. Voorts zag ik koolzwarte vogels, welke met de gewone ons bekende meerle overeen kwamen; en eindelijk kleine vaal-gele vogeltjes. Ziet daar alles, wat wij van het viervoetig- of pluimgedierte hebben kunnen ontdekken, en de Otaheiter ROEBÈL zeide mij, dat hij nooit eenige andere vogelsoort had vernomen dan maar eens nog twee dieren, die hem als groote arenden waren voorgekomen; doch hoogstwaarschijnlijk te *Nukahiwa* niet te huis behoorden.

Op onderscheidene tijden hebben wij driemaal met de zegen in de baai gevischt, doch de telkens schrale vangst van zeer kleine vischjes wederhield ons, om deze visscherij andermaal te herhalen.

Op zekeren voormiddag voeren eenige eilanders met twee praauwen naar zee ter vischvangst; deze bragten ook geene dan kleine vischjes bij hunne terugkomst mede, evenwel nog iets grooter en van betere soort, dan wij in de baai vingen. De eilanders visschen op de volgende wijs. Zij hebben, namelijk, een' zekeren wortel, tusschen de klippen groeijende, dien zij fijn maken en in het water werpen, door welks gebruik de visch bedwelmd naar boven komt, en alzoo gemakkelijk gevangen wordt; ook door middel van een hengeltuig, waarvan de snoer is gemaakt van den bast der

bij hun genaamden fauboom, en de hoek vervaardigd is van de parel-moerfchulp, op welks glinftering de visch aan komt en waaraan hij gereedelijk vat.

Het was koddig om te zien, hoe gretig door de aan den oever zich bevindende en ons bij het zegentrekken behulpzaam zijnde eilanders, de menigte krabben, van eene afzigtelijke kleur en gedaante, die in het net waren, en door onze visfchers onbegeerd werden op den oever gefmeten, allen levend werden opgegeten; het ruggefchild dezer zeediertjes werd onder het eten door de tanden met kracht en geweld verbroken, even als de zeelieden het harde fcheepsbrood met kracht hunner tanden gewoon zijn te verbreken.

Volgens het berigt van ROEBÈL *den Otaheiter*, ftaat op deze kust bijna altijd eene fterke branding: gedurende den tijd dat wij er waren, ondervonden wij dit ten klaarfte, voornamelijk in de laatfte dagen van ons verblijf aldaar, wanneer wij menigmaal niet dan zeer bezwaarlijk met de floep of barkas aan den wal konden komen, maar voor dreg moesten blijven liggen en naar ftrand zwemmen.

Daar ik in mijne jeugd of bij lateren leeftijd nooit de zwemkunst had geleerd, en gevolgelijk in die voor de zeelieden zoo nuttige kunst onervaren was, waren mij de altoos op den oever zich bevindende eilanders fteeds zwemmende of badende behulpzaam, met mij op te nemen, en door de hevige branding in de floep, die op eenigen afftand van den oever voor dreg lag, te dragen. Sommi-

gen onder mijne krijgsmakkers, welke zwemmen konden, hadden deze hulp niet noodig.

Eens op zekeren namiddag willens zijnde, met de sloep naar den wal te gaan, sprong ik zonder schroom uit dezelve in het water; in de vaste verbeelding, dat de golf oogenblikkelijk mij op het strand zou spoelen, zoo als ik wel meermalen ondervonden had; doch de laatste al te gewaagde onderneming was mij haast duur te staan gekomen; want voorzeker had ik moeten verdrinken, ware POOPIE niet tot mijn geluk daar ter plaats tegenwoordig geweest. Mij in levensgevaar te zien en er uit te redden, was voor hem slechts het werk van een oogenblik. Reeds geheel bewusteloos dreef ik onder de sloep, toen POOPIE, die mij op eenigen afstand had zien te gronde gaan, met de snelheid des bliksems de plaats naderde, onder dook, mij van onder het water te voorschijn bragt en met omzigtigheid op den droogen grond nederlegde, waar ik tot zijne uitbundige vreugde spoedig mijne bewustheid herkreeg en geheel herstelde. Door gebaren bedankte ik hem, die naast God de redder mijns levens was geworden; dien vriend, den behouder van mijn leven, dien ik, zoo lang ik leef, nimmer vergeten zal.

Ik ben niet in staat, met woorden de blijdschap uit te drukken, die mijn redder niet alleen aan mij, maar aan verscheidene mijner medeofficieren door zijne gebaren aan den dag legde.

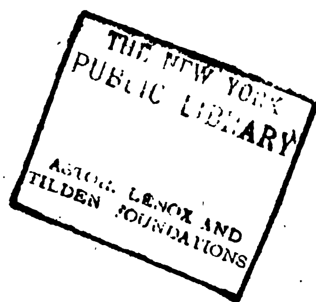
Een bekwaam teekenaar, de heer S......., mijn reisgenoot en vriend, heeft mij het onwaar-

Bewoner van Nukahiwa.

Ver Huell. del.

Steendr. van Desguerrois en C°

deerbaar genoegen gedaan, POOPIE naar het leven te portretteren (*). Ik achtte het pligtschuldig, zijn welgelijkend afbeeldsel in dit reisverhaal te doen voorkomen, daarmede mijn' held te vereeren, en tevens den lezer, welke voorzeker voor POOPIE achting gevoelt, genoegen te geven.

POOPIE was een der meest getatueerden onder zijn volk, en hij scheen zeer in zijn' schik, vooral, omdat de in zijne huid gesnedene strepen, figuren en verdere versieringen, op het afbeeldsel gebragt en zoo wel waren in acht genomen.

De teekenaar had met POOPIE, gedurende zijn werk, veel moeite, uit hoofde hij niet stil en onbewegelijk kon zitten, maar bij herhaling overeind vloog, zich telkens uit nieuwsgierigheid op de handen van den portretteur vervoegde en in zijn werk hem zeer hinderlijk was geweest. — Naar mijne gissing was POOPIE, tijdens wij ons op *Nukahiwa* bevonden, vier- of zes en dertig jaren oud: hij had een gunstig gelaat en eene fraaije gestalte; zijne lengte mogt op meer dan zes voeten berekend worden.

De weldadige natuur komt dezen armen schepselen in hunne verschillende behoeften veel te gemoet; van daar, dat zij in staat zijn, zich met moeite en overleg van eene menigte werktuigen te voorzien, die hun onmisbaar zijn. Door het sterk schuren van twee op elkander gevoegde harde steenen, waar tusschen nat zand wordt gebragt, slijpen zij bruikbare bijlen; weder andere steenen worden tot

---

(*) Zie hier tegenover plaat V.

eene ſoort van hamers gebragt; ook ſlijpen zij met een taai geduld tamelijk dikke ſteenen tot de dunheid en ſcherpte van mesſen, waarmede hout, hoorn, enz. wordt geſchraapt en geſneden. Deze ſteenſoort heeft de taaiſte en tevens ſtevigſte hoedanigheid, zoodat zij puntig ſcherp kan geſlepen worden en geſchikt wordt, om met geduld daarmede gaten door zwaar hout van eene zachte zelfſtandigheid te ſlaan of te boren.

Eens op eene wandeling begaf ik mij, van POOPIE en ROEBÈL, hoofdzakelijk tot eigen beveiliging, vergezeld, opzettelijk naar drie hutten, waarin werd gearbeid; daar zag ik met de meeste bewondering de handigheid, het onbegrijpelijk geduld, onder anderen van het maken van praauwen of canoos, welke vervaardigd worden van den boom, bij de eilanders genaamd tamana; dezelve zijn over het algemeen drie en twintig voeten lang, twee en een half voet breed en even zoo diep, enkele zijn ook kleiner.

Door oplettendheid op de arbeiders, werd ik met verſcheidene ſoorten van werktuigen en andere zaken eenigermate bekend. Van de ruige bruinvezelige omkleedſelen van den harden kokosnotenbast maken deze lieden eene ſoort van touw, waarvan zij zeer veel partij weten te trekken, en er zelfs kunstvoortbrengſelen van maken, die voor ſommige voortbrengſelen van kunst in *Europa* niet behoeven achter te leggen, onder anderen den ſlinger (*), een hunner krijgswapenen. De dop of ſchil, bij voorbeeld, van

(*) Zie plaat III, fig. 6.

de klapper- of kokosnoot, die ongemeen hard is, wordt tot huisſieraad of ligchaamstooi en ook tot andere zaken geſchikt gemaakt. Uit de bijkans ſtaalharde ſchelpen, die zij van den bodem der zee, of van het ſtrand bekomen, worden vischhoeken gemaakt; doch ik vertrouw, dat tot het maken van een' vischhoek, die van bogt zoo ruim en groot is, dat hij twee mans duimen zou kunnen omvatten, bij hen wel eene week tijds arbeid gevorderd wordt. Ook zagen wij den arbeid aan krijgs- of blaashorens, die door een verbazend geluid in de verte kunnen gehoord worden, waarvan boven reeds is geſproken.

Nog van eene menigte zaken van meerder of minder aanbelang, aan mij bij die gelegenheid door de arbeiders getoond, zwijge ik, omdat zij mij voor den lezer niet belangrijk genoeg toeſchijnen. Eer wij echter van deze natuurmenſchen geheel afſtappen, kan ik niet nalaten, van nog ſlechts ééne bijzonderheid eenige melding te maken, die het vernuft en de bekwaamheid dezer eilanders, mijns oordeels, niet weinig eer aandoet, in geval zij eenmaal op *Nukahiwa* het eerst werd uitgevonden. Ik bedoel het navolgende behoedmiddel tegen ſlangen en andere vergiftige of gevaarlijke dieren.

In de bosſchen, tusſchen de bergkloven, beken, moerasſen, enz. onthouden zich voor den mensch gevaarlijke dieren, waarvan ſommigen hem aanvallen en door venijnige ſteken of beten den dood zouden kunnen aandoen, wanneer zij, welke de plaatſen, waar zich deze dieren ophouden, moeten

voorbijgaan, niet altijd op een middel ter beveiliging bedacht waren. Dit eenvoudig, zeer schrander uitgedacht, middel bestaat in een paar door henzelven vervaardigde stelten, waarvan bij sommigen de voetsteunsels of klampen, welken naar hun doen zeer aardig bewerkt zijn, ten minste zeven voeten hoog boven den grond reiken. Van deze stelten bedienen zij zich, en loopen tusschen de verblijven door, waarin eene menigte der gevaarlijkste boschgedierten, waarschijnlijk slangen, adders of scorpioenen, aanwezig is, welke hen in den loop niet zelden met opgeheven kop aangrimmen, doch geen nadeel kunnen toebrengen.

Wat de luchtgesteldheid te *Nukahiwa* betreft, het is er te allen tijde zeer warm. De *thermometer* stond, gedurende ons verblijf in de baai, op negentig tot ruim twee en negentig graden; doch evenwel is het er gezond. Vreemd is het onder de inboorlingen van eenige ziekten te vernemen; slechts het gemelde zoontje van POOPIE was ernstig ziek, en, zoo als ROEBÈL mij zeide, bij den stam, waaronder hij zich steeds had bevonden, met zijn weten niemand anders. — Evenwel waren enkele inboorlingen door eene zekere huidziekte besmet, bestaande in groote afzigtelijke puisten of gezwellen over het geheele lijf, welke ongesteldheid met eene geweldige jeuking gepaard ging, zoo als zich uit hunne onrustige bewegingen liet opmaken.

Het is later gebleken, dat wij door het aandoen van het eiland *Nukahiwa* voor groote rampen en onheilen zijn behoed gebleven, welke ons anders

zouden getroffen hebben, hetgeen men in het vervolg zal ontwaren.

Het eiland, zoo als te voren werd aangemerkt, tot de *Washingtons-Eilanden* behoorende, werd in de maand Mei, van het jaar 1791, door INGRAHAM, een Amerikaansch koopvaardijkapitein, ontdekt, en naderhand door den meergemelden Russischen kapitein ter zee VON KRUSENSTERN, later door den Amerikaan POORTER en anderen, bezocht. Hetzelve ligt op 8°, 57′ zuiderbreedte en 139°, 32′, 30″ lengte.

Den 23sten werd er door den kapitein COERTZEN eene gewapende sloep afgezonden, waarin zich bevonden de heeren COOPS, van *de Maria Reigersberg* en G. WILLINK, van *de Pollux*, ter opneming van eene bewesten dit eiland aanwezige baai, die, volgens kapitein POORTER, de *Leeuwenbaai* genaamd werd, bij welke opneming die beide heeren volkomen naar wensch slaagden. De baai, waarin ons fregat en het korvet, gedurende ons verblijf te *Nukahiwa*, hebben voor anker gelegen, ligt op 139°—57′.

De beide schepen, van een' ruimen voorraad van water voorzien zijnde, zoowel als van de verkrijgbare verversching en, zoo werden op den 26sten April, voor den middag, de ankers geligt. Terwijl een aantal zeelieden onder gewoon geluid met dit werk onledig was, werd eerst opgemerkt, op het oogenblik, dat de beide schepen zouden onder zeil gaan, dat POOPIE de eenigste der eilanders zich nog aan boord van *de Maria Reigersberg* bevond,

en niet van voornemen scheen het schip te willen verlaten, als geheel onbewust van de oorzaak dezer hem vreemde beweging, welke hij met genoegen aanschouwde, maar zich geen begrip van derzelver doel kon vormen.

Ik, die met POOPIE meer dan eenig ander der officieren gemeenzaam was geworden, trachtte hem te beduiden, dat hij zich terstond van boord moest begeven, en het tijd was geworden, dat wij ons van elkander moesten verwijderen, dewijl de beide schepen weder naar zee zouden varen, en hij volstrekt niet vermogt met ons te reizen. Dit tooneel was van een' aandoenlijken aard; zeer veel moeite had ik en menig ander officier, om hem hiertoe te doen besluiten; want van ons wegzeilen had hij in het minst geen begrip noch eenig denkbeeld. Toen hem dit eindelijk aan het verstand was gebragt, sprong hij verschrikt terug, en werd daarover zeer bedroefd, zoodat de tranen langs zijne wangen biggelden en hij even als een kind begon te schreijen. Zijn toestand grensde aan wanhoop, doch hem niets kunnende baten, drukte hij mij en een aantal anderen met de meeste hartelijkheid de hand, legde beide zijne handen kruiselings op de borst en beurtelings op het hoofd: kinderlijk schreijende daalde hij eindelijk onder erbarmelijk gejammer van de valreep in het water, en zwom met alle teekenen van hartroerend afscheid naar den wal, doch hield, op den oever staande, zoo lang zijn starend oog op de schepen, zelfs tot op een' tamelijk verren afstand, gevestigd, als hij dezelve nog maar flaauw konde

zien. Zoo lang wij hem konden in het oog houden, werden wij zijne zielsaandoeningen gewaar.

Bij het voor altoos fcheiden van POOPIE, voor wien ik inderdaad eene bijzondere achting en toegenegenheid gevoelde, was mijn hart geweldig aangedaan. Ik vind geene reden, mij deswege te fchamen, en ik vertrouw, dat welligt niemand op de beide fchepen zonder eenige aandoening van hem gefcheiden is. Ware het niet geweest uit vaderlijke betrekking tot zijn' zieken zoon, dan was hij voorzeker niet zonder geweldige middelen van boord verwijderd geworden, hetgeen hem, mij en menig ander, zeer zwaar zou hebben gevallen.

Het zal mij te allen tijde tot een bijzonder genoegen en aandenken verftrekken, de gedenkwaardigheden, welke hij mij met de meeste gulhartigheid heeft vereerd, te bezitten, beftaande in een' kunftig bewerkte zwaarwigtige knods, gemaakt van letter- of Cafuarianahout, hetwelk in hardheid het zoogenaamde ijzerhout evenaart, en bovendien in wapentuig en andere gedeeltelijk door hem-zelven vervaardigde fieraden, die ik als een heiligdom mijn leven lang op hoogen prijs zal ftellen. De bij dit werk gevoegde naauwkeurige afteekeningen dier mij zoo waardige voorwerpen kunnen aan den lezer eenig denkbeeld van dezelve geven (*).

De boven vermelde knods (†) ontving ik van

(*) Zie plaat III, fig. 1, 3, 4, 5 en 6.

(†) Zie op dezelfde plaat, fig. 2.

hem, twee dagen voor ons vertrek van het eiland. Reeds lang had ik verlangd zulk eene krijgsknods in eigendom te bezitten, als waarvan ik de befchrijving en afteekening in POORTERS reize had gevonden, met opgave, dat dezelve onder de krijgswapenen der Nukahiwaërs behoorde. Bij de eilanders, onder welken wij ons bevonden, zag ik die echter niet, en beproefde dus POOPIE mijn verlangen te kennen te geven, door een' zoodanige knods in het zand op het ftrand af te teekenen, en hem door gebaren te beduiden, dat ik zulk een wapentuig van hem verlangde. Spoedig bleek het, dat hij mijne meening wel begrepen had, want een paar dagen daarna, kwamen drie of vier kleine praauwen, benevens eene menigte inboorlingen zwemmende, des namiddags naar het fchip, met een verward gefchreeuw en gejoel de knods, die zij bij zich hadden, vertoonende. Men poogde aan boord dezelve van hen te koopen, of tegen iets anders in te ruilen; maar wat men hen ook aanbood, hoe veel begeerte zij er anders ook naar getoond hadden, het was alles nu te vergeefs: zij wilden in geene onderhandeling treden en volhardden alleen met onophoudelijk POOPIE! POOPIE! te fchreeuwen. Op dit gerucht kwam ik op het dek, en, zoo als men mij bij de valreep zag, verdubbelde het geweld dat zij maakten, en kwam POOPIE zelf met de knods in de hand bij mij aan boord, waar hij mij dezelve onder het roepen van *Typhies! Typhies!* overhandigde. Ik meende hieruit te moeten opmaken, dat dezelve of van de *Typhies* buit ge-

maakt, of bij dien ſtam in gebruik was. Ter vergelding ſchonk ik hem nu een' ouden monteringrok en eene linnen witte broek, welke beide kleedingſtukken met uitbundige vreugde werden aangenomen.

Bij ons vertrek van het eiland moesten wij ons nog het verlies van eenen der ſchepelingen getroosten. Hij was een zwarte, geboortig, zoo ik meen, van de kust van *Guiné*, doch in *Holland* als matroos op *de Pollux* aangenomen. Het ſchijnt, dat ons oponthoud te *Nukahiwa* de natuurdrift bij hem had opgewekt, en zijn verlangen gaande gemaakt, om liever bij deze wilden, waarbij hij zich meer te huis gevoelde, dan onder beſchaafde Europeanen, te blijven: althans den laatſten nacht van ons verblijf in de baai deſerteerde hij van boord; wij zagen hem niet weder, en daar men zich hierom niet langer konde ophouden, was men verpligt zonder hem de reis te vervolgen.

ELFDE HOOFDSTUK.

Vertrek van Nukahiwa, *tot het ontdekkken en verlaten van het* Nederlandsch-Eiland.

Reeds bij den aanvang onzer verdere reis, zeilden wij met gunstig weder tamelijk voorspoedig. Tegen den avond vernamen wij, in de nabijheid van het schip, verscheidene zeer kloeke haaijen, waarvan wij er twee zijn magtig geworden. Bij deze gelegenheid steeg ieders verwondering, wanneer wij bedachten, hoe de inboorlingen van *Nukahiwa*, zoo onverschrokken zwemmende, zich in zee niet zelden buiten de baai durven begeven, daar zich aldaar zoo vaak haaijen en andere roofzuchtige zeemonsters onthouden. Kapitein POORTER maakt in zijn reisverhaal gewag van een' zwemmenden eilander van *Nukahiwa*, dien hij met vele zijner reisgenooten in de baai door een' grooten haai zag naar beneden slepen en ellendig omkomen!

Wij bespeurden op den 7den Mei weder eenige

haaijen nabij het fregat, en merkten, dat op eenen derzelven zich verscheidene witte zuigers hadden gehecht. Deze haai werd juist door de onzen met den haaijenhoek gevangen, en na dit monster gevangen was, dat natuurlijk niet dan met moeite, groote beweging en geweldig gespartel van den gevangen visch kon gebeuren, had het meerendeel der gemelde zuigvischjes hem nog niet verlaten. Volgens het algemeene getuigenis der zeereizigers, en ook bij eigen ondervinding, zijn deze vischjes van kleur bijkans zwart: zonderling was het dus, dat deze zuigers alle eene witte kleur hadden. Voor of na dien tijd ontdekten wij, zoo veel mij bewust is, aan geen' haai, noch aan eenige andere soort van gevangene visschen iets meer van witte zuigers. Wij zagen duidelijk hoe de genoemde haai, voor hij door de onzen gevangen werd, door een visch van ongeveer twee voeten lengte onder het zwemmen werd vergezeld, die de gedaante had van den in ons land algemeen bekenden binnenrivier- of slootsnoek, doch van staart meer waaijerachtig; zijnde hij zeer fraai lichtgroen. Deze visch, hoedanig wij er te voren nog geen hadden gezien, bleef gedurig onder den haai, en, waarhenen deze zich ook keerde of wendde, volgde hij zijne beweging.

Het zoogenaamde loodsmannetje vergezelt insgelijks den haai, met dat onderscheid, dat de haai, juist omgekeerd, diens beweging volgt, of er zich door laat leiden. Het loodsmannetje is een zeer fraai vischje; zijne kleur is heldergeel en met blaauw gestreept, in den vorm als de bij ons be-

kende fraaije ſtekelbaars; doch er beſtaat, zoo men zegt, geen voorbeeld, dat er ooit één is gevangen geworden.

De koers, welken wij te dezer tijd ſedert verſcheiden achtereenvolgende etmalen hielden, en de hoogte, welke wij bevoeren, was volgens de overzeilers en andere wereldkaarten, door geene ſchepen van eenigen naam vóór ons ooit bevaren geworden: althans daarvan is aan de voornaamſte zeereizigers niets bekend, noch in eenig zeeberigt ooit gewag gemaakt.

Alle mogelijke voorzigtigheid en waakzaamheid werd vooral, gedurende de nachtelijke duisternis, den wachts op de beide ſchepen met allen nadruk aanbevolen, hetgeen zoo door koersneming, als oplettenden uitkijk naauwkeurig werd in acht genomen, dewijl in deze ſtreken in den jare 1823 het *Sitter-Eiland* is ontdekt geworden, en er mogelijkheid beſtond, dat op die hoogte nog onbekend land, klippen of droogten, zich zouden kunnen voordoen, welke gisſing of ſtelling van mogelijkheid niet lang daarop werd verwezenlijkt.

In deze ſtreek van den *Stillen Zuider-Oceaan* zijn, volgens zeer waarſchijnlijke gisſingen, verongelukt de beide Franſche fregatten *la Bousſolle* en *l'Astrolabe*, onder bevel van den kapitein ter zee LA PEYROUSE, van welke ſchepen naderhand niets is vernomen geworden, onaangezien er van het Franſche Gouvernement te dier tijd alle mogelijke naſporingen bij herhaling werden gedaan. Eerst onlangs is men na een tijdsverloop van niet minder

dan twee en veertig jaren iets van het waarschijnlijk verongelukken dier beide schepen gewaar geworden. Door een Zuidzeevisscher, namelijk, zijn op een der *Zuidzee-Eilanden* gevonden twee of drie sabelklingen en koperen medailles, waarop de naam der beide genoemde fregatten, de naam van LA PEYROUSE en het jaartal gegraveerd waren, waaruit men zonder iets te wagen veilig mag veronderstellen, dat deze beide schepen op dat eiland zijn verongelukt.

De Maria Reigersberg en *de Pollux* waren nagenoeg op den middag op honderd vijf en zeventig graden lengte van *Holland*, en verschilden alzoo in den tijd twaalf uren.

Den 11den, des avonds te 11 ure, bevonden wij ons op de lengte van 180°; op den voormiddag van den volgenden dag werden wij door den bevelvoerder van *de Pollux* gepraaid, welke den bevelhebber en de verdere officieren van ons fregat, geluk wenschte met de nu gelukkig afgelegde reis, om het halve rond der wereld, waarop de geheele ekiepaadje van dat schip een luidruchtig hoera! hoera! hoera! aanhief, welke heugelijke vreugdekreet door de onzen even hartelijk met een insgelijks driewerf hoera! werd beantwoord.

Bij eene zoo treffende gelegenheid kan het niet anders, of elk schepeling zinkt in de aandoenlijkste gewaarwordingen weg; de vrolijke aanhef van het vereenigde krijgsmuzijk was op onze bodems, bij het ontwaren eener zoo gelukkige gebeurtenis, daarvan het onmiddellijk gevolg. De voor-

handen zijnde vlaggen en wimpels werden ontrold, en deze vreugdeseinen wapperden tot laat in den avond.

Het bemoedigend denkbeeld, „op heden zijn wij tot op een half wereldrond genaderd, en dus bereiken wij het verst af zijnde standpunt, wat men met mogelijkheid bereizen kan!” trof mij geweldig, vooral wanneer ik mijn talrijk gezin en verdere teedere betrekkingen mij voor den geest stelde.

De dagteekening of datum van den 12den der maand Mei werd niet gerekend, maar versprong van den 11den op den 13den, door het verschil van de bovengemelde twaalf uren. Niet minder dan vijfduizend zevenhonderd Duitsche mijlen waren op dit punt door de beide schepen afgezeild.

Tusschen den 13den en 14den was de nacht zeer donker: slechts door het hooren eener branding werden wij gewaar, nabij een eiland, klip of rots te wezen; regt voor de boeg was het, van waar het geklots der brandingsbaren op het gehoor ontdekt werd, zoodat ons schip met eenige mindere oplettendheid gevaar had kunnen loopen, daarop te vervallen, te meer, omdat bij nadere bevinding bleek, dat het land, hetwelk wij nabij waren, laag was, en dus bij donkeren nacht niet ligt werd bemerkt. Dadelijk na deze opmerking werd er van afgehouden, en wij bleven tot het aanbreken van den dag bijgedraaid liggen, en naauwelijks rees de dageraad, of er werd met alle omzigtigheid op aangehouden.

Te zes ure in den morgenstond werd er van de

Pollux ſein gedaan der hoogstwaarſchijnlijke ontdekking van land tusſchen het westen en zuiden, hetwelk ook ſpoedig werd bewaarheid; want te zeven ure praaide de bevelhebber van *de Pollux*, dat men een nieuw ontdekt eiland nabij was gekomen; — alsmede dat er naar gisſing drie eilanden van zijn boord werden gezien; doch de gezegde bevelhebber bij ons aan boord gekomen zijnde, kon evenmin als iemand der onzen meer dan één eiland ontdekken of gewaar worden, en bij eene nadere uitkomst is het gebleken, dat er niet meer dan ſlechts één eiland was te zien; naar gelang men meer tot hetzelve naderde, werd men allengs gewaar, dat hetzelve bevolkt was.

Van elk der ſchepen werd eene ſloep met gewapende manſchap naar den wal gezonden, om naar het eerst noodige te vernemen, welke ſloepen na omſtreeks drie uren afwezig geweest te zijn te drie ure naar boord terugkwamen. Te vier ure verliet de bevelhebber van *de Pollux de Maria Reigersberg*, na eenigen tijd met den kapitein COERTSE over de verder te nemen maatregelen te hebben onderhandeld. Kort daarop werden van beide ſchepen de vlaggen geheſchen.

Onder een driewerf herhaald *hoera!* van de beide ſchepen, hoorde men het gebulder van het geſchut aan boord van *de Pollux*, en gedurende deze vreugdekreten en vrolijke bedrijven, ontving, met behoorlijke plegtigheid, het nu ontdekte land den naam van *het Nederlandsch-Eiland*. Dit eiland ligt 7°, 9′ zuiderbreedte en 177°, 28′ oosterlengte.

Alles, wat wij van het gemelde *Nederlandsch-Eiland* hebben kunnen gewaar worden, bevatten de navolgende rapporten. Offchoon nog wel met eenige weinige bijzonderheden bekend, waarvan in de rapporten, om de weinige belangrijkheid, geen gewag wordt gemaakt, zoo vermeet ik mij echter niet daarvan in mijn reisverhaal gebruik te maken.

Rapport wegens de bevinding van het nieuw ontdekte eiland bij gelegenheid der opneming van hetzelve.

Op bekomen order van den kapitein-luitenant, mij tegen twaalf uren van boord begeven hebbende met de floep, waarin zich de tweede luitenant VAN BRAAM HOEKGEEST, de adelborst der eerfte klasfe HARDENBERG, en tien roeijers met geweren bevonden, roeiden wij naar het naaste land, bezuiden een rif, hetwelk zich van den noordhoek van het eiland, om de noordwest ftrekte, en waarop eene felle branding ftond en op het midden droog was. Het land genaderd zijnde, peilden wij, doch vonden op eene kabellengte, met eene lijn van twaalf vademen, geen' grond; een weinig nader zagen wij echter door het heldere water onderfcheidenlijk den grond, beftaande uit ongelijke kraal-

klippen, en loodden op eene halve kabellengte vijf en een half vadem. Wij naderden daarop nog iets digter, en hadden met den sloepshaak uitstekende spoedig een' en een half vadem, en ontwaarden, dat er hier en daar brokken kraal boven water uitstaken, ook zagen wij eene menigte visch onder de sloep heenzwemmen. Wij vereenigden ons met de sloep van *de Pollux*, het noordwesten rif naderende, waarop zich alle eilanders ten getale van circa driehonderd, zoo mannen als vrouwen, schenen vereenigd te hebben, en welke ons door gebaren aan den wal schenen te lokken, waartoe wij echter niet besloten, maar eerst eenigen hunner in of bij de sloep wilden hebben, gebruikende hiertoe eenige woorden, welke wij te *Nukahiwa* gehoord hadden. Door het hun toewerpen van eenige scheepsbeschuiten, gelukte het ons, hen stouter te maken, en sommigen kwamen met eene soort van gezang naar ons toe zwemmen, terwijl een ander gedeelte op het rif als aanschouwers bleven staan. Die, welke zich in het water hadden begeven, zwommen bij en rond de sloep, en wij ruilden met hun eenige jonge kokosnoten, bijlen en zagen van hunne inventie, voor beschuit, doeken, enz. Zij schenen bijzonder in hun schik te zijn met twee harpoenen, welke wij hun gaven; doch wij konden er geen' bewegen van bij ons in de sloep te komen, noch konden iets van hunne taal verstaan, waardoor onze moeite, om eenige ophelderingen aangaande het eiland van hen te bekomen, te vergeefs was.

In den handel schenen zij zeer wantrouwend, en de goede trouw geheel ter zijde te hebben gesteld, stelende alles, wat zij onder hun bereik konden krijgen, doende eenigen zelfs moeite, om de sloep naar den wal te boegseren. Hunne wapenen schenen ons toe, alleen uit eene lange zwarthouten piek of lans te bestaan, welke sommige ook al zwemmende bij zich hielden en niet wilden verruilen. Eenigen tijd onzen ruilhandel met hen gedreven hebbende, besloten wij, hen het gebruik onzer geweren te doen zien, en deden daarop eenige schoten, waarop zij allen, zonder echter groot misbaar of geschreeuw te maken, de sloep verlieten, om zich bij hunne makkers op het rif te voegen.

Onder degenen, welke wij gezien hebben, meenden wij tweederlei soort van menschen te ontdekken, hebbende eenigen kroes en anderen lang haar. Er bevonden zich verscheidene oude lieden onder hen, doch allen waren robuust en groot van gestalte.

(Hier volgde eene meetkundige opgaaf van het eiland en deszelfs strekking, hier nader vermeld wordende.)

Voorts ons gereed makende, om weder naar boord te roeijen, begaf zich de geheele troep van den noord- over het vereenigingsrif, naar den zuidkant van het eiland, alwaar zich hunne hutten of campong bevonden. Bij dat gedeelte van het eiland, hetwelk wij gezien hebben, hebben wij geene cano's of eenige vaartuigen ontdekt.

(Was get.) J. P. MULLER.

Het rapport van *de Pollux* luidde als volgt:

De wind, die den 13den Junij 1825, den dag na het passeren der middaglijn van *Greenwich*, zeer variërende was, liep des nachts aan het noordoosten met flaauwe koelte, dikke lucht en zware regen. In de eerste wacht was het evenwel tamelijk goed weêr, en hadden wij nog eenen afstand van zeven mijlen in dezelve afgelegd, daar wij veronderstelden, zeer gerust door te kunnen loopen, doordien wij, volgens ons bestek, tusschen de *Peister-Groep* en *St. Hersons-Eilanden* in moesten wezen. Door de afnemende koelte stevenden wij dus gedurende de hondenwacht gelukkig met eene geringe vaart om de west; maar hoe verwonderd was niet de officier der dagwacht, toen de stuurman hem zeide, dat hij vermeende, zware branding in de koersstreek te hooren. Alle oogen en ooren werden ingespannen en hoorende, dat de regen hard, de lucht dik en zeer duister was, leed het niet lang, of werd de meening des stuurmans bevestigd, door het geraas van eene nabij zijnde zware branding, die thans een ieder ten duidelijkste hoorde, doch waarvan niets gezien konde worden.

Men stuurde dadelijk bij den wind om den noord, en terwijl de kommandant van dit voorval werd gewaarschuwd, deden wij een schot als afgesproken sein voor het fregat, dat kort achter ons was, om bij te draaijen.

De lucht zich gaandenweg met den dag van den 14den opklarende, ontwaarden wij al spoedig land, zoo als zich ook bij het aanbreken van den

dag, een klein laag geheel met groene boomen beplant eiland vertoonden, waar wij bij de ontwaring van hetzelve voor een uitstekend kraalrif aan de noord-west zijde des nachts waren opgetornd, en niet meer dan eene kwart mijl er van verwijderd geweest. — Zijnde op dat oogenblik onze lengte beoosten *Greenwich* 177°, 26′ en de zuiderbreedte 7°, 6′ (*).

Daar nu dit land in geene der aan boord zijnde kaarten, noch in die van het fregat te vinden was, kon het niet anders dan eene nieuwe ontdekking wezen, waarvoor men het ook op *de Maria* hield.

Te acht ure des morgens, nagenoeg eene groote mijl van hetzelve verwijderd zijnde, trachtten wij dit zoo mogelijk op den middag in het oosten te brengen, ten einde deszelfs breedte naauwkeurig te bepalen, waarom wij om den Z. W. ten W. en W. Z. W. langs de noordkust van het eiland op circa drie kwart mijlen afstands heenliepen en het in het zuiden hebbende over het midden geteekend op 177°, 38′ lengte beoosten *Greenwich*, volgens onze tijdmeter bevonden te leggen, terwijl wij den noordelijken hoek op 7°, 10′ zuiderbreedte vonden, hoewel wij die nog op den middag niet in het oosten, maar 60° bezuiden hetzelve op drie kwart mijlen afstands konden brengen; doch welke geringe afstand geen' aanmerkelijken misslag in de breedte geven kan.

De Maria had den noordhoek op 7°, 9′ zuiderbreedte en 177°, 28′ oosterlengte bevonden.

(*) Zie plaat VI.

Plaat VI, tegen over blads: 270.

...fstand.

Q. M. R. Ver Huell del.

Steendr: van Desguerrois et C° Amsterdam

Alzoo er nu in deze ſtreek, zoo als gezegd is, in geene der aan boord zijnde kaarten eenig land bekend was, kon het dienvolgens gerustelijk voor eene nieuwe ontdekking gehouden worden. Daar wij de *Peister-Groep* als het naastbij zijnde land, volgens ons beſtek, reeds gepasſeerd waren, dan geſteld, dat de lengte van die groep westelijker en wij dus eerst noorden van dezelve wezen konden, zoude men die eilanden hier niet kunnen zien, daar die in de kaart van ANAU SCHMITH, (*Zuid-Zee* in negen bladen), en nog wel het noordelijke gedeelte derzelve op 7°, 49′ Z. B. liggen, terwijl dat gedeelte in de kaart van NORRIE, 1820, op 7°, 56′ Z. B. is gelegen.

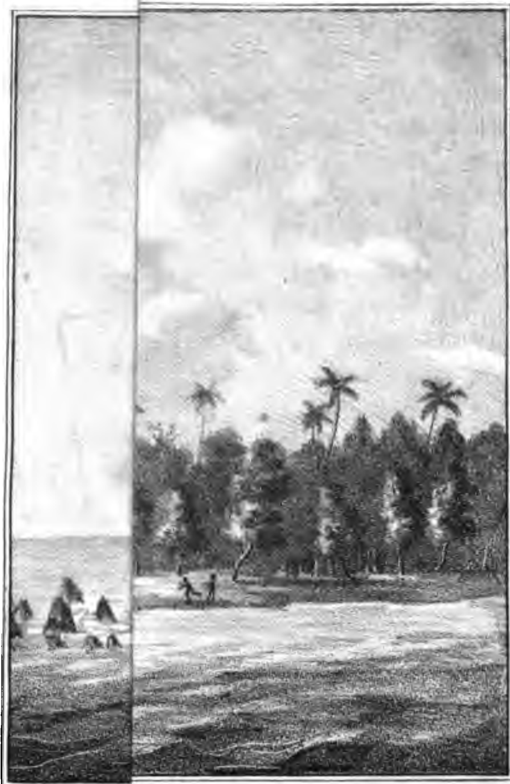
Bij ons nu werd de breedte op den middag door een getal van zeven officieren naauwkeurig waargenomen, en men bekwam niet meer dan 7°, 8′, 54″ Z. B., dienvolgens kwam door de peiling en afſtand herleid, de noordelijke hoek van deze ontdekking op 7°, 10′ Z. B. te liggen. Deze breedte zoude derhalve, wanneer men wilde beweren, dat het de *Peister-Groep* was, met die van ANAU SCHMITH een verſchil van 39′ en met die van NORRIE 46′, maken, hetwelk men niet kan veronderſtellen, dat plaats kan hebben bij landen, die in 1819 ontdekt zijn geworden; daarbij zijn de *Peister-Groep*, volgens opgave, zeventien kleine eilanden in getal en ook als zoodanig in de kaarten genoteerd; wij daarentegen vonden hier ſlechts een enkel eiland, dat ſlechts met eenige doorſnijdingen ſcheen te wezen, die evenwel allen door zandſtrooken aan elkander

verbonden waren en er ook nog niet meer dan zes zulke plekjes gevonden konden worden.

In allen deele dus overtuigd zijnde, (vonden wij de breedte der *St. Hersons-Eilanden* eenigzins in aanmerking, wegens hun al te groot verschil in breedte, met de onze te willen nemen, als meer dan eenen graad verschillende,) van eene nieuwe ontdekking te hebben gedaan, moest ook nu dit land een naam geschonken worden. Hieromtrent ging de heer EEGH naar *de Maria*, om deswege met den kolonel COERTZEN eene overeenkomst te treffen, die niet zoo spoedig als men wel zoude verwachten, gevonden werd, daar de heer EEGH dit eiland gaarne *Pollux-Eiland* genoemd zoude hebben, dewijl hij voorgaf, dit het eerst door zijn schip ontwaard was geworden. Dat deze benoeming tegenkanting moest vinden, was zeer natuurlijk, daar immers beide schepen tot ééne expeditie behoorden, en ook *de Maria* zoo wel als *de Pollux*, dit het eerste zoude gezien hebben, wanneer dit, in plaats van *de Pollux*, had voor gezeild. Om dit dus voor te komen, wilde de kolonel het naar den minister voor de marine, en dus *van der Hoops-Eiland* heeten; dan ook deze benaming vond weder geenen ingang, en men kwam eindelijk overeen het den naam van *Nederlandsch Eiland* te geven.

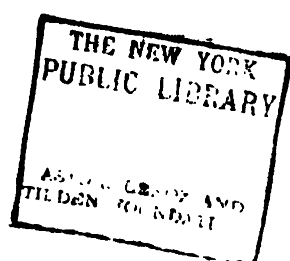
Bij de terugkomst van den kommandant werd die bepaling aan de ekiepaadje bekend gemaakt, en daarna dit eiland onder die benaming, in bijzijn van al de officieren op de gemelde lengte en breedte in de kaart gelegen, de vlaggen der beide schepen

Plaat VII, tegen over bladz. 272.

Q. M. R. Ver Huell del.

Steendr. van Desguerrois et Comp. te Amsterdam

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY

gehefchen en een *falut*, door zeven fchoten, uit *de Pollux* gedaan.

De miswijzing der kompasfen vonden wij des achtermiddags, voor het azimuth en kimpijling, 6° 30′ noordwestering te zijn.

Weldra werden wij nu, bij nadering van dit eiland, overtuigd, dat hetzelve ook door menfchen bewoond werd, die zich in menigte langs het ftrand aan de noordzijde vertoonden, waaronder fommige zich op uitftekende klippen met groene takken, aan lange ftokken gebonden, ftelden. Een ieder werd dus zeer begeerig, om, zoowel deze menfchen van nabij te zien, als wel om, zoo mogelijk, ftellige berigten te verkrijgen, of er al dan niet vóór ons andere Europefche fchepen geweest mogten zijn.

Na lang aanhoudend verzoek, echter niet zonder veel moeite, gelukte het ons, eene floep te verkrijgen, om derwaarts te kunnen gaan, en wel onder uitdrukkelijken last, van niet te landen, als niet met den aard dezer menfchen bekend zijnde, en het welligt kannibalen wezen konden.

Alleen de roeijers waren gewapend met de geweren en fabels, en wij roeiden te gelijkertijd met eene floep van het fregat op den westhoek van het eiland, beneden wind van een groot uitftekend kraalrif aan, waar de inboorlingen in eene groote menigte zich te zamen hadden vergaderd, en eene landing van ons fchepen af te wachten (*). Wij naderden uit hoofde van bovengemelden last den wal,

(*) Zie plaat VII.

alzoo niet dan bij tusschenpoozingen tot op twee of drie sloeplengten van het strand, terwijl zich een toevloed van inboorlingen van mannen en vrouwen tot op meer dan driehonderd hadden verzameld, welke gedurig een luid geschreeuw en gelach aanhieven, ons tevens alle blijken van vriendschap, door het zwaaijen met groene en andere takken, en het verzamelen van kokosnoten te kennen gevende, en ons gedurig wenkende aan den wal te komen. Wederkeerig deden wij alle mogelijke moeite, door het uitsteken van witte doeken en toewerpen van scheepsbeschuit, om hen tot het naderen van onze sloepen over te halen.

Na eene hevige onderlinge beweging, schenen zij moediger, en het besluit te nemen, om naar ons toe te zwemmen, wanneer zij zich in twee partijen verdeelden, waarvan het eerste gedeelte, grootendeels vrouwen zijnde, op het strand bleef staan, en het andere, ten getale van zestig, aan welks hoofd zich een man van jaren, met een' fraaijen langen grijzen baard, bevond, die een' grooten groenen tak in de regterhand hield, en aan zijne beide zijden een andere met dergelijke takken, doch veel kleiner. Zeer trotsch naderde deze groep, onder een wild, doch tamelijk welluidend gezang, heffende zij, die de vredetakken in de hand hielden, dezelve bij het einde van iedere zinsnede, onder een' hollen zwaren uitroep te gelijk in de hoogte, van welke gezangen, gebaren en beteekenis, door ons niets te begrijpen was.

Eindelijk raakten zij den grond onder hunne

voeten kwijt, wanneer het gezang ophield en allen naar de sloepen kwamen zwemmen, waarop wij ons ook een weinig met den achtersteven der sloepen naar het strand hun te gemoet lieten zakken; ons altoos gereed houdende om, bij onverhoopte omstandigheden, onder eenige geweerschoten voort te kunnen roeijen.

Thans werden beide sloepen door eene menigte dezer menschen omringd, die ons vele kleine kokosnoten toewierpen, waarvoor wij hun wederkeerig eenige scheepsbeschuiten in ruiling gaven. Hierdoor scheen de vrede van beide zijden gesloten te wezen, en ruilden wij eenige hunner wapens en sieraden in voor onze halsdoeken, messen, ledige kruiken en fleschen, als geene andere zaken van meerder aanbelang bij ons hebbende, daar wij niet alleen op zulk een' spoedigen vreedzamen koophandel niet bedacht waren geweest; maar ook het spoedig vertrek van boord ons daarop niet indachtig had gemaakt.

De inboorlingen schenen evenwel met deze kleinigheden zeer tevreden, en betoonden zulks door dezelve met een groot geraas en kinderachtige blijdschap aan de anderen te laten zien, die niet zoo gelukkig in het verkrijgen van een dezer geringe artikelen waren geweest.

Al spoedig bespeurden wij nu onder het drijven van dezen ruilhandel, dat zij zeer wantrouwend waren. Zij wilden volstrekt niets afgeven, voor men hun eerst het door hun verlangde stuk in handen gaf; ook scheen een diefachtige aard hen te

bezielen, daar zij ons zeer behendig een bootshaak uit de sloep wisten te halen, waarmede zij met hun drieën overhaastig den wal zochten te bereiken; een ander trachtte den kadet, welke in de sloep van *de Maria* zat, zijnen hoed te ontstelen, door hem van achteren eene kleine soort van schepnetje over het hoofd te werpen, zoo als een derde eenen der heeren met kracht een doek uit de hand wilde trekken: toen zij evenwel zagen, dat beide laatste toeren hen mislukten, barstten zij in een geschater van lagchen uit.

Wij wilden hierover, ten einde geene aanleiding tot oneenigheden te geven, hen niet het minste misnoegen of boosheid toonen, maar lachten en schertsten met hen mede, zonder elkander te verstaan; dan, toen wij vermeenden te bespeuren, dat zij de sloep van *de Maria* langzamerhand naar het strand zochten te duwen, wenkten wij hen, dat zij zich van de sloepen zouden verwijderen, en deden daarop een paar geweerschoten boven hun hoofd, welke slag geen den minsten schrik onder hen te weeg bragt, maar zij zich langzaam en stil van de sloepen verwijderden en naar het strand zwommen; zoo oordeelden wij het nu raadzamer, deze plaats, waar wij ons nagenoeg een uur hadden bezig gehouden, te verlaten. Wij roeiden met beide sloepen meer om de Zuid, ten einde beter de gedaante van het eiland te kunnen opnemen. Onderwijl was de gansche menigte inboorlingen aan het strand gekomen, vereenigde zich onder groote gedruisch met de achtergeblevenen en wandelde ge-

zamenlijk met ons mede om de Zuid, over eene kraalbank boven water, die den westhoek met den zuidhoek van het eiland vereenigde en een meer met den wal vormden.

Voor evenwel al de inboorlingen zich van de sloepen hadden verwijderd, trachtten wij door twee charges met het handgeweer uit beide sloepen te bespeuren of hun de kracht dezer wapenen ook bekend zoude wezen. Dan, geene verbazing, schrik of buitengewone oplettendheid scheen onder hen te heerschen, dat ons deed veronderstellen, dat zij daarvan de kracht niet kenden, daar onzes inziens een buitengewoon geraas, spoedige wegzwemming of duiking onder water, hier zeker de gevolgen van geweest zoude zijn; waaruit wij ook afleidden, de eerste Europeanen te zijn geweest, die eenigen omgang met deze menschen gehad hebben.

Het niet ontwaren van een eenig stukje ijzer, als de algemeene handel der Europeanen met de Zuidzee-Eilanders, bevestigde ons nog meer in deze meening.

De kleur dezer wilden is donkerbruin, met lang zwart haar, eenigen glad en anderen gekruld, even als hunne baard, waaronder er ook waren, die, zoo het mij voorkwam, dezelve uitgetrokken hadden.

De mannen zijn alle groote, sterke, gespierde en welgemaakte menschen, breed in de schouderen, met eene lengte van zeker zes voeten. Hun oog was vlug, doch wild: onder deze mannen muntte vooral de reeds vroeger genoemde grijsaard met zijn' langen witten golvenden baard, in grootte en schoonheid uit, dien wij daarna veronderstelden,

het opperhoofd of de koning dezer bevolking te zijn.

Hunne tanden zijn wit; enkelen waren een weinig getatueerd op de borst en armen, bij wijze van armbanden; doch geenszins in vorm noch fraaiheid als de Nukahiwaërs.

De vrouwen, die wij niet dan op eenen afſtand aan het ſtrand, doch vrij goed met het oog en kijkers zien konden, kwamen ons niet minder zwaar dan de mannen voor. Zij hadden alle kleine, gevlochten mandjes aan den arm, waarvan wij den inhoud niet zien konden; welligt ſteenen, om in nood de mannen met krijgsbehoeften behulpzaam te zijn.

De kleeding van beide geſlachten is van weinig aanbelang. Een kleine gordel bedekte hunne ſchaamte en zij waren voor het overige geheel naakt, zoo als de vrouwen hare zware en lange borſten geheel ontbloot hadden. Geen dezer vergaderde menigte was echter zonder ſieraden, maar velen hadden zoo over hunne ſchouders, als om hunnen middel, gelijk de Indianen, ſoorten van linten hangen, uit bolſters der kokosnotenbloeſem vervaardigd, welke wit, geel en rood geverwd ſchenen; ieder man had daarenboven een dusdanig rood lint door het haar gebonden; andere hadden daarenboven nog arm- en heupbanden van de kokosnotenbast vervaardigd, welke banden de breedte van vier duimen hadden, zeer net gevlochten en bereid. Zij waren met fraaije witte ſchulpen evenredig van elkander geplaatst, waar tusſchen ſommige weder andere kleine figuren van zwart en wit kraal uit ſchulpen geſlepen hadden. Van deze kraal hadden ook de

meesten een' halskoord om den hals (*) en kleine in de ooren, weder andere mannen, die eene dito gevlochten mat van dezelfde stof der arm- of heupbanden, naar eene stroomat gelijkende, om het bovenlijf hadden, dat mede in dezelfde voegen met witte schulpen bezet was en een vierkante hooge kraag had, die van achteren met het bovenste gedeelte van het hoofd gelijk stond. Alle moeite wendden wij aan, om een van deze kleedingstukken te verkrijgen; dan, daar wij waarschijnlijk geene zaken van waarde genoeg hun daarvoor konden bieden, was het maar niet mogelijk eene dezer welligt oorlogstoerustingen te bekomen. Hunne huid schenen zij met olie van kokosnoten te smeren, waardoor de door ons verkregene sieraden eene zeer benaauwde lucht hadden.

Uit derzelver voormelde toerusting, kwam het ons voor, alsof een ieder in groot kostuum, of, zoo men veronderstellen kan, in hun oorlogstuig was uitgerust; daar geen hunner zonder eenig wapen was, waaronder de bijl de hoofzaak scheen te wezen; de bijl is naar den vorm van een' dissel gemaakt en geslepen, uit eene groote harde witte schulp, die zeer scherp en tegen het hardste hout bestand is (†). Anderen hadden lange speren van ten minste tien voeten lengte, uit zeer hard hout, gelijk die, welke op de *Washingtons-Eilanden* gevonden worden. Ook waren er velen gewapend

---

(*) Zie plaat III, fig. 7.

(†) *Idem* fig. 8.

met korte, aan beide zijden zeer puntige, stokken of platte pieken, wier beide kanten met haaijentanden omzet zijn, waardoor hetzelve een gevaarlijk wapen scheen te wezen.

Hunne taal, waarvan wij weinig of niets konden verstaan, scheen echter eenige overeenkomst met die van *Nukahiwa* te hebben, waarvan er zelfs eenige woorden volkomen dezelfde waren, en aan hunne gebaarden konden wij bespeuren, dat zij dezelfde beteekenis hadden; als: *tokio* (bijl) *kaai kaai* (eten) *bimaay* (komen of geven).

Vaartuigen of cano's zagen wij nergens, die welligt aan de andere zijde of op de noordzijde van de zuidpunt binnen het meer op strand gelegen waren, bij hunne woningen, die wij enkel op dat gedeelte van het eiland staan zagen.

Daar zich de schepen steeds meer en meer van den wal verwijderden, was het ons niet mogelijk, verdere nasporingen, noch opnemingen van dit eiland te kunnen doen, zoodat wij slechts een enkel oogschijnlijk plan en door peilingen, zoo uit de sloepen als van de schepen met gegiste afstanden, hebben kunnen daarstellen.

Het eiland, naar gissing de lengte van een en een half mijl N. N. O. — Z. Z. W. hebbende, is zeer lang, met een aangenaam groen, waaronder grootendeels klapper- of kokosboomen, bewassen.

De kust of het strand vonden wij bij nadering tot op eene kabellengte afstands van hetzelve, van den noord om den west tot zuidzijde overal met klippen bezet, aan den noord- of noordwesthoek,

waarvoor wij op de dagwacht opdorrden, was het strand door de zware branding en rolling ongenaakbaar. Het rif van den uithoek slechts strekt zich meer dan een kwart mijl nagenoeg ten noorden uit. Aan de westzijde en dus beneden wind van dit rif was wel eenige zwelling, waar men konde landen, echter niet zonder doorwading tot aan den middel, terwijl het mij bij den zuidhoek zeer goed geschikt voor eene landing toescheen.

Tegen gemeld rif aan de westzijde loodden wij vijf vadem diepte, terwijl die eene scheepslengte van hetzelve af, reeds vijftien vadem was, waar men door het helder water zeer duidelijk den kraalbodem der zee zien kon.

Toen wij den westhoek vrij uit het land hadden geroeid, kreeg het eiland de gedaante van een hoefijzer; wiens zuidelijke en westelijke hoek nagenoeg regt zuiden en noorden van elkander liggen. Deze halve cirkel alzoo, tegen het westen openliggende, was met vijf openingen naar zeer kleine eilanden gelijkende doorsneden, die evenwel alle door zandbanken of strooken, zoo als vroeger is gezegd, aan elkander verbonden waren, en daar alleen geen groen of boomen van belang zigtbaar waren: ook moet die strook zeer smal zijn, daar wij zeer duidelijk de branding van de oostzijde, aan dezen kant er op konden zien breken. Van den westelijken hoek van de zuidpunt strekt zich, min of meer boogsgewijze naar binnen, eene kraalbank boven water uit, waarover de inboorlingen naar hunne woningen keerden. Tusschen dezen kraal-

bank en den wal, heeft zich een meer gevormd, dat wij niet konden bespeuren, of het geheel en al besloten is, dan wel of het een' ingang heeft.

Hiermede moesten wij den lust tot alle verdere naauwkeurige opmetingen of het verzamelen van bijzonderheden staken, dewijl het reeds verre in den namiddag was en de schepen meer dan twee mijlen van den wal verwijderd waren, toen wij met beide sloepen, na herhaalde seinen van *de Pollux*, dit land verlieten en aan boord van onzen bodem kwamen.

(Was get.) E. G. VAN DER PLAAT.

Deze rapporten behelzen de opgave eener naar waarheid gedane ontdekking van het bewuste *Nederlandsche Eiland* (*).

Hoe vereerend voor onze land- en tijdgenooten, dat, na zoo vele jaren der laatste ontdekkingen van de Nederlanders, er nu weder door hen in den onmetelijken oceaan, een land werd ontdekt, hetgeen op geen enkele zeekaart staat aangeteekend, dat door geene zeevarenden vóór ons gevonden werd, en van welks bestaan geen Europeaan eenige kennis droeg, waarbij men nog voege de ontdekking, gedaan door den Kapitein-Luitenant WILLINCK, die met Z. M. corvet *de Lynx*, niet lang voor ons, eene gelijke reize gedaan heeft.

Dank hebbe onze geëerbiedigde Koning, welke, van de lofwaardige zucht zijner en onzer beroemde

---

(*) Zie de PLATTE GROND van het *Nederlandsch-Eiland*, achter dit werk geplaatst.

voorvaderen niet ontaard, een gedeelte zijner getrouwe onderdanen den vereerenden last opdroeg, om eenen fcheepstogt om den aardbol te ondernemen, en de Nederlandfche vlag en wimpel in ver afgelegen wereldoorden te vertoonen; hetgeen tot de vermelde ontdekking aanleiding gaf, langs welken weg de oude vaderlandfche roem van het voorgeflacht op nieuw eenigermate werd opgeluisterd! De roem, dien TASMAN, VAN NOORD, BARENDZ. en eene menigte andere Nederlandfche waterhelden zich in vroegere eeuwen zoo loffelijk hebben verworven.

De voormalige Nederlanders, welke zoo gaarne de zee bebouwden, behoefden waarlijk voor geene volkeren der wereld in moed-betoon bij het aanvaarden en loffelijk ten einde brengen van verre en gevaarvolle togten, en het opfporen van nimmer gekende landen in den oceaan gelegen, te wijken, noch bij hen achter te ftaan.

Even zoo als thans omtrent eene halve eeuw geleden, het Nederlandfche heldenvuur, dat lang onder de asch had gefmeuld, in lichte laaije vlam is uitgebarsten, hetgeen de toenmalige vijanden van ons vaderland tot hunne fchande zijn gewaar geworden; zoo komt in onze dagen, na den gedanen zeetogt om de wereld, de ontdekkingsroem onzer onfterflijke landontdekkers van vroegere eeuwen weder bij onze landgenooten in dankbaar aandenken.

In de gefchiedenis zijn de Hollanders wegens hunne ftoute en gewaagde zeetogten, met de allerijsfelijkfte gevaren verzeld, als de allereerfte ontdekkers van nimmer te voren gekende landen door ge-

heel de wereld met lof bekend. Met het hoogste regt bezingt daarom J. F. HELMERS in zijne *Hollandsche Natie* den lof der oude vaderlandsche waterhelden, waaruit ik eenige hier niet te onpas komende regelen overneem:

„ Ik wil, *Brittannia!* RALEIGH mijne offers brengen;
„ 'k Zal, *Gaulers!* om PEYROUSE een vloed van tranen
„ plengen;
„ 'k Volg COOK naar 't heergesternt'; 'k fnij met hem
„ d'evenaar,
„ Ik boor met hem door 't ijs; ik deel in uw gevaar,
„ VAN COUVERI aan uw zij' verfrisch ik me aan de vlieten,
„ Die op *Taïti's* grond langs kokosboomen schieten;
„ Maar die gewesten, door de onmeetbre zee gestrekt,
„ Zijn reeds door *Neêrlands* volk in vroeger eeuw ontdekt:
„ Ja, 't vaderland kan ook op zijn COLUMBUS roemen,
„ En 't vijfde werelddeel, met regt, *Nieuw Holland* noemen.

„ Wie is de held, die 't eerst bij *Neêrlands* watrenstoet
„ Om de aardbol zeilen durft, langs d'ongekenden vloed?
„ Door *Magellane's* straat de *Zuidzee* ingevaren,
„ *Chili* doet siddren voor zijn stoute heldenscharen,
„ De onmeetbare eenzaamheid der *Zuidzee* 't eerst door-
„ snijdt,
„ Den Japanees verschrikt, den Portugees bestrijdt?
„ Na drie jaar 't vaderland komt als verwinnaar nadren
„ Verrijkt in wetenschap, in buit en lauwerbladren?
„ Het is VAN NOORD, die roem en schrik van d'oceaan,
„ Met schepen rank en klein durft hij deez' togt bestaan;
„ Hij keert, en 't jong gebloemt' der vaderlandsche gronden
„ Wordt door der maagdenhand om 't achtbaar hoofd
„ gewonden."

TWAALFDE HOOFDSTUK.

Het vertrek van het Nederlandsche Eiland *tot de aankomst te* Amboina.

Den 15den Junij, voormiddag omstreeks negen ure, verloren wij het *Nederlandsch Eiland* geheel in het O. Z. O. uit het gezigt. Wij voeren met tamelijk goede winden gestadig voort, zonder dat er iets bijzonders plaats greep, behalve dat sedert eenige dagen het schorbut zich onder het volk had geopenbaard en vrij sterk scheen toe te nemen. Ofschoon het nog niet tot een hoogen graad mag geklommen zijn, blijft zoo iets binnen scheepsboord altijd zeer verontrustend.

Niet zelden ontwaart men, dat in het dagelijksch leven het eene ongeluk het andere achtervolgt. Zoo ging het ons ook nu; althans met schroom werd men gewaar, dat het er met de victualie niets minder dan voordeelig begon uit te zien en er door de langdurige reis, de gestadige felle hitte en aanhoudende droogte, gebrek aan water te vreezen stond.

Als maatregel van voorzorg werd van nu af aan ieder man der ekiepaadje slechts eene gewone flesch water om de vier en twintig uren uitgereikt, welke sobere bedeeling de meesten treurig deed opzien; hierbij kwam nog gebrek aan al de noodige ververschingen voor de zieken, hetgeen ons moest doen duchten, dat de ziekte daardoor zoude toenemen.

Den 5den Julij, in den morgen kwartier over negen ure, werd er land bespeurd in het Z. W. ten zuiden, en omstreeks half twaalf ure de westelijke hoek van het eiland *Mathias* gepeild.

Van de beide schepen werd men, zoo als het zich oppervlakkig liet aanzien, eene praauw gewaar, waarop zich eenige menschen lieten zien. Dadelijk werd op dezelve aangestuurd, doch toen men het ontdekte voorwerp naderbij kwam, werd men in de eerste verwachting niet weinig te leur gesteld; wij bevonden, dat het slechts een groote boom was, die met de wortels boven dreef, waarop zich eene menigte groote zwarte vogelen had nedergezet.

Den 12den, voormiddag tusschen elf en twaalf ure, zagen wij met het ongewapend oog, de zon, de maan en eene ster, zijnde, volgens naauwkeurige waarneming, de planeet *Venus*, op een en hetzelfde tijdstip, dat voor mij en vele anderen, die niets minder dan astronomisten of sterrekundigen waren en nimmer iets dergelijks gezien hadden, een vreemd natuurverschijnsel opleverde.

Volgens berigt van de doctoren, was op den 13den het vooruitzigt voor de schorbutieken nog

niets minder dan gunſtig; twee mannen der ekiepaadje ſtierven kort op elkander. De ſtilte, die wij dagelijks hadden, en vooral toen wij ons gedurende deze dagen onder de linie of zeer kort daarbij bevonden, veroorzaakte op de beide ſchepen eene bijkans ondragelijke hitte, en dit moest niet weinig de ziekte van dag tot dag verergeren; niettegenſtaande de onvermoeide vlijt van den allezins kundigen chirurgijn-majoor TILLEMAN, op *de Maria Reigersberg*, welke bijkans nacht en dag de belangen der kranken behartigde.

Tusſchen elf en twaalf ure van den 26ſten voormiddag werd er land gezien tusſchen het Z. O. waarvan ſein werd gedaan aan *de Pollux*, en hetgeen men bevond, het eiland *Mezorij* te zijn. Ten twee ure namiddag zagen wij in het Z. W. ten Z. een klein eiland, hetwelk bij nadere ontdekking bleek het eiland *Groot-Providence* te wezen.

Tot op den 21ſten waren wij binnen acht dagen tijds driemaal de linie gepasſeerd, onder geſtadige ſtilte en zeer drukkende warmte.

Den 25ſten, bij het opklaren van eene dampige lucht, zagen wij verbazend hoog land van eene groote uitgeſtrektheid, zijnde *Nieuw Guiné*, de verſte punt van hetzelve Z. W. W. half W., genaamd de kaap *de Goede Hoop*. Dit gedeelte des lands is bekend onder den naam van de *Papua*: de inboorlingen worden Papuezen genaamd. Een der eerst in het oog vallende bergen op dezen uithoek is volmaakt gelijkend aan den *Tafelberg*, op den uithoek van *Afrika* gelegen. Nabij den *Ta-*

felberg ziet men nog een' zeer hoogen berg, mede volmaakt gelijkende naar den *Leeuwenbil* op gemelden uithoek. Ik zou buiten mijn bestek treden, wanneer ik omtrent deze beide en nog meer daar bestaande berggevaarten in bijzonderheden wilde treden; te meer daar deze bergen uit zoo menigvuldige beschrijvingen en reisverhalen bekend zijn.

Wij aanschouwden gedurende het voorbijvaren van dezen uithoek een der schoonste en treffendste natuurtafereelen; het luchtzwerk zagen wij met eene snelle vaart onder een' helderen hemel tusschen deze hemelhooge bergen doordrijven.

Den 27sten zagen wij op eenigen afstand het kleine eiland *Manovaran*, alsmede het eiland *Waygroo* in het Z. O. en in Z. ten W. tot Z. W. eene groep van eene menigte eilanden, waarvan de grootste zijn *Gebij*, *Sijang* en *Ruip*.

Des anderendaags, zijnde de 28ste, vernamen wij de eilanden *Mora*, *Cacoa* en *Gillolo*. Ook zagen wij op een' geringen afstand een driemastschip, hetwelk bij nadere verkenning een Engelsche Zuidzeevisscher bleek te zijn.

De eilanden *Pulo Pisang*, *Pulo Dammer*, *Obij Major*, *Kekik*, *Pulo Gassis* en *Passage-Eiland*, kregen wij allen op den 29sten in het gezigt; terwijl wij nog voormiddag gepraaid werden door den kommandant van *de Pollux*, welke zich informeerde naar den staat der gezondheid van den kolonel en verdere heeren officieren op *de Maria Reigersberg*, hen tevens geluk wenschende met de aankomst in den *Indischen Archipel*.

Binnen twee dagen waren wij reeds de straat van *Gillolo* gepasseerd. — Al de eilanden, die wij in deze straat passeerden, tot zelfs de kleinste klip, deden zich voor het oog bekoorlijk voor. Alle stonden met een schoon groen bewassen. Dit deed ons vermoeden, dat zij een' welligen vruchtbaren grond hadden: dit was ook het geval, zoowel met dit als met de overige eilanden, die wij in dezen *Archipel* verder passeerden.

In den voormiddag van den 30sten vernamen wij het eiland *Ceram*; dit heeft een' grooten omvang en een hoogen grond; deszelfs bewoners zijn, volgens berigten van zeereizigers, zeer wreed en muitzuchtig. Door het hoofden-snellen zijn zij berucht en zeer gevreesd, en worden daarom gemeenlijk koppensnellers genaamd; men verstaat hierdoor eens menschen hoofd in éénen slag met een scherpsnijdend zwaard af te slaan. Volgens eene bij hen bestaande verordening mag geen manspersoon trouwen, of liever gezegd met eene vrouw huizen, zonder alvorens een gezet getal hoofden te hebben gesneld en langs dien weg proeven zijner bekwaamheid te hebben gegeven.

Den 31sten zagen wij op grooter of kleiner afstanden de eilanden *Manipa*, *Kelang* en *Bali*.

Al de scheepsgezellen brandden van verlangen naar het aankomen ter reede van *Amboina*, en om vervolgens daar binnen te loopen. Dit algemeen verlangen was zeer natuurlijk, daar wij gedurende een' overtogt van niet minder dan tweeduizend vierhonderd mijlen, te weten, van *Chorillo* tot *Amboina*

geene ververfchingen, hoe gering ook, hadden kunnen bekomen; en bovendien met geen' ruimen voorraad van daar waren op reis gegaan. De wilde zwijnen, waarvan de beide fchepen zich te *Nuka-hiwa* in de ruimte hadden voorzien, kwamen op dezen langen eenzamen togt zeer te ftade, vermits de overige mondvoorraad hoofdzakelijk flechts in bruine boonen beftond, die gedurende de afgelegde lange reis tot op eene kleine hoeveelheid waren verminderd, en deze fobere voorraad was nog door de felle broeijende hitte gedeeltelijk bedorven, zoodat het volk gehouden was, dagelijks zich eenige uren met het fchiften van de goede uit de onbruikbare kwade boonen onledig te houden. — De nog geringe voorraad gort, gezouten vleesch en fpek, was, zoo als men ligtelijk kan begrijpen, ook op verre na niet meer zuiver.

Wat de toeftand der zieken betrof, daarmede ftond het zeer ongunftig; men telde onder de ekiepaadje te zamen omtrent tachtig perfonen, door ligtere of zwaardere ongefteldheid buiten ftaat, om dienstzaken te verrigten, waarvan het meerendeel door het fchorbut was aangetast; eenige waren hieraan geftorven en nog verfcheidene lagen zeer gevaarlijk. Dit alles deed ons de toekomst met vrees te gemoet zien, vooral daar de weêrsgefteldheid het algemeen verlangen naar eene fpoedige aankomst te *Amboina* niet fcheen te willen begunftigen; federt verfcheidene dagen kwam er volftrekt geen wind noch eenige koelte, maar alles bleef bladftil.

De maat onzer onheilen was nog niet vol gemeten. Dit werden wij eerst gewaar, toen de wakkere chirurgijn-majoor, de volijverige zoo noodzakelijke TILLEMAN, mede door de heerſchende ziekte werd aangetast en aan zijn leger gebonden, hetgeen, Gode zij dank! ſpoedig bleek van geen doodelijk gevolg te zullen wezen, en ſlechts kort van duur te zijn.

Op den middag vernamen wij in het W. Z. W. den hoogſten berg op het eiland *Bouro*, en tegen den avond zagen wij nabij het fregat verſcheidene walvisſchen.

Volgens geloofwaardige berigten zijn de bewoners van het eiland *Bouro*, even als die van het gemelde eiland *Ceram* koppenſnellers. Eene even zoo verachtenswaardige als ijzingwekkende bijzonderheid, die met dit koppenſnellen gepaard gaat, mag ik niet verzwijgen.

De inboorlingen van *Bouro* gebruiken eene zonderlinge list; zij bedienen zich, namelijk, van de volgende tot bereiking van hun oogmerk zeer ſchrander uitgedachte kunstgreep. — Van levende digt gebladerde boomtakken, welke ſlechts eenigermate doorzigtig zijn, maken zij eene ſoort van holle ſchanskorven, en plaatſen dezelve in het woud of bosch, zeer nabij de meest begaan wordende wegen en paden; daar binnen verbergt zich een ſtoute ſneller, wacht met zijn ſlagzwaard in de hand den eerstkomenden voorbijganger af, ſmijt de ſchanskorf van zich, valt op den niet op ver-

raad bedacht zijnden aan, en onthooft hem (*).

Den 1sten Augustus vernamen wij vroeg in den morgen het eiland *Ambloo*, en omtrent elf ure voormiddag zagen wij reeds het zoo zeer verlangde *Amboina*.

Den volgenden dag omtrent twaalf ure op den middag zeilden wij de baai van *Litimor* binnen. Deze baai levert aan de binnenvarende schepelingen een overschoon aanzien; de strekking is van het N. O. naar het Z. W. Allerwegen, waar men het oog nieuwsgierig laat rondwaren, ziet men de blijken eener welige vruchtbaarheid. Op de heerlijkste vlakten, tusschen de kleine menigvuldige bosschen gelegen, allen met bekoorlijk groen bedekt, staart de pas uit eene eenzame zee komende schepeling met het grootste genoegen.

(*) Bij deze gelegenheid verdient te worden aangemerkt, dat dergelijke list bij sommigen onzer landgenooten niet geheel onbekend is. In sommige oorden van ons vaderland verschalkt de jager met deze soort van schanskorven de wilde ganzen, enz. na de zich op den grond bevindende met zijn bewegend boschje tot binnen het bereik van het geweerschot genaderd te zijn.

DERTIENDE HOOFDSTUK.

Verblijf te Amboina, *en vertrek van daar.*

Ten twee ure, namiddag van den 2den Augustus, viel het anker ter reede van *Amboina*, in de nabijheid van het fort *Victoria;* ter dezer reede lagen eene menigte Corriecorries en Padoewakkers, enz. alle inlandſche vaartuigen, waarvan er eenige de Hollandſche vlag lieten wapperen. Het allereerſte gezigt van eene Hollandſche bezitting en het wapperen der vaderlandſche vlag en wimpel in een zoo ver afgelegen werelddeel, maakte op mij en menigeen mijner togtgenooten geen geringen indruk.

Op den 3den, des voormiddags ten tien ure, vertrok de kolonel met eenige heeren officieren van *de Maria Reigersberg*, naar den wal, van waar hij geſalueerd werd met dertien ſchoten, hetwelk van boord met een gelijk getal ſchoten werd beantwoord.

Amboina, van deszelfs reede te zien, doet zich

niet gunſtig voor; geene noemenswaardige gebouwen of andere bevallige voorwerpen zijn er te zien. Een zeer uitſtekend hoofd ſtrekt er tot landingsplaats. Wanneer men dit hoofd langs gaat, passeert men de zich tot defenſie zeer in orde vindende batterijen. Door eene poort gaande komt men in het fort *Victoria*, hetwelk zoo van binnen als van buiten zich in alles voordeelig voordoet. Reeds van ouds verſtrekte het fort *Victoria* tot de citadel dezer ſterkte; behalve dit fort zijn er nog twee niet onbeduidende forten, *Hiten* en *Low*. De kaſerne voor het garnizoen van onderſcheidene wapens is wel ingerigt, even als de magazijnen, de nette woningen voor de heeren officieren, enz. Wanneer men het fort is doorgegaan, komt men op een uitgeſtrekt, met gras bewasſen, zeer effen fraai plein, met wandelpaden doorſneden, en met fraaije rijk aangelegde en wel onderhouden woningen der voornaamſte ambtenaren omgeven.

De ſtad *Amboina* is fraai gebouwd, zeer regelmatig doorſneden met ſtraten, wegen en paden, welke een ſchoon geheel met wederzijdſche hout- of boomgewasſen en daarliggende lusthoven, tuinen, enz. uitmaakt.

In de omſtreken dezer ſtad ontmoet de wandelaar allerwegen de heerlijkſte buitenplaatſen, lusthoven, wandelpaden, enz. — waaronder de lustplaats van den heer Gouverneur genaamd *Batogaatje*, alsmede *Bato-Mirre*, de overſchoone plaats van den Reſident *Eijer-Olanda*, enz.

Aan den kant der reede zijn buiten het voorge-

melde fort twee batterijen, en aan de tegenoverzijde eene; deze laatste ligt boven op de kruin eens bergs; doch zij was verwaarloosd, waardoor dezelve zich in een' vervallen staat bevond.

De voornaamste publieke of het meest opmerking verdienende gebouwen zijn twee Protestantsche kerken, waarvan er een zeer groot en niet minder fraai is. — Voorts het paleis van den Gouverneur MERKUS, op het boven vermelde *Batògaatje*, de fraaije woning van den Resident MOREÈS op het plein, en eindelijk die der heeren officieren en verdere ambtenaren.

Slechts een' zeer korten tijd lagen wij ter reede van *Amboina* voor anker, wanneer men het alleronaangenaamste berigt ontving van de ontstane onlusten op *Makasser;* alsmede eene opgave der reeds gesneuvelde officieren, waaronder zich de eerste luitenant VAN PELT, een mijner gemeenzaamste, achtingwaardigste vrienden, bevond, benevens het meerendeel van zijn onderhebbend detachement Mariniers van Z. M. fregat *de Euridice*. Het algegemeen gevoelen op *Amboina* was, dat ook de Mariniers van *de Maria Reigersberg* en *de Pollux* zouden derwaarts vertrekken; doch dit gevoelen werd niet bevestigd, dewijl er een geweldige opstand op *Java* was uitgebarsten.

De Resident van *Amboina* had, bij afwezigheid van den Gouverneur, aanschrijving ontvangen van *Batavia*, om, in geval wij de Molukken mogten aandoen, offschoon men zulks niet verwachtte, ons

dan met de meeste onderfcheiding te ontvangen en aan niets te laten ontbreken, wat ons flechts van dienst zoude kunnen zijn of tot vermaak kon verftrekken, dewijl verondersteld werd, dat wij op de, tot dus verre afgelegde, reis veel leeds en gevaren zouden hebben doorgeworsteld.

De allezins gastvrije minzame bejegening, zoowel van den genoemden Refident, als van de overige ambtenaren en officieren van het garnizoen, gedurende ons verblijf te *Amboina*, is boven alle loftuitingen verheven: iedereen wedijverde, als het ware, om ons het meest genoegen en vermaak aan te doen. Dagelijks omringden de officieren der beide fchepen de rijk voorziene tafel van den Refident, als ook bij afwisfeling, die der overige ambtenaren, enz.

Elken dag bekwam nu ons fcheepsvolk ruimfchoots allerlei flechts verkrijgbare ververfchingen, beftaande voornamelijk in vleesch, groenten, enz.

Reeds den volgenden dag na onze aankomst te *Amboina*, werden vier en veertig van de ergfte zieken van *de Maria Reigersberg* en twintig van *de Pollux*, met de meeste oplettendheid naar het hospitaal overgebragt; doch bleven onder de behandeling van den chirurgijn-majoor TILLEMAN en andere onzer geneesheeren, met het gelukkig gevolg, dat er flechts een der overgevoerde kranken in het hospitaal is geftorven, en allen vóór of wel met ons vertrek nagenoeg herfteld waren, ten minfte zoo ver, dat niemand hunner is achter gebleven.

De kundige en hulpvaardige chirurgijn-majoor LIJNAKKER, te *Amboina*, heeft mede hieraan veel toegebragt.

Slechts korten tijd na onze aankomst te dezer plaatſe waren wij reeds met een aantal der voornaamſte en meest aanzienlijkſte bewoners, zoo ambtenaren als particuliere burgers bekend en bevriend geworden. Eene aldaar beſtaande welingerigte societeit, uit de aanzienlijkſte bewoners zamengeſteld, droeg tot deze vriendſchappelijke regt broederlijke verkeering zeer veel bij. — Al de officiëren en verdere rangbekleedende der beide ſchepen werden, reeds den eerſten dag na derzelver aankomst aldaar, op het minzaamſte ingeleid.

Sedert een aantal jaren ſchijnen er in alle werelddeelen, onder alle beſchaafde volkeren, ter bevordering van aangename, minkostbare, verkeeringen, zoogenaamde ſocieteiten of collegiën te beſtaan, waarin niet zelden de leden in de gelegenheid geraken, onder eene broederlijke verkeering elkander in nuttige zaken of wetenſchappen onderling voor te lichten. Bij deze opmerking herinner ik mij het gezegde van een' der leden van de gemelde ſocieteit. „Societeiten," zeide hij, „waar men den zoo kostbaren tijd niet met het ſpel verbeuzelt, waar vaak aangename meer of min leerzame geſprekken gevoerd worden, waar men elkander onwillekeurig voorlicht, al worden daar juist geene redevoeringen gehoord, of voorlezingen gedaan, mogen, volgens mijn gevoelen als takken aangemerkt worden, die aan den boom der algemeene verlichting groeijen."

Wat de bevolking van *Amboina* betreft, deze bestaat uit een mengsel van velerlei Natiën. Er wonen Europeanen, Amboinezen, Chinezen, Javanen, Arabieren, enz. en hun gezamenlijk aantal wordt op omtrent zesduizend zielen berekend, waaronder het garnizoen, bestaande in driehonderd man, infanterie, artillerie, enz. Deze zijn meest allen Javanen, dewijl de Amboinesche troepen allen op *Java* gestuurd worden.

De Amboinezen zijn over het geheel traag en vadzig. Daar zij weinige behoeften kennen, arbeiden zij zelden. De meer ijverige Chinezen, die er wonen, oefenen handwerken en drijven drukken handel in allerlei dagelijksche benoodigdheden; zij zijn het, welke de bewoners telkens van al het noodige voorzien; in hunne winkels kan men alles voor geld bekomen. Men beweert, dat de gewone Chinees in den handel den schranderſten Jood zeer verre overtreft.

De gewone kleederdragt dezer lieden is saron en kabaai, doch de Europeërs en de meest aanzienlijke inboorlingen zijn hiervan uitgezonderd: deze kleeden zich meer naar de Europesche wijze.

De vreemdeling, die zich voor de eerste maal te *Amboina* bevindt, kan ten aanzien der kleeding het vrouwelijk uit het mannelijk geslacht niet dan zeer moeijelijk onderscheiden. Het eenigste verschil bestaat slechts daarin, dat de vrouwen en meisjes altijd blootshoofds gaan, en de mannen zich vertoonen, met een' doek om het hoofd geknoopt. Het gestadig sierie-pruimen maakt de inlandsche vrouwen

in het oog van den Europeaan affchuwelijk. De kleur harer tanden gelijkt veel meer naar die der fteenkolen dan naar het helder ivoor, waarop de Europefche fchoonen, vooral die van den aanzienlijkften ftand, met regt zich verhoovaardigen. Ook de lippen zijn ten gevolge van de fierie zeer afzigtelijk.

De heerfchende godsdienst is er de Hervormde. Toen wij ons te *Amboina* onthielden, bevonden er zich twee zendelingen, die met welmeenenden ijver het evangelie verkondigden. — Een dezer eerwaarde heeren was de heer KAM, een in ons vaderland onder de meest geachten der broederen bekend. Deze broeder fcheen bij uitfluiting den doop te bedienen aan allen, welke in de gemeente der Christenen begeerden te worden ingelijfd. Zelfs reisde tot dit oogmerk zijn Wel-Eerwaarde op de onderfcheidene eilanden rond. Ook de kinderdoop werd, zoo als men mij verzekerde, alleen door den eerwaarden KAM verrigt. Degenen, die den heiligen doop hebben ontvangen, noemen zich nederig *Christus-menfchen*. De voormalige ondergefchiktheid dezer nieuwe Christenen aan de blanken ging federt hunne bekeering, geheel verloren. Niemand dezer bekeerlingen toont eenigen lust, om zich in het leerftelfel van hun nieuw geloof te oefenen; zij blijven even zoo dom en onwetend, als toen zij nog Heidenen waren. Dus is meest alles formaliteit.

Met geene mindere bevreemding als verontwaardiging zag ik eene openbare verkooping van eenen

ſlaaf of lijfeigene. Die ongelukkige werd even als een paard of rundbeest voor iedereen, met inachtneming der gebruikelijke formaliteiten, bij opbod en afſlag door een' beambte te koop aangeboden en verkocht. Men onderrigtte mij, dat met den verkoop der ſlavinnen eveneens wordt gehandeld.

Alvorens de verkoop van een' ſlaaf of ſlavin eenen aanvang neemt, worden de voorwaarden ten aanhooren van iedereen overluid gelezen, en deze levende koopwaren, gaaf en zonder kennelijke gebreken zijnde, ten ſterkſte aangeprezen, zelfs trekpenningen aan de hoogſte bieders uitgeloofd. Ook wordt het ongelukkig voorwerp eenigen tijd voor het begin der veiling en verkooping, op eene openbare plaats, van den gegadingden bevoeld en bezigtigd, zelfs tot de tanden in den mond worden onderzocht, of er al of geen gebrek aan is: — en bij den verkoop heeft er, even als in ons land van onroerende goederen, eene gewettigde overdragt plaats.

De Chinezen maken welligt het meerendeel van de bevolking dezer plaats uit, en zijn de meest algemeen nut aanbrengende leden dezer gemeente; zij wonen allen afgezonderd in twee zoogenaamde Chineſche kampen of buurten bijeen, en worden daar door hunne eigene opperhoofden onder den naam of titel van *Kapitein-Chinees* en *Luitenant-Chinees*, beſtuurd. Deze hebben weder eene ſoort van mindere beambten onder zich ter hunner medehulp in de werkzaamheden; evenwel ſtaan de Chinezen, even als al de overige ingezetenen, onder de ſtedelijke wetten en verordeningen.

Omtrent vier maanden voor onze aankomst te *Amboina*, was er de *Kapitein-Chinees* gestorven. Volgens der Chinezen verordening, worden derzelver lijken ten spoedigste gekist, de planken, die zij tot de doodkist gebruiken, zijn niet minder dan een halven voet dik. Zij timmeren de doodkisten digt in elkander, opdat er, offchoon zij in het water werden gezet, geen droppel vocht zou indringen. — Een jaar blijft het lijk onbegraven, in die lijkbus omsloten, welke laatste voor ieder der aanverwanten zigtbaar is. Na verloop van iedere drie maanden, en bij rijken en meest aanzienlijken na den afloop van elke maand, wordt er een familiefeest ter vererende nagedachtenis van den afgestorvenen gevierd, en hen ten offer alsdan schapen en varkens geslagt; men rigt dan eene weltoebereide tafel aan, waarop niets ontbreekt, wat tot streeling van het gehemelte kan dienen. — Nabij deze gedachtenistafel, wordt de beeldtenis van den overledene geplaatst. Dit alles eenige dagen ten toongesteld zijnde, worden de overgeblevene spijzen aan de behoeftigsten onder de aanverwanten verdeeld. Toevallig waren de meeste officieren der beide schepen aanschouwers dezer feestviering van den voorengemelden *Kapitein-Chinees*.

Tegenover het huis van dezen overledene stond eene ter dezer gelegenheid opgeslagen loods, waarin de afbeeldingen van des overledenen huis, allerlei meubelen, de stallen met de paarden en de verdere benoodigdheden daarin, menageriën met de daarin behoorende dieren, tuinen met grotwerken,

enz. Alles naar het leven zoo gelijkend mogelijk nagemaakt, zoo als het wezenlijk had bestaan. Wij vonden dit fraai en sommige dingen verwonderlijk schoon gewerkt uit eene zekere compositie, waaruit veel Neurenburger kunstvoortbrengselen worden vervaardigd. Niets was ter nabootsing achtergebleven, men verzekerde mij, dat de nagebootste bedienden, die er mede ten toon stonden, juist gelijkend waren.

De loods, waarin al deze afbeeldingen ten toon waren gesteld, was dertig voeten lang en twintig voeten breed, en naar evenredigheid hoog.

Op den dag der begrafenis worden al die voorwerpen openlijk verbrand.

De wetten dezer Chinezen vorderen eigenlijk de verbranding of vernietiging der oorspronkelijke goederen, om den overledene in de gelegenheid te stellen dezelve in eene andere wereld weder terug te bekomen; doch daartoe gevoelen de erfbezitters volstrekt geene roeping; nimmer worden de oorspronkelijke voorwerpen, maar wel de nabootsingen door de vlam gesloopt.

Wat der Chinezen verordeningen of gebruiken op, of bij het trouwen betreft, daarmede handelt men zeer willekeurig. De ouders huwen hunne kinderen uit, zonder dat de meeste te voren mogen weten, met welk een voorwerp zij trouwen moeten. Wanneer de bepaalde dag tot de trouwplegtigheid gekomen is, worden de verloofden, gesluijerd, door de genoodigde aanverwanten eerst in elkanders tegenwoordigheid gebragt: geen hunner

vermag tot den ander een woord te spreken, zich te ontsluijeren noch elkander aan te raken. Zoodra de formaliteiten tot het trouwen zijn geëindigd, worden de gehuwden ontsluijerd, en beiden moeten, hetzij zij elkander al of niet bevallen, met de verbindtenis, zonder een woord tegen te spreken, zich te vreden stellen. Dat dergelijke blinde trouw-verbindtenissen verbazend kunnen tegenvallen en de schromelijkste gevolgen hebben, laat zich gemakkelijk begrijpen. Te *Samarang*, b. v., werd een jong Chineesch meisje, die om hare schoonheid en haar bevallig voorkomen van iedereen werd bewonderd, en tevens om haar uitmuntend gedrag en hare goede hoedanigheden algemeene achting en lof wegdroeg, volgens de huwelijkswet blindelings aan een mannelijk voorwerp verbonden; en bij de wederzijdsche ontsluijering ontwaarde zij eerst, dat zij aan een monstreus-leelijk man was verbonden! een man, die ten gevolge eener afzigtelijke ziekte zijn neus had verloren. — Wanneer de jonge vrouw zich bij deze ijsselijke gewaarwording tegen de bijwoning van dit afzigtelijk voorwerp wilde verzetten, bragt zij zich in gevaar, van strengelijk getuchtigd te worden; zij werd derhalve genooddrongen met den grootsten weêrzin het gehate voorwerp als man te erkennen, met de vreesselijkste bedreigingen van gestrenge tuchtiging, in geval zij slechts eenigzins nalatig omtrent de behoorlijke onderwerping aan haren man werd bevonden.

Wat de vruchtbaarheid van den grond betreft, het geheele eiland *Ambon*, een onzer grootste Mo-

ſukſche volkplantingen in den *Oostindiſchen Archipel* is ongemeen vruchtbaar in allerlei voortbrengſelen en mag met het hoogſte regt een uitgebreide ſpecerijhof genaamd worden. De heerlijkſte muskaatnotenboomen, de kruidnagelenboomen, enz. groeijen daar in welige landſtreken.

Men aanſchouwt er den zoo prachtigen kanarieboom, waaruit de alom geroemde kanarieolie wordt getrokken, in al zijnen luister en grootheid. — De ſagoboomen, welker ſchoonheid ongemeen is. — De ſurie, pinang, notemuskawaringa, tamarinde en nog veel andere heerlijke vruchtgevende boomgewasſen.

Koffij en rijst wast welig op dit eiland en wordt veel geteeld. Behalve de menigte boomvruchten levert de vette grond velerlei welſmakende grondvruchten.

De zoo zeer, door deszelfs pracht het oog bekorende, ananas groeit hier welig en in overvloed, even als de piſang, gojavaas en eene menigte andere vruchten, te veel om op te noemen, velerlei ſoorten van peper, enz.

Ten tijde der goede mousſons teelt men met gemak alle ſoorten van Europeſche groenten in dien weligen grond.

Het kostbaarſte, meest gezochte, houtgewas van geheel *Oostindië*, groeit in de ruimte op het eiland *Ambon*; men haalt van daar zonneboomenhout, ijzerhout, ebbenhout, wortelhout, letterhout, lingahout, enz.

Al deze voortbrengſelen van dit groot en vrucht-

baar eiland *Ambon*, na *Batavia* de beste der Nederlandsche volkplantingen in *Oostindië*, mag men volgens mijn gevoelen als eene zeer belangrijke bijdrage tot de door onzen Koning voor eenige weinige jaren opgerigte Handelmaatschappij aanmerken, wanneer men daarvan, waaraan niet is te twijfelen, behoorlijk partij weet te trekken.

Op de vischrijkheid nabij en binnen dit eiland valt niet te roemen; doch de weinige vischsoorten, die men er heeft, zijn van de beste hoedanigheid. De inwoners gebruiken den visch niet veel, als zij versch gevangen is, maar leggen dezelve in *kerry*, hetgeen daar den naam van *adjor* draagt. Dezen ingelegden visch gebruiken zij bij hunne *nasfie* of rijst, enz., hetwelk hun voornaamste en smakelijkste voedsel uitmaakt.

Het tot spijze gebruikt wordende gevogelte bestaat hoofdzakelijk in hoenders, die er bij menigte zijn, alsmede in ganzen, eendvogels en duiven.

In de bosschen ontwaart men de schoonste vogelsoorten, die men zich met mogelijkheid kan voorstellen en in geheel *Oostindië* welligt niet schooner, of zelfs maar zoo schoon gevonden worden. — Ik zag onderscheidene loeries, kakadoes, velerlei papegaaijen, parkieten, enz. Een Europeër, voor de eerste maal op dit eiland komende, en dit vogelenkoor aanschouwende, of met meer vrije vogelen in kooijen in velerlei soort ziende, moet zich over derzelver schoonheid zoo van gestalte als vederenkleur verwonderen.

Evenwel schijnt *Ambon* omtrent het rijk der vo-

gelen in de *Oostindië*, door de natuur nog niet het allermeest begunſtigd; want, volgens geloofwaardige berigten, zijn op de kust van *Nieuw Guiné* veel meerder en ſchooner vogelen; men ontwaart daar, behalve al de vogelſoorten van het eiland *Ambon*, den pelikaan, kroonvogel, paradijsvogel en meer andere, die op dat eiland nimmer gezien worden.

De viervoetige dieren zijn voornamelijk buffels, karbouwen, varkens, ſchapen en geiten. De beide laatſte zijn gladharig, met nederhangende ooren, even als onze vaderlandſche korte jagthonden, voorts hartebeesten, boschkatten, ook *koeſekoeſen* genaamd. In de binnenlanden zijn bavianen, apen, enz. en eindelijk de gewone huisdieren, te weten honden en katten.

Het water voor de ſchepen verkrijgt men te *Amboina* niet zoo gemakkelijk als op de kusten of eilanden, welke tot heden door ons bezocht waren. Zeer ver moesten de waterhalers de rivier opvaren, alvorens het noodige water te bekomen, ter plaatſe, waar het van de bergen afſtroomt.

Den laatſten avond vóór ons vertrek van *Amboina*, werd er een tooneelſtuk opgevoerd in de daar beſtaande liefhebberijkomedie, waarbij het corps officieren der beide ſchepen genoodigd werd (*).

(*) Of deze tooneelvertooning ter eere der officieren, opzettelijk voor derzelver vertrek, werd gegeven, hetgeen ſommige beweerden en niet onwaarſchijnlijk was, daaromtrent kan ik niets met zekerheid zeggen.

Wij vonden dezen kleinen schouwburg tamelijk wel ingerigt en de spelende leden vrij bekwaam in het opzeggen (*declameren*) en vertoonen hunner rollen. Men moest altijd in aanmerking nemen, dat het slechts een liefhebberijtooneel was, waarop men het streng tooneelmatige niet kon vergen.

Voor dat wij met onze beschouwingen *Amboina* gaan verlaten, moet ik nog met een enkel woord aanmerken, dat verre het meerendeel der in deze stad wonende Chinezen zulks slechts in naam zijn; dewijl zij bijna allen, van verscheidene geslachten herwaarts, inboorlingen van *Amboina* zijn, uit Chinesche voorouders gesproten en in de levenswijze en gevoelens der oorspronkelijke Chinezen opgevoed, terwijl zij immer op vele honderd mijlen afstands van het Keizerrijk *China* zijn gebleven. — Zij voeren op de gezegde gronden slechts den naam van Chinezen, zoo te *Amboina* als elders in de *Oost-Indiën* buiten het Chinesche rijk; even als, bij voorbeeld, de Bataviasche inboorlingen van Hollandsche voorgeslachten den naam van Hollanders voeren, offchoon zij nimmer een voetstap in *Europa*, veel minder in *Holland*, gezet hebben. Het is ook zeker, dat een Chinees, eens zijn vaderland verlaten en zich elders gevestigd hebbende, nimmer in *China* mag terugkomen.

Amboina is niet alleen aan mij, maar aan al de togtgenooten, welke in de gelegenheid werden gesteld, alles van nabij te beschouwen en

derzelver bewoners eenigermate te leeren kennen, ongemeen bevallen. Nimmer vergeet ik de minzame, gastvrije bejegening der voornaamste Amboinezers en aldaar wonende Europeanen jegens het korps Officieren der beide schepen.

❁

VEERTIENDE HOOFDSTUK.

Het vertrek van Amboina, *tot de aankomst te* Sourabaya, *en korte beschrijving der reede*, enz.

Na een aangenaam verblijf van omtrent twee weken ter reede van *Amboina*, werden op den 17den Augustus de ankers geligt, en de beide schepen gingen 's voormiddags te tien ure met een Z. O. Wind onder zeil.

Even voor dat de ankers geligt werden, kwam de heer MOREES, van eenige officieren en ambtenaren verzeld, met praauwen aan boord der schepen, om ons voor het laatst een hartelijk vaarwel en verdere gelukkige reis toe te wenschen. Tot halverweg de baai vergezelden zij ons, wanneer zij onder het *salut* van dertien schoten en een driewerf „hoera!" ons met aandoening verlieten.

Den 20, 21 en 22sten zagen wij op onderscheidene afstanden de eilanden *Hatterij*, *Floris*, *Ro-*

ſagalet, *Ruva*, *Zangueta*, *Luſadarie*, *Ruſa* en *Badja*, zonder een dezer acht eilanden aan te doen.

Den 24ſten werd met de gewone plegtigheid de verjaring gevierd van den Koning der *Nederlanden*.

Wij zagen op dezen dag het eiland *Goening-apil*, waarop zich een Vulkaniſche of vuurſpuwende berg bevindt van denzelfden naam als het genoemde eiland; wij voeren hetzelve op iets minder dan eene mijl afſtands voorbij, doch de berg wierp op dien tijd geene Vulkaniſche zelfſtandigheden uit.

Den 26ſten pasſeerden wij *Poeba*, *Pelonda* en *Sedanda*, en den volgenden dag zagen wij *de piek van Lambock* in het Z. Z. W. half W.; ook zagen wij het eiland *Urk*.

Den 28ſten, des voormiddags, voeren wij op een' tamelijken afſtand het eiland *Madura* voorbij, van welks overſchoonen vruchtbaren grond de bewoners partij weten te trekken. Op dit eiland, hoe klein ook in omvang, is de tamelijk welbebouwde ſtad *Madura*, waar een Koning reſideert, onder den naam van Koning van *Madura*. Dit kleine koningrijk is gelegen aan de noordelijke kust van het eiland *Java*.

Even namiddag hadden wij reeds de kust van *Java* in het gezigt, en om acht ure in den avond lieten wij daar het anker vallen, ten einde op een' loods te wachten, om ons naar *Sourabaya* te loodſen.

Om negen ure werd een ſchot gedaan, om te doen bijdraaijen; het gold een kort langs ons voor-

bijvarend ſchip, hetwelk men verdacht hield als poogde het door te willen varen, daar het op de eerſte praaijing antwoord verſchuldigd was gebleven; doch bij eene tweede praaijing werd men gewaar, dat de Generaal VAN GEEN zich met zijn' ſtaf aan deszelfs boord bevond, komende terug van zijn' krijgstogt van *Makasſer*.

Om tien ure kwam zijn Ed. Adjudant, door twee Officieren vergezeld, bij ons aan boord. Hij deelde ons belangrijke zaken, betreffende de afgeloopen onderneming mede, en kwam tevens, namens den Generaal voornoemd, vernemen naar de voornaamſte bijzonderheden en aangelegenheden onzer tot dus ver afgeloopene reis.

Wij kregen den 30ſten, 's morgens vroegtijdig, den verwacht wordenden loods aan boord, met oogmerk, om de beide ſchepen over de banken in het gat van *Grisſen* te loodſen, en verder ter reede van *Sourabaya* te brengen.

Slechts korten tijd na de aankomst van den loods werden de ankers geligt en de beide ſchepen gingen onder zeil. Wij pasſeerden *Odjang-Panka*, digt langs het fort *Oranje*, hetwelk als een klein eiland rondom in het water ligt; dit fort is het aangewezen verblijf dergenen, welke in een ongunſtig daglicht ſtaan, enz. De zoodanigen zijn geheel van het maatſchappelijk leven in de wereld afgeſcheiden.

Wij pasſeerden met eene goede gelegenheid kort langs *Grisſen*, en des avonds te half acht ure kwamen wij ter reede van *Sourabaya* ten anker, de plaats onzer beſtemming: wij vonden daar het

Hollandsch oorlogsfregat *de Euridice*, en *de Dageraad*, tot een wachtschip; voorts lagen er ter reede onderscheidene koloniale oorlogsvaartuigen, *Padawakkangs* en anderen.

Den 31sten ontvingen wij een bezoek van de Officieren der daar ter reede liggende schepen. Ook ontving ik eene uitnoodiging, om aan wal eenen mijner wapenbroeders een bezoek te geven. Het was de tweede Luitenant bij het korps Mariniers, F. J. A. 'T HOOFT, die mij verlangde te zien, en wien ik, ten gevolge zijner bij den krijgstogt op *Celebes* bekomene zware wonden, in eenen ziekelijken en bedenkelijken toestand aantrof. Weinig tijds na ons vertrek van *Sourabaya* is hij ook aan boord van Z. M. fregat *Euridice* overleden.

De reede van *Sourabaya* is, uit hoofde dat zij kort aan de rivier ligt, bijzonder gemakkelijk. Eene menigte praauwen is er te allen tijde voorhanden, ter gedienstige verrigtingen van daar liggende vreemde schepen, zoodat een ieder alle boodschappen aan den wal kan doen ten uitvoer brengen. Men ontwaart langs den oever der rivier verscheidene negerijen, en bij afwisseling ook buitenverblijven van Europesche ambtenaren.

Kort nabij de stad ligt de timmerwerf en de smederij der marine.

Ook hier ontwaart de beschaafde zedelijk opgevoede Europeaan er de ergerlijkste tooneelen; men zag er, zoo als wij op meerder plaatsen elders zagen, mannen, vrouwen, meisjes, enz. in de rivier zich met elkander baden, zonder eenige schaamte te laten blijken.

VIJFTIENDE HOOFDSTUK.

Schets van, en verblijf te Sourabaya, *te* Samarang, *en expeditie tegen de muitelingen.*

Sourabaya is eene fraai ingerigte, zindelijke en tamelijk groote, ſtad; de zeden en gebruiken komen nagenoeg met die der Amboinezers overeen.

De natuurlijke voortbrengſels van den grond verſchillen, zoo als men begrijpen kan, eenigermate van andere oorden in dit werelddeel. *Ambon* levert, bij voorbeeld, ſpecerijen, enz. Hier heeft men de geurige amber en meer andere producten. De wilde natuur levert er ongemeene, zeer fraaije ſchelpen, vogels, enz.; als ook de fraaije karet of ſchildpadden, enz. De karet-ſchildpad is niet goed tot ſpijs.

Men ziet hier fijne geſteenten, door Sipayers of Arabieren aangebragt, die tevens door hen bewerkt worden. Ook ziet men binnen deze ſtad onder-

ſcheidene Chineſche kunstvoortbrengſels. Even als elders in de *Oostindiën* wonen hier zeer vele Chinezen.

Na een zesdaagsch verblijf ter reede van *Sourabaya*, en vele vriendſchappelijke bejegeningen der ambtenaren en aanzienlijkſte bewoners dezer plaats te hebben genoten, vertrokken de beide ſchepen den 6den September naar *Samarang*, zijnde de hoofdplaats der noord-oostkust van *Java*, waar zij aan den avond van den 8ſten ter reede aankwamen.

Den 9den werd, van hooger hand, een ſtaatsgevangene, onder een ſterk geleide, bij ons aan boord gebragt, met aanbeveling, hem geſtreng gade te ſlaan; terwijl deszelfs zoon, nagenoeg gelijktijdig, in dezelfde betrekking aan boord van *de Pollux* werd overgebragt.

Op dienzelfden morgen had ik zeer vroegtijdig order bekomen, om met mijn onderhebbend detachement te ontſchepen. Denzelfden last ontving ik ook omtrent het detachement mariniers van *de Pollux*. Ook eenige zee-officieren ontſcheepten met honderd vijftig welgewapende matrozen van de beide bodems. Dit alles gaf voor deze manſchappen niets minder dan een gunſtig vooruitzigt. Omtrent te gelijkertijd kwamen de noodige vaartuigen aan beider boord, om de genoemde manſchappen in te nemen, en naar den wal te voeren. Onder een driewerf luid *hoera!* der aan boord blijvenden, verlieten wij de bodems, met het harttreffend afſcheid van mijne zoo geachte vrienden, waaraan ik, gedurende de

reeds afgelegde lange gevaarvolle zeereis, zoo zeer was gehecht geworden. Vrienden, die ik hoog schatte, en op wier wederkeerige achting ik roemen mogt. — Ik verliet mijnen hartelijken vriend en hutgenoot TILLEMAN, den verdienstelijken Chirurgijn-Majoor, met het denkbeeld van hem welligt in dit leven nimmer weder te zien; want slechts eenige dagen geleden, en dit was mij bekend, waren van de ekiepaadje van het fregat *de Javaan* meer dan dertig mannen tegen de opstandelingen gesneuveld.

Bij de gemelde ontscheping, was men algemeen van gedachten, dat wij niet langer dan vier of zes dagen aan den wal zouden blijven; doch, men werd spoedig gewaar, dat men zich in die meening deerlijk bedrogen en misrekend had. Men was er waarschijnlijk op dat tijdstip nog niet van bewust, dat bijna geheel *Java* reeds in opstand was; de gedachte dagen werden omtrent zoo vele maanden; want den 21sten Februarij 1826 kwamen eerst de laatste der manschappen aan boord, nadat zij op den 9den September des vorigen jaars waren ontscheept geworden.

Gedurende dezen veldtogt moesten wij zeer veel doorstaan, want wij hadden aan niets meer dan aan alles gebrek: men zal dit ligtelijk beseffen, als men in aanmerking neemt, dat wij tot dien veldtogt niet behoorlijk waren voorbereid; ons ligchaamsgestel had ook op den zoo langen zeetogt zeer veel geleden. Wij bevonden ons toch onder eene verzengde luchtstreek. Op hardkluitige wegen, met breede diepe

voren en kloven, en op door de fel schijnende zonnestralen vaneen gereten rijstvelden, moesten wij van den vroegen morgen tot laat in den avond, somtijds bij het nachtelijk duister, werkzaam zijn.

Wij doorwaadden de rivieren, trokken over hooge bergen en daalden in valleijen, door groote, geheel ongebaande bosschen en wildernissen. Niet alleen hadden wij met talrijke woeste vijanden te kampen, maar ook de natuur was ons geweldig tegen. — Daar onze veldtogt gedeeltelijk gedurende de kwade mousfons plaats had, zoo werden onze marschen en krijgsbedrijven dagelijks door aanhoudende regenvlagen, enz. niet weinig moeijelijk gemaakt. Vele Europesche soldaten stierven op dezen voor hun ongezonden vreemden bodem meer ten gevolge van ziekte en verzwakking dan door de wapenen der talrijke vijanden, welke zij moesten bestrijden. De natuur was ons in dit voor ons zoo noodlottig saizoen geweldig tegen.

Onderscheidene malen gebeurde het, dat er zoo van de onder mijne orders gestelde Mariniers, als ook andere Europeanen van de koloniale troepen, door de zware vermoeijenissen, vooral in de eerste dagen van onzen veldtogt, gedurende den marsch, op den grond nedervielen en den geest gaven; hetgeen, wat althans onze schepelingen aangaat, niet te verwonderen was. Deze hadden toch reeds zoo veel uitgestaan op eene zoo uitgestrekte zeereis, die alleszins weinig geschikt was hunne fyzieke krachten te verhoogen, maar veeleer te verminderen. Daarbij waren wij rusteloos in beweging van het

eerste aanbreken van den dag tot den ondergang der zon, ja moesten dikwijls de geheele nachten doormarscheren; en het is gemakkelijk na te gaan, hoezeer het doorwaden der rivieren des daags en de buitengewoon zware dauw, die er des nachts viel, de gezondheid benadeelen moest.

Een der staf- en verscheidene subalterne officieren stierven; waaronder twee van *de Maria Reigersberg*, met name de eerste luitenant VAN ROOIJEN en de tweede luitenant GIECHARD.

Daags, nadat wij ontscheept waren, schattede men de sterkte des vijands, dien wij hadden te bestrijden, en die zich nabij *Samarang* bevond, op zeventienduizend man. Het getal der Europesche troepen beliep niet meer dan vijfhonderd man, behalve de Amboinezen, Sumanappers en verdere Inlandsche troepen, waarvan wij, ingeval de onderneming tegen den algemeenen vijand mogt mislukken, ons weinig goeds beloofden.

Onze krijgsmagt was slechts met vier zesponders en twee kleine mortieren gewapend.

Na verloop van drie dagen, na de landing, ontvingen wij eenen onderstand van twee colonnes, aan het hoofd van welke zich de Generaal VAN GEEN bevond.

Den 12den waren wij te *Damak* en den 15den te *Dempit* in gevecht.

Den 9den November vochten wij te *Padange* en den 19den nabij *Ngawie*; doch buiten die gevechten hadden dezelve veel van schermutselingen in *Europa*; naauwelijks toonden wij hun de trompen onzer

geweren, of men keerde ons den rug toe en nam de wijk naar de bosfchen. — In al deze gevechten, welke dikwijls kortftondig waren, bleven wij altijd de overwinnende partij, deden den vijanden zeer veel afbreuk, zoo aan volk als het verwoesten van eene menigte zijner kampons. — Menigmaal gebeurde het, dat wij, nadat ik order bekomen had, om met een gedeelte der Mariniers een kampon of desfa, waarin vijanden befpeurd werden, aan te tasten, zulk een kampon of desfa zoodanig verfterkt vonden, dat wij er niet eerder konden binnenkomen, dan na alvorens de vlechtwerken van doornbamboes, waarmede zij bij wijze van hooge digte hagen omgeven waren, in den brand geftoken en ons alzoo een' ingang gebaand te hebben; van welk oponthoud de bewoners of de *zich daarin* bevindende muitelingen meestal gebruik maakten, om zich door de vlugt te redden naar de tegenovergeftelde zijde, waar wij ons bevonden. Bij zoodanig eene gelegenheid geraakte mij eens in handen een ftokoude en gebrekkelijke Javaan, bij wien ik, na hem te hebben laten vifiteren, onderfcheidene vijandelijke brieven vond, welke *hij* moest overbrengen ter hunner beftemming. Na hem te hebben overgeleverd, is het mij onbewust gebleven, wat van hem en die brieven geworden is.

Later vernamen wij, dat de vijanden, *op hunne* togten, de rustige Javanen, die zij in de op hunnen weg liggende kampons vonden, onder geweldige bedreigingen van moord en verwoesting met zich voerden, hetgeen oorzaak was, dat zich *altijd*

eene verbazend talrijke menigte aan ons voordeed. Zoodra zich echter eene gunstige gelegenheid daartoe opdeed, verlieten deze met geweld tot deelneming in den opstand gedwongen Javanen de muitelingen weder, en keerden naar hunne kampons terug, om welke reden ook in het vervolg de kampons, die wij ledig vonden, niet meer door de onzen verwoest werden, dewijl die ongelukkigen daardoor anders, van woning en levensbehoeften beroofd, verstrooid werden en elders eene wijkplaats gedwongen werden op te sporen.

Den 17den scheidden de colonnes vaneen en ieder verkreeg eene bijzondere bestemming, dewijl de vijanden geheel uit elkander waren geslagen en zich langs alle kanten verspreid hadden.

Met de tweede colonne, onder bevel van den toenmaligen Majoor ELOUT, die aller achting verwierf, trokken wij door het Rambangesche, Groboirische tot in het Madioensche, van waar ik den 21sten December te *Nieling* de colonne wegens eene zware ziekte, welke mij ten eenemaal de kracht benam, om eenige dienstzaken te verrigten, verlaten moest en naar *Samarang* werd teruggevoerd. Offchoon er niet alleen bij mij, maar ook bij mijnen geneesheer, vrees bestond, dat deze ziekte een einde aan mijn leven zou maken, zoo is, Gode zij dank! bij de uitkomst deze vrees niet verwezenlijkt geworden. Door de bewarende hand eener altoos wakende Voorzienigheid ben ik in den strijd niet gekwetst of verminkt geworden, niettegenstaande ik aan vele en velerlei gevaren ben

blootgesteld geweest. Ik deelde niet in het treurig lot van velen mijner wapenbroederen, welke om mij heen op het krijgstooneel den dood vonden. Van mijne ziekte ben ik, na eenigen tijd in een' zorgelijken toestand aan mijn leger gebonden geweest te zijn, weder tot mijne vorige gezondheid teruggekomen, en na deze voor mij zoo heugelijke herstelling heb ik tot op heden, terwijl ik dit schrijf, niet weder in krijgsgevaren gedeeld.

❁

ZESTIENDE HOOFDSTUK.

Landaart en karakter der Javanen, alsmede eenige ontmoetingen van den Schrijver in de binnenlanden.

Het is mij niet ongepast voorgekomen ook omtrent den landaart, het karakter der Javanen, en dergelijken, alsmede iets van mijne verdere ontmoetingen in *Oost-Indië*, in eenige bijzonderheden te treden, zoo als ik betreffende andere door mij reeds bezochte landen, kusten of eilanden heb in acht genomen; dewijl onderwerpen van dien aard niet zelden de lezing veraangenamen, en ter vermeerdering van nuttige kennis strekken voor allen, met die landen, volkeren, zeden en gebruiken, enz. ten eenemaal onbekend.

Wat de vlugheid en vaardigheid der Javanen betreft, daarop valt niet te roemen. Over het geheel zijn zij mij en anderen mijner reisgenooten, traag, lafhartig, doch tevens wreed van aard, toegeschenen.

Op eene heldere verlichting onder dit volk is zeer weinig hoop; domheid en bijgeloof schijnt natuurlijk eigen aan het meerendeel dezer trage ongevoelige natie; de priesterlist weet hen dom en wreed te houden, en het is uit dezen hoofde niet te denken, dat de weldadige stralen eener zoo heilzame verlichting, welke het voornaamste gedeelte van *Europa* en *Amerika* beschijnen, tot de Javanen vooreerst zullen doordringen.

Diegenen onder hen, welke met de onzen, uit hoofde van bondgenootschappelijke betrekkingen, in aanraking kwamen, bevonden wij op hunne posten slapende, niettegenstaande eene oplettende waakzaamheid hen ten strengste was aanbevolen.

De Amboïners en Sumanappers, welke mede tot de Indianen behooren, deze, zoowel bij dag als nacht trage, soldaten beschouwende, spraken even zoowel als de onzen, met billijke verachting van dat volk, zoo wegens hunne traagheid als trouwelooze geaardheid, waarvan zij zoo goed als wij proefondervindelijk overtuigd waren.

Tot een staaltje van het verregaande bijgeloof dezer lieden, diene de volgende bijzonderheid. Zeer dikwijls maken zij op klaar lichten dag, tot groot nadeel van hunne belangen, eenen grooten omweg, om binnenlandsche rivieren, waar het, naar hunne gedachten, niet zuiver is, te vermijden. — Ook in de duisternis van den nacht zijn zij zeer bevreesd, en durven dan verscheidene wegen of paden niet in de eenzaamheid betreden. — Onder hunne bovenkleeding hebben zij lappen, pa-

pieren en andere lorren, waarop beveiligingskarakters geteekend zijn, die hen in den oorlog en andere hagchelijke gevaren onkwetsbaar maken, en gevolgelijk tegen den dood beveiligen. Evenwel is deze regel niet zonder uitzondering, want ik en meer anderen hebben opgemerkt, dat verscheidene met lappen en lorren voorziene krijgers in den strijd werden ter nedergeveld.

Niettegenstaande deze lieden zeer lafhartig zijn, zoo sterven zij met eenen ongemeenen moed en stijfhoofdigheid; onder de felste martelingen en foltertuigen vragen zij niet om genade: verscheidene voorbeelden hebben wij daarvan bijgewoond.

De krijgsgevangenen, welke wij bekwamen, werden in handen der opperhoofden van de kampons gesteld, waaronder zij behoorden, voor dat zij zich onder de muitelingen begaven, en welke opperhoofden bij onze hulptroepen behoorden.

Deze opperhoofden lieten hunne gevangenen de handen op den rug knevelen, op den grond nederzetten of aan palen binden, waaraan zij met lanssteken op de wreedaardigste wijze werden doorstoken en vervolgens levend het hoofd door middel van eene kris afgesneden, doch onder de felste folteringen hoorde ik hen nimmer om genade of vergiffenis smeken.

Zij, die op eene andere wijze ter dood gebragt worden, blijven onbegraven liggen, en anderen, welke den weg voorbijgaan, waarop deze gemartelde lijken zonder verdere zorg zijn blijven liggen, kappen hen de hoofden af, hetgeen nog als de

zwaarste straf, die men dezen ongelukkigen na den dood kan aandoen, wordt aangemerkt; dewijl, volgens het Mahomedaansch geloof, hetwelk algemeen onder deze Natie omhelsd wordt, niemand zonder hoofd tot MAHOMED kan komen, noch in zijne gunst en genade deelen.

Al de gemelde bijzonderheden zijn onwraakbare getuigenissen der bijgeloovigheid en wreedheid van dit volk. — Ik zag eens zeventien onthalsde lijken in de *Soloso-rivier* drijven, hetwelk een akelig gezigt opleverde.

Toen wij te *Damak* aankwamen, vonden wij deze plaats grootendeels door het vuur des vijands gesloopt, hoofdzakelijk de woningen der Chinezen. Eene zeer oude vermaarde Moské of Mahomedaansche tempel, waaraan dit volk veel waarde hecht, had men ontzien; in geval dit gewijd gesticht daar niet had gestaan, zoo was voorzeker geheel *Damak* in den asch gelegd; doch vrees, dat, zoo de overige huizen verbrand werden, ook dit gebouw in hetzelfde lot zou deelen, was alleen de oorzaak, dat niet alles was vernield geworden.

De wapens of oorlogstuigen der Javanen bestaan hoofzakelijk in krissen of lange dolken, waarmede elk volwassene, zonder uitzondering, is gewapend, waarop zij grooten prijs stellen, en ze daarom zeer goed onderhouden; zij houden vooral die in hooge waarde, welke van hunne ouders en voorouders afkomstig zijn, of lang in hun geslacht zijn berustende geweest. Zulke krissen komen nooit dan in den uitersten nood uit de schede; evenwel hadden

fommigen ten mijnen gevalle de beleefdheid, deze hooggefchatte wapentuigen te ontblooten, waardoor zij mij oogenfchijnlijk meenden te verpligten; doch na het trekken van den kris werd hij eerst onder het prevelen van eenige mij onverftaanbare woorden binnens monds boven het hoofd gehouden, en nadat dezelve mij van nabij was vertoond, weder onder het prevelen van eenige woorden in de fchede geftoken.

Onder de voornaamfte perfonen, te weten: de *Tommegons*, zijnde inlandfche Priifen en *Depatties*, of Desfahoofden, ziet men zeer rijk gemonteerde krisfen of dolken, waarvan de greep of het gevest rijkelijk met edelgefteenten is bezet, en welker lemmet door eene breede gouden fchede wordt omvat. Voorts ziet men fommigen gewapend met de zoogenaamde *gollongs* of *kleewangs*. Op fommigen zijn naar hunne verbeelding onderfcheidingsteekenen, die *pamo's* genoemd worden. Hem, die van een zoodanig wapen voorzien en onder hun bekend is, durft niemand aanranden of er mede in gevecht komen. — Over het geheel zijn ook de Javanen met lange lanfen gewapend, doch flechts weinigen met fchietgeweer. Dit zou hun ook flecht te pas komen, dewijl zij daarmede eene droevige figuur maken: ik heb door een pelotton op een' gevangene, veroordeeld om gefufileerd te worden, zien fchieten; de veroordeelde werd ftaande aan een' boom gebonden, en op een' afftand van omtrent twintig pasfen werd op hem gefchoten; doch van de vijf fchoten troffen flechts twee het bedoelde voorwerp.

De artillerie der Javanen bestaat uit lange ranke stukjes van een-ponds en ook half-ponds kaliber, *lillaas* genaamd, liggende op lage affuitjes; wanneer het noodig is, dragen twee mannen een dusdanig stukje en affuit over de bergen; zij gebruiken ook dezulken van bamboes gemaakt, waarmede zij echter weinig kunnen te weeg brengen; slechts drie of ten hoogsten vier schoten daarmede gedaan zijnde, springen dezelve vaneen.

Den 15den woonden wij eene ongewone plegtigheid bij. Vijftien opperhoofden van den vijand, waartegen wij slechts zes dagen te voren hadden slaags geweest, waren tot ons overgekomen, met oogmerk, om met de onzen een verdrag van vrede en vriendschap te sluiten. Op dezelfde plaats, waar de actie weinige dagen te voren had plaats gehad, waren groote hutten opgeslagen en hiertoe doelmatig ingerigt.

Nadat alle overeenkomsten gesloten waren, werden de opperhoofden, in de tegenwoordigheid van al de officieren der colonne en den heer Resident van *Rambang*, in wiens residentie wij ons bevonden, en van eenige ambtenaren, zeer plegtig door een' priester den eed van getrouwheid aan het Nederlandsche Gouvernement afgenomen, hetgeen op hunnen Koran geschiedde; na den afloop dezer statige plegtigheid, hielden, op vriendelijke noodiging van den heer Resident, al de aanwezenden een heerlijk middagmaal, zoo als men bij die gelegenheid konde verwachten. De gemelde opperhoofden met hunne onderhoorige krijgsbenden werden ten spoedigste bij onze hulp-

troepen ingelijfd, en bekwamen, tot een onderſcheidingsteeken, om den linkerarm een witte band; ook aan de boveneinden hunner *pajongs* ontvingen zij dergelijke teekenen. — Een witte ſtandaard werd boven de Nederlandſche en een dergelijke boven hunne eigene vlaggen geplaatst.

Tijdens de voornoemde opperhoofden op den dag dezer plegtigheid zich bij ons bevonden, waren de vijanden in twee of drie hunner kampons gevallen, hadden dezelve geheel verwoest en hunne vrouwen weggevoerd, welke behandeling deze opperhoofden natuurlijk zeer moest verbitteren.

Op dezen plegtigen dag werden aan drie der opperhoofden onzer hulptroepen eergeſchenken uitgereikt, als een blijk onzer tevredenheid, wegens hunne trouw en ijver op het krijgstooneel aan den dag gelegd.

Een onzer menigvuldige marſchen over bergen en vlakten, door bosſchen en wouden, had voor mij noodlottig kunnen wezen. — Met een der artillerie-officieren reed ik, met de meeste gerustheid, omtrent tweehonderd pasſen voor de colonne uit, wanneer langs een groot bosch de genoemde officier gezwind van zijn paard ſprong, mij toeroepende: „O hemel! een tijger! hoed u!" waarop hij dadelijk zich achter mij verwijderde. — Ik behield op dit ontzettend tijdſtip mijne tegenwoordigheid van geest, en ſteeg niet van het paard, hetwelk ik ſtaande hield. Terwijl ik mijn oog vlugtig liet rondwaren, ontdekte ik bij den aanvang geen onraad; doch geen twintig ſeconden daarna zag ik

op een' afstand van vijf en twintig of dertig schreden regts voor mij een' zeer kloeken tijger met statigen tred buiten het gemelde bosch komen. Dadelijk greep ik een mijner pistolen uit den holsterkap, en nam eene verdedigende houding aan tegen een' aanval van het dier, welken ik zeker verwachtte; doch met vreugdgevoel ontwaarde ik spoedig, dat mijne vrees niet verwezenlijkt werd. Met verbazing zag ik den tijger met langzame schreden dwars over den weg gaan en zich weder dadelijk in het bosch begeven aan de overzijde van den weg, zonder op mij een oog te slaan. — De zoo evengenoemde artillerie-officier kwam met eenige gewapende manschappen weldra terug, om, ware het mogelijk, den tijger magtig te worden; doch ik noch iemand onzer bespeurde iets meer van dezen geduchten boschbewoner.

Niet lang na deze ontmoeting bejegende mij eene andere van geen minder ernstigen aard dan de zoo evengemelde. — In den omtrek van *Ngawie* de voorposten visiterende, moest ik eene uitgestrekte Chinesche begraafplaats voorbijrijden. Bij dezelve aangekomen, deinsde op het alleronverwachtst mijn paard met een' forschen sprong achterwaarts. Op dit gansch ongewoon geval werd ik opmerkzaam, wanneer ik voor mij op een' geringen afstand eene slang ontdekte van een vreesverwekkend aanzien. Zij had, volgens mijne gissing, eene lengte van zes of zeven Nederlandsche ellen, en eene dikte naar evenredigheid. Dit boschgedrocht verhief zich ten halven lijve van den grond regtstandig in

de hoogte. Ik verwachtte niets anders, dan door haar te zullen worden aangevallen, terwijl eene kille huivering mij beving; hare vreesfelijke blikken alleen waren genoeg in ftaat den onverfchrokkenfte te vervaren. Mijne vrees voor dit verfchrikkelijk monfter fteeg veel hooger dan de vrees, die ik voor den zoo evengenoemden tijger gevoelde. Zij ftaarde mij, als het ware, met een dreigend gelaat aan, begon hevig te fchuifelen, en ftelde zich in beweging; toen pasfeerde zij in kronkelende bogten mij op een' zeer korten afftand, en ik ftaarde met dankbare blikken haar na. Tot mijne groote blijdfchap zag ik haar in een nabij gelegen boschje uit mijne oogen verdwijnen, en ik gevoelde geen' den minften trek om jagt op haar te maken.

Verfcheiden malen bevreemdde het mij, dat wij niet veel meer dergelijke ontmoetingen hadden, doordien wij menigmaal bosfchen, wouden en wildernisfen, de gewone verblijven van het wild gedierte, zoo bij nacht als dag moesten doortrekken; te meer bevreemdde dit, wanneer wij langs de *Aling-Aling*, eene foort van rietvlekken, moesten trekken, waar de tijgers zich het meest onthouden en vaak hunne jongen werpen; menigmaal hoorden wij hen vervaarlijk brullen, doch werden nimmer door dit verfcheurend gedierte aangevallen. Gedurende den nacht ftookten wij nabij onze legerplaatfen groote vuren, te meer, omdat wij van brandftoffen in de ruimte waren voorzien. — Voor dergelijke nachtvuren is het wild gedierte zeer bevreesd, en durft

gevolgelijk de plaatſen, waar geſtookt wordt, niet naderen. Onze brandſtof beſtond hoofdzakelijk uit zoogenaamde *obus*, dit is bamboes tot bundeltjes gebonden, welke dezelfde dienst doen als de flambouwen, waarvan de Karavaanreizigers zich ter beveiling tegen de verſcheurende dieren bij nacht bedienen, wanneer zij bosſchen of woestenijen doortrekken.

Van den rinoceros hebben wij wel het ſpoor ontdekt, maar nimmer dit dier zelf gezien.

De babieroeſa, of het hartevarken, onthoudt zich ook daar te lande; dit dier heeft veel overeenkomst met het vrij algemeen bekende hartebeest, doch heeft den kop van het wilde- of boschzwijn; deszelfs onder-ſlagtanden ſtaan regt omhoog ter lengte van vijf of zes duimen; de boven-ſlagtanden groeijen krom als hoornen over den kop heen tot met de punten achter de ooren, en verſtrekken den kop tot een ſchild.

Wij vernamen op onze marſchen veel hartebeesten, wilde zwijnen, en ongelooflijk veel ſoorten van apen.

Karbouwen, eene ſoort van buffels, vindt men daar bij menigte; deze dieren zijn voor de inlanders onmisbaar, daar zij van dezelve tot allerlei arbeid even zoo goed partij weten te trekken, als de Europeanen zich van hunne paarden, zoowel tot den landbouw als tot allerlei andere zaken, bedienen.

Het kwam ons zonderling voor, dat de karbouwen zoo kwaad zijn tegen de blanken, zoodat zij

voor hen ontembaar zijn, en in tegenſtelling even zoo gedwee voor de Zwarten, als de Europeaanſche runderdieren en paarden voor hunne bezitters, enz. Een kleine zwarte jongen regeert en beſtuurt eene geheele zeer talrijke kudde, op zijn gemak, met alle gerustheid, en nimmer hoort men deswege van eenig ongeluk, door onwilligheid dezer dieren ontſtaan. Zonder krachtdadige hulp van zes Europeanen, zou daarentegen te *Padange* een matroos door een' karbouw, die woedend op hem aanviel, voorzeker het leven hebben verloren. Na zwaar gewond te zijn geworden, werd hij, zelfs met levensgevaar zijner redders, uit de magt van het verwoede dier verlost.

Aan de oevers en in de wildernisſen onthouden zich veel kloeke landſchildpadden en krokodillen, die ook kaaimannen genoemd worden, aan welke laatſte de inboorlingen een afgodisch bijgeloof hechten. — Zij bezweren den krokodil, en offeren denzelven door het toedienen van ſpijzen, enz. Eene ijzingwekkende huivering bevangt mij, bij het onwillekeurig herdenken, hoe ik en menig ander mijner togtgenooten aan den oever der *Soloſſe-rivier*, een' Javaan door een krokodil zagen aangrijpen, waarmede dit woedende dier dadelijk in het water ging en onderdook. Met algemeene verſlagenheid aanſchouwden wij dit treurtooneel; niets van den ongelukkigen werd weder vernomen.

Omtrent het rijk der vogelen is *Java* in vele oorden door de Natuur begunſtigd. De caſuaris, welke daar te huis behoort, en niet zelden gezien

wordt, komt zoowel in grootte als in gestalte den befaamden struisvogel zeer nabij. Deszelfs kleur is glimmend zwart, wanneer hij volwassen is, doch voor dien tijd zijn deszelfs vederen bijna bruin. Op den kop prijkt hij met een verhevenste van dezelfde glimmend-zwarte kleur als het lijf: van den kop tot de helft van den benedenhals, hemelsblaauw, met rood gemengeld, komende nagenoeg met den kalkoenschen haan overeen. — Hij is gedekt met eene soort van voorkomend paardenhaar, ter lengte van ongeveer een voet; althans dit bedeksel gelijkt, over het geheel, veel meer op paardenhaar, dan naar vederen. Deze vogel heeft eene groote kracht. Verscheiden dier beesten zag ik, even als de Europesche wachthonden, geketend. Alle spijzen zijn hunne gading, en het laat zich begrijpen, dat zulk een colossale vogel veel verslindt; wij hebben er een aan boord bekomen, doch dezelve is gestorven.

Paauwen, kalkoenen, pelikanen, boschhoenderen, enz., zagen wij bij menigte in het wild. De laatstgenoemde zijn omtrent zoo kloek als een gewoon tam hoen. De hennen zijn niet fraai, maar de hanen mag men onder de schoonste vogelen rangschikken, doch hun gekraai is vervaarlijk leelijk. — De Javanen hechten aan dezen vogel een zeker bijgeloof, daarom wordt hij hoog geacht en in waarde gehouden, en zeer veel geld voor hem besteed; er zijn voorbeelden, dat er driehonderd ropijen, en zelfs meer, voor één besteed zijn geworden.

De daar zich onthoudende *béö* is mede een zeer fraaije vogel, ter grootte van een kleine kraai. *Zijn*

ligchaam is koolzwart aan weêrszijden van den kop, en aan de borst helder kanariegeel, en een citroengele bek. Deze vogel is gewillig en leerzaam tot praten; het is zeer zonderling, dat, wanneer hij bloed ziet van een mensch of dier, hij dan onmiddellijk dood ter neder valt. Zeer zelden wordt de *béö* levend in *Europa* overgebragt, dewijl hij buitengewoon teeder is.

De natuur levert den Javanen vele ſoorten van onreine of gevaarlijke bosch- en waterdieren, zoo als eene menigte *gekkoos*, welke de gedaante eener groote hagedis hebben, en wier naam is ontleend van hun geſtadig eentoonig roepen van *gekko*, even als in ons land en elders die van den koekkoek. Verder zijn er nog kameleons, en kleine ſlangenſoorten, waaronder er verſcheidene doodelijk venijnig zijn. Ook zeer venijnige ſchorpioenen, wier beten of ſteken den lijder den dood kunnen veroorzaken. Nimmer zag ik elders zoo eene ongemeene groote ſoort van den zoogenaamden duizendpoot. De Javaanſche kakkerlakken zag ik bij duizenden. Deze inſekten zijn bij het varensvolk, vooral op de *Oost-Indiën*, maar al te wel bekend; men vindt ze op al de op de *Oost* varende ſchepen niet zelden in groote menigte, en zij zijn even zoo lastig als ſchadelijk, daar vele goederen van de lading door hen bedorven worden. Zij weten op eene bijna onbegrijpelijke wijze binnen de digtst betimmerde, wel geſlotene, kisten en koffers te dringen, waarom dit inſekt van het varensvolk algemeen gehaat wordt. Des avonds doen de kakkerlakken, als het ware,

een' in masſa geregelden uitval, en vliegen de ſchepelingen bij honderden om de ooren, even eens als de muskieten, eene kleine ſoort van muggen, die op *Java* niet bij duizenden, maar bij millioenen mogen berekend worden. — Deze inſekten hoort men niet alleen, als men op zijn nachtleger ligt, zeer vervelend om de ooren gonzen, maar ontvangt van hen, gedurende den nacht, geweldige ſteken, bij honderden dikwijls te gelijk in het aangezigt, zoodat men daardoor niet zelden zich allen ſlaap benomen ziet.

Menigerlei inſekten, in *Europa* geheel onbekend, vindt men op *Java*. Eens aan den wal zijnde, bevond ik mij met eenigen mijner vrienden om een' welvoorzienen disch gezeten, wanneer wij op het alleronverwachtst genoodzaakt werden, met geheel het gezelſchap de kamer, waarin wij zaten, ten ſpoedigſte te verlaten, en naar een ander gedeelte van het huis te vlugten, uit hoofde binnen zeer korten tijd de tafel niet alleen, maar ook al de tegenwoordig zijnde perſonen, overdekt waren geworden van duizend-duizenden ongemeen kleine inſekten, die als het ware op ons geregend waren, en hetgeen het kwaad nog aanmerkelijk verergerde was, dat wanneer men ze eenigermate drukte, zij dan dood waren, en een ondragelijken ſtank achter lieten; niet ligt vergeet ik dit walgelijk oogenblik.

Na deze uitweiding keer ik tot het eigenlijk verhaal, van hetgeen ons bejegende, terug.

Wij rigtten den marsch op *Ngawie*, waar wij meenden den vijand te zullen vinden, doch bij

onze aankomst aldaar, had hij slechts eenige uren geleden *Ngawie* overhaast verlaten; welligt was hij eenigermate van ons kort aanstaand bezoek bewust, doch had niet verkozen met ons in aanraking te komen.

Op deze plaats hoorden wij het verhaal eener woeste zelfopoffering, van een' daar nog onlangs gewoond hebbenden zeer vermogenden Chinees, wiens groote rijke woning in het vierkant, door eenen tien voet hoogen sterken muur, tegen gewone aanvallen van roovers, enz. was beveiligd. De woningen zijner bedienden en slaven stonden alle bij wijze van een gehucht, nabij den muur aan de buitenzijde.

Niet lang waren de zoogenaamde vijandelijke Rambokken of Brandals na hunne aankomst daar, of zij deden op het genoemde gehucht eenen aanval, waarbij zij geen tegenstand vonden, daar de bevolking binnen den muur geweken was; deze woningen werden alzoo dadelijk, zonder eenig verwijl, door de vlammen gesloopt.

De vijand deed vervolgens zijn' aanval op het groote huis van den rijken Chinees. Hier ontmoette hij een wakkeren tegenstand, doch de verwering kon weinig baten; de gemelde muur was tegen geen' gewapenden aanval bestand, en de magt van den Chinees daar binnen kwam zeer veel tegen een overmagtig vijand te kort; evenwel hij en de zijnen verdedigden zich eenen tijd lang met woede en wanhoop, doch deze tegenstand had niets meer ten gevolg, dan het nederschieten of wonden van eenige Rambokken. — Door de vijanden

werd met eene soort van stormtuigen bres geloopen op den muur, en zij kwamen gevolgelijk binnen. De Chinees met zijne beide zonen en deszelfs gevolg verweerden zich nog daar binnen met de uiterste woede, doch hielden dit slechts korten tijd vol; een zijner beide zonen, met het grootste gedeelte der bezetting, gesneuveld zijnde, vermoedde hij, dat de nog levende zich wilde overgeven en tot hen overgaan. Op dit vermoeden lag hij op hem aan, en de vader schoot in woede en wanhoop zijn eigen, nog alleen overgebleven, zoon ter neder, bereikte daarop met de snelheid des bliksems de bovenkant van den muur, stortte zich van deze hoogte in eene aan de buitenkant in de vlam staande woning, en liet zich levend verbranden.

De Chinezen, in handen der vijanden vallende, worden zonder uitzondering in het leven gespaard, wanneer zij Mahomedanen willen worden, en zich den staart laten afsnijden. Men zeide ons, dat onder de Javanen verscheidene dergelijke renegaten zich bevinden, en dit vindt bij mij geloof, als ik in aanmerking neem, dat al de belijders of aanklevers der leer van MAHOMED, in welke oorden der wereld zij zich ook bevinden, er altoos op uit zijn, om op deze of dergelijke wijze proselieten te maken.

Wij zagen nog op verscheidene plaatsen, zoo binnen als in den omtrek van het voornoemde huis, de kuilen, waarin de gemelde rijke Chinees zijne schatten had verborgen gehad; een kleine slaven-

jongen had, kort na het einde van het gevecht, aan de Rambokken al deze heiligdommen aangewezen, welke natuurlijk zich daarvan meester maakten, en met rijken buit terug trokken.

Bij ons Europeanen bevond zich een brave *Depattie* of Javaansch Desſahoofd, welke aller vertrouwen bezat, en zulks bij herhaling zich waardig toonde. Offchoon hij door het Nederlandſche Gouvernement gepenſioneerd was en zijne rust kon houden, volgde hij echter de colonne overal en was voor ons van veel nut. Deze man was ook een der beloonden bij *Padange*. Zijn eigen broeder was een der opperhoofden van den vijand, en vermits de eerstgenoemde weigerde zich bij hem te voegen, zoo ontving hij per *ſurat* of brief, eene niets minder dan aangename tijding, behelzende eene vreesſelijke bedreiging, dat hem, wanneer hij in zijne magt gemakte, door zijn broeder eigenhandig het hoofd zou worden afgeſlagen; doch waaraan deze zich niet heeft mogen verlustigen, want niet lang na deze barbaarſche bedreiging is hij zelf in den ſtrijd geſneuveld.

In de binnenlanden van *Java* is onze marschroete geweest, overeenkomſtig deze naauwkeurig aangeteekende volgorde.

Wij werden, zoo als ik reeds verhaalde, op den 9den September ontſcheept, en van dezen dag tot den 20ſten waren wij geſtadig met den vijand bezig en wel hoofdzakelijk in de omſtreken van *Damak* en *Boejarang*, hebbende aan hun hoofd de Pangerang van *Serang*.

Van *Damak*	opgemarscheerd,	20 Sept.	naar	*Dempit.*
« *Dempit*	«	21 «	«	*Godon.*
« *Godon*	«	22 «	«	*Panswahan.*
« *Panswahan*	«	23 «	«	*Pourwodadie.*
« *Pourwodadie*	«	29 «	«	*Wierosarie.*
« *Wierosarie*	«	30 «	«	*Simpo.*
« *Simpo*	«	1 Oct.	«	*Gnaving.*
« *Gnaving*	«	2 «	«	*Blora.*
« *Blora*	«	3 «	«	*Katoewan.*
« *Katoewan*	«	7 «	«	*Padange.*
« *Padange*	«	9 Nov.	«	*Napis.*
« *Napis*	«	10 «	«	*Krompol.*
« *Krompol*	«	12 «	«	*Karang-Mallang.*
« *Karang-Mallang*	«	12 «	«	*Lara-Ang.*
« *Lara-Ang*	«	13 «	«	*Ngawie.*
« *Ngawie*	«	15 «	«	*Keto-Krangang-Wono-Karto.*
« *Keto-Krangang-Wono-Karto*	«	16 «	«	*Ngawie* terug
« *Ngawie*	«	16 Dec.	«	*Mieling*, na al-

vorens te *Ngawie* van het groote huis, waarvan boven werd melding gemaakt, eene tamelijke ſterke fortres gemaakt te hebben. Men oordeelde deze inrigting nuttig en noodig, dewijl het juist op een driesprong is gelegen, waar de *Solòſe-rivier* zich met de *Madieoenſe* vereenigt, en dus de voornoemde pasſage beletten.

Van *Mieling* ben ik den 20ſten December naar *Samarang*, wegens hevige ongeſteldheid, terug gekeerd, en had mijne roete van *Mieling* op *Ngawie*, *Plautoerang*, *Laubo*, *Blora*, *Soelang*, *Rembang*, *Japara*, *Joana*, *Patty*, *Koedos*, *Tongolaugen*, *Damak* en *Samarang*.

Deze overtogt was voor mij ten hoogſte vermoeijend, zoodat het mij bijna ondoenlijk was dezelve

te paard te voleinden. Over de driehonderd palen had ik af te leggen en werd begeleid door dertig inlandsche lansiers en tien coelies, dewijl de wegen voor onveilig werden gehouden. Onder weg werd ik door de zoo gevaarlijke *cholera morbus* aangetast, en op de inlandsche wijze behandeld. Men had mij, gedurende dat ik buiten bewustheid was, *gemandiët*, dus noemt men een sterk wrijven en knijpen, waardoor mijn geheele ligchaam met blaauwe vlekken genepen was.

Ik bevond mij hierdoor te *Rambang* in de treurige noodzakelijkheid er drie dagen te moeten vertoeven, vermits de daar wonende geneesheer, die kortelings uit *Europa* aldaar was aangekomen, mij op order van den Resident met de meeste oplettendheid behandelde, en van oordeel was, dat ik, wegens deze zware ziekte niet zonder nadeelige gevolgen kon vervoerd worden. — Aan zijne zorgen evenwel, waarvoor ik den Resident alle verpligting had, dankte ik het, dat ik zoo spoedig weder in staat gesteld werd mijne reis per rijtuig voort te zetten.

Den 29sten December kwam ik eindelijk tot mijne onuitsprekelijke blijdschap weder aan boord terug.

ZEVENTIENDE HOOFDSTUK.

Vertrek van Samarang. *Aankomst te* Sourabaya, *en verblijf aldaar.*

Op den 1sten Januarij 1826, werden de ankers geligt, en wij verlieten de reede van *Samarang.* In den loop van den dag werd het eiland *Crimo Java*, N. half W. gepeild.

Wij kregen den 2den het eiland *Mandelique*, *Poele Mandelique*, *Lassem* en *Maria* in het gezigt.

Op den morgen van den 3den zagen wij, te acht ure, de Javaansche kust, en het gebergte van *Lassem*, en des namiddags, omstreeks vier ure, *Dusjong Panka*, het fort *Oranje* en *Giesse*, toen wij deze voorbij waren, werden de ankers uitgebragt.

Den 4den, vroeg in den morgen, gingen wij met een tamelijk gunstigen wind onder zeil, en des avonds, om zeven ure, kwamen wij ter reede van *Sourabaya* ten anker. Bij onze aankomst aldaar, lagen er het fregat *de Javaan* en *de Dageraad*, de

korvetten *de Pollux*, *de Komeet*, *de Zwaluw* en *Anna Paulowna*, alle Nederlandsche oorlogschepen. Ook eenige kolonialen zoowel oorlogs- als koopvaardijschepen. Deze reede is zeer kalm, door dien dezelve door het eiland *Madura* voor alle winden beveiligd wordt.

Den 18den Februarij hadden wij het genoegen, het nieuwejaarsfeest der Chinezen te *Sourabaya* bij te wonen. Dit is voor een Europeaan, die daarvan nimmer iets te zien kreeg, wel der moeite waardig. In de kampon, in den omvang eener vrij groote ruimte, komt alles in vrolijke beweging; gedurende den dag ziet men op onderscheidene Wajongs partijen, bij wijze van tooneelspelen ingerigt; en met het vallen van den avond nemen de voornaamste vermakelijkheden eenen aanvang. Binnen de woningen is alles verlicht, en wel hoofdzakelijk de altaren van den duivel, bij hun algemeen *Joosje* genaamd. Men ziet langs de straten eene soort van processie rondgaan, met een aantal personen aan het hoofd, die een vreesselijk geraas maken, want men deed hun voorzeker het grootste onregt, zoo men hen muzikanten noemde, offschoon zij zich den naam van muzikanten aanmatigen. Deze lieden slaan onophoudelijk met een ontzaggelijk geweld op *gomgons*, eene soort van trom, voorts op bekkens, vervaardigd uit koper, blik en hout. Alles, wat slechts een groot geraas veroorzaakt, ziet en hoort men op dit feest.

Wanneer deze zoogenaamde vervrolijkende muzijk eenigen tijd is aan den gang geweest, treden

de dragers van verlichte fraaikleurige ballons, te voorschijn, welke ballons van geolied papier, met allerlei Chinesche karakters en figuren, zijn beschilderd, hetgeen met daarin brandend kaars- of lamplicht eene goede werking doet. Op eene menigte onderscheidene vlaggen en standaards ziet men dergelijke figuren geschilderd.

Men ziet op de straten eenige verlichte koetsjes, met kunstig gemaakte draken, krokodillen, karbouwen, tijgers, paarden, enz. bespannen, heen en weder rijden, welker raderen geregeld rondgaan; doch deze zijn van een grooter formaat dan de draagbare; achter deze voorwerpen zijn menschen, die dezelve voortduwen; niet zelden ontwaart men binnen in dezelve kleine kinderen van voorname Chinezen.

De genoemde spelen en vertooningen, vergezeld van brasserijen, enz., eindigen niet voor het daglicht begint te schijnen. — Der Chinezen nieuwejaarsfeesten duren onafgebroken acht dagen achter elkander.

Ik heb opgemerkt, dat de Chinezen overdrevene minnaars van het spel zijn; zij spelen vaak een spel, dat veel overeenkomst heeft met het zoogenaamde *rouge et noir*. Zij mogen volstrekt met geen Europeanen eenig spel spelen.

In het oog der Europeanen schijnt het vreemd, de Chinezen met de kaart te zien spelen. Hunne kaarten hebben slechts een derde van de grootte onzer gewone speelkaarten; zeer moeijelijk valt het daardoor den spelers, om die kleine kaartjes telkens

op te nemen, vooral op een glad gewreven speeltafel, waarvan zij zich veeltijds bedienen. Men verbeeldt zich dan, als het ware, beestenklaauwen te zien, want zij hebben vreesselijke nagels, die zij tot omtrent drie duimen lengte laten uitgroeijen, en waarop zij zich niet weinig verhoovaardigen. Des avonds voor zij te rust gaan, worden deze nagels nat gemaakt, voorts zorgvuldig opgerold en na hun ontwaken weder in het vorige fatsoen gebragt.

De lange nagels zijn echter niet algemeen onder de Chinezen, maar bepalen zich alleen tot de vermogenden, althans tot diegenen, welke nimmer behoeven te werken, waartoe zij dan ook met hunne verschrikkelijk lange nagels, die hunne handen naar sperwersklaauwen doen gelijken, niet zouden in staat zijn; de meesten, die met de handen moeten arbeiden, knippen, even als de Europeanen, de nagels kort af.

Vreemd was het voor ons de Chinezen offeranden aan den duivel, in hunne jonken of vaartuigen, te zien doen; dan smijten zij onder een akelig gejoel, hetwelk, indien ik het zeggen mag, met het maartsche kattengeiol niet weinig overeenkomt, eene groote hoeveelheid brandende papiertjes bij afwisseling over stuur- en bakboord.

Bij zon- of maaneklips maken zij, zoo als men mij verzekerde, een zeer luid geraas door geweer- en pistoolschoten, schreeuwen, het slaan op alles wat slechts geraas of leven veroorzaakt, om, volgens hunne godsdienstige gevoelens, die beide hemelsche

ligchamen, welke dan met elkander in oppositie zijn, daardoor te verzoenen.

De Chinezen zijn thans den Europeanen meer onderworpen, dan de Javanen, welke eertijds voor hun eene flaaffche vrees betoonden, doch wier diepe onderwerping zich thans flechts alleen tot hunne eigene opperhoofden bepaalt. In de binnenlanden heb ik echter eenige oude Javanen opgemerkt, welke van hunne oude onderwerping nog niet ontaard fchenen, vermits zij, mij ziende naderen, terftond van het paard ftegen, en met ontblooten hoofde en eerbiedig gebogene houding aan de zijde van den weg, waar langs ik moest, ftaan bleven; ook de *payongs* werden digt gedaan, en alles bleef tot ik voorbij was, in dezelfde demoedige houding.

De manier, hoe de Javanen, namelijk in de binnenlanden, hunne zieken behandelen, is in het oog van den Europeër gansch vreemd. Van inwendige middelen hebben zij een' afkeer, het ligchaam en het hoofd der zieken worden met een mengfel van witte en gele ftof befmeerd; menigmaal ziet men de ligte zieken loopen met geel befmeerde aangezigten. — Tegen inwendige pijnen, is bij hun het *ramanasfen* in gebruik. Toen ik uit het Midioenfche terugkeerde, kreeg ik onder weg een toeval; de met mij reizende Javanen begonnen mij welhaast te *ramanasfen*, hetgeen in dezer voege gefchiedt. Ik arme lijder werd over het geheele ligchaam zoo fel geknepen, dat ik daardoor allen-

wege gele en blaauwe vlekken bekwam; hiermede nam deze marteling in lange na nog geen einde, ik moest nog sterk worden gewreven, zoodat het bloed door de huid scheen, ik werd wijders gedrukt, en op de ijsselijkste manier gerold, tot zoo lang ik begon te braken, waarna ik mij vrij wel bevond, zoo als reeds te voren is gemeld.

Voor opene wonden gebruiken de Javanen uitwendig onderscheidene soorten van plant- en boombladeren, voornamelijk het *serie*-blad, waaraan zij zeer veel kracht toekennen.

Over het geheel zijn de Javanen wel gevormd; doch aan eigene schandelijke verwaarloozing, waaruit de ellendigste venerische kwalen ontstaan, mag men de misvormingen van verscheidenen onder hen, doch niet aan de natuur toeschrijven. Men ziet kinderen van slechts een en twee maanden oud, welke venerisch zijn; alzoo deelen deze onschuldige wichtjes reeds in de ongeregtigheid der ouderen! Wie beeft niet terug op het ontwaren van dergelijke gruwelen en ellende!

Wat de kleeding der Javanen betreft, in de binnenlanden gaat het meerendeel geheel naakt, uitgezonderd een' *sarong*, of een nog veel kleiner kleed, hetwelk slechts den middel bedekt, en door de beenen is heengehaald. In de meer beschaafde plaatsen draagt men *sarong* en kabaai. De *sarong* is een kleed, uit ligte stoffen vervaardigd, nagenoeg als een vrouwen-rok, doch ruimer; en onder en boven even wijd. De kabaai is even als een hemd, van gekleurde stof, en de lengte slechts even

onder de heupen. Ook de vrouwen gaan zoo gekleed, slechts met dit onderscheid, dat de mannen het hoofd met een omgeslagen doek bedekken, en de vrouwen, even als op al de eilanden, het hoofd ongedekt dragen.

De meisjes worden reeds met haar negende of tiende jaar der wereld ingewijd. De meeste dezer ingewijden dragen het kenmerk daarvan aan hare kort en gelijk gevijlde tanden.

Slechts weinige mannen ziet men met baarden om de kin, het baardhaar wordt reeds van den aanvang, dat het begint te groeijen, uitgetrokken, uitgezonderd onder den neus, want velen dragen een knevel. Velen der inboorlingen te *Sourabaya*, van eene ernstige ziekte genezen zijnde, gaan hunnen dank betuigen aan een groot steenen beeld, zittende onder een steenen *payong*, op een vierkant voetstuk, aan den voorkant met eenige trappen opgaande. Dit beeld, waarvoor zij eenen bijgeloovigen eerbied koesteren, is geplaatst tegenover de woning van den Resident, en voorheen in een der gebergten gevonden.

Wanneer een Bengalees, van welken er velen daar gevonden worden, ernstig ziek is geworden, zoodat men mag veronderstellen, dat zijne krankheid onherstelbaar is, zoo wordt de kranke buiten zijne woning gebragt en aan den openbaren onbelommerden weg in den brandend heeten zonneschijn nedergelegd; hij gebruikt alsdan niets meer, wat men hem ter verkwikking of versterking mogt aanbieden en sterft alzoo eenen pijnelijken marteldood.

Ook gebeurt het wel, dat de kranke aan den oever op ſtrand met laag water wordt gelegd, zoodat hij bij wasſend water moet verdrinken. Offchoon deze laatſte handelwijze op zich-zelve zeer wreed is, zoo mag men die evenwel in vergelijking van de eerſte zeer zacht noemen.

Algemeen zijn de Javanen tot het *amfijoenſchuiven*, dat wil zeggen rooken, zeer genegen: zoo wel onder de eerſte, als middelbare en lagere ſtanden, wordt zeer veel *amfijoen* geſchoven, doch dit middel is op den duur zeer kostbaar, weshalve de onvermogenden het minst de gelegenheid daartoe bekomen. De amfijoenverkooper levert zijne waar uit eene brandende pijp, waaruit iedere trek of haal op prijs geſteld is. Even als de tabak, is deze amfijoen van onderſcheidene kwaliteit en prijs, en een ſterk ſmooker is in ſtaat, binnen een korten tijd veel geld aan enkele rookdamp te verſpillen, uit welken hoofde hij daar onder fatſoenlijke lieden even zoo min geacht en vertrouwd is, als in ons land een overmatig drinker van ſterken drank. Aan zijne uitpuilende oogen is de ſterke amfijoenſchuiver meestal kenbaar.

De amfijoen beſtaat in geprepareerde opium, tot zeer kleine pilletjes bereid; deze pilletjes worden in eene daartoe vervaardigde pijp van dunne bamboes gemaakt; wanneer de amfijoen is aangeſtoken, doet de ſchuiver een langzame trek of haal, en laat vervolgens den rook door den mond of neus uitgaan, vervolgens geeft hij de pijp aan dengenen, welke zich naast bij hem bevindt, over, en deze

doet insgelijks eene haal, en op deze wijze gaat de pijp in den geformeerden kring rond, welke rondgangen gemeenlijk zoo lang herhaald worden, tot een der schuivers bedwelmd wordt, en niet zelden tot razernij vervalt. Dit heet bij deze lieden een volksvermaak, doch het is altijd gevaarlijk, of ten minste gewaagd, vooral voor den vreemdeling, deze zoogenaamde vermakelijkheden van nabij bij te wonen.

Ook door de Amboinezen, Sumanappers en Madirezen wordt sterk amfijoen geschoven, die gevolgelijk zeer ligt tot razernij of dronkenschap geraken, waardoor even zoowel onder hun, als onder de Javanen, dikwijls bloedige twisten ontstaan, die niet zelden met doodslagen eindigen.

Ontelbare voorbeelden levert de geschiedenis der Javanen, dat bij dusdanige amfijoenpartijen de sterkste amfijoenschuivers tot volkomene razernij zijn overgeslagen, en in hunne woede niet nalieten *amok* te spuwen, dat wil zeggen, ongegronde twist zochten, en iedereen, hetzij vriend of vijand, al wat zij slechts konden treffen, aanvielen en ter nederkristen; bij zulke gelegenheden ontstaat natuurlijk onder de verzamelde menigte een geweldig alarm, en men hoort niets dan *amok*-roepen. Dit zijn noodkreten, onder het roepen waarvan allen vereenigd op den *amok*-spuwer aanvallen, en hem dadelijk van kant maken. Het ombrengen van dergelijke gevaarlijke personen wordt door de regering niet belet, of vervolgd, om het verder moorden of wonden voor te komen. — Het algemeen dragen

van krisfen heeft dus onder dit volk even zoowel eene goede, als eene kwade zijde.

Het *ſierie*-kaauwen of pruimen, is onder dit volk de heerſchende ſmaak; liever zouden zij zonder eten zijn, dan zonder *ſierie*. De *ſierie* beſtaat uit eene vrucht, *gambier* genaamd, *pinang*, het *ſierie*-blad, *cappor*, eene ſoort van kalk en tabak, alles ondereen gemengd. In het kaauwen of pruimen der *ſierie* beſtaat onder de Javanen de voornaamſte weelde.

Voorname lieden onder dit volk hebben ſteeds gewapende perſonen in hun gevolg; ook *pajang*-dragers, welke van gouden en zilveren vaten, naar gelang het meerder of minder vermogen, zijn voorzien, waarin de gezegde artikelen tot *ſierie* te zamen vermengd zijn beſloten. Dit gevolg formeert een' halven cirkel achter den heer, en nedergezeten zijnde, zit het gevolg in een half-rond achter hem, met de beenen kruislings onder het lijf, even als men de kleedermakers hun werk ziet verrigten.

Het is niet zeer begeerlijk in dergelijk gezelſchap te wezen; door het kaauwen van de voornoemde *ſierie*, waarvan zij menigmaal den mond zoo vol proppen, dat het ſpreken genoegzaam daardoor belet wordt, en het geſtadig ſpuwen is voor een Europeër walgelijk om te zien.

Gedurende den maaltijd, zijn de aanzienlijkſte Javanen, zelfs aan eene met de keurigſte geregten voorziene tafel, even gulzig als onmanierlijk, niet-

tegenſtaande zij met voorname vreemdelingen zich aan den disch bevinden.

Vreemd kwam het mij voor, toen ik ontwaarde, hoe ſtug en onmanierlijk de zoogenaamde Liplappen, zijnde eene bastaardſoort van blanke en zwarte ouders voortgeteeld, zich omtrent de Europeërs gedragen; inzonderheid de vrouwen en meisjes. Over het geheel zijn deze loom en traag; gedurende den dag brengen zij de uren meest met ſlapen en baden door. Na den middagſlaap houden zij zich onledig met het vlechten van kleine witte bloemen tot verſiering van het hoofdhaar. Voorts bemoeijen zij zich liefst met hare ſlavinnen.

In een gezelſchap van Europeanen zijn zij buitengemeen ſtug; zelden kan men van haar een vriendelijk woord of oogopſlag bekomen; *zelfs diegenen* onder haar, welke *Hollandsch* verſtaan en ſpreken, zou een vriendelijk lagchje of lonkje moeite kosten. In de vrolijkst geſtemde bijeenkomſten ſtaan of zitten zij als ſteenen beelden. Wanneer men haar iets met eene Hollandſche wellevendheid aanbiedt, hetzij aan den disch, op een bal of eenige andere gelegenheden, en die aanbieding niet geheel naar haren ſmaak is, of met hare begeerte ſtrookt, wijzen zij dezelve op een bitſen toon, en menigmaal in hatelijke termen van de hand, of zij zeggen kort af: „*tramou*," dat is in de landtaal te zeggen: „neen, ik wil niet!" Het zijn niet alleen lieden uit de gemeene klasſe der Liplappen, van welke ik dit moet getuigen, maar

ik spreek thans proefondervindelijk van de eerste klassen, van de meest aanzienlijken, onder welke men zelden iemand kan aantreffen, in staat om te kunnen lezen en schrijven. Men kan gevoegelijk de oorzaak dezer verregaande onwellevendheid onder de vrouwelijke Liplappen toeschrijven aan eene allezins gebrekkige opvoeding; want de ouders belasten hunne slavinnen alleen met de opvoeding der dochters, zonder zich daarmede, gedurende de zes of acht eerste levensjaren, te bemoeijen, wanneer zij, na eerst zedelijk bedorven te zijn, en niets goeds of nuttigs geleerd te hebben, onder het ouderlijk opzigt komen; en ten aanzien van de zonen zal het welligt niet veel beter gesteld zijn.

Aan de voornoemde vrouwen en meisjes wordt altijd, wat zij begeeren, gaaf ingewilligd, ingeval hare begeerte uitvoerlijk is; en wanneer de slavinnen, volgens hare meening, de ontvangen bevelen niet vaardig genoeg volbrengen, dan worden zij zoo boos en vinnig als getergde tijgerkatten, en straffen dezelve somwijlen zeer gestreng. Zij mogen nimmer met hare dienaressen op eenen gemeenzamen voet verkeeren, waarom deze altijd op een' afstand gehouden worden.

Onder al de volkeren en natiën, welke ik gedurende mijne driejarige zeereis, eenigermate van nabij leerde kennen, is, volgens mijn gevoelen, mij geen volk of natie voorgekomen, zoo hatelijk en minder voor eene beschaafde zamenleving geschikt, dan dit geslacht. Evenwel heb ik tot mijne vreugde bij eene enkele gelegenheid ondervonden, dat de

algemeene stelling: *er bestaat geen regel zonder uitzondering*, ook op dit volk kan worden toegepast.

De levenswijze is te *Sourabaya* voor de inwoners zeer kostbaar: alle benoodigdheden, van welk eenen aard ook, worden tot hoogen prijs betaald, waardoor het verblijf in logementen den vreemdeling zeer duur te staan komt; ook valt het reizen voor iedereen kostbaar, vermits geene mijl te voet wordt afgelegd, maar alles met rijtuig moet geschieden. Van wege de brandende zonnestralen kan niemand de wegen of paden, waarvan vele onbelemmerd zijn, begaan, zonder gevaar te loopen zijne gezondheid er door te verliezen. Zij, die uit onvermogen, of uit verkiezing, te voet willen reizen, hetzij inboorlingen of Europeanen, zijn gehouden daartoe de koelte van den nacht waar te nemen.

In *Sourabaya* en deszelfs omstreken is de verkeering gezellig en gastvrij. — In de stad bestaat eene talrijke societeit uit de voornaamste leden zamengesteld, waar men zich behoorlijk met gesprekken of het spel kan vermaken.

Door bestuurders der societeit werd het korps officieren van *de Maria Reigersberg* en *de Pollux* op de wellevendste wijze in dezelve geïntroduceerd, en door de aanwezende leden vriendbroederlijk ontvangen. Ook daar vonden wij eene menigte officieren, behoorende tot de Europesche schepen, die voor de reede ten anker lagen.

Door de hooge ambtenaren en andere heeren van aanzien, binnen of in den omtrek der stad woon-

achtig, werden wij dikwijls genoodigd, en aan derzelver meest aanzienlijke huizen zeer beleefd en gastvrij ontvangen en feestelijk onthaald.

Om de twee weken voert een liefhebberij-tooneelgezelschap een tooneelstuk uit, en dit gaat tamelijk wel.

Iedere maand heeft men in de gemelde societeit bal en danspartij, en dikwijls worden middag- en avondmaalpartijen onder de aanzienlijken gehouden; de Sourabayers kunnen te dien opzigte naar mijne gedachten met de voornaamste plaatsen in *Europa* wedijveren.

Niet alleen in de gemelde societeit, maar ook in de aanzienlijkste familiekringen worden gewoonlijk al de Europesche officieren, die daar ter reede komen, ingeleid of genoodigd.

De openbare volksvermaken, door de Sourabayers in vroegere of latere tijden ingesteld, vond ik van weinig aanbelang.

Iederen maandag wordt er op eene geschikte vlakte tournooi gereden, waarbij men nog al vaardig met lans en speer ziet manoeuvreren; de ruiters en paarden zijn dan op de zonderlingste wijze opgetooid.

Ook de zoogenaamde *Tandakak*-partijen waren voor ons als aanschouwers vrij vermakelijk, wegens de buitengewone ligchaamsbewegingen der uitvoerders en de vreemde manier, waarop zij de leden en gewrichten in allerlei bogten weten te draaijen en wringen. Een Europeesch inwoner van *Sourabaya*, die met ons op eene der laatstgenoemde ver-

tooningen aanschouwer was, zeide mij, dat op de *Tandakak*-partijen, de vooronderlijke manier der behandeling van pijl en boog, ook der kris, *golling*, enz. wordt voorgesteld.

Den 27sten werden de beiden staatsgevangenen, welke den 9den November des vorigen jaars aan boord van *de Maria Reigersberg* en *de Pollux* waren gebragt, naar het wachtschip *de Dageraad* overgevoerd. — Een der gevangenen was de gewezen Regent van *Samarang* ADIPATTIE SALRO ADMIGOLO, en de ander deszelfs zoon, gewezen Regent van *Lassem*, RADÈN ADIPATTIE ARIO NOTA DINNIGRIT genaamd, welker zoon en broeder een der voornaamste opperhoofden en aanvoerders der muitelingen was geweest, SOEKOER genaamd. Men dacht algemeen, dat de beide gevangenen voor hun leven lang op het fort *Oranje* zouden geplaatst worden. De muiter SOEKOER was toen reeds in eene der schermutselingen gesneuveld.

Het was van het hoogste belang voor ons, dat de gemelde Javaansche opperhoofden destijds in onze magt gekomen waren; daar men in de woning des eerstgemelden, bij zijne in hechtenisneming, eene aanzienlijke hoeveelheid wapenen vond, alsmede een aanmerkelijk aantal voetangels van allerlei soort, van koper, ijzer, bamboes, enz. vervaardigd, waaruit hunne vijandelijke gezindheid en verraderlijke oogmerken genoegzaam waren op te maken. — ADIPATTIE SALRO ADMIGOLO stond in groot aanzien bij de Javanen, bij welken hij eene

priesterlijke waardigheid, waaraan zij veel gewigt hechteden, bekleedde; hetgeen waarschijnlijk ook wel de reden geweest is, waarom men hem, ten einde verdere onaangename gevolgen te voorkomen, het leven heeft doen behouden. Gedurende hun verblijf aan boord van ons schip, was het voor ons een bijzonder schouwspel, hen des morgens hunne godsdienstplegtigheden te zien verrigten, die grootendeels in het opzeggen van onderscheidene gebeden bestonden, maar hetgeen zij met een wonderlijk ons geheel vreemd gebaardenspel vergezelden, namelijk, door het maken van zeer diepe buigingen met over elkander gekruiste armen plat op de borst liggende, alsmede door het gedurig van zich werpen van speeksel, hetgeen zij met de vingers uit den mond haalden, en het liggen met het aangezigt plat op den grond, van welke gebaarden wij de beteekenis niet konden te weten komen. In het eerst deden zij die gebeden in het verborgen, doch later voor elk zigtbaar, nadat zij gewaar waren geworden, dat men hen daarin niet stoorde, noch er den spot mede dreef.

Te dezer tijd werd men bevreesd voor de *cholera morbus*, dewijl er weder verscheidene menschen door deze verschrikkelijke ziekte waren weggesleept; ook in de binnenlanden verloren wij daardoor vele manschappen.

Terwijl ons schip werd nagezien en gerepareerd, hadden wij op onzen bodem dagelijks tusschen de tachtig en negentig Javaansche timmerlieden en breeuwers, onder opzigt van een' Europe-

ſchen en een' Amerikaanſchen baas. Des namiddags gingen de lieden naar den wal, en kwamen omſtreeks half zeven ure in den morgen weder terug. Eens bij hunne aankomst den Europeſchen baas misſende, vernamen wij, dat hij in dien nacht geſtorven was, en reeds in den morgen te zes ure was begraven geworden: ook was dit den volgenden morgen het geval bij den Amerikaanſchen baas.

Den 28ſten kwam er eene commisſie, beſtaande uit al de hoofdofficieren der reede, benevens den conſtructeur, enz. van den wal aan ons boord, om het fregat *de Maria Reigersberg* goed, of af te keuren, en na een naauwkeurig onderzoek werd hetzelve bevonden onder water nog zeer goed te zijn; doch boven water geheel uit elkander gewerkt, waarop na verloop van een paar dagen beſloten werd, dat het in allerijl moest worden getimmerd, en gereed gemaakt, om naar het vaderland terug te kunnen keeren; alzoo de ſchepen door een lang verblijf in de *Oost-Indië* vooral *boven water* veel te lijden hebben. Dit beſluit viel naar het genoegen van ons allen uit, omdat men algemeen verwachtte, dat wij in de *Indiſche Zee* zouden moeten blijven kruiſen, of het fregat voor een wachtſchip zou moeten dienen.

Den 4den Maart zagen wij het ſchip *de Javaan* van de reede onder zeil gaan.

Den 6den verliet de corvet *de Komeet* insgelijks de reede, om naar het vaderland terug te keeren.

Den 9den werd uit ons fregat de kruisмast ge-

nomen, en de bevolen timmering nam een' aanvang.

De corvetten *de Pollux*, *de Anna Paulona*, benevens eenige koloniale schepen, verlieten den 16den de reede, om naar hunne bestemde kruistogten te stevenen, en met aandoening zag ik *de Pollux* zich van ons verwijderen, op welker bodem zich onze togtgenooten bevonden, welke met ons in zoo vele gevaren en omstandigheden gedeeld hadden.

Den 15den April kwam eene Indische praauw *de Maria Reigersberg* op zijde leggen, beladen met gevulde watervaten, waarop zes matrozen wel haast tot de overwerking van het ons benoodigde water overgingen. Gedurende die werkzaamheden geraakte er een, en weldra daardoor meerdere watervaten in eene rollende beweging, waardoor een' der arbeiders tusschen de vaten geknepen en ellendig bezeerd werd. Drie vielen er over boord, waarvan er een tot ons aller leed zijn graf in het water vond.

Den 1sten Mei zagen wij de korvet *de Pollux*, na eene afwezigheid van eene halve maand, nog eens naderen en ter reede van *Sourabaya* ankeren, om versch water in te nemen; daarvan voorzien zijnde, ging zij weder naar zee, en wij zagen haar voor ons terugzijn in het vaderland niet weder.

ACHTTIENDE HOOFDSTUK.

Overtogt van Sourabaya *naar* Batavia; *aankomst aldaar, verblijf te dier plaats, en reis van daar naar het vaderland.*

Onze timmering werd omtrent op de helft van Mei voltooid; den 16den des voormiddags om elf ure werd het anker geligt, en wij verlieten de reede van *Sourabaya*, na ons lang verblijf aldaar nu koers houdende op *Batavia*, om van daar, zoo als men algemeen verwachtte, naar het vaderland terug te keeren. Tijdens ons verblijf hier ter reede waren de heeren E. G. VAN DER PLAAT en J. P. A. COERTZE, beiden van de corvet *de Pollux* op onzen bodem overgeplaatst.

Wij zagen den 18den het *Lassemmer* gebergte en oud jong *Bergel*, en passeerden den 19den het hooge land van *Japarij* en *Carimon-Java*.

Den 20sten hadden wij den berg *Taggal*, den berg van *Cheribon*, het land van *Tana* en het *Boompjes Eiland*, in het gezigt.

Den achtsten waren wij *Indramajo* en *Pamanjekan* voorbij, en op den volgenden dag het genakkelde gebergte en verscheidene andere gebergten, den hoek van *Krawang*, het eiland *Edam*, *Alkmaar*, *Enkhuizen*, *Leyden* en nog andere.

Den agsten des voormiddags wierpen wij het anker op de reede van *Batavia*. Het fregat salueerde de stad met dertien schoten en werd door het daar liggend wachtschip met negen schoten beantwoord.

Nog dienzelfden dag mij met eenige heeren naar den wal begevende, woonden wij toevallig in de voorname societeit *de Harmonie*, op *Molenvliet*, een zeer prachtig bal en tevens een heerlijk souper bij, tot welks bijwoning wij door eenige heeren op het onverwachtst genoodigd werden.

Bij onze aankomst te *Batavia* vonden wij er verscheidene, meest Nederlandsche, koopvaardijschepen ter reede, alsmede inlandsche vaartuigen, ook bijzondere groote Chinesche jonken van eene vreemde bouworde; vooral voor diegenen, welke die nimmer te voren zagen; het is aardig te zien hoe de talrijke ekiepaadje daarop gelogeerd is. — De nachtverblijven ieder afzonderlijk, slechts voor één man, zijn op het dek geplaatst. In deze enge logeervertrekken, die wel naar groote hondenhokken gelijken, heeft nog ieder eenige geringe koopwaren, die zij voor hetzelve ter verkoop op het dek ten toon spreiden en hun die aan boord komen aanbieden.

Met het uiterste genoegen verneemt de menschenvriend hoe, door de weldadige zorgen van het Ne-

derlandsche Gouvernement, sedert eenige jaren, de gezondheid dezer reede door welingerigte veranderingen en verbeteringen is bevorderd geworden; hoofdzakelijk door het wegnemen van bevorens bestaan hebbende modderbanken, die voor en kort nabij de rivier lagen.

Met het inkomen der rivier of haven ziet men wederzijds een paar vaneen gescheiden sterke hoofden, om daardoor te trachten den stroom eene andere en betere rigting te geven; doch tot heden heeft men daarvan geene gunstige uitwerking bespeurd; de aanslibbing, die bij het pas daarstellen der hoofden zeer scheen te verminderen, heeft alweder even sterk plaats als te voren.

Het ontwerp en de uitvoering van dit werk was eene ontzettende onderneming; men berekende na de voltooijing, dat gedurende den ongezonden arbeid daaraan, van wege den ziltigen moerassigen grond, wel zestienduizend Javanen en Chinezen het leven hebben verloren.

Wanneer men van de reede de rivier nadert, ontwaart men niet zelden buitengewone groote kaaimannen of krokodillen; wij zagen er, die naar gissing achttien of twintig voeten lengte hadden. Deze verschrikkelijke land- en waterdieren zijn zeer onbevreesd, en men verhaalt vele staaltjes van de vermetele stoutheid dier monsters, die alle voorzorg tegen hen noodzakelijk maken.

Slechts een enkel voorval wil ik daarvan hier mededeelen. — Eens lag het wrak van een schip nabij de rivier, werwaarts eene sloep met eenige men-

schen werd geroeid; eene jas of rokslip of mogelijk een arm hing buiten boord, toen onverwachts een kaaiman van onder het water toeschoot, den arm of het kleed pakte, en met zijne prooi, zijnde een jong heer, naar onder dook, terwijl niets tot redding van den ongelukkige, van wien niets meer vernomen werd, kon worden in het werk gesteld.

Zoo dikwijls wij ons naar den wal begaven, zagen wij van die afschuwelijke monsters, en vooral des avonds langs den oever der rivier op het droog, als ook Icguanen, welke veel gelijkenis hebben met de krokodil, doch zelden langer zijn dan vijf of zes voeten; eens op een morgen zagen wij een dezer dieren zich vergasten aan het lijk van een verdronken Javaan, en niettegenstaande dezelve zeer afzigtelijk er uitzien en op alle krengen en andere onreinigheden azen, zoo gebruiken de Javanen hen met graagte tot spijs; mij kwam zulks niet verwonderlijk voor, doordien ik door ondervinding en vooral in de binnelanden van Java ooggetuige was geweest, dat de Javanen nagenoeg geen dier, noch rein, noch onrein, uitzonderen tot spijsgebruik.

Ons fregat werd, gedurende den tijd dat het hier lag, dagelijks met handeldrijvende Chinezen omringd; niet zelden telde men dertig en meer vaartuigjes te gelijk, welke aan de kiepeadje der op de reede liggende schepen niet slechts hunne koopwaren aanboden, maar even als de Hollandsche koophandeldrijvende Joden tot vervelens toe tracht-

ten op te dringen. Zonder naar den wal te gaan, kan men langs dien weg allerlei benoodigdheden even goed en zoo gereed bekomen, alsof men zich in persoon in de stad bevond; niet onvermakelijk was het aanschouwen van dien kleinen, maar niet minder drukken, handel en van het gestadig af- en aanvaren der Chinesche vaartuigjes.

Offchoon men, voor zoo ver mij bewust is, zich niet met ruilhandel ophield, meen ik echter genoegzaam zeker te wezen, dat onze lieden met de even schrandere als schraapzuchtige Chinezen dien op verre na niet zoo voordeelig aan hunne zijde zouden hebben kunnen sluiten, als te *Santa Cruz*, *Valparaiso* en andere plaatsen, waarvan in deze *Aanteekeningen* werd melding gemaakt.

Wat den burgerlijken, politieken en zedelijken, toestand der bewoners, inzonderheid der Europeërs aangaat, ik zou daarover, even als over de even zoo vermakelijke als overschoone omstreken, alsmede over den in- en uitwendigen toestand der stad, het kasteel, de hier heerschende pracht en weelde, enz. veel kunnen ter nederschrijven, doch acht zulks overbodig, daar men sedert langen tijd met dit een en ander door mondelinge en schriftelijke berigten zoo gemeenzaam is bekend geworden, dat ik er geen nieuws van eenig aanbelang van zou verhalen, en dus welligt de meesten mijner lezers met mijne reeds verouderde berigten vervelen, waarom ik het beter oordeelde er geheel van te zwijgen.

Dikwijls werden wij in deze hoofdstad van *Ne-*

derlandsch Indië door de voornaamste en meest aanzienlijke bewoners genoodigd, en zeer prachtig ter maaltijd, enz. onthaald.

Den 4den Junij werden al de Officieren van *de Maria Reigersberg* op een der daar ter reede liggende Hollandsche koopvaardijschepen door den eigenaar van hetzelve, zijnde den heer VAN DER HARP, op een afscheidsmaal genoodigd, en hadden aan deszelfs boord een' zeer genoegelijken avond.

Des morgens van den 5den, om zes ure, werd het anker geligt; en wij verlieten de reede onder de gebruikelijke *salvo's* ten afscheid. Ook werden wij buiten verwachting in het voorbijzeilen der onderscheidene koopvaardijschepen met het geschut gesalueerd.

Met vreugdgevoel namen wij langs de kortst mogelijke vaart de reis naar het vaderland aan, voornemens, om zonder noodzaak geen eiland of kust meer te zullen aandoen.

Daags, voor dat het fregat onder zeil ging, kregen wij verscheidene passagiers aan boord, waaronder met verlof naar het vaderland reizende koloniale Officieren; en anderen, die tot herstel van gezondheid derwaarts gingen, en ook eenigen van minderen en hoogeren rang, welke een eervol ontslag uit 's Lands dienst hadden bekomen.

Reeds ten negen ure, voormiddag, passeerden wij het eiland *Onrust*, hetwelk uit zee op eenigen afstand zich wel voordoet, sedert den aanbouw van fraaije magazijnen, woningen ten dienste van 's Rijks Ambtenaren, en wat meer tot eene gemakkelijke

en zoo schoon gelegene scheepstimmerplaats gevorderd werd.

Voorheen was dit eiland zeer ongezond, doch door treffende verbeteringen is dit ten goede veranderd.

Nog denzelfden dag passeerden wij de eilanden *het Kuipertje*, *de Man-eeter*, *Sint Nicolaas*, *Pulo Babie* en nog verscheidene anderen, wier vereenigde groep den voorbijvarenden een treffend gezigt oplevert.

Des namiddags, omstreeks half een uur, werd Zijner Majesteits corvet *de Arend* gepraaid, waarna, de wederzijdsche ekipaadje met een driewerf hoera! elkander eene goede reis toewenschte.

Den 6den zagen wij de eilanden *Sumatra*, *Anjer*, *de Klip*, *Tappershoedje* genaamd, en het eiland *Dwars in den weg*.

De eilanden *Cracatouw*, *Slobesijn* en het *Prinsen-Eiland* passeerden wij op den 7den.

Gedurende zeven achtereenvolgende dagen viel er niets bijzonders voor: met tamelijk afwisselende winden spoedden wij gestadig voort.

Den 22sten passeerden wij den *Steenboks-Keerkring*. Tot op deze hoogte hadden wij, sedert het verlaten der reede van *Batavia*, altoos etmalen gehad van veertig tot vijftig mijlen lengte, en meest altijd eene ongemakkelijke zee.

Den 23sten zagen wij verscheidene vogels, waaronder ook pijlstaarten, en twee dagen daarna, bevonden er zich kaapsche duiven in het kielwater.

Den 29sten werden de bram- en grietjes-stengen

afgenomen, ook het zeiltuig eenigermate veranderd en meer doelmatig gebragt, om te beter in den wintertijd, het gevaarlijkste saizoen van het geheele jaar, de kaap *de Goede Hoop* te kunnen omstevenen, zonder verlies van zeilaadje.

Den 30sten waren wij vijf en twintig mijlen be zuiden *Madagascar*. Als eene bijzonderheid werd het aangemerkt, dat de natuur ons tot hiertoe in dezen dikwijls voor andere schepen zoo noodlottigen wintertijd zoo gunstig medewerkte, dat wij gestadig onbedenkelijk schoon weder hadden.

Wij ontwaarden den 4den Julij, even voor middag, kort achter het fregat een' tamelijk grooten zwemmenden walvisch, welke zich een' geruimen tijd op een' geringen afstand aan ons oog bleef vertoonen. Niets evenaart, volgens mijne gedachte, de ontzettende, of liever ontzagwekkende, schoonheid van zulk een, in den ontzaggelijken oceaan zwemmend natuurgewrocht, hetwelk aan eene springende fontein gelijkt, die hare waterstralen meer dan eene huishoogte boven zich met reuzenkracht opwerpt.

Denzelfden avond, ten acht ure, deed zich een zeer zonderling verschijnsel aan den hemel opmerken. Het was eene ontzettend breede en lange vuurstraal, waardoor het dek voor eenige sekonden tijds aanmerkelijk verlicht werd. Offchoon de zeevarenden op de ontzaggelijke watervlakten, waar niets het aanschouwen van luchtverhevelingen verhindert noch in den weg staat, niet zelden dergelijke natuurtooneelen ontwaren, zoo betuigden al onze lie-

den, zelfs de meest bejaarde en meest bevaren zeelieden, nimmer eene luchtverheveling hieraan gelijk aanschouwd te hebben.

Den 8sten zagen wij weder een walvisch, vele albatrossen, kaapsche duiven en andere bruin gevederde zeevogels.

Wij lagen den 12den voor storm, met stormstagzeilen, met eene dikke lucht en regenvlagen.

Den 13den bleef de storm nog hevig voortduren, zoodat ten één ure in den nacht het groot stormstagzeil wegwoei. Gedurende den dag hadden wij wel veel zeebaren over het schip gekregen, doch gelukkig, zonder dat daardoor iemand over boord geslagen werd. Op den middag werd er vijf en zestig vademen grond op het kaapsche rif gelood.

Den 14den bedaarde de wind en de zee, en de benoodigde zeilen werden bijgezet; nabij het fregat zagen wij weêr veel gevogelte. Op den middag werd het *Oostland* gepeild N. N. O. half O. en het *Westland* N. W. ten W. half W., doch konden hetzelve niet verkennen. Tegen den avond peilde men kaap *Relife*, de *Hanekam-* of *grâtige Hil* en den *ronden Berg*.

In de hondenwacht werden op den 15den twee groote vuren gezien; alsmede twee schepen, een in het westen en een in het zuidwesten.

Den 19den werd met het aanbreken van den dag land ontdekt, en ten acht ure gepeild in het N. W., hetgeen zich als een eiland voordeed; op de Engelsche kaart staat het bekend onder de naam van *Konstapels-Keg*.

Den 20sten begon de wind weêr sterk aan te wakkeren en de zee aan te schieten: op den voormiddag lagen wij reeds voor het groot digtgereefd mars- en het stormachterzeil bij; terwijl het schip verschrikkelijk met eene ongemakkelijke zee in de hoogte werkte.

Het onstuimige weder bleef geweldig aanhouden; gedurende den nacht werd de storm aan een' verheffenden orkaan gelijk, vergezeld van sneeuw en regenvlagen; doch wij hadden diepte en ruim water, en waren gevolgelijk in deze omstandigheid niet zeer bekommerd.

Den 21sten werd op honderd en tien vademen grond gelooid, zijnde fijn zand met schelpen doormengd.

Des namiddags ten één ure werd op den 24sten land gezien en spoedig werden wij gewaar, dat het de kaap *de Goede Hoop* was. Ten drie ure werd de gezegde kaap regts ten noorden gepeild, en *de Hanglip* N. N. O. drie kwart O. Voor de Z. breedte bevond men vier en dertig graden, vijf en veertig minuten, en lengte bewesten *Greenwich* 18, 32; het was dezen dag schoon weder, wij hadden ééne stevige bezeilde koelte. Sedert eenige dagen liepen wij acht tot acht en drie kwart mijlen in één etmaal. Bij het schip zagen wij gansche zwermen kaapsche duiven en zilvermeeuwen gedurende het omzeilen der kaap; aan den avond was reeds het gemelde land buiten het gezigt.

Den 25sten zagen wij vele kaapsche trompetten, zoo als men het daar in zee drijvend zeewier noem-

de, waarschijnlijk van wegens dezelfs gelijkheid aan zeer lange trompetten: in zee vertoont men die hier nergens anders dan in den omtrek van de kaap *de Goede Hoop*.

Toen wij den 30sten binnen den keerkring kwamen, stierf een der passagiers.

Den 2den Augustus zagen wij voor het laatst kaapsche duiven; zelden gebeurt het, dat deze vogels tot zoo ver een schip op zee vergezellen.

Wij zagen den 4den, toen de dag aanbrak, het, sedert NAPOLEONS ballingschap aldaar, wereldberuchte eiland *Sint Helena*, dat wij gedurende den nacht waren voorbij gezeild. Die dorre verbazend hoog boven het vlak der zee uitstekend rotsgevaarte doet zich bij eene onbenevelde lucht zeer ver in den *Atlantischen Oceaan* aanschouwen.

Gedurende den dag werden verscheidene pogingen aangewend het reeds bij nacht voorbij gevaren eiland weder te bereiken, waartoe veel tijds verspild werd, doch alle moeite was vruchteloos. Er zijn voorbeelden van schepen, die langer dan eene week vergeefsche pogingen hebben aangewend, om de reede weder te bereiken, na dezelve tegen hun oogmerk gepasseerd te zijn.

De reden, waarom wij poogden *Sint Helena* aan te doen, bestond slechts uit voorzorg, om eenige ververschingen op te doen voor een' onzer officieren, welke ernstig ziek was geworden.

Wij zagen den 9den verscheidene schaarvogelen en malagaaien: wanneer men deze vogels gewaar wordt, dan mag men veilig veronderstellen nabij

land, te zijn; in deze meening werden wij ook hier spoedig bevestigd, want reeds omstreeks tien ure in den morgen zagen wij het eiland *Ascension*, in de strekking van W. N. W.; wij pasfeerden hetzelve naar gissing op een en een kwart mijl afstands. Dit eiland is zeer hoog, en heeft een dor en rood klippig strand. Voorheen werd dit eiland door drie of vier menschen bewoond, doch tegenwoordig bevindt er zich niemand. De voormalige bewoners plegen de daar aankomende of nabij passerende schepen schildpadden in ruiling tegen victualie of andere benoodigdheden aan boord te bezorgen, door welken ruilhandel dit klein getal eilanders redelijk kon bestaan.

Het eiland *Ascension* is wegens de ongeloofelijke hoeveelheid schildpadden, die het oplevert, bij de zeevarenden algemeen bekend; men vindt er schildpadden van twee- tot driehonderd Nederlandsche ponden zwaar.

Niet zelden zijn er hier schepen geweest, van welke des avonds de sloepen aan wal werden gezonden, van vuur en licht voorzien, hetgeen op het strand geplaatst werd, om de schildpadden daarop aan te lokken, dewijl het instinct dezer dieren hen daartoe drijft, en, wanneer zij dan in grooten getale op het vuur of licht aankomen, worden zij door een' steeds naauwer aansluitenden kring van manschappen omsingeld en door middel van sloephaken of stokken op den rug gekeerd, wanneer hun de natuurlijke middelen ontbreken, om zich weder op den buik of pooten te wenden, en zij zich dus,

zonder dat het den schildpadjagers veel moeite kost; laten vangen. De dus omgekeerd liggende schildpadden zouden eer van honger sterven dan te kunnen ontvlugten. Het is wel gebeurd, dat honderd of meer dezer dieren op éénen nacht op het strand van dit eiland zijn gekeerd; die doorgaans eerst bij het volgende daglicht werden afgemaakt en binnen boord gevoerd, waarna dezelve den zeevarenden in ruimen mate tot een zeer smakelijk voedsel verstrekten.

De natuur levert op dit eiland niet dan een weinig schraal grasgewas en nog weinige heidestruikjes, welke tot voedsel van daar te huis behoorende kabrieten of klipgeiten dienen.

Den 11den zagen wij veel malagazen bij het schip, waarvan er drie door mij werden geschoten.

Tegen den avond van den 13den, omstreeks acht ure, passeerden wij, met uitmuntend schoon weder, de linie.

Den 14den werden nabij het fregat eenige groote vliegende visschen, en vele boskoppen gezien.

Wij hadden den 17den afwisselende zware regenbuijen, waardoor eene groote beweging van het schip veroorzaakt werd; op alle mogelijke manieren werd het regenwater, door ieder wie slechts kruipen of loopen kon, opgevangen. Het water was reeds ten hoogen prijs gestegen, wanneer men in aanmerking neemt, dat het dagelijksch rantsoen om dezen tijd, niet grooter was dan ééne flesch in de vier en twintig uren, terwijl het heete klimaat, het eten van gezouten spijzen, natuurlijk den dorst

aanmerkelijk vergrooten moest. Onder de matrozen was er een, die een glas water voor eene gelijke hoeveelheid genever, zijn gewoon rantsoen, verzocht te mogen ruilen, schoon hij anders niets minder dan een vijand van sterken drank was. — Ieder lezer bevat ligt, hoe hoog de nood moest geklommen zijn, en zal er zich niet over verwonderen, dat iedereen zich beijverde, om regenwater op te vangen.

Wij vingen den 19den weder een haai.

Den 25sten passeerden wij den keerkring met goed weder, en den volgenden morgen zagen wij veel kroos of fijn wier drijven, waarvan wij een gedeelte opvischten.

Den 31sten was, volgens rapport van den Chirurgijn-Majoor, over het geheel de staat der zieken bijzonder gunstig; behalve bij twee Officieren en een Soldaat, die nog meer of min in een' zorgelijken toestand waren.

Op dezen dag werd door den Kolonel-Kommandant een raad belegd, ter beslissing van het al of niet aandoen der *Azorische*, *Vlaamsche* of *Wester-Eilanden*, ter bekoming van ververschingen, doch vermits de gelegenheid der reis zich zeer voordeelig deed aanzien, werd dit oponthoud niet raadzaam geoordeeld, daar men genoegzaam kon berekenen, ingeval de gelegenheid even gunstig blijven mogt, in twee, of uiterlijk binnen drie weken aan de vaderlandsche kust te zullen zijn.

Den 1sten September was voor ons merkwaardig; wij hadden in één etmaal zes en vijftig mijlen be-

houden, dit was het grootste van de geheele reis.

Den 7den, voormiddag omstreeks negen ure, stak de wind zoodanig op, dat wij om elf ure lensden voor stormfok en digtgereefd voormarszeil. De zee stond zoo geweldig hoog, dat, achter op het halfdek staande, men de zee als boven de fokkemars uitzag. In den nacht tusschen den 7den en 8sten begon het weder te bedaren.

Een der passagiers stierf, na eene ziekte van eenige dagen, op den 8sten; zijnde de heer HALFSMID, Luitenant bij de Oostindische Husaren; den volgenden dag werd het lijk met de gewone staatsie, aan zijnen rang verschuldigd, over boord gezet; ik werd als medekommissaris over deszelfs nalatenschap benoemd.

Met helder weder zagen wij op den 11den verscheidene schepen, zoo mede als tegenliggende; des voormiddags plaatste een landvogel zich op de nok van den boom; zijne gedaante kwam veel overeen met den sperwer. Wij werden wel haast gewaar, dat hij een roofvogel was, want hij verliet voor een oogenblik de nok, greep in zijne vlugt een mallevietje, plaatste zich weder op den boom, peuzelde zijn buit met schijnbaren smaak, tot op de beenen, geheel op, waarna hij weder vertrok.

Den 13den was het, volgens berekening, juist de honderdste dag van ons vertrek van de reede van *Batavia;* des voormiddags te twaalf ure werd er op negentig vademen grond gelooid; wij bekwamen hierdoor de verzekering den Europeschen grond bereikt te hebben; niet weinig deed het mij en ve-

len met mij aan, toen wij bij het loodjen „grond!" hoorden roepen.

Des namiddags te vijf ure had niemand der onzen land gezien, offchoon, volgens berekend beftek, hetzelve reeds zigtbaar wezen moest. Slechts een half kwartier uurs na vijven praaide een Engelfche loods ons fregat, vragende den naam van hetzelve te mogen weten, en nader komende, werwaarts onze koers bepaald was? Dit beantwoord zijnde bood hij zich als loods den Kolonel-Kommandant aan, kwam weldra tot ons over, en werd in gemelde betrekking door ons aangenomen. — Vermits men door de dikke deinzige lucht geene verkenning van land had, en er een fterke ftroom liep, bevonden wij ons reeds tot algemeen genoegen voor in het kanaal, op de hoogte van *Goudftaard.*

De loods was naauwelijks aan boord gekomen, of wij zagen door het opklaren der lucht den wal, en tevens, dat wij tot digt onder denzelven genaderd waren. Deze ontdekking baarde in aller harten niet weinig vreugde; de blijdfchap ftond op ieders gelaat, als het ware, geteekend, en ftraalde ten oogen uit.

De onbegrijpelijke vlug- en behendigheid der zich aan boord van het loodsvaartuig bevindende matrozen moest ieder bewonderen; offchoon ik niet gaarne zoude toeftemmen, dat onze zeelieden minder ftout, vlug en vaardig zijn dan de Engelfchen, moet ik daarom de laatstgenoemden evenwel ook den hun billijk toekomenden lof geven. — Slechts twee Engelfche matrozen bragten eene floep met de

meest mogelijke vaardigheid binnen zeer weinige oogenblikken in het water.

Een Engelſche viſcher, van alles in de ruimte voorzien, kwam ons fregat op zijde leggen, hetgeen voor ons eene aangename verraſſching was, zijnde dit de eerſte ons aangebodene ververſching, waarnaar ieder reeds lang begeerig was geweest. Welhaast was ieder met den viſcher aan het handelen en de man deed dien avond een' gezegende nering.

In den loop van dezen dag zagen wij met de gunſtigſte gelegenheid verſcheidene ſchepen naar zee vertrekken, doch voor ons draaide alles tegen.

Wij kwamen eerst den 19den 's morgens vroegtijdig, uit hoofde van tegenwind, voor *Douvres* ten anker.

Den 22ſten, des voormiddernachts de wind gunſtig draaijende, werd het anker geligt en wij gingen op hoop van 's hemels verdere hulp onder zeil. — Wanneer wij den eerstvolgenden dag nog voor *Douvres* vertoefd hadden, hadden wij eene wedroeipartij met gieken, en andere ſnelvarende vaartuigen, kunnen bijwonen, alsmede een luistervol bal, hetwelk door eenige Lords werd gegeven, vermits de Kommandant en verdere Officieren daartoe waren genoodigd, doch men begreep het van meerder belang te zijn, de aankomst in het vaderland te verhaasten, hetgeen ons natuurlijk eene grootere vreugde geven zou, en welk vrolijk tijdſtip door een willekeurig oponthoud niet mogt vertraagd worden.

Wij zagen den 23ſten een koopvaardijſchip, van

welker boord op *de Maria Reigersberg* eene sloep aan kwam roeijen; dit schip was een Zweed, het welk door storm het gat van *Texel* was gepasseerd, en vertrouwde niet op het laatstgenomen bestek; het kwam van *Noorwegen*, zoo ik meen van *Bergen* of *Stavanger*. De Stuurman vervoegde zich bij ons aan boord, en verzocht inlichting van lengte, breedte, enz. de ekiepaadje had aan alles bijna gebrek, en werd op de gulhartigste oud-Hollandsche wijze van begeerde kaarsen, olie en velerlei levensmiddelen voorzien.

Den 24sten des morgens omtrent acht ure kregen wij een Hollandschen loods aan boord, en te elf ure zagen wij de vaderlandsche kust. De gewaarwording bij zulk eene heugelijke gebeurtenis laat zich niet beschrijven; alleen bij ondervinding kan men die gevoelen, maar niet behoorlijk in woorden uitdrukken.

Nog in dienzelfden voormiddag liep het fregat *de Maria Reigersberg* de haven van *Texel* binnen, en met het binnenzeilen salueerde hetzelve met het geschut den voor ons meer dan ooit te voren zoo hartelijk dierbaren grond. — Wij kwamen alzoo op *Texels* reede ten anker; onuitsprekelijk, ik moet zulks nog eenmaal herhalen, onuitsprekelijk zijn de blijde, de nooit gekende gewaarwordingen bij een dusdanige gelukkige gelegenheid. Onwillekeurig herinnert men zich het tijdstip van het uitzeilen; de verbazende taak, die ons toen was opgelegd, de ijselijke gevaren, die op ons wachtten en wij vooraf konden en moesten berekenen; wie toch zou in

zulk een treffend oogenblik kahn of onverschillig wezen kunnen? Wie zou zich niet opgewekt gevoelen, om, op hetzelfde tijdstip, aan den Algoede, wiens alziend oog op de groote wateren ons had gadegeslagen, wiens bewarende hand ons tegen alle rampen zoo genadig had behoed, en de ons omringende gevaren weldadig afgewend, de hartelijkste dankzeggingen op te zenden? — Ik vertrouw, althans ik hoop, dat niemand der geheele ekiepaadje, op dit treffend oogenblik zonder opregt dankgevoel is bezield geweest.

Het algemeen genoegen werd niet weinig vermeerderd, doordien wij vernamen, dat onze geëerbiedigde Koning zich dien dag juist aan het *Nieuwe Diep* bevond. Zijne Majesteit werd door een *saluut* van onzen bodem gegroet.

De Kolonel CORTSE en de Overste GERSTERANUS begaven zich terstond naar den wal en genoten de streelende eer, met Zijne Majesteit in gesprek te komen. Welk eene mengeling van vreugde en stemming tot ware dankbaarheid vereenigden zich hier om strijd.

Den volgenden dag genoot ik, benevens eenige heeren, het lang ontbeerd genoegen weêr den Nederlandschen grond te betreden. De oogenblik, waarin ik den eersten voet aan land zette, zal nimmer uit mijn geheugen gewischt worden, en evenmin de later gevolgde blijde ontmoeting van waardige vrienden en vorige goede bekenden.

Veel, zeer veel zoude ik over een en ander bij deze gelegenheid kunnen uitweiden, doch ik ver-

trouw daarvan te kunnen zwijgen, daar het mijn algemeen belang inboezemt, en elks eigen gevoel zich dit gereedelijk kan voorstellen.

Den 28sten des morgens het sterk mistende en de gelegenheid ongunstig zijnde, om naar en in het *Nieuwe Diep* te zeilen, werd *de Maria Reigersberg* door de zich daar bevindende stoomboot op het sleeptouw binnengebragt.

Den 29sten werd een aanvang gemaakt met de ontscheping van hetgeen thans niet meer aan boord benoodigd was; als het restant der victualie of levensmiddelen, het touwwerk, zeilen, het geschut, het afrakelen van het wand, enz. Het kruid was reeds ontscheept geworden, toen wij nog op de reede lagen.

Tot den 14den October was alles in beweging met voormelde werkzaamheden, en den eerstvolgenden dag werd het bewuste fregat opgelegd en buiten dienst gesteld. Deze dag had, niettegenstaande mijne steeds vrolijke gesteldheid, voor mij zeer treffende oogenblikken. Het van elkander afscheid nemen van togtgenooten, waarmede ik gedurende de lange ver uitgestrekte zeereis altijd vriendbroederlijk had omgegaan en altijd onder elkander eendragtig verkeerd, — de herinnering aan zeer vele gevaren en omstandigheden, waarin wij gemeenschappelijk deelden, en welke eene natuurlijke verbroedering te weeg bragten, dit alles maakte mij mistroostig, en had op mijn gestel eenen aanmerkelijken invloed. Op denzelfden dag ging de ekiepaadje over op Zijner Majesteits wachtschip *de Zeeland*, en den

volgenden dag, zijnde de 16de, nam ik vroegtijdig, met de nog overgeblevene Mariniers van het onder mij staande detachement, den marsch aan naar *Rotterdam*, de plaats mijner bestemming, waar ik met hetzelve den 21sten aankwam. *Hier* verbeidden mij weder treffende oogenblikken. — Reeds buiten de poorten dier vermaarde koopstad, ontving ik de even zoo vereerende als hartelijke welkomstgroeten der Officieren van het wapen, waaronder ik de eer heb te dienen; en na naar binnen gemarcheerd te zijn, en nadat mijn detachement door den Kapitein ter zee, Kommandant van het korps Mariniers P. ZIERVOGEL, in oogenschijn was genomen, begaf ik mij eindelijk met verdubbelde schreden naar mijne huisgenooten. Ik vond door de onverdiende goedheid van Hem, welke enkel liefde is, al de leden van mijn gezin in een' gewenschten welstand. Van de wederzijdsche aandoeningen bij deze treffende gelegenheid geen woord.

Hiermede heb ik de mij zelv' opgelegde taak, zoo goed ik slechts konde, volbragt; hartelijk wensch ik, dat mijne lezers geen minder genoegen bij de lezing van mijn eenvoudig en met de waarheid overeenstemmend reisverhaal zullen vinden, dan ik bij het opstellen van hetzelve heb genoten.

over de laatste bladzijde van het werk.

1. Maria Rey
2. Hier ontdek ... ij 1825. door de Nederlandsche
het eerst de ... bergen welker ligging wierd
morgen va
3. Koerslijn ... den gerekend, zoo als de Noor=
4. Hier zag n ... aanwijzing 6°30. Noordoosten was.
5. Pollux Rij
6. Noord Ho

6 v.

a. Plaats der
b. Bij het te
c. Peiling Z.
d. Terug vaa
e. Trek der Sl
f. Koraal Rif
g. Wit zandi
h. Maria's M ... al va
i. Woningen

C.M.N.

Steendr. van Desguerrois en C.° Amsterdam.

ET M

NAAMLIJST

DER

HEEREN INTEEKENAREN.

Ackerlin (P. J.) Koopman, Rotterdam. Een velin.
Amadio (A. C.) Adjunct Schrijver en Victualiemeester, Vlissingen. Een ordinair.
Andel JZ^n. (C. van) Particulier, Rotterdam. Een velin.
Arbon (J. G.) Onderwijzer in de Wis- en Zeevaartkunde, Rotterdam. Een ordinair.
Arrenberg (C.) Boekhandelaar, Rotterdam. Twee ord.
Arrenberg (J.) Courantier, Rotterdam. Een ordinair.
Augustini (J. L.) Boekhandelaar, Haarlem. Een ord.
Baalen (J. van) Boekhandelaar, Rotterdam. Drie ord.
Bakkenist J^r (H.) Edam. Een ordinair.
Bakker (Mr A.) Advokaat, Rotterdam. Een velin.
Bakker (Mr J.) Procureur, Rotterdam. Een velin.
Ballot (J.) Koopman, Rotterdam. Een velin.
Balveren (Van) Kapitein bij het Corps Mariniers, Rotterdam. Een velin.
Barkey (A. B.) Procureur, Leyden. Een ordinair.
Beeftingh (A. van) Particulier, Rotterdam. Een ord.
Beeftingh (N. van) Valkenburg. Een ordinair.
Beek (G. H. van der) 2^e Luitenant bij het Corps Mariniers, Rotterdam. Een ordinair.
Beek (H. van der) 1^e Luitenant Kwartiermeester bij het Corps Mariniers, Rotterdam. Een velin.

Beets (J. J.) Boekhandelaar, Haarlem. Drie ordinair en een velin.

Bell (C. J. van) Koopman, Rotterdam. Een velin.

Benezet (P.) Notaris, Leyden. Een ordinair.

Benthem (S. van) Boekhandelaar, Middelburg. Vijf ordinair.

Bentum (J. van) Boekhandelaar, Gouda. Vijf ordinair.

Berg (J. O. van den) Winkelier, Rotterdam. Een velin.

Bevers (Mejufvrouw N.) voor het Leesgezelschap der Jufvrouwen, onder de zinspreuk: de Vriendschap, Vlissingen. Een ordinair.

Bibliotheek der 9e Afdeeling Infanterie, 's Hage. Een ord.

Bibliotheek der 18e Afdeeling Infanterie, Arnhem. Een vel.

Bichon van Ysselmonde (M. C.) Burgemeester der stad Rotterdam. Een ordinair.

Bicker Caarten (F. P.) Particulier, Rotterdam. Een velin.

Blaauwveen (G.) Predikant, voor het Leesgezelschap Vereeniging, Goes. Een ordinair.

Blankenberg (B. H.) Amsterdam. Een ordinair.

Blankenheym (C. J.) Wethouder, Rotterdam. Een ord.

Bleyker (M. de) Boekhandelaar, Rotterdam. Drie ord.

Blom (H.) Koopman, Rotterdam. Een ordinair.

Blussé en Van Braam, Boekhandelaren, Dordrecht. Acht ordinair.

Bocker (A.) Amsterdam. Een ordinair.

Boers (A.) Boekhandelaar, Brielle. Een ordinair.

Bogaers (Mr. A.) Advokaat, Rotterdam. Een ordinair.

Boismenard (W. P. d'Auzon de) Majoor en Kommandant van het Invalidenhuis te Leyden. Een ordinair.

Bolding (Mr. A. van Dongen) voor het Leesgezelschap door Leeslust vereenigd, Gouda. Een ordinair.

Bonten (E.) Boekhandelaar, Dordrecht. Twee ordinair.

Boon (J. A.) Particulier, Rotterdam. Een ordinair.

Boonzayer (J. C.) Particulier, Gorinchem. Een velin.

Borch (F. W. van der) Lid van de Gedeputeerde Staten van Gelderland, Ulenpas bij Doesburg. Een ordinair.
Bordewyk (R.) Notaris, Rotterdam. Een velin.
Bosboom (J. H.) Koopman, Rotterdam. Een ordinair.
Bosch (G. J. van den) Partikulier, Goes. Een ord.
Bosscha (M. P.) voor het Leesgezelschap, Deventer. Een ordinair.
Bosscher (B. D.) Amsterdam. Een ordinair.
Bree (J. G. de) Luitenant ter Zee 1e klasse, Amsterdam. Een velin.
Brem (Rd) Lid van den Raad, Rotterdam. Een ord.
Broek (P. W. van den) Predikant, Rotterdam. Een ord.
Brouwer (G.) Boekhandelaar, Deventer. Zeven ordinair.
Brouwer (S.) Hoogleeraar, Groningen. Een ordinair.
Bruins (B.) Boekhandelaar, Delft. Een ordinair.
Bult (J. den) Boekhandelaar, 's Gravenhage. Een ord.
Burch (L. J. van der) Koopman, Leyden. Een velin.
Burg (P. F. van) Particulier, Rotterdam. Een velin.
Burger Jr (W. S.) Procureur, Rotterdam. Een velin.
Buren (Mr J. van) Advokaat, Rotterdam. Een ordinair.
Buren (J. van) Opper Magazijnmeester van Uitrusting bij de Marine, Rotterdam. Een ordinair.
Calcar (P. van) Bestuurder van het Leesgezelschap, Deventer. Een ordinair.
Canneman, Staatsraad, 's Gravenhage. Een ordinair.
Cantzlaar (P. J.) Makelaar, Rotterdam. Een ordinair.
Cantzlaar (P. J.) voor het Lees-Museum, Rotterdam. Een ordinair.
Carl (C. M.) Particulier, Rotterdam. Een ordinair.
Chabot (J. J.) Lid van den Raad, Rotterdam. Een ord.
Citters (P. D. van) Particulier, Middelburg. Een velin.
Cock (H.) Hoogleeraar, Leyden. Een ordinair.
Cock (J. P. de) Convooilooper, Rotterdam. Een ordinair.

Coenen (J. J.) Vice President der Regtbank, Rotterdam. Een ordinair.
Coertzen (F.) Kapitein ter Zee, Amsterdam. Een velin.
Coertzen (J. A. F.) Luitenant ter Zee, Rotterdam. Een velin.
Cool NZ.[n] (P.) Directeur van 's Rijks Lijnbaan, Rotterdam. Een velin.
Cornelder HZ.[n] (J. F.) Kargadoor, Rotterdam. Een velin.
Coster JHZ.[n] (H.) voor het Leesgezelschap te Almelo. Een ordinair.
Criellaert (S. B.) Particulier, Rotterdam. Een ordinair.
Cruys (M.) Koopman, Rotterdam. Een velin.
Cyfveer (M.[r] J. H.) Advokaat, Rotterdam. Een velin.
Dalen (C.) Med. Doctor, Rotterdam. Een. ordinair.
Dam (J. van) Lid van den Raad, Rotterdam. Een ord.
Dam (L. J. van) Predikant in de Beemster. Een ord.
Delprat (G. H. N.) Predikant, Rotterdam. Een ord.
Doorman (Erven) Boekhandel., 's Gravenhage. Twee ord.
Doorman (J.) 1.[e] Luitenant Instructeur, Delft. Een ord.
Dorp (J. P. van) Stads Med. Doctor, Tiel. Een ord.
Duhne, 1.[e] Luitenant bij het Corps Mariniers. Rotterdam. Een velin.
Dupper, Haastregt. Een ordinair.
Eb (C. van der) Koopman, Rotterdam. Een velin.
Eck (G.) Koopman, Rotterdam. Een velin.
Eegh (C.) Kapitein ter Zee, Amsterdam. Een velin.
Eeckhoff (H.) Boekhandelaar, Groningen. Twee ord.
Elout (Zijne Excellentie) Minister van Marine, 's Gravenhage. Een velin en een ordinair.
Enschot (J. van) Notaris, Rotterdam. Een ordinair.
Engels (G.) voor het Leesgezelschap te Vriezenveen. Een ordinair.
Engels (J. W.) Koopman, Rotterdam. Een ordinair.
Enslie (J.) Luitenant ter Zee, Rotterdam. Een velin.

Enslie (W.) Luitenant ter Zee 1e klasse, Rotterdam. Een ordinair.

Erkelens (B.) Koopman, Rotterdam. Een velin.

Ernst, 2e Luitenant bij het Corps Mariniers, Rotterdam. Een velin.

Es (L. van) Boekhandelaar, Amsterdam. Drie ordinair en Een velin.

Escury (A. Collot D') Luitenant ter Zee op Z. M. Fregat Minerva, Vlissingen. Een ordinair.

Evekink (J.) voor het Leesgezelschap te Doesburg. Een ordinair.

Evers (P.) Kapitein der Schutterij van Kethel en Pijnacker, Rotterdam. Een ordinair.

Eyk (J. P. Sprenger van) Predikant, Rotterdam. Een ord.

Ezechiels (D. M.) Bankier, Rotterdam. Een ordinair.

Fauchey (P. J. M.) Lid van den Raad, Rotterdam. Een velin.

Ferrari (C. M.) Boekhandelaar, Amsterdam. Twee ord.

Flaes (H.) Koopman, Rotterdam. Een ordinair.

Four en Comp. (G. du) Boekhandelaren, Amsterdam. Een ordinair.

Fremery (C. J. de) Leyden. Een ordinair.

Frescarode (R.) Ambtenaar, Rotterdam. Een velin.

Frets (Mr. F.) Advokaat, Rotterdam. Een ordinair.

Gertler (J. U.) 1e Luitenant bij het Corps Mariniers, Rotterdam. Een velin.

Geusau (W. von) Student, Leyden. Een ordinair.

Gevers Deynoot (A.) Lid der Regtbank, Rotterdam. Een ordinair.

Gezelschap, (J. A.) Leyden. Een velin.

Gobius, 2e Luitenant Adjudant bij het Corps Mariniers, Vlissingen. Een ordinair.

Goeverneur (M.) Predikant, voor het Leesgezelschap te Groningen. Een ordinair.

Görlitz (P. K.) Schoolonderwijzer, Rotterdam. Een ord.
Goteling Vinnis (J.) Boekhandelaar, Haarlem. Vier ord.
Graaff (J. de) Fabriekeur, Leyden. Een ordinair.
Gregoor (S.) Predikant, Rotterdam. Een ordinair.
Greve, Ingenieur der Waterstaat, Rotterdam. Een ord.
Griffin (W.) Koopman, London. Een ordinair.
Groeninx van Zoelen, 's Gravenhage. Een ordinair.
Groot en Comp. (J.) Boekhandelaren, Zaandam. Vier ordinair en Drie velin.
Groot (P. de) Boekhandelaar, Delft. Negen ordinair.
Gryp (C. J. van der) voor het Leesgezelschap tot Beschaving en Vermaak, Gouda. Een ordinair.
Gryp (P. Specht) V. D. M., Tiel. Een ordinair.
Gücherit (Mr. M. A. s' Gravesande) Lid van den Raad, Delft. Een ordinair.
Gysen Koning (van) Koopman, Rotterdam. Een ord.
Haan (J. H. L.) Chirurgijn, Rotterdam. Een ordinair.
Haan PZn. (P. de) Leyden. Een ordinair.
Haars, 1e Luitenant Kwartierm., Vlissingen. Een ord.
Haeften, (Mr. J. van) op den Huize Lust en Rust aan den Oude Rijn. Een ordinair.
Halberstadt, Koopman, Rotterdam. Een ordinair.
Ham, (F. van der) Predikant, Rotterdam. Een ord.
Hamaker (H. A.) Hoogleeraar, Leyden. Een ordinair.
Harderwyk RZn. (J. van) Koopman, Rotterdam. Een vel.
Havelaar (J.) Kassier, Rotterdam. Een ordinair.
Heel (J. van) Particulier, Hillegersberg. Een velin.
Hemeren (P. van) Leyden. Een ordinair.
Hemsdaal (G. W. van) Boekhandelaar, Schiedam. Drie ordinair.
Hengst en Zoon (P. den) Boekhandelaren, Amsterdam. Twee ordinair.
Herklots (J. P.) Middelburg. Een ordinair.
Hoboken (A. van) Koopman, Rotterdam. Een velin.

Hoek (C. C. van den) Boekhandelaar, Leyden. Zeven en twintig ordinair en Twee velin.
Hoeven Jr. (P. van der) Notaris, Rotterdam. Een ord.
Hoffman (J. F.) Lid van den Raad, Rotterdam. Een vel.
Hoffman (Mr. N. J. A. C.) Wethouder, Rotterdam. Een ordinair.
Hofkes (L.) voor het Leesgezelschap te Amelo. Een ordin.
Hollertt (C. L.) Koopman, Rotterdam. Een ordinair.
Honig JZn. (K.) Predikant bij de Doopsgezinden, Purmerende. Een ordinair.
Hooft (G. L. H.) 's Gravenhage. Een velin.
Hoog (F.) Predikant, Rotterdam. Een ordinair.
Hoog (Mr. H. C. J.) 's Gravenhage. Een ordinair.
Hoog (M.) Lid van de Staten van Holland en Oud Burgemeester, Rotterdam. Een ordinair.
Hoog (Mr. P. G. J.) Advokaat, Rotterdam. Een ord.
Hoogstraten (H. D. van) Koopman, Rotterdam. Een ord.
Hoogstraten Jr. (A. van) Boekhandelaar, 's Gravenhage. Twee ordinair.
Hoogstraten Sr. (A. van) Boekhandelaar, 's Gravenhage. Een ordinair.
Hoorn (G. P. van) Med. Doctor, Leyden. Een ordinair.
Hoop JZn. (H. van der) Koopman, Rotterdam. Een ord.
Horneer (Wed. F.) Boekhandelaresse, Gorinchem. Zeven ordinair.
Houtryve (J. van) Boekhandelaar, Dordrecht. Twee ord.
Houven (H. C. van der) 's Gravenhage. Een ordinair.
Hoynck van Papendrecht (Mr. P. C.) Advokaat, Rotterdam. Een ordinair.
Hubert (J.) Lid van den Raad, Rotterdam. Een ordinair.
Hudig (J.) Lid van den Raad van Koophandel, Rotterdam. Een ordinair.
Hulscher (G. J.) Bestuurder van het Leesgezelschap te Deventer. Een ordinair.

Jager, Kapitein ter Zee, Inspecteur bij de Marine, 's Gravenhage. Een ordinair.

Janssen (T. J.) Boekhandelaar, Sluis in Vlaanderen. Twee ordinair.

Jensky (J. C. B.) Sergeant bij het Corps Mariniers. Een ordinair.

Jongh (M. A. de) Predikant, Rotterdam. Een ordinair.

Jongh (E. A. de) Lid van den Raad, Rotterdam. Een ordinair.

Jong van Rodenburg (C. de) Oud Schout bij Nacht, 's Gravenhage. Een ordinair.

Jonge (J. C. de) voor het Leesgezelschap Doctrina, 's Gravenhage. Een ordinair.

Jongeneel (J. A.) Notaris, Rotterdam. Een velin.

Jorissen (J. M.) Koopman, Rotterdam. Een velin.

Kaas (L.) Koopman, Rotterdam. Een velin.

Karsenbergh (Wed. L. A.) Boekhandelaresse, Deventer. Twee ordinair.

Kemink en Zoon, Boekhandelaren, Utrecht. Een ord.

Keppele (J. J.) Particulier, Rotterdam. Een ordinair.

Kets (J.) Boekhandelaar, Doesburg. Twee ordinair.

Keukenmeester (J. A.) voor het Leesgezelschap te Maassluis. Een ordinair.

Keyl (H. J.) Med. Doctor, Wissenkerke. Een ordinair.

Kiewit, Particulier, Rotterdam. Een velin.

Kleeuwens (F.) Boekhandelaar, Ter Goes. Twee ordin.

Kloot (S. van der) Koopman, Rotterdam. Een ordinair.

Kluit J^r (J.) Boekhandelaar, Brielle. Drie ordinair.

Klynsma (S.) 1^e Kapitein Ingenieur, 's Gravenhage. Een ordinair.

Koning (G. W.) Makelaar, Rotterdam. Een velin.

Koning (L. de) Luitenant ter Zee 1^e klasse, Ridder der Militaire Willems Orde, Haarlem. Een velin.

Koning DZ^n (N.) Koopman, Rotterdam. Een velin.

Koninklijk Instituut, voor de Marine, Medemblik. Twee ordinair.

Koole (J.) Boekhandelaar, Zierikzee. Drie ordinair.

Kooy (G. van der) 's Gravenhage. Een ordinair.

Kramers (V. A.) 's Gravenhage. Een ordinair.

Krieger en Comp., Boekhandelaren, Rotterdam. Drie ord.

Kronenburg (Mr. B. J.) voor het Leesgezelschap, Deventer. Een ordinair.

Kuiper GZn. (H.) Controleur van den 1e rang bij 's Rijks Belastingen, Rotterdam. Een ordinair.

Lambert PZn. (H.) Fabrikant, Rotterdam. Een ord.

Lampen (D.) Kapitein bij het Corps Mariniers, Rotterdam. Een ordinair.

Landt (J. S.) Koopman, Rotterdam. Een ordinair.

Langeveld, Kapitein ter Zee, Delft. Een ordinair.

Lantsheer (H. W.) Directeur van de Marine, 's Gravenhage. Een ordinair.

Lau (J. La) voor het Leesgezelschap Concordia, Gouda. Een ordinair.

Ledeboer (D.) Vrederegter, Rotterdam. Een ordinair.

Leesgezelschap, Hillegersberg. Een ordinair.

Leesgezelschap Ritile Dulci, Haarlem. Een ordinair.

Leesgezelschap Legendo Discimus, Leyden. Een ordin.

Leesgezelschap men Leest door Lezen, Leeuwarden. Een ordinair.

Leesgezelschap Miscens Utile Dulci, Dordr. Een ordin.

Leesgezelschap Miscens Utile Dulci, Leyden. Een ordin.

Leesgezelschap Nieuw-Pekel-aa. Een ordinair.

Leesgezelschap Nuttig en Aangenaam, Middelburg. Een ordinair.

Leesgezelschap ter Bevordering van Kennis en Vriendschap, Haarlem. Een ordinair.

Leesgezelschap Oefening baart Verlichting, Gorinchem. Een ordinair.

Leesgezelschap ter vermeerdering van Kunde en Goede Smaak, Haarlem. Een ordinair.

Leesgezelschap tot Nut en Genoegen, Leyden. Een ord.

Leesgenootschap tot Nut en Vermaak, Delft. Een ord.

Leesgezelschap tot Nut en Vermaak, Medemblik. Een ord.

Leesgezelschap tot Vermaak en Vermeerdering van Kennis, Giessendam. Een ordinair.

Leesgezelschap V, 's Gravenhage. Een ordinair.

Leesgezelschap V. D. M., Delft. Een ordinair.

Leesgezelschap Verscheidenheid en Overeenstemming, Gorinchem. Een ordinair.

Leesgezelschap voor Verstand en Hart, Haarlem. Een ord.

Leeuwen (J. W. van) Boekhandelaar, Leyden. Drie ord.

Lil (W. van der Horst van) Koopman, Rotterdam. Een ordinair.

Linde (A. T. ter) Koopman, Amsterdam. Een ordin.

Loch (C.) Procureur, Rotterdam. Een velin.

Loon (H. van) 1e. Luitenant bij het Corps Mariniers, Rotterdam. Een velin.

Loosjes (Wed. A.) Boekhandelaresse, Haarlem. Twee ord.

Looy (C. H. van der) Notaris, Rotterdam. Een ordinair.

Maarsman (G.) Boekhandelaar, Vlissingen. Een ord.

Mackay (P. S.) Directeur der Posterijen, Rotterdam. Een ordinair.

Madry (P. S.) Kassier, Rotterdam. Een ordinair.

Maren (van) Kapitein ter Zee, Rotterdam. Een ord.

Marle (A. van) Koopman, Rotterdam. Een ordinair.

Marle (H. W. van) Boekhandelaar, Apeldoorn. Een ord.

Meerten (N. G. van) Koopman, Delft. Een ordinair.

Mees (R. A.) Kassier, Rotterdam. Een ordinair.

Merkes (J. W. G.) 1e. Luitenant Ingenieur, Gorinchem. Een ordinair.

Mestdagh (N. J.) Boekhandelaar, Vlissingen. Een ord.

Meyer (H.) Boekhandelaar, Zwolle. Vier ordinair.

Meylink (J. G.) Koopman, Amsterdam. Een ord.
Mierop (J. N. J. van) Lid van den Raad, Rotterdam. Een ordinair.
Milders (J. A.) Koopman, Rotterdam. Een velin.
Minderop (J. J.) Makelaar, Rotterdam. Een velin.
Modderman (Mr. A.) op het Hoogezand. Een ordinair.
Moens (J. Bernelot) Koopman, Rotterdam. Een ord.
Moens (J. van Lakenveld) Mr. Metzelaar, Rotterdam. Een velin.
Moens geb. Vreidag (Wed. A.) Particuliere, Hillegersberg. Twee velin.
Moll HZn. (J.) Lid van den Raad, Rotterdam. Een ord.
Moll (J. G.) Koopman, Rotterdam. Een ordinair.
Moll (J. W.) Luitenant ter Zee, Rotterdam. Een ord.
Moltzbergen, Kolonel der 6e. Afdeeling, voor de Bibliotheek der H. H. Officieren, Brugge. Een ord.
Montanban van Swyndregt (H.) Makelaar, Rotterdam. Een ordinair.
Mulder (H.) Schoolonderwijzer, 's Gravenhage. Een ord.
Müller (J.) Amsterdam. Een ordinair.
Muller (J. P.) Kapitein Luitenant op Z. M. Fregat Sumatra. Een ordinair.
Munnick (S. de) Boekhandelaar, Purmerende. Twee ord.
Munster (C. A. van) Bestuurder van het Leesgezelschap te Deventer. Een ordinair.
Musquetier (J. A.) Regter bij de Regtbank van Eersten Aanleg, Rotterdam. Een ordinair.
Nabal, 1e. Luitenant bij het Corps Mariniers, Rotterdam. Een velin.
Neck (B. van) Bestuurder van het Leesgezelschap te Deventer. Een ordinair.
Neinhaus (H. J. W.) Makelaar, Rotterdam. Een ord.
Netscher (P. M.) Koopman, Rotterdam. Een ordinair.
Nierstrasz (J. L.) Koopman, Rotterdam. Een ordinair.

Noman (J.) Boekhandelaar, Zaltbommel. Vijf ordinair.
Noordbergh (H.) Koopman, Rotterdam. Een ordinair.
Noorduyn (J.) Boekhandelaar, Gorinchem. Een ordinair en een velin.
Noordwyns (A.) Koopman, Rotterdam. Een velin.
Noordwyns (N. J.) Koopman, Rotterdam. Een velin.
Nouw (C. de) Particulier, Rotterdam. Een ordinair.
Nymegen (D. van) Med. Doctor, Rotterdam. Een ord.
Obreen (W. M.) Secretaris bij de Directie van de Marine in het Hoofd Dep. van de Maas, Rotterdam. Een ord.
Offers (A.) Koopman, Rotterdam. Een ordinair.
Olivier (J. van de Velde) Boekhandel., Zierikzee. Een ord.
Oordt (G. van) Lid van den Raad, Rotterdam. Een ord.
Oort (H.) Predikant, Rotterdam. Een ordinair.
Oosterdyk geb. Coops (Mevr. T. W.) Particuliere, Lunteren. Een velin.
Oosterzee (Mr. H. W. van) Advokaat, Rotterdam. Een ordinair.
Osy (P.) Lid van den Raad, Rotterdam. Een ordinair.
Oudraat, 1e Luitenant bij het Corps Mariniers, Vlissingen. Een ordinair.
Outmans (P.) Makelaar, Rotterdam. Een velin.
Overgaauw (C. M.) Makelaar, Rotterdam. Een velin.
Overhand (F. P.) Bouwman, Bergschenhoek. Een velin.
Overstraten (A. van) Chirurgijn Majoor bij de Marine, Rotterdam. Een ordinair.
Paleologo (St.) Amsterdam. Een ordinair.
Paling JZn. (H.) voor het Leesgezelschap te Woerden. Een ordinair.
Pals (D. van Ede van der) Apotheker, Rotterdam. Een velin.
Pals (H. P. van Ede van der) Makelaar, Rotterdam. Een ordinair.
Parra (M. S. H. de la) Student, Leyden. Een ordinair.

Pauls (H. H,) Brander, Rotterdam.
Physiesch en Letterk. Gezelschap (Het) Delft. Een ord.
Pické, Particulier, Middelburg. Een velin.
Portielje (G.) Boekhandelaar, Amsterdam. Zes ord.
Pothoff (H.) voor het Leesgezelschap Lust tot Wetenschappen, Groningen. Een ordinair.
Prill (W. de) Notaris, Rotterdam. Een ordinair.
Prins (J.) Hijpotheekbewaarder, Alkmaar. Een ord.
Prinsen (P. J.) Haarlem. Een ordinair.
Quint (P.) Boekhandelaar, Utrecht. Een ordinair.
Ravesteyn WZn. (J. E.) Boekhouder der voormalige Weeskamer, Utrecht. Een ordinair.
Reepmaker (M. W.) Wethouder, Rotterdam. Een ord.
Reesema (Mr. A. S. van) Advokaat, Rotterdam. Een vel.
Reuvens (C. J. C.) Hoogleeraar, Leyden. Een ord.
Rhem, Koopman, Rotterdam. Een ordinair.
Robbertson Jr. (W.) Koopman, Rotterdam. Een velin.
Rochussen (H.) Particulier, Rotterdam. Een ordinair.
Roeloffs (C.) Particulier, Rotterdam. Een velin.
Roest (F. M.) Koopman, Rotterdam. Een ordinair.
Rolff (H.) Boekhandelaar, Edam. Twee ordinair.
Roos (L. J.) 2e. Luitenant bij het Corps Mariniers. Rotterdam. Een velin.
Roosendaal (Mr. S.) Advokaat, Rotterdam. Een velin.
Rooy (J. de) Boekhandelaar, Delft. Een ordinair.
Rossem (W. van) Koopman, Rotterdam. Een velin.
Roy (C. H. A.) Med. Doctor, Lid van het Koninklijk Instituut, Ridder van de Nederlandsche Leeuw, Amsterdam. Een velin.
Ruighart, 1e. Luitenant bij het Corps Mariniers, Vlissingen. Een ordinair.
Ruysch (Jonkheer) Schout bij Nacht, Rotterdam. Een vel.
Ryk (J. van) Amsterdam. Een ordinair.
Ryswyk (G. J. van) Em. Predikant, Leyden. Een ord.

Saar (Wed. D. du) Boekhandelaresse, Leyden. Vier ord.
Saade (Wed. J. J. van de) Boekhandelaresse, Middelburg. Twee ordinair.
Sandenbergh (C.) Matthiessen van Setten en Nolmarbaar, Regter, Alkmaar. Een ordinair.
Schadee (C.) Koopman, Rotterdam. Een velin.
Schadée (J.) 's Gravenhage. Een ordinair.
Schadee (R. P.) Koopman, Rotterdam. Een velin.
Schalkwyk (M.) Koopman, Rotterdam. Een velin.
Scharff (J.) voor het Leesgezelschap Aangenaam en Nuttig, Gouda. Een ordinair.
Schellink (W. J.) Commissionair, Rotterdam. Een ord.
Schie (Van) 2e Luitenant bij het Corps Mariniers, Vlissingen. Een ordinair.
Schierbeek (R. J.) Boekhandelaar, Groningen. Twee ordinair.
Schimmel (F. W. B.) Particulier, Rotterdam. Twee velin.
Schoone (J. van) Apotheker, Rotterdam. Een velin.
Schutters (C. E.) Boekhandelaar, Middelburg. Vier ordinair en twee velin.
Schuurmans (D. A.) Koopman, Rotterdam. Een velin.
S' Jacob (J.) Kolonel der Schutterij, Rotterdam. Een vel.
S' Jacob (P.) 2e Luitenant bij het Corps Mariniers, Vlissingen. Een ordinair.
Sichtermann (J. J.) Boekhandelaar, Rotterdam. Drie ord.
Sieberg (J. H.) Leyden. Een ordinair.
Sitgman (G.) Onder-Officier bij het Corps Mariniers, Rotterdam. Een ordinair.
Smeer Jr. (F.) Commissionair, Rotterdam. Een velin.
Smeer (J.) Lid van den Raad, Rotterdam. Een ord.
Smit (M.) Boekhandelaar, Groningen. Vier ordinair.
Smits (C. T.) Particulier, Rotterdam. Een velin.
Smeets (J.) Student, Leyden. Een ordinair.
Snellen (C. T.) Koopman, Rotterdam. Een ordinair.

Soeken, (Van) 1e Luitenant bij het Corps Mariniers, Vlissingen. Een ordinair.

Sommer (J. F.) Boekhandelaar, Almelo. Drie ord.

Son (M. C. van) Koopman, Rotterdam. Een ord.

Sprenger (J. J.) Lid der Gedeputeerde Staten van Zeeland, Middelburg. Een ordinair.

Spengler (J.) Koopman, Amsterdam. Een ordinair.

Stirum (Thomas Graaf van Limburg) 's Gravenhage. Een ordinair.

Storm van 's Gravesande (N. J.) Secretaris der Kamer van Koophandel, Rotterdam. Een ordinair.

Strickland (T.) Koopman, Rotterdam. Een ordinair.

Stuterman en Zoon (J. J.) Boekdrukkers, Delft. Een ord.

Suermondt (E.) Koopman, Rotterdam. Een ordinair.

Suringar (G. T. N.) Boekhandel., Leeuwarden. Twee ord.

Swellengrebel (W. M.) President der Regtbank, Rotterdam. Een velin.

Tavenraat (A.) Particulier, Rotterdam. Een ordinair.

Tavenraat (J. J.) Particulier, Rotterdam. Een ord.

Teinhoff geb. Moens (Wed. J.) Particuliere, Rotterdam. Een velin.

Templeman van der Hoeven, Particuliere, Rotterdam. Een velin.

Tenbergen (J. A.) Burgemeester, Doesburg. Een ord.

Terpstra (J.) Praeceptor der Latijnsche School, Rotterdam. Een ordinair.

Terpstra (M. W.) Rector der Latijnsche School, Rotterdam. Een ordinair.

Terveen en Zoon (J. G. van) Boekhandelaren, Utrecht. Zes ordinair en twee velin.

Tets (J. G. A. van) Haarlem. Een ordinair.

Tibout (J. W.) Boekhandelaar, Kampen. Twee ord.

Tomson geb. Mispelblom Beyer (Wed. J. J.) Particuliere, Rotterdam. Een velin.

Trier J.DZ.[n] (P.) Commissaris van Aanneming, Rotterdam. Een velin.
Thieme (W. J.) Boekhandelaar, Zutphen. Een ord.
Thooft (C. J.) Koopman, Rotterdam. Een ordinair.
Tuinzingh (Wed. P.) Boekhandelaresse, Leyden. Twee ord.
Tyl en Zoon (M.) Boekhandelären, Zwolle. Een ord.
Tyssen (D.) Predikant, Leeuwarden, voor het Leesgezelschap onder de zinspreuk: tot Nut en Vermaak te Leeuwarden. Een ordinair.
Uye (C. van) voor deszelfs Leesgezelschap, Middelburg. Een ordinair.
Valeton (J. M. J.) Notaris, Rotterdam. Een ord.
Varkevisser RZ.[n] (G.) Particulier, Rotterdam. Een velin.
Veer (De) Kapitein bij het Corps Mariniers, Rotterdam. Een velin.
Velden (Van der) 1.[e] Luitenant bij het Corps Mariniers, Vlissingen. Een ordinair.
Velsberg, 2.[e] Luitenant aan Boord van Z. M. Fregat de Suriname. Een ordinair.
Verbeek (M.) Boekhandelaar, Haarlem. Twee ordin.
Verbrugge (B.) Koopman, Rotterdam. Een velin.
Verbrugge (B. O.) Koopman, Rotterdam. Een ord.
Verdam (G. J.) 's Gravenhage. Een ordinair.
Verhoeff, Particulier, Rotterdam. Een velin.
VerHuell (Q. M. R.) Kapitein ter Zee, Rotterdam. Een velin.
Vermeer (L.) Boekhandelaar, Rotterdam. Negen ordin.
Vermande (L. C.) Boekhandelaar, Medemblik. Drie ordinair en Een velin.
Viruly JDZ.[n] (M.) Koopman, Rotterdam. Een velin.
Viruly van Vuren en Dalem (M.) Koopman, Rotterdam. Een ordinair.
Visser (L.) Onder-Inspecteur bij de Marine, 's Gravenhage. Een ordinair.

Visser (S. de) Boekhandelaar, 's Gravenhage. Veertien ordinair en Een velin.

Vletter (W. C. de) Schoolonderwijzer, Rotterdam. Een ordinair.

Vlies (A. van der) Kouderkerk. Een ordinair.

Vliet (J. van der) Boekhandelaar, Rotterdam. Een ord.

Volkert van der Willigen, Lid van den Raad, Rotterdam. Een ordinair.

Vollenhoven (A van) Griffier bij de Regtbank van Koophandel. Rotterdam. Een ordinair.

Vollenhoven (C. van) Wethouder, Rotterdam. Een ord.

Vollenhoven (J. van) Koopman, Rotterdam. Een vel.

Volmer van Born (J. B.) Student, Leyden. Een ord.

Voorst (J. C. G. van) Amsterdam. Een ordinair.

Vorstman (J. C.) Predikant, Rotterdam. Een ordin.

Vries (A. de) Predikant, Rotterdam. Een ordinair.

Vriese (J. J. G. de) Leyden. Een ordinair.

Vriese (L. J. de) 1e Luitenant, Leyden. Een ordinair.

Wachter (J. P.) Koopman, Rotterdam. Een ordinair.

Waesberge (P. van) Stads Drukker, Rotterdam. Een ord.

Weel AZn (A. van) Burgemeester en Secretaris, Middelharnas. Een ordinair.

Weiland (P.) Predikant, Rotterdam. Een ordinair.

Wels (P. L.) Mr. Timmerman, Rotterdam. Een vel.

Wens (Wed. J. van der) Particuliere, Arnhem. Een ord.

Wentholt (P.) Officier van Justitie, Rotterdam. Een ord.

Wermeling (J.) Koopman, Rotterdam. Een velin.

Wermeling (T. J.) Koopman, Rotterdam. Een velin.

Wermerskerken (D. R. van) Boekhandelaar, Tiel. Drie ordinair.

Wetter (F. L.) S. S. Theol. Candidaat, Utrecht. Een ordinair.

Weyde (G. van der) Boekhandelaar, Maassluis. Een ord.

Weys (W.) Onderwijzer, Blokzijl. Een ordinair.

Wickevoort Crommelin (van) Kapitein bij het Corps Mariniers, Rotterdam. Een velin.

Wilhelmi (H. J.) Bestuurder van het Leesgezelschap, Oldenzaal. Een ordinair.

Willebranas (J. H.) Koopman, Leyden. Een ordinair.

Wilhelmie (D. E.) Kapitein bij de 6e Afdeeling Infanterie, Brugge. Een ordinair.

Willemse (H.) Zuidbroek. Een ordinair.

Willigen (A. van der) Haarlem. Een ordinair.

Willigen (P. van der) V. D. M., Tiel. Een ordinair.

Wiltt (F. de) Groningen. Een ordinair.

Winter (J. Verwey de) Schoolonderwijzer, Poeldijk. Een ordinair.

Witte (B.) Onderofficier bij het Corps Mariniers, Rotterdam. Een velin.

Wouters (G.) Boekhandelaar, Groningen. Drie ord.

Wychers (W.) Boekhandelaar, Amsterdam. Vier ord.

Wyk Roelandsz.n (J. van) Kostschoolhouder, Kampen. Een ordinair.

Wynperse (Mr. D. van de) 's Gravenhage. Een ordinair.

Ypma (G.) Boekhandelaar, Franeker. Drie ordinair.

Ziervogel, Kapitein ter Zee, Rotterdam. Een velin.

Zuurdeeg (A.) Notaris, Leyden. Een ordinair.

Zuylen van Nyveldt (J. A.) Secretaris der Stad, Rotterdam. Een ordinair.

